

HOESICKA TEKSTY USTAW
OBOWIĄZUJĄCYCH W RZECZYPOSPOLITEJ
~ POLSKIEJ ~

ZBIÓR
PRZEPISÓW PRAWNYCH
DOTYCZĄCYCH
PRACY NA ROLI

NA OBSZARZE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Z WYŁĄCZENIEM WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
ORAZ OBSZARU SPISZA I ORAWY

OPRACOWAŁA
JANINA BAUDOUIN DE COURTENAY-GRZEGORZEWSKA
Kand. praw, ref. Min. Pracy i Opieki Społ.

Nr. 33

JANINA BAUDOUIN DE COURTENAY-GRZEGORZEWSKA

Kand. praw, ref. Min. Pracy i Opieki Społ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW PRAWNYCH
DOTYCZĄCYCH
PRACY NA ROLI
NA OBSZARZE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Z WYŁĄCZENIEM WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO ORAZ
OBSZARU SPISZA I ORAWY

WARSZAWA 1926

NAKŁADEM KSIĘGARNI F. HOESICKA

62554

I

Kopisick Warszawa 13. III 33

cena 6 zł.

~~36431~~
~~I~~

DRUKARNIA LUDOWA W KRAKOWIE

Zbiór niniejszy ma na celu ułatwienie orjentacji w całokształcie przepisów prawnych, dotyczących w chwili obecnej pracy na roli. Przepisy zaborcze, pochodzące z różnych czasów i państw, porozrzucone w najrozmaitszych wydawnictwach urzędowych, — zostały pomnożone przez przepisy polskie, również niejednolite, wydawane dla poszczególnych dzielnic, często z obszarem działania o tyle nieokreślonym, że stanowił on przedmiot sporu i pociągał specjalne wyjaśnienia ustawowe (patrz ustawę z d. 14 lutego 1922 r. Dz Ust. R. P. Nr. 18 poz. 142). Prawie zawsze dana dzielnica otrzymywała zarządzenia ustawowe w zakresie pracy na roli pod wpływem okoliczności naglących, jak strajki, zaburzenia i t. p. Dla wyjścia z sytuacji wydawano ustawę lub rozporządzenie, mające przede wszystkim na celu nie dalsze perspektywy, lecz konieczne uregulowanie nakazów chwili. Stan sprawy czyni możliwem, że nawet do czasu wydrukowania zbioru zajdą mniej lub więcej poważne zmiany, szczególnie wobec zamiarów zniesienia szeregu przepisów z czasów zaboru; — z drugiej strony właśnie ten stan zagmatwania i sprzeczności, panujących w danej dziedzinie, wymagał przyspieszenia wydania, które wogóle tylko o tyle będzie trwale użyteczne, o ile będzie uzupeł-

niane w zależności od zachodzących zmian. Dla przyspieszenia zostały wyłączone ze zbioru przepisy niemieckie, obowiązujące na Śląsku Górnym, jak również przepisy wydane przez organy władzy autonomicznej śląskiej, oraz ustawodawstwo węgierskie, obowiązujące dotąd — w myśl ustawy z dnia 26 października 1921 r. w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarze Spisza i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. Nr. 89 poz. 657) — na obszarze Spisza i Orawy, na który przepisy polskie, dotyczące pracy na roli, rozciągnięte nie zostały. Przepisy te zostaną wydane osobno po ukończeniu prowadzonych prac.

Podkreślony wyżej cel wydania uwarunkowuje podział zbioru podług obszaru działania poszczególnych przepisów. Nie jest to bynajmniej podział prosty, gdyż do pozostających w mocy przepisów państw zaborczych dochodziły przepisy polskie wręcz z poprzednimi sprzeczne, — odrębne, jak to już powiedziano wyżej, dla dzielnic, lub wspólnie dla dwóch lub trzech zaborów, co coraz więcej komplikowało stosowanie ich w praktyce. W rzeczywistości praktyka administracyjna zgoła ignoruje przepisy zaborcze. Sprawa jednak przedstawia się inaczej w razie dochodzenia sądowego.

Pomimo mnogości przepisów polskich, dotyczących robotników rolnych, zaledwie rozporządzenie o czasie pracy na roli w b. zaborze pruskim z d. 6 lipca 1919 r. porusza merytorycznie zagadnienia warunków pracy. Wobec nieodpowiedniości obowiązujących w tym względzie przepisów zaborczych —

dziedzina ta właściwie zależy prawie wyłącznie od woli i ustosunkowania stron i jest, z wyjątkiem niewielu połaci kraju (na kresach wschodnich), regulowana w drodze umów zbiorowych, — orzeczeń Komisyj Rozjemczych, względnie Nadzwyczajnych Komisyj Rozjemczych, które stanowią jakby krótko-terminowe paljatywy kodeksu pracy na roli i ustawowo obowiązują wszystkich pracodawców i pracowników rolnych, przebywających na obszarze ich działania.

Zbiór niniejszy, jako zbiór tekstów przepisów prawnych, poza niemi zawiera jedynie konieczne wyjaśnienia, natomiast wobec ilości i różnorodności materjału wszelkie analityczne opracowanie zostało dla przyspieszeniu wydania pominięte.

WYKAZ SKRÓTÓW.

- Dz. Pr. albo Dz. Pr. Kr. P. — Dziennik Praw Królestwa Polskiego.
- Dz. Pr. P. P. — Dziennik Praw Państwa Polskiego.
- Dz. Ust. R. P. lub Dz. U. R. P. — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Zb. Praw — Zbiór Praw Cesarstwa Rosyjskiego.
- K. G. Z. W. — Komisarz Generalny Ziem Wschodnich.
- D. U. Z. W. — Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich.
- Dz. u. kr. — Dziennik ustaw krajowych.
- Dz. u. p. — Dziennik ustaw państwa.
- Dz. urz. woj. warsz. — Dziennik urzędowy województwa warszawskiego.
- Dz. Ust. Rz. Niem. lub R. G. Bl. — Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej Reichsgesetzblatt.
- Tyg. Urz. — Tygodnik Urzędowy (Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej).
- Dz. Urz. Min. B. Dz. Pr. — Dziennik Urzędowy Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej.
-

CZEŚĆ I.

Przepisy obowiązujące w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

DZIAŁ I.

Przepisy z czasów zaborów w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

A) B. KRÓLESTWO KONGRESOWE.

Ustawa

z dnia 24 maja 1860 r.

o sądach gminnych wiejskich w Królestwie Polskiem
(Dz. Pr. Tom 57, Nr. 172) Rozdział IX. O najmie usługi
i wzajemnych obowiązkach panów i sług.*)

I. Przepisy ogólne.

515. Sługą w niniejszej ustawie nazywa się ten, kto się godzi do jakiej pracy, w domu albo gospodarstwie, na pewien czas bez przerwy, a nie na dnie.

*) Pozatem patrz 1) art. 1780 Kodeksu Cywilnego: „Art. 1780. Do usług zobowiązywać się można tylko na pewien czas lub dla określonego przedsięwzięcia“; oraz 2) art. 41 Prawa Hipotecznego z 1818 r.: „Następujące należności są przywilejami, obciążającymi dobra nieruchomości: 4) Zaslugi i ordynarja dla sług i czeladzi, znajdujących się na gruncie, biegnące i zaległe, byleby pierw-

516. Panem albo gospodarzem zowie się ten, kto sługę przyjmuje.

517. Niniejsze przepisy ściągają się do sług płci męskiej i żeńskiej, wszelkiego wyznania, tak tych co się godzą do posług domowych, jakoteż czeladzi wiejskiej czy rolnej, bez różnicy wsi od miasta.

518. Przepisy niniejszego Rozdziału nie będą stosowane:

do oficjalistów prywatnych i sług wyższej klasy, jako to: rządców, komisarzy, sekretarzy, marszałków, koniuszych, margrabiów, ekonomów, pisarzy i innych osób płci obojej, które się podejmują usług wymagających wyższego ukształcenia;

do sług wojskowych, objętych etatem wojskowym;

do czeladzi i uczniów terminujących u kupców, rzemieślników i t. p., względem których oddzielne przepisy, postanowieniami Księcia Namiestnika Kró-

sze i drugie nie przenosiły rocznej należitości“; 3) art. 9 prawa o przywilejach i hipotekach: „Przed wierzycielami, ani przywileju szczególnego, ani hipoteki nie mającymi, służy w następującym porządku pierwszeństwo do zaspokojenia, bądź w nieruchomości, bądź w ruchomości, wierzycielnościom przywilej ogólny mającym, jakimi są 1. koszta pogrzebu....., 2. koszta sądowe....., 3. wszelkie koszta ostatniej choroby....., 4. zasługi należące się sługom za rok upłyniony i to, co im się należy z roku bieżącego; 4) art. 36¹ Ustawy Postępowania sądowego cywilnego; 5) art. 2271 Kodeksu Cywilnego: „...skarga robotników i wyrobników o płacę dzienną, o należność za dostarczenie oraz za zasługi — przedawniają się upływem sześciu miesięcy“, i art. 2272 Kodeksu Cywilnego: „...skargi służących rocznie ugodzonych o zapłatę ich usług — przedawniają się upływem roku“.

lewskiego z dnia 31 grudnia 1816 r. i z dnia 11 stycznia 1917 r. są objęte.

II. Kto może godzić się do służby.

519. Do służby godzić się może ten tylko, kto ma prawo rozporządzać swoją osobą. Tu należą: pełnoletni, to jest ci, co skończyli lat dwadzieścia jeden wieku;

ci, których rodzice lub Rada Familijna w młodym wieku z pod opieki wypuścili.

520. Dzieci, zostające pod władzą rodziców, nie mogą przyjmować służby bez pozwolenia ojca, albo matki, jeżeli ojciec nie żyje. Lecz po wejściu do służby nie uwalniają się z pod władzy rodzicielskiej.

521. *) *Niewiasta zamężna nie może iść do służby, bez pozwolenia męża.*

522. *Gdyby mąż, który pozwolił żonie służyć, chciał ją napowrót wziąć do siebie, może to zrobić, lecz z upłynieniem terminu służby i podziękowawszy w właściwym czasie za służbę w imieniu żony.*

523. *Jeżeliby jednak mąż dowiedział się, że żona służy w miejscu, które ze względu na moralność jest nieprzyzwoitem, może się udać do Sędziego gminnego (lub Sędziego pokoju) o pozwolenie, ażeby żona, nie czekając terminu, służbę taką zaraz opuściła.*

*) Art. 521, 522 i 523 należy uważać za uchylone w myśl art. 12, 22, 27, 28 i 34 ustawy z dnia 1 lipca 1921 roku w przedmiocie zmiany niektórych przepisów obowiązującego w b. Królestwie Polskiem prawa cywilnego, dotyczących praw kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 397).

III. O ugodzie i zadatku.

524. Słudzy przyjmowani być mogą tylko do posług godziwych i prawem niezakazanych.

Ugoda zawarta przeciwko temu prawidłu, jest nieważną.

525. Ugoda o służbę może być zawarta ustnie lub na piśmie, podług woli stron.

526. Przy ugodzie omówione będą: obowiązki jakich sługa się podejmuje, czas na jaki służbę przyjmuje, i zasługi lub inne wynagrodzenia, do jakich mieć będzie prawo.

527. Sługa godzić się może na rok, kwartał, lub miesiąc.

528. Gdyby przy ugodzie nie było oznaczonego czasu służby, będzie się rozumiało, że sługa wiejski, czyli rolny, ugodził się na rok, a miejski, czyli domowy, na kwartał.

529. Na znak ugody, sługa weźmie od pana zadatek, a przez to jest obowiązany przybyć do służby na czas, a pan go przyjąć.

530. Ilość zadatku zależy od ugody, lub od zwyczaju miejscowego.

531. Zadatek potrąca się w zasługach, jeżeli się inaczej nie umówiono.

532. Sługa ma prawo oddać, a pan obowiązany odebrać zadatek:

jeżeli sługa zostaje na miejscu u poprzedniego pana swojego;

jeżeli rodzice, w nagłej potrzebie, żądają go do swego gospodarstwa;

jeżeli potrzebuje się oddalić dla objęcia spadku, jaki się dla niego otworzył;

jeżeli wstępuje w związki małżeńskie i dlatego musi się przenieść do swego współmałżonka;

jeżeli pan chce go wziąć z sobą w drogę, za granicę Królestwa, a sługa do tego przy ugodzie nie zgodził się.

533. We wszystkich wyżej wymienionych przypadkach zadatek może być oddany nie później, jak w ciągu trzech dni od daty otrzymania go.

534. Niewiasta, któraby wzięła zadatek, a potem szła zamaż, ma prawo dać inną na swoje miejsce i zadatek oddać, choćby po terminie wyżej oznaczonym.

IV. O czasie, w którym się służba zaczyna.

535. Gdyby przy ugodzie nie umówiono dnia, kiedy sługa do służby stawić się ma, rozumieć się będzie, że stawić się powinien wedle zwyczaju miejscowego *).

*) Ze względu na niegodności wynikające w gospodarstwie rolnem, z przyjętego w Królestwie zwyczaju rozpoczynania umów z owczarzami, od dnia św. Jadwigi, czyli od dnia 15 października, oraz na straty stąd wypływające dla właścicieli owczarni, Rada Administracyjna Królestwa, w postanowieniu z dnia 4 (16) marca 1841 r., wyrzekła:

1) że dawny zwyczaj godzenia owczarzy od św. Jadwigi, czyli od dnia 15 października, jako szkodliwy dla rolnictwa i chowu owiec, ma być zniesiony;

2) że początek roku służbowego owczarzy, bądź własne utrzymujących owce, bądź ugodzonych przez właścicieli owiec do ich hodowania, oznacza się na św. Jan Chrzciciel każdego roku, to jest na dzień 24 czerwca nowego stylu;

536. Jeżeli co do jakiegoś rodzaju służby zwyczaj nie jest ustalony, sługa obowiązany będzie stawić się do służby w terminie prawnym.

537. Termina prawne w służbie kwartalnej są: 2 stycznia, 2 kwietnia, 2 lipca i 2 października.

Służba roczna prawnie zaczynać się będzie w jednym z tych terminów, stosownie do rodzaju służby.

Służba miesięczna zaczynać się będzie pierwszego dnia miesiąca.

538. Pan, któryby sługę przetrzymał, a przez to sługa nie mógł się stawić na czas do nowego pana, ulegnie karze, za każdy dzień przetrzymany po k o p. t r z y d z i e ś c i *), na fundusz gminny, i wynagrodzi straty przez to zrządzone.

539. Jeżeliby pan bez prawnej przyczyny nie chciał przyjąć sługi, któremu dał zadatek, utracą zadatek, i będzie obowiązany wynagrodzić słudze stratę, jakąby przez to poniósł.

540. Gdyby sługa, wzięwszy zadatek, jedynie dla bałamuctwa nie stawił się do służby, pan może go do tego przymusić przez policję miejscową.

541. Jeżeli sługa i na rozkaz policji nie stawił się, a pan by innego sługę zgodził, lub robotnika nająć był przymuszony, obowiązany będzie sługa

3) że pomimo tego, pozostawia się wolność stronom umawiającym się, oznaczenia innego terminu, o ileby takowy nie na św. Jana z widoków miejscowych gospodarskich, w umowie zawierających się, zastrzec wyraźnie uznały dla siebie dogodniejszym.

*) W myśl § 1 Rozporządzenia Ministra Skarbu i t. d. z dnia 1 sierpnia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 82 poz. 785) 30 kop. przelicza się na 60 groszy.

stratę z winy jego wynikłą panu wynagrodzić i zadatek zwrócić, a prócz tego będzie skazany na areszt do trzech dni.

542. Gdyby sługa, przez jaki wypadek, bez własnej winy, do służby stawić się nie mógł, a pan by go już potem nie potrzebował, obowiązany będzie tylko zadatek zwrócić.

543. Jeżeliby sługa w kilku miejscach wziął zadatek, ten pan ma do wzięcia sługi pierwsze prawo, który pierwszy dał zadatek, a inni domagać się mogą zwrotu swoich zadatków.

544. Sługa, który od kilku panów pobrał zadatki, skazany będzie: na areszt do trzech dni.

V. O obowiązkach sług w ciągu służby.

545. Sługa winien swojemu panu, pani i tym wszystkim osobom, którym pan usługiwać każe: wierność, uszanowanie i posłuszeństwo.

546. Przy wykonywaniu swych obowiązków, sługa powinien się stosować do zaprowadzonego porządku i zawsze być trzeźwym, pilnym, akuratnym i obyczajnym.

547. Z innemi sługami swojego pana powinien obchodzić się uczciwie i obyczajnie.

548. Wszystkimi siłami sługa powinien strzec pana swego od krzywdy i szkody, a starać się o jego pożytek.

549. Sługa poświęcać winien na usługi pana cały swój czas, i wedle możliwości sił swoich wypełniać będzie wszystkie jego rozkazy dotyczące przyjętych przez siebie obowiązków.

550. Choćby sobie sługa wymówił, że do innej roboty używanym nie będzie, pomimo to, winien robić co mu pan każe, jeżeliby inny sługa zachorował, albo z innego powodu nie mógł pełnić swego obowiązku.

551. Żaden sługa nie może bez pozwolenia pana oddalić się, ani dla własnego interesu, ani na zabawę; a gdy pan da pozwolenie, nie może go przetrzymać, ale na czas wrócić powinien.

552. Jeżeli sługa zrobi panu szkodę jaką z umysłu lub z niedbalstwa, albo też przez to, że sobie postąpił przeciw wyraźnemu rozkazowi pana, albo że się podjął tego, czego nie umie, winien będzie szkodę wynagrodzić.

553. Pan mocen jest szkodę potrącić w zasługach. Jeżeli zaś sługa uważa się przez to pokrzywdzonym, wolno mu się udać do Sądu gminnego (lub do Sędziego pokoju).

554. Sługa winien panu donosić o przeniewierzeniu się albo o kradzieży drugich sług. Gdyby zaś wiedząc o tem nie doniósł, odpowiadać za szkodę będzie wspólnie z tymi, którzy się przeniewierzyli, albo kradli.

555. Jeżeli pan ma potrzebę zrewidować kufer, skrzynkę, lub inne schowanie swego sługi, mocen jest to uczynić, ale w przytomności Sołtysa lub Ławnika *).

*) W jaki sposób rewizja tego rodzaju ma być dopełnioną w miastach, postanowienie z dnia 6 (18) sierpnia 1876 r. nie wyjaśnia. Z ducha jednak Ustaw sądowych wypływa, że rewizje te wobec sędziego pokoju miejsce mieć winny.

556. Jeżeli sługa podmawia drugich sług do kłótni, albo obgadywania państwa, karany będzie jakby się sam takich przewinień dopuścił.

557. We wszystkich przypadkach, kiedy pan ustanowi sobie zastępcę, i nad sługami przełoży, służy mają względem niego te same obowiązki, jak względem pana.

VI. O o b o w i ą z k a c h p a n a.

558. Pan powinien wypłacać akuratnie zasługi swojemu słudze, i wydawać mu inne wynagrodzenia, wedle tego jak się umówili.

559. Wymagając od służby roboty, do jakiej się ugodził, pan powinien być wyrozumiałym na jego zdrowie i siły.

560. Uchylony.

561. Gdyby kto ukrzywdził lub chciał ukrzywdzić sługę, pan winien zasłonić go swoją opieką.

562. Pan powinien pozwalać słudze odbywać obrządki religijne jego wyznania.

563. Jeżeli sługa na zdrowiu zapadnie, a nie ma w bliskości rodziców albo dzieci, którzyby mogli go przyjąć do siebie, pan obowiązany mieć o nim staranie.

564. Jeżeli zaś pan nie może trzymać służby chorego u siebie, a w miejscu, albo w bliskości, znajdują się jakie zakłady dla chorych, może go tam umieścić.

565. Jeżeli sługa zachorował z powodu pańskiej roboty, pan winien leczyć go swoim kosztem.

566. Jeżeli sługa umrze, pan kosztą pogrzebu

poniesie, ale je z zasług, jakieby się zmarłemu należały, potrącić może. Resztę zaś, gdyby takowa pozostała, odda osobom mającym prawo do spadku.

567. Jeżeli pan umarł, spadkobiercy jego winni, albo trzymać sługę do terminu, w jakim podług miejscowego zwyczaju sługi się zmieniają, a w miesięcznych służbach, do końca miesiąca, albo też w razie odprawienia przed terminem wynagrodzić za to sługę wedle dobrowolnej ugody.

568. Nowy dziedzic, dzierżawca majątku ziemskiego albo inny posiadacz osady rolnej, winien do końca roku trzymać wszystkie sługi wiejskie, przez poprzedniego posiadacza pozostawione, a słudzy obowiązani są pozostać na miejscu, chybaby się inaczej z nowym panem ułożyli.

569. Gdyby nowy pan nie chciał trzymać sług, których zastał na gruncie, winien będzie wynagrodzić ich za cały czas do upływu terminu służby.

VII. O wypowiedzeniu i podziękowaniu za służbę.

570. Jeżeli sługa chce się odprawić, powinien oświadczyć o tem panu (podziękować), w służbie rocznej na trzy miesiące, w kwartalnej na miesiąc, a w miesięcznej na piętnaście dni przed terminem.

571. Jeżeli pan chce sługę odprawić, winien mu w tych samych terminach służbę wypowiedzieć.

572. Sługa, który panu podziękował, może żądać pozwolenia na piśmie do poszukania innego miejsca, a pan mu odmówić nie jest mocen.

573. Jeżeli sługa, przy podziękowaniu, nie żądał pozwolenia na piśmie do poszukania innego miejsca, będzie się rozumiało, że dziękował tylko dla zwyczaju, jak to w niektórych okolicach się dzieje.

574. Jeżeli ani sługa panu nie dziękował, ani pan słudze miejsca nie wypowiedział, będzie się rozumiało, iż sługa pozostaje na miejscu, na taki czas, jak się dawniej ugodził.

VIII. W jakich przypadkach pan mocen jest sługę odprawić przed czasem.

575. Pan mocen jest sługę odprawić przed czasem:

a) jeżeli sługa poważy się panu, pani lub komu z ich domowników wyrządzić obelgę;

b) jeżeli o nich roznosi co krzywdzącego, albo przez podszepty złośliwe do swarów w domu doprowadza;

c) jeżeli panu hardo się stawia i jego rozkazów uporczywie nie słucha;

d) jeżeli się wzbrania pilnować pana w chorobie;

e) jeżeli się hardo stawia przełożonemu nad sobą zwierzchnikowi, nie słucha jego rozkazów, albo mu obelgę jaką wyrządził;

f) jeżeli dzieci pańskie na złe naprowadza, albo im daje gorszące przykłady;

g) jeżeli z dziećmi, które mu są powierzone, tak źle albo niedbale się obchodzi, że to im grozi niebezpieczeństwem;

h) jeżeli panu co ukradł, albo się przeniemierzył, albo drugich sług do tego namawiał, lub wiedząc

o ich kradzieży, albo przeniewierzeniu się, panu nie doniósł;

i) jeżeli bez wiedzy państwa na ich imię bierze co na kredyt, albo pożyczka;

k) jeżeli bez wiedzy i pozwolenia państwa nocą za domem przepędzał więcej jak raz;

l) jeżeli będąc już napominany, z ogniem albo ze światłem nieostrożnie się obchodzi;

m) jeżeli przez swą nieostrożność stał się przyczyną pożaru;

n) jeżeli powierzone mu bydle z własnej winy zniszczy, albo niedbale około niego chodzi, lub je katuje;

o) jeżeli przez złość, albo niechęć, wyrządzi panu jaką znaczną szkodę;

p) jeżeli z powodu rozwiązłego życia, nabawił się jakiej zaraźliwej albo plugawej choroby;

r) jeżeli bez pozwolenia wychodzi, albo pozwolenie przetrzymuje, albo się opóźnia do pracy, albo w inny sposób powinności zaniedbuje, i pomimo dwukrotnej przestrogi z tego się nie poprawia;

s) jeżeli się oddaje pijaństwu, grze na pieniądze, albo rozpuście;

t) jeżeli przez kłótnie albo bitwy robi w domu zamieszanie i nawet napominany z tego się nie poprawia;

u) jeżeli się okaże, że nie umie tej roboty, której się przy zgodzie podjął;

w) jeżeli skazany został więcej jak na siedem dni aresztu;

x) jeżeli się wyda, że przy ugodzie okazał fałszywe świadectwo.

576. Jeżeli służąca zaszła w ciążę, pan może ją odprawić, ale powinien o tem donieść miejscowej policji, lub oddać ją krewnym.

577. Odprawiając sługę przed czasem, pan jest obowiązany wydać mu umówione wynagrodzenie, wedle wyrachowania od początku służby do dnia oddalenia.

IX. W jakich przypadkach sługa mocen jest odprawić się przed czasem.

578. Sługa może odprawić się przed czasem:

a) jeżeli przez złe lub zbyt surowe obchodzenie się pana życie jego albo zdrowie jest w niebezpieczeństwie;

b) jeżeli pan sługę nakłonić usiłuje do uczynków przeciwnych prawu albo obyczajom, jak również jeżeli go nie broni od podobnych nalegań innych osób, które w domu mieszkają lub bywają;

c) jeżeli pan słudze zatrzymuje strawne, albo nie daje niezbędnej żywności, lub go pomieścił w miejscu dla zdrowia szkodliwym;

d) jeżeli pan chce wyjechać za granicę Królestwa i sługę wziąć z sobą, a tego sobie przy ugodzie nie wymówił;

e) jeżeli z powohu choroby sługa stał się niezdolnym do pełnienia dalej obowiązków.

579. We wszystkich wyżej wymienionych przypadkach, sługa może podziękować przed czasem, a pan winien go zaraz uwolnić i co mu się należy za czas wysłużony oddać.

580. Gdyby pan nie chciał sługi uwolnić, sługa

może się udać z zażaleniem do Sądu gminnego (lub Sędziego pokoju), a dopóki sąd (lub sędzia) nie wyzdecyduje, pozostać na miejscu.

581. Może również sługa odprawić się przed czasem:

a) jeżeli go rodzice potrzebują do pomocy w gospodarstwie albo opieki w chorobie lub starości;

b) jeżeli sługa przez małżeństwo, albo przez inne dla niego korzystne zdarzenie, znalazł sposób zaprowadzenia sobie własnego gospodarstwa;

c) jeżeli otworzył się dla niego spadek, którego bez opuszczenia służby objąć nie może;

d) jeżeli służącej mężatce umrze mąż, pozostawwszy gospodarstwo lub dzieci, liczące mniej jak czternaście lat wieku.

582. W tych jednak przypadkach, winien będzie sługa podziękować panu przynajmniej na dwa tygodnie przed odejściem, albo zaraz innego na swoje miejsce postawić.

X. O odprawieniu sługi bez prawnej przyczyny.

583. Jeżeli pan odprawi sługę bez prawnej przyczyny, obowiązany będzie wypłacić mu całkowite wynagrodzenie, jakie było umówione na cały czas służby.

XI. O samowolnem porzuceniu służby.

584. Sługa, który przed czasem odejdzie od pana, bez prawnej przyczyny, *będzie na żądanie pana do powrotu zmuszony* *).

*) Nieaktualne — patrz konstytucję.

XII. O świadectwach służbowych.

585. Sługa, odchodząc od pana, otrzymuje od niego zaświadczenie, które będzie zapisane w książce służbowej.

586. W zaświadczeniu pan wyrazi tylko:

imię i nazwisko sługi;

kiedy i jak długo służył i do czego;

czy był wierny, trzeźwy i posłuszny, albo czy w nim jakich zdrożności nie dostrzeżono;

nakoniec, do czego jest zdalny.

587. O sprawowaniu się pan świadczyć będzie rzetelnie, aby nie zaszkodzić słudze i nikogo w błąd nie wprowadzać.

588. Gdyby pan dał niesprawiedliwe świadectwo, sługa może się poskarżyć do Sądu gminnego (lub sędziego pokoju), który wedle okoliczności, albo wyrobi słudze u pana inne świadectwo albo mu je da od siebie, z objaśnieniem dlaczego w ten sposób wydane zostało.

589. Gdyby pan dał nierzetelne świadectwo, obowiązany będzie wynagrodzić szkodę jakąby przez to poniósł albo sługa albo ten, kto go na mocy takiego świadectwa przyjął i prócz tego zapłaci karę na fundusz gminny jeden rubel kopiejek pięćdziesiąt*).

*) W myśl § 1 Rozporządzenia Ministra Skarbu i t. d. z dnia 1 sierpnia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 82, poz. 785) 1 rb. 50 kop. przelicza się na 3 złote.

B) KRESY WSCHODNIE.

1) Ustawa o najmie do robót rolnych.

(Zbiór Praw T. XII., część 2 wg. Uzupełn. 1906 r.)*).

(Tłómaczenie własne).

Zarządzenia ogólne.

Art. 1. Umowa najmu robotników do robót rolnych na określony termin (art. 22) zawiera się stosownie do przepisów niżej wymienionych. Umowy najmu na roboty akordowe, dniówkowe i na wyrobek w gospodarstwie rolnem zawierają się zgodnie z przepisami prawa cywilnego z uwzględnieniem postanowień zawartych w art. 2, 4—7, 10, 12—19, 23, 27 p. 1, 30, 40—42, 46—48, 65—67, 69—97, 103 i 104 ustawy niniejszej.

U w a g a 1. Ustawa niniejsza ma moc obowiązującą we wszystkich guberniach, rządzonych na mocy Ogólnego Statutu Urządzenia Gubernji (Ogólny Statut Urządzenia Gubernji

*) Patrz art. 41 prawa hipotecznego z r. 1818 i art. 9 prawa o przywilejach i hipotekach z r. 1825, rozciągniętych 1) na obszar okręgu sądowego białostockiego (pow. białostocki, bielski i sokólski) przez ustawę z 31 lipca 1919 (Dz. Pr. p. J. Nr. 64, poz. 382; 2) na dalszy obszar Ziemi Wschodnich (włączając Ziemię Wileńską) rozciągnięto prawo z r. 1818 rozporządzeniem Kom. Gen. Z. W. z 31 sierpnia 1919 r. (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Z. Wsch. Nr. 18, poz. 157; moc tego rozporządzenia została rozciągnięta na cały obszar ziem Wschodnich rozporządzeniem Rady Ministrów z 7 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 20, poz. 166). Teksty art. 41 i 9 podane w odnośniku do tytułu ustawy z 24 maja 1860 r. o sądach gminnych.

wyd. 1892 r. art. 3), z wyjątkiem gubernji Archangielskiej, Stawropolskiej i Nadbaltyckich, w Ziemiach Wojska Dońskiego i Kubańskiej i Ziemi Astrachańskiego Wojska Kozackiego *).

U w a g a 2. W gubernjach Archangielskiej i Stawropolskiej i w miejscowościach niewymienionych w uwadze 1 niniejszego (1) art. z wyjątkiem gubernji Królestwa Polskiego, odnośnie do najmu robotników i służących rolnych — mają zastosowanie przepisy, podane przy niniejszym **).

Art. 2. Za roboty rolne uważa się wszelkie roboty, związane z uprawą i uprzątnięciem pól, wznoszeniem budynków i podtrzymaniem ładu w majątku, jakoteż roboty w istniejących przy danem gospodarstwie przedsiębiorstwach rolnych, nie noszących cech przedsiębiorstw fabrycznych, lub przemysłowych.

Art. 3. Przepisy ustawy niniejszej, które mają zastosowanie do robotników rolnych, dotyczą również osób pełniących obowiązki służących przy gospodarstwie, z wyjątkiem osób, kierujących gospodarstwem albo przedsiębiorstwem rolnem w majątku (rządców, pełnomocników i t. p.).

*) Obowiązuje na ziemiach, które wchodziły w skład b. Cesarstwa Rosyjskiego, leżących na wschód od Królestwa Kongresowego.

**) Nie podane, ponieważ nie obowiązywały na ziemiach, wchodzących obecnie w skład Rzeczypospolitej Polskiej. Patrz Zbiór Praw (Sword zakonow), według uzupełnień w r. 1906, T. XII, część 2.

Art. 4. Obowiązki, wkładane przez ustawę niniejszą na Urzędy Gminne*), rozciągają się na odpowiadające im inne urzędy (Urzędy Stanicowe Wojsk Kozackich).

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O zawieraniu umowy najmu.

DZIAŁ PIERWSZY.

O osobach, zawierających umowę najmu.

Art. 5. Umowy najmu robotników mogą być zawierane, czy to osobiście przez gospodarza, czy to przez każdą osobę, która będzie przez niego upoważniona.

Art. 6. Przypuszcza się, że osoba upoważniona do zarządu gospodarstwem bez formalnej plenipotencji jest upoważniona do zawierania umów najmu z robotnikami.

Art. 7. Umowy najmu mogą być zawierane z poszczególnymi robotnikami, z całymi rodzinami albo z artelami. Umowy z artelami zawierają się ze starostą.

U w a g a. Za artel uważa się zrzeszenie osób, które weszły ze sobą w porozumienie co do wspólnej pracy z solidarną poręką.

Art. 8. *Zakazuje się najmować robotników, nieposiadających dowodów osobistych, z wyjątkiem wypadków wskazanych w art. 71 Ustawy o paszportach (wydanie 1903 r.)**).*

*) Zarządy Gminne.

**) Nieaktualne.

Art. 9. Rodzice, opiekunowie lub mężowie nie mają prawa oddawać do służby osób nieletnich, względnie żon bez zgody tychże.

Art. 10. *Przy zawieraniu umowy najmu z nieletnimi*) i kobietami zamężnymi, posiadającymi osobne dowody osobiste, nie jest potrzebne pozwolenie rodziców, opiekunów, względnie mężów**).*

Art. 11. *Nieletni i kobiety zamężne, nieposiadające osobnych dowodów osobistych, mogą być najmowani bez okazania pozwolenia rodziców, opiekunów, a zamężne kobiety***) mężów, nie inaczej jak pod warunkiem zgody najmującego na natychmiastowe zwolnienie najętych w razie żądania rodziców, opiekunów albo mężów. Pozwolenie raz uzyskane nie może być cofnięte przed upływem terminu najmu**).*

DZIAŁ DRUGI.

O sposobie zawierania umowy najmu.

Art. 12. Umowy najmu mogą być zawierane ustnie i na piśmie.

Art. 13. Zawieranie umów ustnie nie wymaga przestrzegania żadnych formalności.

Art. 14. Umowy najmu na piśmie mogą być zawierane rejestralnie albo prywatnie.

Art. 15. Umowy, zawarte prywatnie, mogą na

*) Patrz art. 103 Konstytucji.

**) Patrz odnośnik do art. 8.

***) Należy na mocy ustawy z dn. 12 marca 1914 r. dodać „mieszkające wspólnie z mężami“. (Patrz Sobranie uzakonienij i rozporządzenij prawitielstwa Nr. 76 z r. 1914, poz. 902).

życzenie obu stron, bez względu na stan, do którego należą zawierający umowę, być przedstawione w policji albo Urzędach Gminnych*) do poświadczenia podpisów i wciągnięcia do znajdujących się w Urzędach Gminnych*) ksiąg układów i umów.

Art. 16. Osoby pragnące korzystać ze specjalnych przywilejów przy wykonywaniu umów, mogą je zawierać na podstawie ustanowionych w tym celu kart kontraktowych i rozrachunkowych (art. 68 i następne).

Art. 17. Przy zawieraniu umowy (ustnie czy na piśmie) robotnicy, za zgodą obu stron, mogą oddawać swe dowody osobiste najmującemu. Wręczenie najmującemu dowodu osobistego albo karty kontraktowej, chociażby w niej nie były wymienione warunki umowy, w każdym razie stwierdza istnienie ustnej umowy najmu.

Art. 18. W razie upływu terminu, do jakiego był wydany dowód osobisty robotnika — najmujący, w porozumieniu z robotnikiem, ma prawo zwrócić się sam do odnośnych instytucyj o wysłanie nowego dokumentu osobistego.

Art 19. Urzędy Gminne*), za wciągnięcie umów najmu do ksiąg układów i umów, mogą pobierać od najmującego opłatę, wpływającą do sum gromadzkich (mirskich), określaną przez zebranie gromadzkie, nie przewyższającą jednak 20 kopiejek**) od każdej umowy.

*) Obecnie Zarządy Gminne.

**) W myśl § 1 rozporządzenia Ministra Skarbu i t. d.

DZIAŁ TRZECI.

O warunkach najmu.

Art. 20. Najem do robót rolnych zawiera się na warunkach ustalanych dowolnie pomiędzy najmującymi i robotnikami.

Art. 21. Umowy najmu mogą być zawierane: 1) na termin określony i 2) na termin nieokreślony.

Art. 22. Umowy, w których określa się termin końcowy, nie mogą być zawierane na przeciąg czasu dłuższy nad lat 5.

Art. 23. Zakazuje się zawierania umów, wykonanie których ma się rozpocząć za rok i więcej po zawarciu umowy.

Art. 24. Wzbronione jest godzić się dla umorzenia długu, zaciągniętego przez robotnika u najmującego, na czas dłuższy ponad 1 rok.

Art. 25. Przy zawieraniu umowy najmu strony muszą ustalić wysokość płacy najemnej.

Art. 26. Pozostawia się do woli stron włączać do umowy za obopólną zgodą, prócz warunków, określających termin umowy i wysokość płacy, wszelkie inne warunki niesprzeczne z prawem, jak np.: warunki dotyczące terminów i sposobów wypłaty, wyżywienia, mieszkania i t. p.

Art. 27. Niedopuszczalnem jest włączenie do umowy: 1) warunków, zmierzających do ograniczenia dla stron praw korzystania z ochrony sądowej i 2) warunków, nadających najmującemu prawo po-

z dnia 1 sierpnia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 82, poz. 785)
20 kopiejek przelicza się na 40 groszy.

bierania odszkodowania i potrąceń z wynagrodzenia robotników nieprzewidzianych w art. 49 i 50.

DZIAŁ CZWARTY.

O obowiązkach najmujących.

Art. 28. Najmujący jest obowiązany do sprawiedliwego i łagodnego obchodzenia się ze swymi robotnikami i wymagania od nich tylko tej roboty, która była przewidziana w umowie lub tej, do wykonania której byli najęci.

Art. 29. Najmujący jest obowiązany do uiszczania należnych robotnikom wypłat we właściwym czasie.

Art. 30. Najmujący nie ma prawa zmuszać robotnika do odbierania należnej mu płacy nie w gotówce lecz w postaci zboża, towarów albo innych przedmiotów.

Art. 31. Jeżeli robotnicy są najęci pod warunkiem dostarczania przez najmującego utrzymania — to pożywienie przygotowywane dla nich albo wydawane im produkty winny być w dobrym gatunku i odpowiadać co do składu i ilości pożywieniu rodzin włościańskich średniej zamożności, stosownie do zwyczajów danej miejscowości.

Art. 32. Najmujący jest obowiązany okazać robotnikowi, który zachorował, wszelką pomoc możliwą w domu zależnie od środków, oraz, w razie potrzeby, pomóc do wysłania go do miejsca stałego zamieszkania albo do umieszczenia w szpitalu.

Art. 33. Najmujący nie powinien polecać nieletnim pracownikom wykonania robót nieodpowiednich do ich wieku i sił i jest obowiązany nie tylko

nie stawiać przeszkód ale skłaniać ich do uczęszczania do kościoła i szkoły w czasie wolnym od pracy.

DZIAŁ PIĄTY.

O obowiązkach robotników i służących.

Art. 34. Robotnik jest obowiązany być posłusznym najmującemu i wykonywać bezopornie i starannie jego wymagania, zgodnie z zawartą umową.

Art. 35. Robotnik jest obowiązany bronić gospodarza, członków jego rodziny i domowników, w razie gdyby groziło im niebezpieczeństwo.

Art. 36. Robotnik powinien zachowywać się skromnie, być trzeźwym i okazywać szacunek gospodarzowi, jego rodzinie i osobom wyznaczonym przez niego dla dozoru nad wykonaniem robót i robotnikami.

Art. 37. Robotnik nie ma prawa oddalać się bez pozwolenia gospodarza i przyjmować bez jego zgody roboty od osób postronnych.

Art. 38. Robotnik jest obowiązany obchodzić się oględnie z bydłem i narzędziami gospodarza i nie czynić jego mieniu szkód przez niedbalstwo albo nieostrożność, a tem bardziej umyślnie. Robotnik, opuszczając gospodarza, jest obowiązany zwrócić powierzone mu mienie.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O wykonywaniu umów i odpowiedzialności najmujących i robotników.

Art. 39. Umowa najmu jest wykonywana przez stosowanie się stron do ustalonych przez nie warunków i przepisów niniejszej ustawy.

Art. 40. Umowa najmu, zawarta przez osobę upewnomocnioną do zarządu gospodarstwem bez specjalnej plenipotencji (art. 6), obowiazuje gospodarza we wszystkich wypadkach, chyba że dowiedzie, że umowa była zawarta wbrew jego zarządzeniom.

Art. 41. Prawa i obowiazki, wynikajace z umowy najmu, rozciagaja sie na peenmocnikow gospodarza, rzadcow, ekonomow i wogole na osoby, zarzadzajace majatkiem albo przedsiwbiorstwem, do ktorego byli najeci robotnicy. Odpowiedzialnosc majatkowa ponosza zawsze sami gospodarze, z prawem dochodzenia odszkodowania od osob przez nich upewnomocnionych.

Art. 42. W razie smierci gospodarza wszystkie jego prawa i obowiazki, wynikajace z umowy najmu, przechodza na jego spadkobiercow.

Art. 43. Najmujacy jest obowiazany trzymac robotnika a ten ostatni pozostawac u najmujacego do uplywu terminu najmu.

Art. 44. O ile najmujacy nie wypaca robotnikom w czasie trwania umowy naleznego im wynagrodzenia w umowionych terminach, natenczas obowiazany jest doplacic za kazdy dzien przetrzymania po pol kopiejki*) od kazdego rubla**) niewypaconej sumy.

Art. 45. Najmujacy, z winy ktorego robotnik odniesie szkode na zdrowiu, jest obowiazany wyna-

*) $1\frac{1}{2}$ kop. = 1 groszowi.

**) 1 rubel = 2 zlotym.

grodzić go, a jeżeli, na skutek nadwreżeń, robotnik będzie pozbawiony możliwości utrzymywania się z własnej pracy albo umrze, to i tych członków rodziny robotnika, istnienie których było zabezpieczone przez jego pracę. Suma odszkodowania i czas, do upływu którego winno ono być wypłacone, określa się przez porozumienie stron, a w braku jego — na mocy wyroku sądowego.

U w a g a. Robotnik nie ma prawa do odszkodowania o ile odniósł szkodę na zdrowiu wskutek własnego niedbalstwa, nieogłędności lub z przyczyn wypadkowych.

Art. 46. Najmujący, któryby przyjął do siebie robotnika, wiedząc, że ten jest związany uprzednio zawartą umową na ten sam czas z innym najmującym — obowiązany jest wynagrodzić tego ostatniego za wszystkie straty, spowodowane przez samowolne odejście robotnika.

Art. 47. Robotnik, który zawarł umowę najmu, jest obowiązany stawić się do pracy w umówionym czasie.

Art. 48. Za przyczyny, zasługujące na uwzględnienie, w razie nieprzybycia na czas, uznaje się: 1) pozbawienie wolności; 2) przerwa komunikacji na skutek epidemji, najścia wroga, nadzwyczajnego wylewu rzek i t. p. niepokonanych przeszkód; 3) nagła ruina majątkowa z powodu nieszczęśliwego wypadku; 4) choroba, pozbawiająca możliwości opuszczenia domu; 5) śmierć rodziców, męża, żony, dzieci albo głowy rodziny, albo też ciężka, zagrażająca śmiercią choroba, którejkolwiek z tych osób

i 6) powołanie robotnika na służbę wojskową albo mianowanie na urząd z wyboru gminy. Zajście jednej z wymienionych przyczyn zaświadczą poliskie władze policyjne lub gminne.

U w a g a. Jeżeli przyczyny, wymienione w niniejszym (48) artykule, stanowią bezwzględną przeszkodę do wykonania przez robotnika zobowiązań zawartej umowy — jest on obowiązany przesłać najmującemu odnośne zaświadczenie i zwrócić mu otrzymany zadatek.

Art. 49. Najmujący ma prawo do potrąceń z wynagrodzenia robotnika za samowolne opuszczenie pracy, za niedbałą pracę, za grubiaństwo i nieposłuszeństwo względem gospodarza i za uszkodzenie gospodarskiego mienia. Wszelkie inne potrącenia są niedopuszczalne.

Art. 50. Potrącenie za samowolnie opuszczony czas pracy nie może wynosić więcej nad podwojoną sumę wynagrodzenia, któreby się należało robotnikowi, gdyby ten czas przepracował. Inne potrącenia przewidziane w powyższym (49) artykule nie mogą wynosić więcej nad podwojoną sumę dziennej płacy, należnej robotnikowi.

Art. 51. Najmujący, który nie skorzystał z prawa potrącenia z wynagrodzenia winnego robotnika, może dochodzić odszkodowania od robotnika albo starać się o wymierzenie mu odpowiedniej kary.

Art. 52. Za samowolne opuszczenie pracy uważane jest oddalenie się robotnika od pracy bez przyczyn zasługujących na uwzględnienie w ciągu nie więcej jak trzech dni z rzędu.

U w a g a. Opuszczenie pracy przez mniej niż pół dnia liczy się za pół dnia, przez więcej niż pół dnia — liczy się za cały dzień.

Art. 53. Nieprzybycie na robotę, bez dostatecznie ważnych powodów, w ciągu więcej niż trzech dni z rzędu, uważane jest za niestawienie się.

U w a g a. Jeżeli umowa najmu jest zawarta z artelem, nie uważa się za niestawienie się o ile robotnicy, wchodzący w skład artelu, będą stawiali zastępców na swe miejsce i o ile umowa nie zawiera sprzecznego zastrzeżenia.

Art. 54. Porzucenie najmującego przez robotnika przed upływem terminu bez dostatecznie poważnych przyczyn (art. 59) jest uznawane za samowolne odejście.

Art. 55. W razie nieprawnych czynności najmującego, robotnik może wnieść skargę do sądu, ale nie może uchylać się od pełnienia obowiązków w myśl zawartej umowy. Jeżeli skarga robotnika nie będzie uznana za słuszną, to czas użyty przez niego na prowadzenie sprawy sądowej, w ciągu którego nie wykonywał umówionej pracy, należy uważać za samowolne opuszczenie.

Art. 56. W razie niestawienia się lub samowolnego odejścia robotnika, najmujący może uznać umowę za wygasłą (art. 57 p. 8) i poszukiwać odszkodowania od robotnika nie większego ponad sumę płacy najemnej za trzy miesiące. Jeżeli najmujący ma u siebie dowód osobisty robotnika, musi go przedstawić do sądu w przeciągu 7 dni od czasu

niestawienia się czy odejścia robotnika, a jeżeli termin umowy upływa wcześniej — to na ten termin.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O wygaśnięciu umów.

Art. 57. Najmujący może wydalić robotnika przed upływem terminu, oznajmiając mu o przyczynie zwolnienia, — z następujących powodów:

1) lenistwa, niestaranności, częstego oddalania się bez pozwolenia najmującego i wielokrotnej niedokładności robotnika, a także odmowy wykonania prawnych wymagań najmującego albo osób, którym powierzony jest dozór nad wykonaniem robót i robotnikami;

2) pijaństwa, burd, impertynenckiego postępowania względem najmującego i członków jego rodziny, jak również otwartego nieposłuszeństwa nakazom najmującego albo osób, którym powierzono dozór nad wykonaniem robót i robotnikami;

3) kradzieży mienia najmującego, członków jego rodziny, domowników albo osób postronnych;

4) samowolnego korzystania lub umyślnego uszkodzenia gospodarskiego mienia, jak również uszkodzenia bydła gospodarza;

5) samowolnego pożyczania pieniędzy albo towarów w imieniu najmującego i wszelkiego innego oszukiwania gospodarza;

6) nieostrożnego obchodzenia się z ogniem;

7) ujawnienia u robotnika udzielającej się lub zaraźliwej choroby;

8) niestawienia się albo samowolnego odejścia robotnika;

9) wielokrotnego albo dłuższego zatrzymania robotnika przez odnośne władze;

10) niezdolności robotnika do wykonywania pracy, której się podjął.

Art. 58. O ile sąd w sprawie o wydalenie robotnika nie przyzna słuszności najmującemu, to na skutek wniesionej przez robotnika skargi należy skazać najmującego na zapłacenie odszkodowania w wysokości nieprzewyższającej trzymiesięcznej płacy najemnej.

Art. 59. Robotnik może opuścić najmującego, przed upływem terminu najmu, po uprzednim za-
wiadomieniu go o przyczynach odejścia, z następujących powodów:

1) niedotrzymania przez najmującego warunków umowy odnośnie do wypłaty robotnikom wynagrodzenia i wydawania utrzymania;

2) obarczania pracą ponad siły;

3) zniewagi czynnej, gwałtów ze strony najmującego, członków jego rodziny, albo osób, którym najmujący powierzył dozór nad wykonaniem robót i robotnikami;

4) niezdolności robotnika wskutek choroby, a robotnicy i na skutek ciąży, do wykonania polecanych im robót;

5) nieprzewidzianych okoliczności, zmuszających robotnika do powrotu do rodziny (art. 48 p. 3, 5);

6) warunków pracy, zagrażających życiu i zdrowiu robotnika;

7) dostarczenia robotnikom mieszkania, zarażonego przez przebywających tam przedtem chorych zakaźnych.

Art. 60. Jeżeli sąd na skutek skargi najmującego uzna, że umowa została zerwana przez robotnika niesłusznie, podlega tenże karze, stosowanej za samowolne odejście (art. 56).

Art. 61. W braku porozumienia co do odszkodowania za straty, strona, która dała powód do zerwania umowy, może być skazana na wypłatę na korzyść drugiej odszkodowania, nieprzewyższającego trzymiesięcznej płacy najemnej.

Art. 62. Niezależnie od powyżej wymienionych wypadków umowa najmu wygasa: 1) za zgodą obu stron; 2) na skutek upływu terminu; 3) śmierci najemnika albo skazania go na wydalenie przez odnośne władze z miejsca wykonania umowy, lub skazania go na uwięzienie na czas czyniący niemożliwym wykonanie umowy; 4) na skutek obowiązkowego wstąpienia robotnika na służbę wojskową lub publiczną; 5) na skutek odmowy tej instytucji, która wydaje najemnikowi dowód osobisty, odnowienia tegoż.

Art. 63. Umowa najmu, zawarta na termin dłuższy niż 1 rok, może być rozwiązana na żądanie jednej ze stron po upływie pierwszego i każdego następnego roku, pod warunkiem wypowiedzenia drugiej stronie przynajmniej na 2 miesiące przed upływem rocznego terminu najmu. Fakt zaciągnięcia długu u najmującego nie może być przeszkodą do rozwiązania umowy na żądanie robotnika.

Art. 64. Umowy, zawarte na czas nieokreślony bez omówienia ich końcowego terminu, zostają rozwiązane na żądanie jednej ze stron, pod warunkiem wypowiedzenia drugiej stronie przynajmniej na 2 tygodnie przedtem, o ile w umowie nie był oznaczony inny termin wypowiedzenia. Najmujący ma prawo wydalić robotnika bez wypowiedzenia o ile mu wyda dodatkową dwutygodniową płacę.

Art. 65. Po rozwiązaniu umowy najmujący jest obowiązany zwrócić natychmiast wzięty od robotnika dowód osobisty.

Art. 66. O ile najmujący nie wykona warunku, wymienionego w powyższym (65) artykule, obowiązany jest do wynagrodzenia robotnika, przez wydanie mu podwójnej płacy dziennej, podług cen miejscowych danego czasu za robotę przez niego wykonywaną, za wszystkie dni przetrzymania dowodu osobistego.

Art. 67. Jeżeli, przy rozwiązaniu umowy, najmujący nie wypłaci robotnikom należnego wynagrodzenia, ci ostatni mają prawo do otrzymania, oprócz zwrotu należnego długu, oddzielnego wynagrodzenia, nieprzewyższającego podwójnej sumy długu.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

DZIAŁ PIERWSZY.

O najmie na podstawie kart kontraktowych i o instrukcji.

Art. 68. Najem na podstawie kart kontraktowych (art. 16) podlega postanowieniom ogólnych przepi-

sów o najmie do robót rolnych, z uwzględnieniem uzupełnień, wymienionych w artykułach poniższych.

Art. 69. Karty kontraktowe wydają Urzędy Gminne*) i Urzędy Samorządowe Miejskie wszystkim życzącym nająć się czy to w miejscu stałego ich zamieszkania, czy czasowego pobytu. Wydanie karty kontraktowej nie w miejscu przynależności jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy ubiegający się przedstawi dowód osobisty.

Art. 70. Karty kontraktowe przygotowywane są i dostarczane do odnośnych instytucyj (art. 69): *w gubernjach, gdzie czynne są instytucje ziemskie — przez Gubernjalny Urząd Ziemski (Gubiernskaja Ziemskaja Uprawa); w gubernjach, gdzie działa Ustawa o Zarządach Gubernjalnych do Spraw Gospodarstwa Ziemskiego — przez Gubernjalne Urzędy Zarządu Gospodarstwem Ziemskim (Gubiernskija Uprawy po Działam Ziewskawo Chaziajstwa)**), a w innych miejscowościach — przez Urzędy Gubernjalne***) lub odpowiednie inne urzędy.*

U w a g a. Forma karty kontraktowej i wymienionej poniżej książki służbowej i listy rozrachunkowej jest określana przez instrukcję odnośnych Ministrów (art. 104 i uwaga).

Art. 71. Od każdej osoby otrzymującej kartę kontraktową pobiera się 5 k o p i e j e k ****), które wpły-

*) Zarządy Gminne.

**) Obecnie sprawy te należą do samorządu powiatowego.

***) Obecnie województwa.

****) W myśl § 1 Rozporządzenia Ministra Skarbu i t. d.

wają do funduszków kancelaryjnych instytucji, która przygotowuje karty (art. 70). W miejscowościach, gdzie czynne są instytucje ziemskie — Gubernjalne Zebrania Ziemskie *) mają prawo pozwalać na bezpłatne wydawanie kart kontraktowych.

Art. 72. Nikt nie ma prawa posiadać więcej jak jedną kartę kontraktową jednocześnie.

Art. 73. Wydanie każdej karty kontraktowej odnotowuje się w specjalnej księdze umów, znajdującej się w każdej ze wspomnianych w art. 69 instytucji.

Art. 74. Przy wydawaniu dowodu osobistego osobie, posiadającej kartę kontraktową, do dowodu osobistego wpisuje się specjalną notatkę. Tę samą notatkę wpisuje się do dowodu osobistego przy wydawaniu karty kontraktowej takiej osobie, która jest obowiązana posiadać dowód osobisty.

Art. 75. Przy wydawaniu nowego dowodu osobistego wzamian takiego, w którym była notatka o wydaniu karty kontraktowej, notatkę tę wpisuje się do nowego dowodu osobistego.

Art. 76. Karty kontraktowe są bezterminowe. Mogą być wydawane poszczególnym osobom albo całym rodzinom, albo artelom, utworzonym w celu wspólnej pracy. Na wydanej karcie kontraktowej odnośna instytucja stwierdza tożsamość odbiorcy (stan, imię, imię ojca, nazwisko, a także wiek i miejsce przynależności), a jeżeli karta jest wydana dla

z dnia 1 sierpnia 1924 (Dz. U. R. P. Nr. 82 poz. 785) — 5 kopiejek — przelicza się na 10 groszy.

*) Obecnie Sejmiki powiatowe.

całej rodziny albo artelu, tożsamość wszystkich członków rodziny albo artelu.

Art. 77. Karta kontraktowa wydana dla artelu służy za dowód jego istnienia.

Art. 78. Przy wydawaniu karty kontraktowej dla artelu, instytucja, wydająca listę, obowiązana jest sprawdzić, czy wszyscy członkowie artelu zgadzają się na włączenie ich do jego składu, a również kogo obierają na starostę i na jego zastępcę na wypadek choroby lub śmierci. Dla takiego sprawdzenia potrzebne jest okazanie protokołu zawiązania artelu, a w braku tegoż zapytanie wszystkich członków artelu w obecności przynajmniej dwóch świadków. O wykonaniu tego warunku wpisuje się w księdze umów (art. 73) notatkę, a o wyborze starosty i jego zastępcy notatkę w karcie kontraktowej.

Art. 79. Przy zawieraniu umowy najmu wpisuje się warunki umowy do karty kontraktowej i obie strony je podpisują, a w razie niepiśmienności robotnika podpisuje tylko najmujący. Notatka ta winna zawierać ściśle dane: do czyjego gospodarstwa, na jakie roboty, za jaką płacą i na jaki termin ugodził się robotnik, a również jaki i w jakiej wysokości otrzymał zadatek. Umówiona płaca oznacza się cyframi i słowami.

Art. 80. Warunki, wymienione w karcie kontraktowej, okazują się dla poświadczenia do jednej z wymienionych w art. 79 instytucji, gdzie wciąga się je do księgi umów dosłownie. Do czasu poświadczenia umowy, wypisanej na liście, umowa nie ma

mocy umowy zawartej na podstawie karty kontraktowej.

Art. 81. Od każdego okazania w celu poświadczenia pobiera się 5 kopiejek *), które wpływają do funduszków kancelarii instytucji, zaświadczającej umowę.

Art. 82. Przy zawieraniu umowy na podstawie kart kontraktowych najmujący obowiązany jest wydać robotnikowi kartę rozrachunkową, do której wpisuje się odpis umowy, okazywany do zaświadczenia jednocześnie z umową, i dalej wpisują się wszelkie wypłaty pieniężne, wszystkie towary albo produkty wydane robotnikowi oraz grzywny i potrącenia z wynagrodzenia robotnika, jakie miały miejsce.

Art. 83. W razie najęcia rodziny albo artelu może być wydana dla całej rodziny lub artelu jedna karta rozrachunkowa.

Art. 84. Notatki o potrąceniach z wynagrodzenia robotnika winny być wpisywane nie później jak po 7 dniach — w razie choroby od dnia powrotu do zdrowia, w razie zguby albo uszkodzenia mienia od dnia ujawnienia tychże, a we wszystkich innych wypadkach od dnia wykroczenia, które spowodowało potrącenie.

Art. 85. Po zawarciu umowy karta kontraktowa przechowuje się u najmującego, a karta rozrachunkowa u robotnika.

Art. 86. O ile karta kontraktowa okaże się po-

*) 10 groszy. — Patrz odnośnik do art. 71.

trzebna robotnikowi do zawarcia nowej umowy, wykonanie której może się godzić z wykonywaniem pierwszej, karta kontraktowa może być wydana robotnikowi, ale wzamian zostawia on u pierwszego najmującego kartę rozrachunkową, łącznie z pokwitowaniem o otrzymanym zadatku, zaświadczoneym w ten sam sposób co umowa.

Art. 87. W razie zgubienia karty kontraktowej przez najmującego lub robotnika, ten co zgubił ma prawo otrzymać natychmiast nową kartę po zapłaceniu 25 kopiejek*), które wpływają do funduszków kancelarii instytucji wydającej kartę. Sposób wydawania nowej karty wzamian zgubionej i przepisy, których należy w tym wypadku przestrzegać, określa instrukcja odnośnych Ministrów (art. 104 uwaga).

Art. 88. Jeżeli warunki umowy, w ciągu wykonywania której została zgubiona karta kontraktowa, były zapisane do księgi umów instytucji wydającej nową kartę, — wtedy warunki umowy wpisują się do nowej karty.

Art. 89. Za fałszywą deklarację o zgubieniu karty kontraktowej lub zakomunikowanie nieprawdziwych danych o miejscu zawarcia ostatniej umowy przed zgubieniem karty — winni pociągani są do odpowiedzialności, po wniesieniu skargi przez odpowiednie instytucje i osoby urzędowe. Jeżeli miejsce pobytu robotnika jest niewiadome, wymienione zażalenie przesyła się do miejsca jego stałego za-

*) 50 groszy. — Patrz odnośnik do art. 71.

mieszkania albo przynależności, w miejscowościach, gdzie działa *Ustawa o Obwodowych Naczelnikach Ziemskich, do Naczelnika Ziemskiego albo Sędziego Miejskiego według kompetencji, a w innych miejscowościach do Sędziego Pokoju* *).

Art. 90. Oprócz wypadku zgubienia karta kontraktowa może być wydana ponownie tylko z dwóch powodów: 1) kiedy karta kontraktowa będzie zupełnie zapisana i 2) kiedy osoba posiadająca kartę kontraktową przyłączy się do rodziny albo artelu, i przeciwnie, kiedy osoba, która posiadała wspólną kartę kontraktową z rodziną albo artelem, będzie życzyła sobie otrzymać oddzielną kartę kontraktową. W takim razie na karcie kontraktowej rodziny albo artelu robi się odnośną notatkę.

Art. 91. Do księgi umów (art. 73) muszą mieć zawsze wolny dostęp wszyscy zainteresowani. Na prośbę osoby zainteresowanej, instytucja, w której przechowuje się księga, obowiązana jest dać żadaną informację na piśmie, pobierając na fundusze kancelaryjne 10 kopiejek **) od każdej osoby, o której żądane są informacje, a o ile informacja musi być wysłana przez pocztę, to prócz tego pobiera się zwrot kosztów przesyłki pocztowej.

Art. 92. Po rozwiązaniu umowy kartę kontrak-

*) Obecnie — od czasu wydania Rozporządzenia K. G. z dnia 15 maja 1919 r. w p. prawa cywilnego i postępowania cywilnego na obszarach wschodnich, podlegających K. G. Z. W. (D. U. Z. W. Nr. 4 p. 23) (art. 6) — sprawy te należą do kompetencji sędziów pokoju.

**) 20 groszy. — Patrz odnośnik do art. 71.

ową zwraca się robotnikowi, a kartę rozrachunkową, po uregulowaniu rachunków, najmującemu.

Art. 93. Na zwracanej karcie najmujący robi notatkę o rozwiązaniu umowy. Jeżeli umowa została rozwiązana na mocy wyroku sądowego, notatką tę wpisuje sąd. Notatkę należy ograniczyć tylko do stwierdzenia, że umowę uważa się za wykonaną albo rozwiązaną. Wszelkie wyjaśnienia o cechach wykonania i o przyczynach rozwiązania są niedopuszczalne. Od robotnika zależy okazanie notatki o rozwiązaniu umowy w instytucji, która zaświadczała umowę, dla zrobienia odpowiedniej notatki w księdze umów.

Art. 94. Urzędnicy za uchybienia i nieprawne postępowanie przy prowadzeniu ksiąg umów, wydawaniu i zaświadczeniu kart kontraktowych i rozrachunkowych, jak również dawaniu informacji, pociągani są do odpowiedzialności, jak za przestępstwa i wykroczenia popełniane przy wykonywaniu obowiązków służbowych.

Art. 95. Karty kontraktowe i rozrachunkowe, zawierające umowy najmu, zaświadczone w przepisany trybie, mają moc dowodów sądowych narówni z aktami sporządzonemi w drodze poświadczenia.

Art. 96. Najmujący, który zawarł umowę na podstawie karty kontraktowej, ma prawo wezwać do siebie robotnika od każdego innego najmującego, który przyjął go, nie będąc poinformowanym o poprzedniej umowie; ten ostatni musi zwolnić robotnika natychmiast po wniesieniu żądania, pod grozą dochodzenia sądowego w myśl artykułu 51¹⁾

(podług uzupełnień) Ustawy o karach nakładanych przez Sędziów Pokoju.

Art. 97. Najmujący, który zawarł umowę najmu na podstawie karty kontraktowej, ma prawo, poza dochodzeniem odszkodowania (art. 46), ścigać drugiego najmującego w trybie karnym (art. 51¹) (podług uzupełnień) Ustawy o karach nakładanych przez Sędziów Pokoju — jeżeli ten ostatni najął robotnika, wiedząc, że ten zobowiązał się do wykonywania innej umowy na podstawie karty kontraktowej.

Art. 98. Najmujący, który najął robotnika na podstawie karty kontraktowej, ma prawo, w razie niestawienia się albo samowolnego odejścia robotnika, nie zrywając zawartej z nim umowy (art. 57 p. 8), w ciągu 7 dni od czasu niestawienia się albo samowolnego odejścia robotnika, oznajmić o tem policji.

Art. 99. Oznajmienie, wymienione w powyższym (98) artykule, podaje się ustnie albo na piśmie do policji państwowej albo gminnej w miejscu wykonywania umowy albo w miejscu pobytu robotnika, który odszedł. Do takiego oznajmienia należy dołączyć kartę kontraktową i dowód osobisty robotnika.

Art. 100. Po przyjęciu oznajmienia najmującego o niestawieniu się albo samowolnem odejściu robotnika, policja natychmiast stara się odszukać tegoż i potem obowiązuje go do powrotu do najmującego, wyznaczając najkrótszy termin, zależnie od miejscowych warunków, i wyjaśnia robotnikowi

jego obowiązki i skutki niewykonania postawionych wymagań.

Art. 101. Jeżeli na żądanie policji robotnik powrócił do najmującego, ten ostatni ma prawo potrącić z jego wynagrodzenia za cały czas samowolnej nieobecności, jak za samowolne opuszczenie pracy (art. 50).

Art. 102. Jeżeli robotnik nie ulegnie wymaganiom policji (art. 100) i nie przedstawi dostatecznie poważnych powodów ku temu (art. 48 i 59), ta ostatnia zawiadamia w miejscowościach, gdzie działa ustawa o *Obwodowych Naczelnikach Ziemskich — Obwodowego Naczelnika Ziemskiego albo Sędziego Miejskiego podług kompetencji, a w innych miejscowościach Sędziego Pokoju* *), dla wyznaczenia winnemu odpowiedniej kary (Ustawa o karach wymierzanych przez Sędziów Pokoju art. 51¹⁾ podług uzupełnień), przyczem najmujący nie ma prawa do wynagrodzenia materialnego, wymienionego wyżej w art. 56.

Art. 103. Najmujący, który nie zwrócił robotnikowi karty kontraktowej i dowodu osobistego natychmiast po rozwiązaniu umowy, pociągany jest do odpowiedzialności na mocy art. 66. Sposób zwrotu karty i dowodu osobistego robotnikowi, który odszedł, określa instrukcja odpowiednich Ministrów (art. 104 uwagi).

*) Patrz odnośnik do art. 89.

DZIAŁ DRUGI

O instrukcji.

Art. 104. *Wydanie przepisów szczegółowych, w rozwinięciu ustawy niniejszej, o tem, jakie formalności winny być przestrzegane przez urzędy administracyjne w celu prawidłowego wykonywania obowiązków, wkładanych na nie przez ustawę niniejszą — poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Głównym Zarządcą Ustroju Rolnego i Rolnictwa *).*

U w a g a. Prawa przysługujące na mocy niniejszego artykułu Ministrowi Spraw Wewnętrznych, przelewają się w stosunku do Ziemi Kubańskiej na Ministra Spraw Wojskowych, który, przy wydawaniu wspomnianych w wymienionym artykule przepisów szczegółowych, porozumiewa się z Ministrem Sprawiedliwości i Głównym Zarządcą Ustroju Rolnego i Rolnictwa **).

Sankcje dla postanowień ustawy powyższej zawierają art. 373, 374, 375, 376 i 377 Kodeksu Karnego z roku 1903. — Patrz również art. 62¹ i art. 125 Ustawy Postępowania sądowego cywilnego.

*) Art. 104 — nieaktualny.

**) Poza ustawą z r. 1906 patrz art. 694 Prawa Cywilnego: „Powództwa oraz sprawy sądowe są ograniczone przez ogólne ziemskie przedawnienie dziesięcioletnie: kto w ciągu tego czasu nie wytoczył powództwa albo po wytoczeniu nie popierał go w sądach, traci służące mu prawo“.

2) Zbiór praw Ces. Ros. t. X cz. 1 wyd. z r. 1914.

Tytuł czwarty.

Zobowiązania osobiste z umów w szczególności
(tłumaczenie Dra Aleksandra Mogilnickiego, sędziego
Sądu Najwyższego w Warszawie — wydawnictwo Zarządu
Cywilnego Ziemi Wschodnich).

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Najem usług osobistych.

2201. Najem usług osobistych może dotyczyć:
1) obsługi domowej; 2) wykonywania robót rolnych, rzemieślniczych, fabrycznych i przemysłowych, handlu i innych procedurów; 3) wogóle wykonywania wszelkiego rodzaju robót i obowiązków, nie zabronionych przez ustawy.

U w a g a 1. Przepisy o najmie robotników rolnych zawiera ustawa o najmie do robót rolnych; przepisy o najmie robotników w zakładach fabrycznych, górniczych i górniczo-przemysłowych — ustawa o pracy przemysłowej (wyd. z r. 1913, art. 42 i nast.); przepisy o najmie czeladników i terminatorów przez rzemieślników — ustawa przemysłu fabrycznego i rzemieślniczego (wyd. z r. 1913, art. 356—385); przepisy o najmie subjektów handlowych, kierowników statków, załogi statków, flisaków i pilotów — ustawa handlowa (wyd. z r. 1903, art. 3—31, 205—239, 243—258); przepisy o najmie pilotów i robotników na statkach — ustawa drogowa (wyd. z r. 1857, kontyn. z r. 1912, art. 269 i nast.); przepisy

o najmie subjektów i sprzedawców w zakładach sprzedaży wódek — ustawa akcyzowa (wyd. z r. 1901, art. 607, 610, 628, 687, 688 i 690 (.....) *). Ustawy szczególne normują przepisy o najmie (.....) *) wychodźców cudzoziemskich przez obywateli ziemskich.

U w a g a 2. (.....) *).

2202. Dzieci nieletnie nie mogą się wynajmować bez zgody rodziców lub opiekunów, a mężatki, mieszkające wspólnie z mężem, bez zgody mężów.

U w a g a (.....) *).

2203. Rodzice nie mogą wynajmować dzieci, ani mężowie żon, bez ich własnej zgody; lecz rodzice mają prawo oddawać dzieci na naukę na terminy określone.

2204. Nie wolno wynajmować i trzymać w służbie lub na robotach ludzi, nie mających należytych dowodów osobistych w przypadkach gdy ustawa ich wymaga.

2205—2213. Uchylono.

2214. Termin najmu usług osobistych określa umowa stron, nie może on jednak być dłuższy niż pięć lat.

2215. Nie wolno wynajmować się na pokrycie pożyczonych pieniędzy lub procentów, jeżeli według obliczenia termin najmu ma być dłuższy, niż wskazany w artykule poprzednim (2214).

2216. Jeżeli osoba wynajęta uzyskała prawo wydalenia się na mocy paszportu lub innego dowodu

*) nie obowiązuje w województwach wschodnich.

osobistego, termin najmu nie może trwać dłużej niż termin paszportu lub dowodu; w przeciwnym razie umowa jest nieważna.

2217. Termin, w ciągu którego ma być wykonana robota, powierzona rzemieślnikowi, ustala odnośny warunek umowy między rzemieślnikiem a zamawiającym robotę. Jeżeli zaś terminu nie ustalono, robotę należy wykończyć w terminie, wyznaczonym wogóle dla robót tego rodzaju przez (urząd) rzemieślniczy.

2218. Przy zawieraniu umowy najmu, strony winny ustalić cenę tegoż. Umowa co do ceny najmu usług osobistych nazywa się także umową zasług, sama zaś zapłata — zasługami.

2219. Wynajmujący się do zarządu interesami kupców lub fabrykantów, może zamiast zasług otrzymywać procenty od zleconych mu sum lub pewnej części dochodu, dostarczonego pracobiorcy.

2220. Uchylono.

2221. Zapłata, uiszczona według umowy czeladnikom i uczniom przez majstra cechowego, nie może być ani wyższa, ani niższa od tej, którą ustalili (urząd) rzemieślniczy przez uchwałę zapadającą raz na rok w tym przedmiocie.

2222. Utrzymujący gorzelnie nie mają prawa płać robotnikom, zamiast pieniędzy, pędzonym w gorzelni spirytusem zbożowym lub wyrabianymi z niego wódkami.

2223. Wynajmujący się może żądać od pracobiorcy mieszkania i utrzymania w tym tylko przypadku, jeżeli to wyraźnie zastrzeżono w umowie.

2224. Umowę najmu usług osobistych i oddanie na naukę można zgłosić do poświadczenia notariuszowi lub zastępującej go osobie urzędowej.

2225. Uchylono.

2226. Nie jest wzbronionem przyjmowanie i wynajmowanie służących i robotników tylko na mocy okazanych przez nich dowodów osobistych.

2227. Uchylono.

2228. Umowę najmu usług osobistych wykonywa się przez dotrzymanie przyjętych przez strony warunków.

2229. Pracobiorca winien obchodzić się z pracownikiem sprawiedliwie i łagodnie, wymagać od niego tylko pracy, wymienionej w umowie, lub tej, na którą najem zawarto, płacić mu akuratnie i dawać należyte utrzymanie.

2230. Wynajmujący się do roboty lub oddany na naukę winien być wierny, posłuszny i pełen szacunku dla pracobiorcy *) i jego rodziny i starać się przez dobre postępowanie zachować spokój domowy i zgodę. Ten ostatni obowiązek ciąży również pracobiorcę **) w celu uniknięcia sposobności do obustronnego niezadowolenia i skarg.

2231. Pracownik winien przy wykonywaniu otrzymanych od pracobiorcy zleceń starać się w miarę możliwości zapobiegać wszelkim mogącym wyniknąć stratom.

2232. Pracownik nie ma prawa bez wiedzy pra-

*) pracodawcy.

**) pracodawcę.

cobiorecy przyjmować lub wykonywać robotę dla kogo innego.

2233. Pracownik, który przez niedbalstwo wyrządzi w powierzonym sobie majątku szkodę lub uszczerbek, płaci za to pracobiorecy *) bez sprzeciwu lub odrabia wyrządzone straty.

2234. Osoby, które samowolnie przerwały pracę lub wykonywanie obowiązków służbowych na drodze żelaznej, skarbowej lub prywatnej, lub przy telefonach, służących do użytku publicznego, prócz rządowego, lub wogóle w takim przedsiębiorstwie, którego zatrzymanie działalności zagraża bezpieczeństwu państwa lub stwarza możliwość klęski powszechnej, nie otrzymają przypadającej na nie pensji lub płacy zarobkowej za cały czas niewykonywania robót lub niepełnienia obowiązków. Przepis niniejszy ma zastosowanie także do przedsiębiorstw żeglugi morskiej i rzecznej, przeznaczonych do przewożenia towarów i pasażerów oraz spławiania tratw, tudzież dla potrzeb portów handlowych lub podtrzymywania żeglugi, jeżeli przerwanie lub wstrzymanie robót i zajęć pracowników i robotników zagraża bezpieczeństwu państwa lub stwarza możliwość klęski powszechnej.

2234. Pracownik, który roztrwoni własność pracobiorecy, płaci mu odszkodowanie i ponadto odpowiada sądownie za swój czyn według ustaw karnych.

2235. Za wyrządzoną komukolwiek przez służą-

*) „pracodawcy“.

cego obrazę lub stratę odpowiedzialność ciąży jego pana tylko wówczas, gdy obrazę lub stratę wyrządzono z jego rozkazu; w przeciwnym zaś razie odpowiedzialności ulega tylko sprawca osobiście (por. art. 786).

2236—2237. Uchylono.

2238. Przed upływem terminu pracownik nie ma prawa opuścić pracobiorcy*), a ten ostatni nie ma prawa usunąć go przed tymże terminem. Jeżeli jednak pracobiorca*) umrze przed terminem umowy, obowiązki pracownika ustają, o ile umowa była zawarta na imię samego tylko pracobiorcy*) bez rozciągnięcia jej na spadkobierców.

2239. Jeżeli robotnik, otrzymawszy zgóry pieniądze od pracobiorcy, zachoruje i nie będzie mógł odrobić ich w terminie, a nie będzie miał czem płacić, to, po wyzdrowieniu, jest obowiązany odrobić po terminie tyle czasu, ile, według zaświadczenia, przechorował. Na tejże zasadzie robotnik winien odrobić szkodę, spowodowaną przez utratę lub uszkodzenie rzeczy, jeżeli nie może za to zapłacić.

2240—2246. Uchylono.

2247. **)

2248—2290. Uchylono.

*) pracodawcy.

**) nie obowiązuje w województwach wschodnich.

C) B. ZABÓR AUSTRJACKI.

a) Przepisy obowiązujące w Galicji, w b. księstwie krakowskiem, w b. okręgach krakowskim i lwowskim oraz miastach Krakowie i Lwowie.

Regulamin dla sług

(ogłoszony w Galicji i w. ks. krakowskiem dla byłego okręgu administracyjnego krakowskiego rozp. prez. rządu krajowego z 11 marca 1855 (dz. u. kr. okr. krak. Nr. 14 oddz. II.), dla okręgu administracyjnego lwowskiego rozp. nam. z 1 lipca 1857, Nr. 37, 321 (dz. u. kr. lwow. okr. Nr. 12 oddz. II.). dla miasta Krakowa rozp. rządu kraj. z 4 lipca 1857 (dz. u. kraj. krak. okr. Nr. 18 oddz. II.).

§ 1. Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, nabierającej zupełnej ważności, skoro służbodawca i sługa upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić. Zadatek może być dany i policzony w płacę służbową.

§ 2. Warunki umowy o służbę zależą od wolnego układu obydwóch stron.

Warunki niezgodne z przyzwoitą karnością domową, lub sprzeciwiające się pewnym przepisom zakazowym, są nieważne, a tak służbodawca, jak i sługa podlega za to karze.

§ 3. Gdzie w tym regulaminie służby mowa jest o służbodawcy, właściwe postanowienia odnoszą się także i do jego zastępcy, o ileby poszczególne z nich według natury rzeczy nie miały zastosowania wyłącznie tylko do służbodawcy.

§ 4. Jeżeli sługa przyrzekł kilku służbodawcom

wstąpić do służby, obowiązany jest wstąpić do tego, któremu najpierw dał przyrzeczenie, bez względu na to, czy wziął zadatek, lub nie. Jeżeli zaś dano zadatek, sługa zwrócić ma zadatek temu służbodawcy, od którego zadatek przyjął i jeśli tenże o wcześniejszej ugodzie nie wiedział, wynagrodzić wyrządzoną szkodę. Oprócz tego należy nałóżyc na niego stosowną karę. Jeżeli się zaś przytem dopuści jakiegoś czynu, prawem karnem wzbronionego, wtedy postąpi się z nim stosownie do przepisu tego prawa. Służbodawca, który wiedział o wcześniejszej ugodzie, podpada także stosownej karze i traci prawo do danego zadatku. Wszakże zadatek musi sługa zwrócić i złożyć w c. k. dyrekcji policji, a względnie w urzędzie powiatowym (§ 39) na dobroczynne cele (§ 43).

§ 5. Kto sługę uwodzi, ażeby do ugodzonej już służby nie wstąpił, wypowiedział albo opuścił, podpada stosownej karze i odpowiada za szkodę, służbodawcy przez to wyrządzoną.

§ 6. Po zawartej ugodzie służbowej, służbodawca w czasie oznaczonym sługę przyjąć, ten zaś do służby stanąć jest obowiązany.

§ 7. Jeżeli służbodawca wzbrania się przyjąć sługę, tedy traci zadatek, jeżeli go dał, słudze zaś wynagrodzić powinien za sługę i wyżywienie na ćwierć roku, jeżeli służba stosownie do ugody rok jeden trwać miała, w każdym zaś innym razie za miesiąc. Służbodawca może jednak z tych samych powodów od ugody odstąpić, dla których byłby upoważniony odprawić sługę przed upływem czasu

służby. W tym przypadku należy mu się zwrot zadatku.

Jeżeli służbodawca nie może przyjąć sługi z powodu wypadku, jaki wydarzył się jemu osobiście, lub w jego gospodarstwie, winien go o tem natychmiast zawiadomić i nie tylko zostawić mu dany zadatek, lecz także jeżeli ugoda służbowa przez rok trwać miała, uiścić zapłatę za miesiąc, w każdym innym zaś razie za dni czternaście.

§ 8. Jeżeli sługa wzbrania się wstąpić w służbę, to należy go stosownie do danych okoliczności ukarać i na żądanie służbodawcy nawet użyciem środków przymusowych do wstąpienia w służbę zniewolić. Służbodawcy wolno jednak także w tym wypadku od ugody odstąpić i oprócz zwrotu danego zadatku, żądać wynagrodzenia wynikającej stąd dla niego szkody. Jeżeli sługa dla przeszkód nie pochodzących już z jego winy, a trwających dłużej, do służby stawić się nie może, służbodawca poprzestać musi na zwrocie danego zadatku. Jeżeli zaś przeszkoda jest tylko chwilowa, sługa po jej usunięciu ma obowiązek na żądanie służbodawcy wstąpić do służby *).

§ 9. Czas trwania służby oznacza się co do sług przyjętych do robót gospodarstwa wiejskiego na rok jeden, co do innych zaś sług na trzy miesiące.

Od tego postanowienia można wprowadzić odstąpić na mocy osobnej umowy, wszakże umowa taka

*) Przymus pracy, wynikający z §§ 8, 32, 33 i 39 czyni te paragrafy częściowo nieważnymi ze względu na ogólne zasady Konstytucji.

musi być zdziałana na piśmie, a jeżeli ustnie, to w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie w *c. k.* Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach wobec przełożonego gminy, inaczej bowiem nie będzie uwzględnioną; uгода ta ma być także uwi-
docznioną w książce służbowej i stwier-
dzoną podpisami*).

§ 10. Sługa jest obowiązany wobec swego służ-
bodawcy do posłuszeństwa, wierności, uszanowania,
baczności i otwartości. Powinien on obchodzić się
przyzwoicie z osobami należącymi do służbodawcy,
żyć w zgodzie z współczeladzią i wstrzymywać się
od wszelkich kłótni, plotek i obmowy służbodawcy
lub jego rodziny.

Tenże ma się stosować do porządku domowego,
przez służbodawcę zaprowadzonego, a rozkazy,
upomnienia i nagany ze strony służbodawcy po-
winien przyjmować z uszanowaniem i skromnością.

§ 11. Sługa jest obowiązany podług zarządzeń
służbodawcy punktualnie i ochoczo wypełniać wszel-
kie usługi, do których się zgodził, niemniej wszel-
kie usługi, które jako takie słusznie i rozsądnie
rozumieć można; w sporach między sługami, który
z nich ma pewną robotę lub pewną usługę spełnić,
rozstrzyga jedynie wola służbodawcy. Nawet do
pewnych tylko zatrudnień przyjęty służący powi-
nien na żądanie służbodawcy inne usługi na siebie

*) Ostatnie zdanie § 9 utraciło moc obowiązującą
w myśl ustawy z dnia 8 stycznia 1920 roku o zniesieniu
książki robotniczej (Dz. Ust. R. P. Nr. 4, poz. 17). Ustawa
ta jest podana niżej.

przyjąć, jeżeli przeznaczona do tychże czeladź chorobą lub czem innem jest przeszkodzona, lub jeśli inne okoliczności, np. nieodwłoczne roboty w polu, koniecznie tego wymagają.

Słudze nie wolno w żaden sposób uchylać się od roboty w dni świąt zniesionych. W niedzielę i święta uroczyste mają być wykonane zwykłe domowe, tudzież te roboty, których bez niebezpieczeństwa odkładać nie można. Przez to jednak nie powinno cierpieć bywanie na nabożeństwie.

§ 12. Bez pozwolenia słuźbodawcy nie wolno słudze poruczonych sobie zatrudnień zdawać na kogo innego. Nie wolno mu bez pozwolenia słuźbodawcy we własnych sprawach oddalać się z domu ani bawić nad czas pozwolony. Przeciw zakazowi słuźbodawcy nie wolno słudze przyjmować odwiedzin wogóle, lub od pewnych osób, ani pod surową karą przyjmować kogokolwiek na nocleg bez pozwolenia słuźbodawcy.

§ 13. Sługa powinien unikać wszelkich swoim stosunkom nieodpowiednich wydatków na ubiór, rozrywki lub tp. rzeczy, a słuźbodawca ma prawo zakazać podobnych wydatków.

§ 14. Sługa powinien przy każdej sposobności mieć staranie o dobro swego słuźbodawcy i według sił swoich chronić go przed uszczerbkiem i szkodą. W szczególności winien ostrożnie się obchodzić z ogniem i światłem, zaniechać palenia tytoniu w stodółach, w stajniach, na strychach lub innych pod względem ognia niebezpiecznych miejscach i nie udawać się na te miejsca z otwartem światłem.

O spostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach i kradzieżach, popełnionych przez współczeladź, obowiązany jest zawiadomić służbodawcę.

Za wyrządzoną przez siebie szkodę odpowiada on według postanowień powszechnej ustawy cywilnej. W przypadkach oszukaństwa, sprzeniewierzenia i kradzieży należy z nim postąpić według ustawy karnej.

§ 15. Bez wiedzy i pozwolenia służbodawcy nie wolno słudze przechowywać swej odzieży, bielizny i innych rzeczy za domem w którym służy.

Nie może on wzbronić, ażeby służbodawca przejrział jego skrzynię, kufry lub inne schowki, w jego i jednego świadka obecności.

§ 16. Przy wystąpieniu ze służby jest sługa obowiązany, wszystko co mu oddano pod dozór do starania lub do przechowania, albo w inny sposób powierzono, oddać służbodawcy w porządku, a na jego żądanie pokazać mu przed zabraniem wszystkie rzeczy, które jako swoją własność ze sobą zabiera.

§ 17. Przez wstąpienie w służbę staje się sługa członkiem domowego koła i dlatego podlega szczególnemu dozorowi służbodawcy. Służbodawca winien zniewalać sługi do obyczajnego i przyzwoitego zachowania się w domu i za domem i ma prawo w tym celu, również jak i dla zachowania spokojności i porządku domowego, tudzież należnego mu posłuszeństwa w razie, jeśli usilne napomnienia, nagany lub inne łagodniejsze środki karcenia nie skutkują, użyć surowszych środków karności do-

mowej w sposób umiarkowany i zdrowiu sługi nie-szkodliwy.

To prawo karności domowej nie powinno jednak w żadnym razie być posunięte aż do pokrzywdzeń, wskutek których skarcony mógłby ponieść uszkodzenie cielesne, a to pod zagrożeniem następstw ustawy karnej.

W szczególności jest słuźbodawca obowiązany nakłaniać sługi do bywania na nabożeństwie w dni niedzielne i świąteczne.

§ 18. Słuźbodawca nie powinien obarczać sługi większymi i cięższymi robotami nad te, jakie on według sił swoich jest w stanie wykonywać.

§ 19. Słuźbodawca winien umówioną zaslęgę w oznaczonym czasie wypłacić.

Jeżeli względem rodzaju i wysokości zaslęgi nie zawarto pewnej umowy, należy wypłacić zaslęgę, płaconą zwyczajnie w miejscu tej klasy sług. Darowizny i poczesne, które słuźbodawca dawał z własnej woli raz lub więcej razy w pewnych czasach lub z szczególnych powodów, nie uzasadniają bynajmniej obowiązku dawania ich nadal. Jeżeli czas wypłaty zaslęgi nie jest umówiony, należy ją wypłacić w terminach w miejscu przyjętych. Gdyby w tym względzie nie istniał żaden zwyczaj, przypada zaslęga pieniężna w rocznych ugodach słuźbowych kwartalnie, w innym zaś razie miesięcznie, a zaslęga w naturaljach miesięcznie zgóry.

§ 20. Jeżeli się żywność należy, to ona ma być zdrową i w dostatecznej ilości. Osobne warunki ze

strony sług, jaka żywność i w jakiej ilości ma być dawana, są zakazane.

Odzież i bielizna, jeżeli są ugodzone, mają być dostarczane odpowiednio stosunkom klasy służebnej.

Jeżeli się umówiono o noszenie liberji, ugoda zaś nie zawiera żadnego dalszego postanowienia względem czasu i sposobu jej dostarczania, tedy należy uważać za prawidło, że liberja stanowi część zasługi i słudze zaraz przy wstąpieniu w służbę ma być dana tudzież, że służącemu, który był trzy miesiące w służbie tylko, obuwie zostawić należy, temu zaś, który cały rok był w tej samej służbie, wszystkie do codziennego użycia służące części liberji, z wyjątkiem kożucha i płaszcza, guzików herbowych i galonów. Sługom nie wolno zastrzegać sobie odzieży i bielizny, które tylko do stroju służby, lub stosunkom klasy sług nie odpowiada.

§ 21. Jeżeli sługa zachoruje, ma służbodawca, dopóki trwa stosunek służby, starać się o jego pielęgnowanie i leczenie, wyłożone zaś koszta mogą być potrącone ze zasługi, z wyjątkiem przypadku

§ 22. Jeżeli choroba trwa dłużej, niż cztery tygodnie, służący po upływie tego czasu, jeżeli ze służby zostanie oddalonym (§ 28 pod 11), a nie posiada majątku, ma być traktowany, jak każdy inny w żadnym stosunku służbowym nie zostający ubogi chory, należy więc o tem przełożonego gminy w należytych czasie zawiadomić.

§ 22. Jeżeli sługa zachorował z udowodnionej winy służbodawcy, natenczas służbodawca winien wyłącznie starać się o jego pielęgnowanie i lecze-

nie, nie odciągając mu nic ze zasługi, a to bez ujmy prawa sługi do żądanego innego jakiego wynagrodzenia.

§ 23. Służbodawca może chorego w własnym domu pielęgnować, lecz może go także umieścić w publicznym zakładzie lub w innem miejscu, jeżeli to bez niebezpieczeństwa dla chorego stać się może.

§ 24. Ugoda służbowa może za obustronnem porozumieniem każdego czasu być rozwiązana.

§ 25. Przez śmierć służbodawcy gaśnie ugoda służbowa tylko o tyle, o ile spadkobiercy jej nadal utrzymać nie chcą. W takim zaś razie mają odchodzącemu służącemu wynagrodzić zasługę i umówione wyżywienie za trzy miesiące, jeżeli ugoda służbowa rocznie była zawartą, w każdym zaś innym razie za jeden miesiąc. Jeżeli służącemu zmarły już był służbę wypowiedział, tedy należy mu się wynagrodzenie tylko za ów krótszy czas, przez któryby umowa służbowa jeszcze trwać miała.

§ 26. To postanowienie ma także zastosowanie do sług przy gospodarstwie zostających w tym przypadku, gdy gospodarstwo przechodzi przez kupno, zamianę, dzierżawę lub inne ugody na inne osoby.

§ 27. Jeżeli się wyraźnie nie umówiono, że po upływie umówionego czasu ugoda służbowa nie ma trwać dalej, rozwiązuje upływ czasu ugodę służbową tylko za poprzedniem wypowiedzeniem.

Wypowiedzenie powinno nastąpić w służbach

rocznych najpóźniej sześć tygodni, w innym zaś razie najpóźniej dni czternaście przed upływem czasu służby. Jeżeli wypowiedzenie służby nie nastąpi z żadnej strony w przepisany czas, wtedy ugoda służbowa odnawia się milcząco na taki sam przeciąg czasu, jaki w pierwotnej ugodzie oznaczono.

§ 28. Służbodawca może odprawić sługę bez wypowiedzenia i natychmiast:

1) jeżeli sługa z jakiegokolwiek przyczyny jest zupełnie niezdatny do pełnienia służby, do której został przyjęty;

2) jeżeli swe obowiązki służbowe grubo narusza, a w szczególności, jeżeli wobec rozkazów służbodawcy, lub ustanowionego nad służbą dozorca występuje z uporczywym nieposłuszeństwem i zuchwałością;

3) jeżeli służbodawcę lub domowników jego, albo ustanowionego nad czeladzią dozorcę czynem, albo obelżywami lub hańbiącymi słowy i obmowami, czci tychże ubliżającymi, obraża, towarzyszy służby przeciw służbodawcy, lub jednym przeciw drugim podżega, albo wogóle spokojność domową w sposób złośliwy zaburzyć usiłuje;

4) jeżeli stanie się winnym kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, albo gdy współczeladź do tego namawia, lub jeżeli o dostrzeżonych oszustwach, sprzeniewierzeniach albo kradzieżach współczeladzi nie zawiadomi służbodawcy;

5) jeżeli mimo poprzednich upomnień, z ogniem i światłem nieostrożnie się obchodzi, powierzone

mu było złem hodowaniem na szkodę naraża lub krzywdzi, albo ze złości, swawoli lub ciężkiej niedbałości uszkadza własność słuźbodawcy;

6) jeżeli na rachunek słuźbodawcy bez jego wiedzy pożycza pieniądze, albo towary bierze na kredyt;

7) jeżeli na dłużej, niż na ośm dni, zostanie aresztowanym;

8) jeżeli się oddaje pijaństwu, grze lub innej rozpuście i nieobyczajności, szczególnie jeżeli dzieci lub krewnych słuźbodawcy do tego usiłuje namówić;

9) jeżeli bez pozwolenia słuźbodawcy za domem nocuje lub obcym noclegu dozwala, albo w inny sposób porządek domowy grubo narusza;

10) jeżeli z własnej winy ściągnie sobie chorobę zaraźliwą lub obrzydliwą;

11) jeżeli bez winy słuźbodawcy dłużej nad cztery tygodnie jest chorym.

We wszystkich tych przypadkach powinien słuźbodawca natychmiast zawiadomić o tem we Lwowie i Krakowie *c. k.* Dyрекcję policji, w innych zaś miejscach przełożonego gminy.

W tych przypadkach może słuźący żądać zastugi i żywności tylko do czasu swego oddalenia bez uszczerbku prawa słuźbodawcy żądania wynagrodzenia.

§ 29. Sługa może opuścić słuźbę przed czasem bez wypowiedzenia:

1) jeżeli bez szkody dla zdrowia słuźby dłużej pełnić nie może; sama brzemienność nie upoważnia służy do opuszczenia słuźby;

2) jeżeli słuźbodawca przekracza granicę słuźącąemu karności domowej, a przez to zdrowie lub życie słuģi na niebezpieczeństwo jest narażonem;

3) jeżeli słuźbodawca namawia słuģę do nieobyczajnych lub prawu przeciwnych czynności, albo usiłuje namówić, albo gdy go nie chroni od podobnych usiłowań przeciw domownikom lub osobom uczęszczającym do domu;

4) jeżeli słuźbodawca zamierza udać się w podróż trwającą ponad czas słuźby, lub przenosi mieszkanie swoje do miejsca oddalonego na sześć mil, i w tych przypadkach słuģę przeciw woli jego ze sobą wziąć chce.

O tych powodach należy jednak zawiadomić w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie *c. k.* Dyrekcję policji, w innych zaś miejscach przełożonego gminy.

Gdyby słuźbodawca zaprzeczał, że takie powody istnieją, winien jest słuģa wiarogodnie udowodnić.

Bez pozwolenia wspomnianych władz, a względnie przełożonego gminy, nie wolno słuźącemu opuścić słuźby, wyjąwszy przypadek widocznego niebezpieczeństwa życia lub uszkodzenia. W przypadkach pod 2 i 3 należy słuģdzie wynagrodzić za słuģę i żywność za resztę czasu słuźby, a jeżeli słuźba trwa dłużej niż kwartał przynajmniej za kwartał.

W przypadkach pod 1 i 4 żądać można wynagrodzenia za żywność i zasłuģę tylko do czasu wystąpienia ze słuźby.

§ 30. Słuģa może opuścić słuźbę przed upływem

czasu, jednakże w służbach całorocznych tylko za poprzednim sześciotygodniowem, w innym zaś razie za poprzednim czternastodniowem wypowiedzeniem:

1) jeżeli wydarza się korzystna sposobność służącej do zamężcia, a służącemu do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, a sposobności tej przez dotrzymanie czasu służby mogłyby zaniedbać;

2) gdy objęcie spadku lub jaka inna ważna sprawa wymaga dłuższej obecności sługi na innem miejscu;

3) jeżeli rodzice sługi z powodu zmiany swych stosunków, zaszłej już po wstąpieniu do służby, potrzebują go do prowadzenia gospodarstwa, rzemiosła lub pielęgnowania siebie, a z odwołaniem go do upływu czasu służby nie mogą się wstrzymać.

Również i o tych powodach należy donieść w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie *c. k.* Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach przełożonemu gminy, a w razie zaprzeczenia przez służbodawcę udowodnić je wiarogodnie. Bez pozwolenia wyżej wspomnianych władz, względnie przełożonego gminy, nie wolno słudze oddalić się. Przy zachowaniu tego przepisu może sługa w nagłym przypadku żądać uwolnienia nawet przed upływem sześciotygodniowego, a względnie czternastodniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli na swoje miejsce postawi innego zdolnego sługę i ugodzi się z nim na czas rzeczony o żywność i zasługę bez szkody służbodawcy.

Słudzy, którzy służbę swoją widocznie źle, leni-

wie i niechętnie pełnią lub też w inny sposób swym stosunkom służbowym nieodpowiednio się zachowują, w zamiarze zniewolenia tem służbodawcy do udzielenia im odmówionego oddalenia, będą karani z szczególną surowością i zmuszeni z całą surowością do ścisłego pełnienia swych obowiązków służbowych.

§ 31. Służbodawca, który bez powodu prawem przepisanego (§ 28) oddał sługę przed upływem czasu służby, nie może wprawdzie być zmuszonym do przyjęcia go powtórnie przeciw swojej woli, atoli jest obowiązany wynagrodzić jemu zasługę i żywność za resztę czasu służby, a gdyby służba trwała nad kwartał, za kwartał.

§ 32. O sługach, którzy opuszczają samowolnie służbę przed upływem czasu służby, bez powodu prawem przepisanego, donieść należy w stołecznem mieście Lwowie i Krakowie w *c. k.* Dyrekcji policji, w innych zaś miejscach przełożonemu gminy; organa te będą za sługą śledzić i zmuszą go na żądanie służbodawcy do powrotu do służby.

Oprócz tego będą słudzy stosownie karani, i są obowiązani do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez bezprawne oddalenie się ze służby. Jeżeli zaś służbodawca zbiegłego sługi napowrót przyjąć nie chce, może zamiast niego innego sługę zgodzić, a od zbiegłego żądać wynagrodzenia wynikłych z tego powodu znaczniejszych kosztów*).

§ 33. Kto takiego sługę, o którym wie, że zbiegł,

*) Patrz odnośnik do § 8.

lub o tem z okoliczności domyślać się może, do służby przyjmuje, pozwala mu schronienia lub pobytu, ma być stosownie ukarany i wynagrodzić winien służbodawcy niepodzielnie ze zbiegłym sługą szkodę wyrządzoną przez ucieczkę służącego, jakoteż koszta narosłe przez przyjęcie innego służącego*).

§ 34**). *Każdy służący winien się zaopatrzyć w książeczkę służbową, którą wyda we Lwowie i Krakowie Dyrekcja policji, w innych zaś miejscowościach zwierzchność gminna za złożeniem kosztów druku i należytości stemplowej w kwocie 30 halerzy, jeżeli służy wolno się zobowiązywać do służby, lub przeciw wydaniu książeczki nie zachodzi jaka inna przeszkoda.*

Jeżeli gmina, w której sługa przebywa, nie jest jego gminą przynależności, natenczas gmina pobytu zwróci się na żądanie sługi do gminy przynależności o umocowanie do wydania książeczki służbowej.

Sługom przybywającym z krajów, gdzie książki służbowe nie istnieją, wydawać je będą na podstawie dokumentów podróży władze, które w miejscu ich pobytu są upoważnione do wydawania książek służbowych.

§ 35. *Żadnemu służbodawcy nie wolno pod karą przyjąć do służby służącego, nie posiadającego książki służbowej.*

*) Patrz odnośnik do § 8.

**) §§ 34—38 włącznie przestały obowiązywać w myśl ustawy z dnia 8 stycznia 1920 r. o zniesieniu książki robotniczej (Dz. Ust. Nr. 4, poz. 17). Patrz niżej.

Przy wstąpieniu do służby powinien służbodawca odebrać tę książkę do przechowania.

§ 36. Przy wystąpieniu ze służby wypełni rubryki książki służbowej w mieście Lwowie i Krakowie c. k. Dyrekcja policji, w innych zaś miejscach przełożony gminy, na podstawie ustnego lub pisemnego w tym celu wniesionego podania służbodawcy, i zaopatrzy je podpisem i przechowa pisemne podanie służbodawcy.

Poświadczenie wierności, zręczności, pilności i obyczajności wtedy może być wpisane, jeżeli brzmi korzystnie dla służącego.

Jeżeli zaś świadectwo w tym lub owym kierunku miało opiewać niekorzystnie, zamieścić należy w odnośnej rubryce kreskę. Jeżeli niekorzystne świadectwo służbodawcy opiera się na obwinieniach i podejrzeniach, które wyżej wspomniana władza na podstawie dochodzenia żadanego przez sługę uzna, jako nieuzasadnione, natenczas rubryka może być wypełnioną stosownie do wyniku tego dochodzenia, jednak z wyraźną uwagą: „po przeprowadzonym śledztwie“.

Służbodawca, który świadomie wydaje słudze niezretelne świadectwo, podlega stosownej karze i odpowiada nadto za wynikłą z tego powodu szkodę.

§ 37. Książki służbowe są dokumentami publicznymi. Kto je podrabia lub fałszuje, lub kto dla własnej korzyści używa cudzej książki służbowej, lub swoją książkę służbową odstępuje w tym celu drugiemu, będzie karany według postanowień kodeksu karnego.

§ 38. *Jeżeli książka służbowa zginie, należy donieść o tem właściwej władzy, w której okręgu służący przebywa. Władza ta zbada starannie zachodzące okoliczności, a przekonawszy się, że książka istotnie zginęła, wyda nową książkę służbową, lub jeżeli zgubioną książkę służbową wystawiła inna władza, postara się u tej ostatniej o wystawienie nowej książki służbowej.*

W nowej książce służbowej należy wyraźnie nadmienić, że jest duplikatem.

§ 39. Wspomniane powyżej władze, nadzorują służących i wykonywują przepisy tego regulaminu, czuwają nad karnością, porządkiem i obyczajnością służących, a szczególnie powinny dozorować sługi bez służby zostające.

Sługi ze służby odprawione, a do gminy przynależne, należy z całą surowością nakłaniać do szukania służby lub innych pozwolonych robót.

Jeżeli mimo nadarzającej się sposobności sługi nie poczuwają się do tego obowiązku, tedy użyć ich należy tak długo do robót gminnych lub publicznych, dopóki nie przyjmą służby lub jakiej roboty.

W tej mierze nie można uwzględnić wymówek, jakoby się rodzicom swoim lub innym osobom, a szczególnie tym, u których znaleźli przytułek, zobowiązali się do roboty, skoro jest rzeczą widoczną, że nie znajduje u nich żadnej, lub tylko niestosowną robotę. Obce, bez służby będące sługi, które nie korzystają z nadarzającej się sposobności przyjęcia służby lub innego pozwolonego zatrud-

nienia, które prowadzą gorszące, nieobyczajne życie, lub które nie mają widoków prędkiego otrzymania służby, albo innej na utrzymanie swoje wystarczającej roboty, mają być z gminy wydalone*).

§ 40. Kto się stręczeniem sług, jako zarobkowaniem, trudni, ulega stosownej karze.

Ażeby jednak ułatwić umieszczenie służących w służbie, tudzież wynalezienie osób szukających służby, utrzymywać będą wspomniane powyżej władze rejestry sług szukających służby i służbodawców zgłaszających się o służących.

§ 41. Spory między służbodawcami i służącymi, wynikające z ugody służbowej lub ze stosunku służbowego, które w ciągu trwania stosunku służbowego, lub przynajmniej przed upływem trzydziestu dni od dnia ustania stosunku służbowego, zostały wytoczone, załatwiane będą przez właściwe władze polityczne; spory zaś wytoczone po upływie tego terminu należą do właściwej władzy sądowej. Wszelkie inne skargi i zażalenia w sprawach służbowych należą we Lwowie i Krakowie do *c. k.* Dyrekcji policji, w innych miejscowościach do zwierzchności gminnej. Te władze wydają także wyroki za przestępstwa przepisu niniejszego regulaminu służbowego.

§ 42. Kary w tym regulaminie zagrożone, będą wymierzone w pieniądzach lub areszcie. Kary pieniężne nie mogą przewyższać co do sług kwoty

*) Patrz odnośnik do § 8.

10 koron, a co do innych osób 50 k., areszt zaś może być wymierzony do 14 dni*).

§ 43. W gminach należących do okręgu *c. k.* Dyrekcji policji, ma ta władza wykonywać oznaczone w niniejszym regulaminie służbowym czynności urzędowe władz politycznych i przełożonego gminy.

**b) Przepisy obowiązujące na całym obszarze
b. zaboru austriackiego.**

1) Ustawa

z dnia 13 stycznia 1914 r.

o umowie służbowej osób, pełniących usługi wyższego rodzaju w gospodarczych przedsiębiorstwach rolniczych i lasowych (ustawa o urzędnikach dóbr). (Austr. Dz. Ust. P. z r. 1914 Nr. 9).

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanawiam co następuje:

Zakres zastosowania ustawy.

§ 1.

Postanowienia niniejszej ustawy odnoszą się do stosunku służbowego osób (urzędników), pełniących usługi wyższego rodzaju w gospodarczych przedsiębiorstwach rolniczych i lasowych albo w ich przemysłach ubocznych. Narówni z gospodarczemi przedsiębiorstwami rolniczemi i lasowemi po myśli niniejszej ustawy należy uważać łowiectwo i rybactwo oraz ogrodnictwo, nieuprawiane w sposób przemysłowy.

*) Obecnie 10 złotych i 50 złotych.

Ustawa ta nie ma zastosowania do stosunków służbowych, unormowanych ustawą górniczą lub ustawą o pomocnikach handlowych.

Urzędników po myśli ustępu 1, używanych w kupieckim przedsiębiorstwie do usług kupieckich, należy tylko wówczas uważać za pomocników handlowych, jeżeli zatrudnia się ich stale w tym charakterze.

§ 2.

Do osób, zatrudnionych w gospodarczem przedsiębiorstwie rolniczem lub lasowem (§ 1), należącym do Dworu, publicznego funduszu, kraju, powiatu lub gminy, odnoszą się postanowienia niniejszej ustawy wtedy, gdy ich stosunek służbowy polega na umowie prawnoprywatnej.

Niniejsza ustawa nie odnosi się do stosunku służbowego osób, zatrudnionych jako urzędnicy lub funkcjonariusze państwa, zakładu państwowego lub funduszu, zarządzanego przez państwo.

Zawarcie i treść umowy.

§ 3.

Stosunek służbowy można zawiązać na podstawie ustnego układu albo na podstawie pisemnego oświadczenia służbodawcy, doręzonego służbiernemu, lub na podstawie pisemnej umowy. W wszystkich przypadkach musi być oznaczony pod rygorem nieważności czas, od którego stosunek służbowy się zaczyna.

§ 4.

W umowie służbowej nie można znieść lub ograniczyć uprawnień służbobiercy, wynikających z postanowień niniejszej ustawy, o ile w ustawie niema zastrzeżenia.

§ 5.

O ile nie umówiono się wyraźnie o rodzaj i zakres usług oraz o wynagrodzenie, lub o ile w przedsiębiorstwie służbodawcy nie obowiązują w tym względzie ogólne postanowienia, o których zawiadomiono służbobiercę przy jego przyjęciu, należy świadczyć usługi odpowiednie do zwyczaju miejscowego i okoliczności oraz płacić wynagrodzenie takiego samego rodzaju. Przez wynagrodzenie po myśli niniejszej ustawy należy rozumieć pobory w pieniądzu i w naturze wraz z mieszkaniem w naturze. Wartość mieszkania należy obliczać — o ile nie umówiono się w inny sposób — w wysokości dziesięciu procent wszelkich innych poborów, wartość zaś innych poborów w naturze według miejscowych cen przeciętnych.

Wstąpienie do służby.

§ 6.

Jeżeli służbobiercę przyjęto wyraźnie pod tym warunkiem, że wstąpi do służby w pewnym oznaczonym dniu, albo tylko na czas przejściowego zapotrzebowania, wówczas może służbodawca odstąpić od umowy w przypadku, gdy służbobierca z jakiegokolwiek powodu nie wstąpi do służby w oznaczo-

nym dniu, chyba, że przyczyna tego zaszła u osoby służbodawcy.

§ 7.

Służbodawcy wolno oprócz tego przypadku odstąpić wtedy od umowy, jeżeli służbobierca nie wstąpi do służby w umówionym czasie, mimo iż nie doznał nieuniknionej przeszkody w szczególności z powodu choroby, albo jeżeli wskutek nieuniknionej przeszkody, której dozna służbobierca, wstąpienie tegoż do służby przewleka się przez czas dłuższy niż czternaście dni, wreszcie zaś, jeżeli zajdzie przyczyna, uprawniająca do wydalenia służbobierycy przed upływem czasu (§ 29).

Służbobierycy wolno odstąpić od umowy jeszcze przed wstąpieniem do służby, jeżeli służbodawca popadnie w konkurs, albo jeżeli wskutek przeszkody, zaszłej u służbodawcy, wstąpienie do służby przewleka się dłużej niż czternaście dni, lub jeżeli zajdzie przyczyna, uprawniająca go do wystąpienia przed upływem czasu (§ 31), albo wreszcie, jeżeli służbodawca wzbrania się spełnić przyrzeczenie, dane dla chwili wstąpienia do służby. W każdym przypadku należy się służbobierycy zwrot poczynionych wydatków, niezależnie od dalszych roszczeń o odszkodowanie (§ 32).

Obowiązki służbobierycy.

§ 8.

Służbobierca obowiązany jest spełniać usługi, których się podjął, osobiście według swej najlepszej

wiedzy i możliwości oraz stosować się do tyczących się służby zarządzeń służbodawcy lub osób, które mają prawo wydawania zarządzeń w jego imieniu.

§ 9.

Służbobierca obowiązany jest o każdej przeszkodzie w pełnieniu służby donieść w należyтым czasie służbodawcy, jego pełnomocnikowi lub swemu bezpośredniemu przełożonemu. Jeżeli nie może już tego uczynić, winien w razie, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, postarać się o odpowiednie zastępstwo, o ile ono jest konieczne i możliwe, na tak długo, aż służbodawca lub powołana do tego osoba po uzyskaniu wiadomości o przeszkodzie wyda potrzebne zarządzenia lub będzie mogła je snadnie wydać.

Jeżeli służbobierca wskutek winy swej nie spełni tych obowiązków lub jeżeli ponosi winę w wyborze zastępcy, odpowiada za wynikłą stąd szkodę. Ta odpowiedzialność ustaje, jeżeli osoba, która miała prawo wydać w tym względzie zarządzenia, zgodziła się na wybór zastępcy lub na nieustanowienie zastępstwa.

Wynagrodzenie.

§ 10.

O ile nie umówiono się w inny sposób lub o ile niema innego zwyczaju miejscowego, należy wypłacać bieżącą płacę, należącą się służbobiercy, jeżeli wynagrodzenie oznaczone jest miesięcznie lub według krótszych okresów czasu, najpóźniej z koń-

cem poszczególnego okresu czasu, jeżeli oznaczone jest według dłuższych okresów czasu, najpóźniej z końcem każdego miesiąca kalendarzowego. Pobory w naturze należy dawać w odstępach czasu, odpowiadających miejscowym zwyczajom i danym stosunkom.

§ 11.

Powołanie służbobierycy do wypełnienia powinności wojskowej z wyjątkiem pełnienia służby prezencyjnej przez określony ustawą okres jednoroczny lub dłuższy, albo do pełnienia innych prawno-publicznych obowiązków, (przysięgłego i t. d.) nie uprawnia służbodawcy do wydalenia służbobierycy przed upływem czasu. Jeżeli przeszkoda w służbie trwała lub wedle przypuszczenia trwać będzie bez przerwy dłużej niż 14 dni, a w tej gałęzi przedsiębiorstwa, do której należy służbobieryca, narażony na przeszkodę, oprócz niego nie jest zatrudnionych więcej jak dwóch urzędników, można ustanowić dla niego zastępcę, któremu na żądanie służbodawcy należy odstąpić odpowiednią część mieszkania w naturze. Począwszy od piętnastego dnia okresu trwania przeszkody ponosi kosztą tego zastępstwa służbobieryca, który doznał przeszkody, jednakowoż nie w kwocie wyższej, jak kwota poborów, należących mu się za czas, przez który doznał przeszkody.

Jeżeli służbobierycę powołano do pełnienia służby wojskowej w przypadku wojny, wówczas może służbodawca podczas trwania tej przeszkody roz-

wiązać stosunek służbowy jedynie przez wypowiedzenie z zachowaniem sześciomiesięcznego terminu wypowiedzenia.

§ 12.

Jeżeli służbobierca w stosunku służbowym, który głównie wymaga jego działalności zarobkowej, dozna przez pewien czas przeszkody w pełnieniu służby wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, a przeszkód tych nie spowodował ani rozmyślnie, ani przez rażące niedbalstwo, wówczas przysługuje mu nadal prawo do wynagrodzenia za czas, który w danym przypadku po myśli § 19, stanowiłby czasokres wypowiedzenia. Postanowienia § 11 o zastępstwie mają tu analogiczne zastosowanie; kosztą zastępstwa jednak winien ponosić służbobierca, który doznał przeszkody wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, dopiero po czterech tygodniach, licząc od dnia doznania przeszkody.

Obowiązek pieczy.

§ 13.

W razie choroby służbobierycy, którego łączne pobory roczne bez mieszkania nie przenoszą kwoty 3.000 K*), winien służbodawca pod warunkami, określonymi w § 12, oraz przez czas tamże oznaczony starać się w odpowiedni sposób o potrzebną opiekę lekarską, a jeżeli pobory nie przenoszą kwoty 1.200 K*) dla żonatych lub 800 K*) dla osób

*) W myśl § 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 1 sierpnia 1924 r. w porozumieniu z Ministrami: Spraw

stanu wolnego, dostarczać także potrzebnych środków leczniczych.

Te zobowiązania służbodawcy odpadają w miarę tego, o ile kasa chorych zapewnia służbobiercy takie same świadczenia.

§ 14.

Wydatki służbodawcy w gotówce na kosztą opieki w szpitalu lub u osób trzecich można policzyć na rachunek poborów pieniężnych służbobiercy, przypadających za czas choroby po potrąceniu kosztów ewentualnego zastępstwa, aż do wysokości jednej czwartej części tych poborów.

W przypadku tym można nadto potrącić z poborów pieniężnych tę część kwot, pobieranych przez służbobiercę za czas choroby na zasadzie prawnopublicznego ubezpieczenia, która odpowiada stosunkowi wkładek płaconych istotnie przez służbodawcę do łącznej kwoty wkładki na ubezpieczenie.

Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Sprawiedliwości, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Kolei, Robót Publicznych, Pracy i Opieki Społecznej oraz Reform Rolnych, o przerachowaniu kwot pieniężnych, wyrażonych w niektórych przepisach prawnych w rublach rosyjskich, markach niemieckich, złotych reńskich i koronach austriacko-węgierskich i markach polskich (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 785) — kwoty wyrażone w § 13 w koronach austriacko-węgierskich zastępuje się taką samą ilością złotych (3.000 koron = 3.000 złotych polskich, 1.200 koron = 1.200 złotych polskich, 800 koron = 800 złotych polskich).

§ 15.

W okresie czasu, określonego w § 12, nie można słuźbobiery wydalić przed upływem czasu z powodu przeszkody w słuźbie, spowodowanej chorobą lub nieszczęśliwym wypadkiem.

Zobowiązania, ciążące na słuźbodawcy po myśli §§ 11 do 13, gasną jednakowoż równocześnie z ukończeniem stosunku słuźbowego wskutek upływu czasu, na jaki go zawarto, albo wskutek poprzedniego wypowiedzenia lub wydalenia z innych przyczyn niż te, które wymienione są w §§ 11 i 12.

§ 16.

Jeżeli stosunek słuźbowy zawarto tylko na czas przemijającej potrzeby i nie trwał on jeszcze przez sześć miesięcy, nie należy stosować postanowień §§ 11 do 15.

§ 17.

Słuźbodawca jest obowiązany odnośnie do pracowni i przyborów, których ma dostarczyć, lub już dostarczył, oraz odnośnie do unormowania pracy starać się własnym kosztem o to, aby życie i zdrowie słuźbobiery doznawało ochrony, o ile pozwala na to istota pełnionych usług.

Ukończenie stosunku słuźbowego.

§ 18.

Stosunek słuźbowy kończy się z upływem umówionego czasu, albo z ukończeniem oznaczonej roboty, dla której go zawarto.

Jeżeli stosunek służbowy zawarto lub przedłużono bez określenia czasu, można go rozwiązać zapomocą wypowiedzenia według następujących postanowień.

a) Wypowiedzenie.

§ 19.

Stosunek służbowy, zawarty na próbę, może być w pierwszym roku rozwiązany przez obie strony każdego czasu z zachowaniem czternastodniowego terminu wypowiedzenia.

W wszystkich innych wypadkach należy zachować termin wypowiedzenia, który wynosi w pierwszym roku służby cztery tygodnie i przedłuża się w każdym roku następnym o czternaście dni, aż do najwyższego wymiaru sześciu miesięcy.

§ 20.

Termin wypowiedzenia musi być zawsze jednaki dla obu stron. Jeżeli umówiono nierówne terminy, wówczas obowiązuje obie strony termin dłuższy.

§ 21.

W razie wypowiedzenia należy się służbobierny wynagrodzenie za czas aż do upływu terminu wypowiedzenia. Do tego czasu musi mu się pozostawić odpowiednią część mieszkania służbowego, jednakowoż na żądanie służbodawcy należy już na odpowiedni czas przed tem opróżnić część tego mieszkania celem pomieszczenia następcy.

Jeżeli dla służbiercy wyznaczone były grunta deputatowe, a stosunek służbowy kończy się przed żniwami, wówczas należy mu się odszkodowanie za zasiew, obrobienie i ewentualne koszty ubezpieczenia.

§ 22.

W razie zapłacenia pełnego odszkodowania po myśli § 32 musi służbierca na żądanie służbodawcy opuścić służbę i opróżnić całe mieszkanie służbowe nawet przed upływem terminu wypowiedzenia lub oznaczonego czasu, na jaki stosunek służbowy zawarto; mieszkanie winien on oddać w razie, jeżeli prowadzi własne gospodarstwo domowe, w ciągu 14 dni, w innych przypadkach zaś w ciągu 3 dni.

Osób chorych oraz położnic nie można tak długo zmuszać do opróżnienia mieszkania, dopóki nie mogą one opuścić mieszkania bez narażenia swego zdrowia na niebezpieczeństwo.

§ 23.

Jeżeli stosunek służbowy przeszkadza służbiercy w szukaniu innej posady, wówczas należy mu po wypowiedzeniu dać w tym celu na żądanie bez uszczuplania wynagrodzenia odpowiedni wolny czas w dnie powszednie, a to łącznie aż do dziesiątej części terminu wypowiedzenia. Służbodawca ma dokonać odpowiedniego wyboru dni, służbierca zaś ma prawo rozstrzygnąć, czy mu należy udzielić tych dni w bezpośrednio po sobie następującym porządku lub też nie.

b) Pozbycie i wydzierżawienie.

§ 24.

Jeżeli dobra, w których słuźbobierca ma posadę, zostaną po jego wstąpieniu do słuźby pozbyte lub wydzierżawione, wówczas stosunek słuźbowy ucho-
dzi za trwający nadal bez zmiany, jeżeli słuźbo-
bierca lub nowy posiadacz albo dzierżawca nie wy-
powie go w przeciągu miesiąca po objęciu dóbr
w posiadanie z zachowaniem dwumiesięcznego albo
krótszego ustawowego terminu wypowiedzenia.

W razie wypowiedzenia odpowiada za pobory,
należące się słuźbobiercy aż do upływu terminu
wypowiedzenia, nowy posiadacz lub dzierżawca,
zaś za ewentualne roszczenia słuźbobiercy o od-
szkodowanie z powodu przedwczesnego rozwiązania
stosunku słuźbowego po myśli § 32, poprzedni słuź-
bodawca.

c) Konkurs.

§ 25.

Jeżeli po wstąpieniu do słuźby otwarty zostanie
konkurs do majątku słuźbodawcy, wówczas wstę-
puje w umowę masa. W przeciągu miesiąca od dnia
otwarcia konkursu mogą jednak obie strony roz-
wiązać stosunek słuźbowy, przestrzegając przy tem
dwumiesięcznego lub krótszego ustawowego ter-
minu wypowiedzenia.

Jeżeli stosunek słuźbowy zostanie wskutek wy-
powiedzenia zarządcy masy rozwiązany przed upły-
wem oznaczonego czasu, na jaki go zawarto, albo

jeżeli w umowie ustanowiono dłuższy termin wypowiedzenia, wówczas może służbobierca żądać zwrotu poniesionej szkody.

d) Śmierć.

§ 26.

Jeżeli służbodawca umrze, mogą tak służbobierca jak i dziedzice służbodawcy rozwiązać stosunek służbowy w ciągu jednego miesiąca, przestrzegając przytem dwumiesięcznego lub krótszego ustawowego terminu wypowiedzenia. Jeżeli w przeciągu miesiąca żadna strona nie wypowie stosunku służbowego, wówczas stosunek ten trwa nadal bez zmiany.

Jeżeli stosunek służbowy zostanie wskutek wypowiedzenia ze strony dziedziców rozwiązany przed upływem oznaczonego czasu, na jaki był zawarty, albo jeżeli w umowie ustanowiono dłuższy termin wypowiedzenia, wówczas może służbobierca żądać zwrotu poniesionej szkody.

§ 27.

Wskutek śmierci służbobierycy gaśnie stosunek służbowy. Mieszkanie służbowe winno być opróżnione w razie, jeżeli zmarły prowadził własne gospodarstwo domowe, w przeciągu miesiąca, w innych zaś przypadkach w przeciągu 14 dni. Postanowienia §§ 21 i 22 mają tu analogiczne zastosowanie.

Wdowie lub ślubnym dzieciom należą się pobory zmarłego służbobierycy jeszcze za cztery tygodnie od dnia śmierci służbobierycy.

e) Wydalenie i wystąpienie przed upływem czasu.

§ 28.

Każda strona może rozwiązać stosunek służbowy z ważnych powodów w razie, jeżeli zawarto go na oznaczony czas, przed upływem tego czasu, zresztą zaś bez dotrzymania terminu wypowiedzenia.

§ 29.

Za ważny powód, uprawniający służbodawcę do wydalenia przed upływem czasu, należy w szczególności uważać:

1. jeżeli służbobierca jest w służbie niewierny albo dopuści się postępuku, który go czyni niegodnym zaufania służbodawcy;

2. jeżeli służbobierca jest niezdolny do pełnienia usług, których się podjął (§ 5);

3. jeżeli służbobierca bez uznanej prawnie przeszkody przez znaczny przeciąg czasu zaniedbuje służbę albo uporczywie wzbrania się pełnić swe usługi lub stosować się do zarządzeń, odnoszących się do jego służby (§ 8), lub jeżeli usiłuje uwieść do nieposłuszeństwa innych funkcjonariuszy;

4. jeżeli służbobierca w sposób niedozwolony wzamian za czynności swe, pozostające w związku z jego służbą, przyjmuje od trzecich osób podarunki lub każe sobie przyznawać korzyści;

5. jeżeli służbobierca doznaje w pełnieniu swoich usług przeszkód wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku przez czas dłuższy niż określony w § 12, lub w innych przypadkach wskutek nie-

obecności przez czas znaczny ze względu na zachodzące okoliczności;

6. jeżeli służbobierca nie poddaje się zarządzeniom w celu nadzoru albo odmawia złożenia rachunków lub wydania powierzonych mu części majątku, dokumentów, pism i t. d.;

7. jeżeli służbobierca dopuszcza się czynnych zniewag, naruszenia obyczajności lub znacznych obraz czei względem służbodawcy, jego zastępcy, członków jego rodziny lub względem osób, będących razem z nim w służbie;

8. jeżeli służbobierca lub członkowie jego rodziny, mieszkający w tym samym domu, prowadzą życie nieobyczajne.

§ 30.

Wydalony służbobierca winien opróżnić mieszkanie służbowe natychmiast, jeżeli nie prowadzi własnego gospodarstwa domowego; jeżeli jednakowoż prowadzi własne gospodarstwo domowe, winien opróżnić część mieszkania, potrzebną następcy, natychmiast, resztę zaś w przeciągu 14 dni. Postanowienia § 21 ustęp 2 i § 22 ustęp 2, obowiązują także w tym przypadku.

§ 31.

Za ważny powód, uprawniający służbobiercę do wystąpienia przed upływem czasu, należy w szczególności uważać:

1. jeżeli stanie się niezdolnym do dalszego pełnienia swej służby albo nie może jej nadal pełnić bez widocznej szkody dla swego zdrowia;

2. jeżeli służbodawca niesłusznie zmniejsza lub zatrzymuje wynagrodzenie, jeżeli go krzywdzi przez dostarczanie niezdrowego lub niewystarczającego pożywienia lub niezdrowego mieszkania albo też narusza inne istotne postanowienia umowy;

3. jeżeli służbodawca wzbrania się dopełniać swych zobowiązań co do ochrony życia i zdrowia służbobierycy, w szczególności zobowiązań, ustanowionych w § 17;

4. jeżeli służbodawca dopuszcza się czynnych zniewag, naruszenia obyczajności lub znacznych obraz czci względem służbobierycy lub członków jego rodziny albo jeżeli wzbrania się wziąć go w obronę przed tego rodzaju czynami, popełnianymi przez innego funkcjonariusza lub członka rodziny służbodawcy.

§ 32.

Jeżeli służbodawca bez usprawiedliwionej przyczyny od umowy odstępuje (§ 7, ustęp 1) albo wydała służbobiercę przed upływem czasu bez ważnego powodu (§ 29), lub jeżeli ponosi winę co do jego odstąpienia od umowy (§ 7, ustęp 2) względnie wystąpienia przed upływem czasu (§ 31), wówczas należy się służbobierycy, niezależnie od ewentualnych dalszych roszczeń o odszkodowanie, odpowiednia część jego poborów pieniężnych oraz wynagrodzenie za jego pobory w naturze i wartość mieszkania służbowego za ten czas, któryby musiał upłynąć aż do ukończenia stosunku służbowego wskutek upływu czasu, na jaki go zawarto, albo wskutek prawidłowego wypowiedzenia.

Jeżeli służbownicy wyznaczono grunta deputatowe, to należy, oprócz zapłaty wynagrodzenia, określonego w § 21, ust. 2, wynagrodzić mu także szkodę, poniesioną przez niego wskutek oddania gruntów oraz wskutek koniecznej sprzedaży jego zwierząt użytkowych, które chował na podstawie umowy. Służbodawcy przysługuje odnośnie do tych zwierząt użytkowych prawo pierwokupna.

§ 33.

Roszczeń z powodu wydalenia przed upływem czasu lub wystąpienia przed upływem czasu musi się dochodzić sądownie w przeciągu sześciu miesięcy po dniu wydalenia lub wystąpienia, zaś roszczeń z powodu odstąpienia od umowy (§ 7) w przeciągu sześciu miesięcy po dniu, przeznaczonym na wstąpienie do służby, a to pod rygorem ich utraty.

Składanie rachunków.

§ 34.

Występujący służbowniczka winien bez niepotrzebnej zwłoki dokonać złożenia rachunków, będącego jego obowiązkiem, oraz oddać powierzone mu części majątku i znajdujące się w jego rękach dokumenty, pisma itd.

Służbodawca może także podczas trwania stosunku służbowego żądać każdego czasu złożenia rachunków lub też badać lub kazać badać rzeczy, powierzone służbowniczce.

W celu złożenia rachunków należy pozwolić służbowniczce, o ile zachodzi tego potrzeba, na wgląd-

nięcie w książki i dokumenty, odnoszące się do jego zakresu działania.

Kaucja.

§ 35.

Kaucję, złożoną przez służbobiercę, ma przechowywać służbodawca, o ile nie umówiono się w inny sposób. On odpowiada za nią oraz winien służbobiercy na jego żądanie wypłacać bieżące odsetki natychmiast po ich płatności.

Roszczenie o odszkodowanie, wynikające z stosunku służbowego, należy zaspakajać przedewszystkiem z kaucji, a dopiero gdy ta nie wystarcza, z innego majątku służbobiercy.

§ 36.

Jeżeli służbobierca przy ukończeniu stosunku służbowego obowiązany jest do złożenia rachunków albo winien jest wydać przedmioty inwentarza, lub jeżeli podniesiono przeciw niemu roszczenia o odszkodowanie, wówczas można zatrzymać kaucję aż do przeprowadzenia rewizji lub załatwienia roszczeń o odszkodowanie; na żądanie jednak służbobiercy musi się ją w takim przypadku złożyć do sądu.

Zwrotu kaucji, złożonej na zabezpieczenie odpowiedniego wykonania pewnej oznaczonej pracy, można, w braku innej umowy, żądać dopiero po ukończeniu tej pracy i uznaniu jej wykonania; uznanie to lub wytknięcie wad winno nastąpić bez niepotrzebnej zwłoki.

Świadcstwo.

§ 37.

Służbodawca obowiązany jest do wystawienia służbiercy przy ukończeniu stosunku służbowego na tegoż żądanie pisemnego świadectwa co do czasu trwania i rodzaju jego służby. Nie wolno zamieszczać w świadectwie zapisków i uwag, utrudniających służbiercy uzyskanie nowej posady.

Jeżeli służbierca żąda wydania świadectwa podczas trwania stosunku służbowego, to mu je należy na jego koszt wystawić.

Po wypowiedzeniu lub wydaleniu należy służbiercy na jego żądanie wydać natychmiast świadectwa, będące w przechowaniu służbodawcy.

Stosunek do innych ustaw.

§ 38.

O ile niniejsza ustawa nie zawiera żadnych postanowień, należy do stosunków służbowych, unormowanych w niniejszej ustawie, stosować przepisy powszechnej księgi ustaw cywilnych, w szczególności zaś przepisy o umowie służbowej.

§ 39.

Postanowienia niniejszej ustawy mają zastosowanie do stosunków służbowych, istniejących w czasie rozpoczęcia się jej mocy obowiązującej, o ile stosunki te nie opierają się na przeciwnych układach, dozwolonych przez prawo przedtem obowiązujące.

Wykonanie ustawy.

§ 40.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w pierwszym dniu czwartego miesiąca kalendarzowego, następującego po jej ogłoszeniu.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Moim Ministrom sprawiedliwości, spraw wewnętrznych, skarbu i rolnictwa.

Wiedeń, dnia 13 stycznia 1914.

2) Kodeks Cywilny Austriacki*).

ROZDZIAŁ 26.

O umowach o świadczeniu usług.

Kontrakt służbowy i kontrakt o dzieło.

§ 1151.

Gdy się kto zobowiązuje na pewien czas do świadczenia dla drugiego usług, wówczas powstaje kontrakt służbowy; gdy się kto podejmuje wykonania pewnego dzieła za wynagrodzeniem, powstaje umowa o dzieło.

O ile z tem połączone jest załatwianie interesów (§ 1002) przestrzegać należy także przepisów o kontrakcie pełnomocnictwa.

*) Z „Powszechnego Austriackiego Kodeksu Cywilnego“ wyd. przez prof. dr. St. Wróblewskiego, Kraków, 1918.

§ 1152.

Jeżeli w umowie nie oznaczono wynagrodzenia, a nie umówiono się również o nieodpłatność, uważa się stosowne wynagrodzenie jako umówione.

1. Kontrakt służbowy.

§ 1153.

Jeżeli ani z umowy ani z okoliczności nie wynika coś innego, pracujący winien usługi świadczyć osobiście, a roszczenie o usługi nie może być przeniesione. O ile nie ułożono się co do rodzaju i rozmiarów usług świadczyć należy usługi stosowne według okoliczności.

Prawo do wynagrodzenia.

§ 1154.

Wynagrodzenie płacić należy po wykonaniu usług, jeżeli nie było innej umowy, ani też niema innego zwyczaju przy usługach takiej natury.

Jeżeli wynagrodzenie jest oznaczone według miesięcy lub krótszych okresów czasu, płacić je należy na końcu każdego okresu; jeżeli jest wymierzone według okresów dłuższych, z końcem każdego miesiąca kalendarzowego. Wynagrodzenie obliczane według godzin, od sztuki lub od pojedynczych świadczeń płacić należy za usługi już ukończone z końcem każdego tygodnia kalendarzowego, jeżeli zaś chodzi o usługi wyższego rodzaju, z końcem każdego miesiąca kalendarzowego.

W każdym przypadku zarobione już wynagro-

dzenie jest płatne z ukończeniem stosunku służbowego.

§ 1154 a.

Pracujący, którego się wynagradza od sztuki lub od pojedynczych świadczeń, żądać może przed płatnością wynagrodzenia zaliczki odpowiedniej wykonanym usługom i swym wydatkom.

§ 1154 b.

Pracujący zatrzymuje prawo do wynagrodzenia jeżeli po 14-dniowym conajmniej pełnieniu usług skutkiem choroby lub nieszczęścia doznał przeszkody w świadczeniu usług na czas stosunkowo krótki, nie przekraczający 1 tygodnia, a nie zawnił tego rozmyślnie ani grubym niedbalstwem. Zasada ta obowiązuje również, jeżeli przeszkodę wywołały bez jego winy inne ważne przyczyny, odnoszące się do jego osoby.

Kwoty, które pracujący pobiera za czas trwania przeszkody na podstawie ubezpieczenia publiczno-prawnego, stracić może pracodawca w takiej części, jaka odpowiada stosunkowi jego faktycznej składki do całej składki ubezpieczeniowej.

§ 1155.

Także za usługi, które nie zostały wykonane, należy się pracującemu wynagrodzenie, jeżeli był gotów do świadczenia ich, a doznał w tem przeszkody skutkiem okoliczności po stronie pracodawcy; musi jednak policzyć sobie to, co wskutek odpadnięcia

usług zaoszczędził lub przez inne zatrudnienie zarobił albo rozmyślnie zarobić zaniedbał.

Jeżeli skutkiem takich okoliczności doznał uszczerbku przez stratę czasu przy świadczeniu usług, należy mu się stosowne odszkodowanie.

Obowiązki służbodawcy w razie choroby.

§ 1156.

Jeżeli stosunek służbowy wypełnia w przeważnej części zarobkową działalność pracującego, a pracujący przyjęty został do spółności domowej pracodawcy, wówczas pracodawca w przypadku choroby, nie wywołanej ani rozmyślnie ani przez grube niedbalstwo, dać mu winien oprócz poborów pieniężnych potrzebne utrzymanie i pomoc lekarską oraz konieczne środki lecznicze, a to aż do 14 dni, jeżeli stosunek służbowy trwał już 14 dni, aż do 4 tygodni, jeżeli stosunek trwał już pół roku.

Utrzymanie i opiekę lekarską dać można także przez umieszczenie w zakładzie dla chorych lub za zgodą pracującego przez umieszczenie u osób trzecich. Pracujący może żądać pielęgnowania w zakładzie dla chorych, o ile to ze względu na naturę choroby jest konieczne.

Obowiązki powyższe nie ciążyą na pracodawcy jeżeli stosunek służbowy zawiązany został tylko na czas przejściowej potrzeby i nie trwał jeszcze miesiąca.

§ 1156 a.

Wydatki w gotówce na opiekę lekarską i na dostarczenie koniecznych środków leczniczych, jak

również kosztu utrzymania w zakładzie dla chorych lub u osób trzecich, stracić można z pieniężnych poborów pracującego, przypadających na czas trwania choroby.

Kwoty, które pracujący pobiera za czas choroby na podstawie ubezpieczenia publiczno-prawnego, stracić można z poborów pieniężnych w takiej części, jaka odpowiada stosunkowi faktycznej składki pracodawcy do całej składki ubezpieczeniowej. Inne zobowiązania pracodawcy, wymienione w § 1156, odpadają o tyle, o ile pracujący otrzymuje już takie same świadczenia na podstawie ubezpieczenia.

Zgaśnięcie roszczeń.

§ 1156b.

Zobowiązania ciążące na pracodawcy według §§ 1154 b i 1156 gasną, skoro stosunek służbowy zakończy się skutkiem upływu czasu, na jaki go zawarto, albo skutkiem dawniejszego wypowiedzenia lub przez wydalenie, którego nie wywołała ani choroba ani inne ważne przyczyny w rozumieniu § 1154 b, odnoszące się do osoby pracującego. Jeżeli pracującego z powodu takiej przeszkody wydano lub jeżeli mu w czasie trwania przeszkody służbę wypowiedziano, wywołane przez to zakończenie stosunku służbowego nie wpływa zupełnie na określone poprzednio roszczenia.

Obowiązek pieczy ze strony pracodawcy.

§ 1157.

Pracodawca winien tak uregulować usługi, a co do lokalu oraz narzędzi, których dostarczać winien

lub dostarcza, postarać się na własny koszt o to, by życie i zdrowie pracującego doznawało ochrony, o ile to jest możliwe ze względu na naturę usług.

Jeżeli pracującego przyjęto do wspólności domowej pracodawcy, ten ostatni winien wydać także co do mieszkania, sypialni, co do utrzymania oraz co do czasu na pracę i na odpoczynek takie zarządzenia, jakich wymaga wzgląd na zdrowie, obyczajność i religję pracującego.

Zakończenie stosunku służbowego.

§ 1158.

Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na jaki go zawarto.

Stosunek służbowy zawiązany na próbę lub tylko na czas przejściowej potrzeby rozwiązać może każda strona w każdej chwili podczas pierwszego miesiąca.

Jeżeli umowę służbową zawarto na czas życia pewnej osoby lub na dłużej niż lat 5, wówczas pracujący po upływie pięciu lat może stosunek służbowy wypowiedzieć, przyczem termin wypowiedzenia wynosi 6 miesięcy.

Jeżeli stosunek służbowy zawarto lub przedłużono nie oznaczając czasu trwania, można go rozwiązać przez wypowiedzenie podług następujących postanowień.

Terminy wypowiedzenia.

§ 1159.

Wypowiedzenie jest dopuszczalne:

jeżeli przedmiotem stosunku służbowego nie są usługi wyższego rodzaju, a wynagrodzenie wymie-

rzony jest według godzin, dni, od sztuki lub pojedynczych świadczeń, każdej chwili na dzień następny; jeżeli taki stosunek służbowy wypełnia w przeważnej części zarobkową działalność pracującego i trwał już 3 miesiące lub też jeżeli wynagrodzenie oznaczone jest według tygodni, najpóźniej w pierwszym dniu powszednim na koniec tygodnia kalendarzowego. Przy wynagrodzeniu od sztuki lub od pojedynczych świadczeń wypowiedzenie nie skutkuje w żadnym razie przed ukończeniem świadczeń, które były już rozpoczęte w czasie wypowiedzenia.

§ 1159 a.

Jeżeli stosunek służbowy, którego przedmiotem są usługi wyższego rodzaju, wypełnia w przeważnej części zarobkową działalność pracującego, a trwał już przez 3 miesiące, wówczas bez względu na sposób wymierzania wynagrodzenia zachować należy co najmniej 4-tygodniowy termin wypowiedzenia.

Obowiązuje to również w każdym przypadku, gdy wynagrodzenie jest oznaczone według lat.

§ 1159 b.

W wszelkich innych przypadkach można rozwiązać stosunek służbowy, przestrzegając co najmniej 14-dniowego terminu wypowiedzenia.

§ 1159 c.

Termin wypowiedzenia musi być zawsze jednaki dla obydwu stron. Jeżeli ustanowiono ter-

miny odmienne, obowiązuje dla obydwu stron termin dłuższy.

Szukanie nowej posady.

§ 1160.

Jeżeli pracującego przyjęto do spółności domowej pracodawcy lub jeżeli stosunek służbowy przeszkadza mu szukać nowego miejsca, wówczas po wypowiedzeniu dać należy pracującemu na jego żądanie stosowny czas wolny w tym celu bez uszczerbku wynagrodzenia.

Konkurs.

§ 1161.

Jaki wpływ wywiera otworzenie konkursu nad majątkiem słuźbodawcy na stosunek słuźbowy określa ustawa konkursowa.

Rozwiązanie przed-czasem.

§ 1162.

Z ważnych przyczyn może każda strona rozwiązać stosunek słuźbowy, zawarty na pewien oznaczony czas, przed upływem tego czasu, wszelki zaś inny stosunek słuźbowy bez wypowiedzenia.

§ 1162 a.

Jeżeli pracujący wystąpi przed czasem bez ważnej przyczyny, pracodawca żądać może albo jego powrotu do słuźby obok odszkodowania, albo odszkodowania z powodu niedopełnienia umowy. Jeżeli pracujący wydalony został przed czasem z powodu

swej winy, wynagrodzić winien szkodę z powodu niedopełnienia umowy. Za świadczenia już dokonane, za które wynagrodzenie nie jest jeszcze płatne, służy pracującemu prawo do odpowiedniej części wynagrodzenia tylko o tyle, o ile świadczenia te przez przedwczesne rozwiązanie stosunku służbowego nie straciły w całości lub w przeważnej części wartości dla pracodawcy.

§ 1162b.

Jeżeli pracodawca wydali przedwcześnie pracującego bez ważnej przyczyny albo jeżeli ponosi winę przedwczesnego wystąpienia pracującego, pracujący zatrzymuje kontraktowe prawa do wynagrodzenia za czas, jakiby upłynąć był musiał aż do zgaśnięcia stosunku służbowego przez upływ umówionego czasu trwania lub przez prawidłowe wypowiedzenie, nie tracąc przez to prawa do wynagrodzenia dalszej szkody; na rachunek powyższych roszczeń policzyć należy to, co pracujący przez odpadnięcie usług zaoszczędził albo przez zatrudnienie zarobił lub rozmyślnie zarobić zaniedbał. O ile jednak czas wyżej określony nie przekracza 3 miesięcy, pracujący żądać może całego wynagrodzenia za ten czas odrazu bez żadnego strącenia.

§ 1162c.

Jeżeli obie strony ponoszą winę przedwczesnego rozwiązania stosunku służbowego, sędzia rozstrzygnie według swobodnego uznania, czy i w jakiej wysokości należy się wynagrodzenie szkody.

§ 1162d.

Roszczeń z powodu przedwczesnego wystąpienia lub przedwczesnego wydalenia po myśli §§ 1162a i 1162b musi się pod rygorem zgaśnięcia dochodzić sądownie w ciągu 6 miesięcy od upływu dnia, w którym można było to uczynić.

Świadectwo.

§ 1163.

Przy zakończeniu stosunku służbowego wystawić należy pracującemu na jego żądanie pisemne świadectwo co do czasu trwania i rodzaju usług. Jeżeli pracujący podczas trwania stosunku służbowego żąda świadectwa, wystawić mu je należy na jego koszt. Wpisy i uwagi w świadectwie, które pracującemu utrudniają uzyskanie nowego miejsca, są niedopuszczalne.

Jeżeli pracodawca ma w przechowaniu świadectwa pracującego, wydać mu je winien na żądanie każdego czasu.

Przepisy bezwzględnie obowiązujące.

§ 1164.

Uprawnień pracującego, jakie wynikają z postanowień §§ 1154 ust. 3, 1156 do 1159b, 1160 i 1162a do 1163, nie może umowa służbowa uchylić ani ograniczyć.

§ 152.

Dzieci zostające pod władzą ojcowską nie mogą zaciągać ważnie żadnego zobowiązania bez wyraź-

nego albo dorozumianego zezwolenia ojca. Dziecko jednak, którego rodzice nie utrzymują u siebie, może samodzielnie zobowiązać się umową do świadczenia usług. Do takich zobowiązań, jak w ogólności do zobowiązań małoletnich stosują się przepisy, które są podane w następującym rozdziale (§§ 246 do 248) co do zobowiązań osób, zostających pod opieką. Ojciec jest także zobowiązany zastępować swoje małoletnie dzieci.

§ 246.

Także bez zgody opiekuna może małoletni samodzielnie zobowiązać się umową do świadczenia usług, a opiekun z ważnych tylko przyczyn może rozwiązać przed czasem umowę przez małoletniego zawartą. Tem wszystkiem, co tym albo innym sposobem małoletni przez swoją pilność zarobi, tudzież rzeczami, które mu po dojrzałości do jego użytku będą oddane, może dowolnie rozporządzać i co do tego zobowiązania na siebie zaciągać.

§ 248.

Małoletni, który skończywszy lat 20, udaje przy pewnej czynności pełnoletniego, odpowiada za wszelką szkodę, jeżeli strona druga przed zawarciem interesu z trudnością tylko stwierdzić mogła, czy podanie jest prawdziwe.

Dojrzały małoletni odpowiada całym swym majątkiem także za inne czynności zabronione i za szkodę z winy jego wynikłą.

§ 1486.

W trzech latach przedawniają wierzytelności:

5) pomocników, wyrobników, sług i wszelkich osób w służbie prywatnej o należące się z kontraktów służbowych wynagrodzenie i zwrot wydatków tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na powyższe wierzytelności.

§ 1480.

Wierzytelności o zaległe świadczenia roczne, w szczególności czynsze, renty, kwoty płacone na utrzymanie, świadczenia z tytułu wymowy oraz annuitety umówione celem spłaty kapitału gasną w trzech latach; prawo samo przedawnia przez trzydziestoletnie nieużywanie.

DZIAŁ II.

Przepisy polskie obowiązujące w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

A) PRZEPISY OBOWIAZUJĄCE W B. DZIELNICACH ROSYJSKIEJ I AUSTRIACKIEJ.

1) Ustawa

z dnia 1 sierpnia 1919 roku

o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi*). (Dz. Ust. R. P. Nr. 65, poz. 394).

Art. 1. Zatargi zbiorowe pomiędzy robotnikami rolnymi a pracodawcą lub pracodawcami, niezalat-

*) Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. obowiązuje na całym terenie b. zaboru rosyjskiego i austriackiego; patrz

wione przez strony, mogą być załatwione przez nie przy pomocy: 1) Inspektorów Pracy w rol-

podane niżej: 1) ustawę z dnia 14 lutego 1922 (Dz. Ust. R. P. Nr. 18, poz. 142), 2) rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 4 września 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 77, poz. 691), 3) rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 19 października 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 94, poz. 871).

Obowiązuje również na terenie Śląska Cieszyńskiego. Uzyskała tam ona moc obowiązującą powtórnie dnia 10 sierpnia 1920 r. tj. z chwilą ponownego objęcia przez Rzeczpospolitą Polską władzy suwerennej na terenie Śląska Cieszyńskiego. Poprzednio ustawa z dn. 1 sierpnia obowiązywała tam w okresie od dnia ogłoszenia jej w dzienniku Praw P. P. tj. od 14. VIII. 1919 r. do dnia 1 maja 1920 r., gdy zostało ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Prefekta przy Komisji Międzynarodowej dla Wschodniej części Księstwa Cieszyńskiego (z dnia 1. V. 1920 r. Nr. 5 poz. 72) rozporządzenie z dnia 24 kwietnia 1920 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi, rozporządzenie to, zresztą nie różniące się prawie w treści od ustawy z dnia 1. VIII. 1919 r., było wydane jedynie przez nieporozumienie — gdyż ustawa z dn. 1. VIII. 1919 r. obowiązywała już na terenie Śląska Cieszyńskiego a to ze względu: 1) że w czasie jej wydania Rzeczpospolita Polska posiadała władzę suwerenną na Śląsku Cieszyńskim, 2) uprawnienia ustawodawcze należały w stosunku do Śląska Cieszyńskiego do Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej, co wynika z udziału w nim posłów ze Śląska Cieszyńskiego oraz z brzmienia § 8 rozporządzenia Rady Narodowej Śląska Cieszyńskiego o Dzienniku Urzędowym Rady Narodowej Śląska Cieszyńskiego (Dz. Urz. Rady Narodowej Śląska Cieszyńskiego Nr. 1, poz. 22), z którego wynika, że ustawy Rzeczypospolitej Polskiej będą ogłaszane w tym dzienniku nie dla nadania im mocy obowiązującej, lecz dla przyspieszenia ich opublikowania na terenie Śląska Cieszyńskiego. Jednakże pomimo tego rozporządzenie pre-

nictwie*), 2) przez Komisję Polubowną oraz 3) Komisję Rozjemczą.

Art. 2. Na żądanie jednej ze stron lub z własnej inicjatywy, Inspektor Pracy w rolnictwie wzywa do siebie obie strony osobiście lub ich delegatów celem wzajemnego porozumienia się stron i zawarcia ugody lub dla utworzenia Komisji Polubownej.

Art. 3. Przy zawieraniu ugody, ustalającej warunki pracy i wynagrodzenia za pracę, dla całego powiatu za przedstawicielstwo stron uznaje się miejscowe organizacje zawodowe pracodawców, oraz związki zawodowe pracowników rolnych, o ile te organizacje i związki istnieją na terenie powiatu i są zarejestrowane zgodnie z przepisami prawa. Związki i organizacje zawodowe wysyłają do Ko-

fekta z dnia 24 kwietnia 1920 r. zostało wydane i, jako prawo późniejsze, zastąpiło ustawę z dn. 1 sierpnia 1919 r. na czas przejściowy, w ciągu którego władza suwerenna Rzeczypospolitej Polskiej była zawieszona na terenie Śląska Cieszyńskiego, tj. w czasie funkcjonowania międzynarodowej komisji, aż do dnia 10 sierpnia 1920 r., gdy Rzeczpospolita Polska powtórnie objęła władzę suwerenną na Śląsku Cieszyńskim. Należy uważać, że tego dnia ustawa z dn. 1 sierpnia 1919 r. odzyskała moc obowiązującą na Śląsku Cieszyńskim — a rozporządzenie prefekta z dnia 24 kwietnia 1920 r. obowiązywać przestało.

*) Na mocy podanych poniżej rozporządzeń wszelkie funkcje inspekcji pracy przeszły do obwodowych względnie okręgowych inspektorów pracy; patrz: 1) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 17 lutego 1921 r. w przedmiocie nowego podziału b. Królestwa Kongresowego i b. obwodu białostockiego na okręgi i obwody inspekcji pracy, stosownie do podziału tego obszaru

misji Polubownej uppełnomocnionych delegatów w liczbie od 3—7. Osoby te winny mieć ukończone lat 21. W Komisji Polubownej przewodniczy z urzędu Inspektor Pracy. Jeżeli związki zawodowe pracowników lub organizacje zawodowe pracodawców uchylą się od udziału w Komisji Polubownej, ma zastosowanie art. 5 niniejszej ustawy. Dla prawomocności wyroków Komisji Polubownych oraz Rozjemczych koniecznem jest wezwanie do udziału w takowych delegatów wszystkich związków zawodowych, zalegalizowanych i działających na terenie danego powiatu.

Art. 4. Orzeczenie i postanowienia Komisji Polubownej winny być wyłuszczone na piśmie i opatrzone podpisami wszystkich członków Komisji.

na województwa i starostwa (Dz. Ust. R. P. Nr. 23, poz. 131); 2) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 18 maja 1921 r. w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w przedmiocie terytorjalnego podziału województw krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego na obwody inspekcji pracy (D. U. R. P. Nr. 55, poz. 345); 3) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 marca 1923 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Handlu i Przemysłu i Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie podziału terytorjum ziemi Wileńskiej i województwa białostockiego, nowogrodzkiego, poleskiego, i wołyńskiego na okręgi i obwody inspekcji pracy oraz w przedmiocie zmiany rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 17 lutego 1921 r. w przedmiocie nowego podziału b. Królestwa Kongresowego i b. obwodu białostockiego na okręgi i obwody inspekcji pracy stosownie do podziału tego obszaru na województwa i starostwa (Dz. U. R. P. Nr. 42, poz. 288).

Art. 5. W powiatach, gdzie niema organizacji zawodowych pracodawców, albo związków zawodowych robotników rolnych, odpowiadających wymaganiom art. 3, lub gdzie powyższe związki, wzgl. organizacje uchylą się od udziału w Komisji Polubownej, strona niereprezentowana przez związek, lub organizację zawodową, winna wybrać od 3—7 delegatów, jeżeli liczba zainteresowanych w sporze pracodawców lub pracowników przewyższa liczbę 10. O ile strony nie dokonały same uprzednio wyboru, Komisarz Rządowy*) na wezwanie Inspektora Pracy zwołuje dla dokonania wyborów oddzielne zebranie dla każdej strony z zachowaniem przepisów art. 12.

Art. 6. *Pracodawca lub pracownik, uchylający się od udziału w wyborach, ulega grzywnie w wysokości: pracodawca od 100 do 2.000 marek, pracownik od 5 do 50 marek, wymierzonej w drodze artykułu 12 dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. o urządzeniu i działalności Inspekcji Pracy, wzgl. tych postanowień karnych, które w miejsce tego dekretu wydane zostaną **).*

*) W myśl art. 5 Ustawy z dnia 11 marca 1921 roku (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147) nazwa „Komisarz rządowy” zmieniona została na „Starosta”.

**) W myśl art. 2 Ustawy z dnia 11 marca 1921 roku w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147) art. 6 zostaje zmieniony jak niżej: „Art. 2. Art. 6 otrzymuje brzmienie: „Pracodawca lub pracownik uchylający się od udziału w wyborach ulegnie za pierwszym razem

Art. 7. *Strony wzgl. ich delegaci (art. 3) winni niestawienia się bez uzasadnionych powodów na wezwanie Inspektora Pracy w rolnictwie, ulegają grzywnie wymierzonej w drodze art. 12 dekretu z dn. 3 stycznia 1919 r. o urządzeniu i działalności Inspekcji Pracy, wzgl. tych postanowień karnych, które w miejsce tego dekretu wydane zostaną w wysokości: delegaci pracodawców do 3.000 marek, delegaci pracowników do 50 marek*).*

karze grzywny w wysokości: pracodawcy od 1.000 do 20.000 mk., pracownik od 50 do 500 mk. W razie dalszego uchylania się od udziału w wyborach kara może być wymierzona w podwójnej wysokości.“

Sumy wymienione powyżej wynoszą — w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 roku w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych, określonych w przepisach karnych, karno-administracyjnych i niektórych skarbowych, oraz w przepisach porządkowych i dyscyplinarnych, tudzież w przedmiocie zastosowania złotego (franka złotego) do obliczania niektórych z tych kwot (Dz. Ust. R. P. Nr. 9, poz. 89): 1.000 mkp. równa się 5 złotych, 20.000 mkp. równa się 100 złotym, 50 mkp. równa się 25 groszom, 500 mkp. równa się 2 złotym 50 groszom. (Patrz podaną niżej instrukcję dla inspektorów pracy wszystkich okręgów i obwodów w sprawie grzywien z dnia 13 maja 1924 r. Ustawa z dnia 11 marca 1921 również jest podana niżej).

*) W myśl art. 3 Ustawy z dnia 11 marca 1921 roku (Dz. Ustaw R. P. Nr. 26, poz. 147) art. 7 został zastąpiony przez art. 3 tejże ustawy: „Art. 3. Art. 7 otrzymuje brzmienie następujące: „Strony, względnie ich delegaci (art. 3) winni niestawienia się bez uzasadnionych powodów na wezwanie inspektorów pracy w rolnictwie, lub uchylenia się od udziału w naradach, zwoływanych przez tego inspektora, ulegną za pierwszym razem karze grzywny

Art. 8. Jeżeli nie dojdzie do zawarcia umowy w drodze wskazanej w art. 2 i 3, Inspektor Pracy, w razie zgłoszenia przez którąkolwiek ze stron żądania rozważenia sprawy przez Komisję Rozjemczą, proponuje drugiej stronie oddanie sporu do rozstrzygnięcia powyższej Komisji. Jeżeli obie strony wyraziły zgodę na poddanie się orzeczeniu Komisji Rozjemczej, Inspektor Pracy zwołuje posiedzenie Komisji, wyznaczając miejsce i termin zebrania.

Art. 9. Orzeczenie Komisji Rozjemczej, powołanej do ustalenia warunków pracy i płacy dla całego danego powiatu, obowiązuje wszystkich pracodawców i pracowników rolnych w tym powiecie.

Art. 10. Komisja Rozjemcza składa się:

- 1) z 3—5 przedstawicieli pracodawców;
- 2) z 3—5 pracowników rolnych;
- 3) przewodniczącego, powołanego za zgodą obu stron.

W razie niedojścia do zgody co do osoby przewodniczącego, przewodniczy wyznaczony przez Ministerstwo Pracy inspektor lub specjalny delegat tegoż Ministerstwa. W razie powołania przewodni-

w wysokości: delegaci pracodawców od 5.000 do 100.000 mk., delegaci zaś pracowników od 250 do 2.500 mk. W razie dalszego uchylania się od obowiązków, przewidzianych w tym artykule, może być wymierzona kara w wysokości podwójnej“.

W myśl wspomnianego wyżej rozporządzenia z 21 stycznia 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 89) sumy te po przeliczeniu wynoszą: 5.000 mk. równa się 25 złotym, 100.000 mk. równa się 500 złotym, 250 mk. równa się 1 złotemu 25 groszom, 2.500 mk. równa się 12 złotym 50 groszom.

czącego drogą wyboru, Inspektor Pracy w rolnictwie uczestniczy na posiedzeniu Komisji Rozjemczej z głosem doradczym.

Art. 11. Wymienione w punkcie 1 i 2 art. 10 osoby są delegowane każdorazowo przez związki i organizacje, odpowiadające art. 3 i winny czynić zadość warunkom, wymienionym w tymże art. 3. Jeżeli na terenie powiatu działa więcej niż 1 związek lub organizacja zawodowa i jeżeli zrzeszenia te nie dojdą do porozumienia co do wyboru członków komisji, lub uchylą się co do ich wyborów — ma zastosowanie art. 12 ustawy niniejszej.

Art. 12. W powiatach, gdzie niema związków, odpowiadających wymaganiom art. 3, Komisarz Rządowy *) na wezwanie Inspektora Pracy w rolnictwie zarządza oddzielne wybory przedstawicieli pracowników i pracodawców. Pracodawcy i pracownicy każdej gminy wybierają po jednym delegacie na 1 rok. Wybrani w ten sposób delegaci wyłaniają na wezwanie Inspektora Pracy w rolnictwie 3—5 członków do Komisji Rozjemczej oraz takąż liczbę zastępców, zaś do Komisji Polubownej 3—7 delegatów.

Art. 13. Prawo wyborcze czynne mają wszyscy pracownicy płci obojga, utrzymujący się z pracy najemnej w rolnictwie, leśnictwie, ogrodnictwie lub dziedzinach ściśle związanych z rolnictwem, o ile ukończyli lat 16; prawo bierne posiadają osoby, mające ukończonych lat 21. Ze strony pracodawców prawo czynne przysługuje osobom, zatrudnia-

*) Patrz odnośnik do art. 5.

jącym robotników, wymienionych w zdaniu 1-szem art. niniejszego. Członkami Komisji Rozjemczej i Polubownej nie mogą być osoby, które na skutek zasądzenia karno-sądowego nie mogłyby wogóle sprawować urzędu sędziowskiego.

Art. 14. Komisje Rozjemcze są powoływane w wypadkach przewidzianych w art. 3 i urzędują do czasu rozstrzygnięcia przedłożonych im spraw. Osoby, obrane lub delegowane do Komisji Rozjemczej, nie mogą uchylać się bez dostatecznych powodów od pełnienia swych obowiązków pod grozą grzywny, wymierzanej w drodze art. 12 dekretu z d. 3 stycznia 1919 r. o urządzeniu i działalności Inspekcji Pracy względnie tych przepisów karnych, które zamiast tego dekretu wydane zostaną w wysokości: pracownicy — do 200 mk., pracodawcy — do 3000 mk.^a) *^b).*

*^a) W myśl art. 4 ustawy z dnia 11 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147) — art. 14 zmieniony jest, jak niżej: art. 4. Art. 14 otrzymuje następujące brzmienie: „Komisje rozjemcze są powoływane w wypadkach, przewidzianych w art. 8 i 19 i urzędują do czasu rozstrzygnięcia przedłożonych im spraw. Osoby obrane lub delegowane do komisji rozjemczej uchylające się bez dostatecznych powodów od pełnienia swych obowiązków, ulegną za pierwszym razem karze grzywny w wysokości: pracodawcy od 5.000 do 100.000 mkp., pracownicy od 250 do 2.500 mkp. W razie dalszego uchylania się od obowiązków, wymienionych w tym artykule, kara może być wymierzona w wysokości podwójnej“.

Sumy powyżej podane przeliczają się jak w art. 7 (patrz odnośnik do art. 7).

*^b) W myśl art. 6 ustawy z dnia 11 marca 1921 r.

Art. 15. Członkowie Komisji Rozjemczej otrzymują diety i zwrot kosztów w wysokości, oznaczonej w przepisach wykonawczych Ministerstwa Pracy*). Skarb Państwa pokrywa wszelkie koszty, związane z czynnościami Komisji Rozjemczych.

Art. 16. Postępowanie Komisji Rozjemczej podlega przepisom następującym: 1 dla prawomocności zebrań Komisji jest konieczna obecność przewodniczącego oraz równej liczby przedstawicieli każdej ze stron, co najmniej po 3-ch z każdej strony; 2) postępowanie sprawdzania dowodów (badanie świadków, wyjaśnienia biegłych i rzeczoznawców i t. d.) odbywa się publicznie po zawezwaniu i w obecności stron, o ile się stawiły**) na żądanie Komisji Rozjemczej, świadek może być zbadany pod przysięgą przez właściwy sąd; 3) orzeczenia Komisji zapadają większością głosów po publicznych ustnych rozprawach stron; 4) strony mogą bronić

(Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147) dodaje się art. 14a): Art. 6. Dodaje się do ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. nowy art. 14a) w brzmieniu następującem: „Kary, przewidziane w art. 6, 7 i 14 ustawy wymierza w drodze administracyjnej Starosta. Inspektorzy Pracy obowiązani są niezwłocznie zawiadamiać kompetentne władze administracyjne o przekroczeniach art. 6, 7 i 14 ustawy“.

*) Patrz § 29 Rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 782) i rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 kwietnia 1925 r. (Monitor Polski Nr. 87, poz. 336).

**) w ustawie został w tem miejscu opuszczony średnik.

swych interesów bezpośrednio, przez swych delegatów (art. 2 i 3) lub pełnomocników; 5) przewodniczący Komisji Rozjemczej ma na posiedzeniach Komisji prawa przewodniczącego na posiedzeniach sądowych; 6) narady członków Komisji są tajne; 7) protokoły, orzeczenia i postanowienia Komisji winny być wyłuszczone na piśmie i opatrzone podpisami członków Komisji. Stronom przysługuje prawo otrzymania odpisu orzeczeń i postanowień Komisji Rozjemczej oraz wyciągu z protokołu posiedzeń za opłatą ustaloną przez przepisy wykonawcze; 8) postępowanie jest bezpłatne; 9) pełnomocnictwa i dokumenty, składane Komisji Rozjemczej, są wolne od opłat stemplowych.

Art. 17. Ugody zawarte w Komisji Polubownej (art. 3) i orzeczenia Komisji Rozjemczej (art. 9) obowiązują na okres czasu przewidziany w ugodzie lub orzeczeniu. Okres ten nie może być dłuższy niż rok przy uwzględnieniu zwyczajowych terminów umowy pracy.

Art. 18. Ugody i orzeczenia Komisji Rozjemczej, regulujące warunki płacy i pracy (art. 3 i 9), stanowią podstawę dla zawarcia indywidualnych umów pracy w powiecie. Pozostanie pracownika w majątku oznacza zawarcie indywidualnej umowy pracy na warunkach ugody lub orzeczenia. Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracownika mniej korzystne niż ugody lub orzeczenia Komisji Rozjemczej, przewidziane w art. 3 i 9, są nieważne. Nieważne umowy ulegają z mocy ustawy zastąpieniu przez odnośne ugody lub orzeczenia.

Art. 19. Na żądanie jednej ze stron Inspektor przekazuje do rozpatrzenia Komisji Rozjemczej za-
targi, wynikłe między stronami na tle niedotrzy-
mania ugody (art. 3) lub niewykonania orzeczenia
Komisji Rozjemczej (art. 18). Zgoda drugiej strony
na poddanie zatargu rozważeniu Komisji nie jest
w tym wypadku wymagana. Niestawienie której-
kolwiek ze stron bez dostatecznych powodów nie
wstrzymuje biegu sprawy. Spory powyższe nie pod-
legają rozpatrzeniu sądowemu.

Art. 20. Powstałe na podstawie ugody lub orze-
czenia Komisji Rozjemczej umowy pracy (art. 18)
podlegają ogólnym przepisom prawa cywilnego
i o umowie pracy w szczególności. Niewykonanie
obowiązków pociąga za sobą konsekwencje prze-
widziane w prawie cywilnem, w szczególności zaś
w razie uznania umowy przez Komisję Rozjemczą
za rozwiązaną z winy pracowników, po uwzględ-
nieniu przepisów (art. 21) niniejszej ustawy, utratę
praw wynikających z umowy np. utratę prawa do
korzystania z mieszkania, pastwiska i innych świad-
czeń, przewidzianych w umowie (przytem pracow-
nikowi muszą być zwrócone jego nakłady na uprawę
oddanych mu w posiadanie gruntów); w razie roz-
wiązania umowy pracy z winy pracodawcy obo-
wiązek zapłacenia pracownikowi należnego mu wy-
nagrodzenia za cały czas, brakujący do upływu
terminu umowy, przyczem do wynagrodzenia jest
wliczona wartość świadczeń w naturze (mieszkania,
ordynarja, korzystanie z pastwiska i t. d.).

Art. 21. Orzeczenie wydane przez Komisję Roz-

jemczą (art. 19) oraz układy pojednawcze wobec niej zawarte posiadają moc egzekucyjną. W razie potrzeby wykonania postanowienia Komisji Rozjemczej strona zainteresowana przedstawia poświadczony przez Inspektora Pracy odpis układu pojednawczego lub orzeczenia Komisji Rozjemczej (art. 13) do sądu, który byłby właściwy dla rozważenia danego sporu, celem uzyskania nakazu wykonawczego. Orzeczenia Komisji Rozjemczej wymienione powyżej mogą być przez sąd uchylone w razie 1) jasnego pogwałcenia prawa lub niewłaściwej wykładni jego, 2) w razie pogwałcenia formalności postępowania, o tyle istotnych, że wskutek niezachowania ich niepodobna układu pojednawczego lub orzeczenia uznać za prawomocne, 3) w razie przekroczenia przez Komisję Rozjemczą zakresu nadanej jej kompetencji; decyzja sądu nastąpić musi w ciągu dni 14 od daty zgłoszenia.

Art. 22. Przepisy wykonawcze w rozwinięciu ustawy niniejszej wydaje Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 23. Ustawa niniejsza obowiązuje od daty ogłoszenia w Dzienniku Praw, jednocześnie zaś przestaje obowiązywać ustawa z dnia 28 marca 1919 r. (Dziennik Praw P. P. Nr. 29) o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.

Przepisy przejściowe.

Ustawa niniejsza rozciąga się na wszystkie ugody i orzeczenia, zawarte względnie wydane zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami i pracownikami rolnymi (Dz. Pr. P. P. Nr. 29 poz. 251).

2) Ustawa

z dnia 21 marca 1921 r.

w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. z 1919 r. Nr. 65, poz. 394) (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 147).

Art. 1. Art. 6, 7 i 14 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. Nr. 65, poz. 394) zostają uchylone, a w miejsce ich obowiązywać będą przepisy, wyrażone w poniższych artykułach.

Art. 2. Art. 6 otrzymuje brzmienie: „Pracodawca lub pracownik, uchylający się od udziału w wyborach, ulegnie za pierwszym razem karze grzywny w wysokości: pracodawca *od 1.000 do 20.000 mk.**) pracownik *od 50 do 500 mk.**). W razie dalszego uchylania się od udziału w wyborach kara może być wymierzona w podwójnej wysokości“.

Art. 3. Art. 7 otrzymuje brzmienie następujące: „Strony, względnie ich delegaci (art. 3), winni nie-

*) Patrz wyżej odnośnik do art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 394).

stawienia się bez uzasadnionych powodów na wezwanie *Inspektora Pracy w rolnictwie**), lub uchylenia się od udziału w naradach, zwoływanych przez tegoż Inspektora, ulegną za pierwszym razem karze grzywny w wysokości: delegaci pracodawców *od 5.000 do 100.000 mk.****) delegaci zaś pracowników *od 250 do 2.500 mk.****)). W razie dalszego uchylania się od obowiązków, przewidzianych w tym artykule, może być wymierzona kara w wysokości podwójnej“.

Art. 4. Art. 14 otrzymuje następujące brzmienie: „Komisje rozjemcze są powoływane w wypadkach, przewidzianych w art. 8 i 19 i urzędują do czasu rozstrzygnięcia przedłożonych im spraw. Osoby, obrane lub delegowane do Komisji rozjemczej, uchylające się bez dostatecznych powodów od pełnienia swych obowiązków, ulegną za pierwszym razem karze grzywny w wysokości: pracodawcy *od 5.000 do 100.000 mk.****)) pracownicy *od 250 do 2.500 mk.****)). W razie dalszego uchylania się od obowiązków wymienionych w tym artykule, kara może być wymierzona w wysokości podwójnej.

Art. 5. Nazwy „Komisarz Rządowy“ w art. 5 i 12 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. zamienia się na nazwy „Starosta“.

*) Patrz wyżej odnośnik do art. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 394).

**) Patrz wyżej odnośnik do art. 7 ust. z dnia 1 sierpnia 1919 r.

***)) Patrz wyżej odnośnik ** a) do art. 14 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r.

Art. 6. Dodaje się do ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. nowy artykuł 14 a) w brzmieniu następującem: „Kary przewidziane art. 6, 7 i 14 ustawy wymierza w drodze administracyjnej Starosta. Inspektorzy Pracy obowiązani są niezwłocznie zawiadamiać kompetentne władze administracyjne o przekroczeniach art. 6, 7 i 14 ustawy“.

Art. 7. *Utracił moc obowiązującą z dniem 31 marca 1922 roku.*

Art. 8. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 9. *Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na terenie b. zaborów rosyjskiego i austriackiego *).*

3) Ustawa

z dnia 14 lutego 1922 roku

zmieniająca art. 9 ustawy z dnia 11 marca 1921 roku w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. z 1919 r. Nr. 65, poz. 394 i Cz. U. R. P. z 1911 r. Nr. 26, poz. 147) (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 142).

Art. 1. Art. 9 ustawy z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia

*) Patrz art. 1 podanej niżej ustawy z dnia 14 lutego 1922 r. zmieniającej art. 9 ustawy z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Ust. R. P. Nr. 18, poz. 142).

1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr. 26, poz. 147) otrzymuje brzmienie następujące:

„Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje wraz z ustawą z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. z 1919 r. Nr. 65, poz. 394) na terenie b. zaboru rosyjskiego i austriackiego“.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem jej ogłoszenia.

4) Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 4 września 1922 r.

o rozciągnięciu mocy obowiązującej ustaw i rozporządzeń w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi na Ziemię Wileńską (Dz. U. R. P. Nr. 77, poz. 691).

Na mocy art. 5 ustawy z dnia 6 kwietnia 1922 r. o objęciu władzy państwowej nad Ziemią Wileńską (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 213) zarządza się, co następuje:

§ 1. Na obszar powiatów: wileńskiego, oszmiańskiego, święciańskiego, trockiego, bractawskiego, dziśnieńskiego, duniłowiczowskiego, wilejskiego *) Ziemi Wileńskiej rozciąga się moc obowiązująca:

*) Patrz sprostowanie w Dz. U. R. P. Nr. 43/1923.

a) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. R. P. Nr. 65, poz. 394).

b) ustawy z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. Nr. 65*), poz. 394) (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147).

§ 2. Wykonanie rozporządzenia niniejszego poleca się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

5) Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 19 października 1922 roku

o rozciągnięciu mocy obowiązującej dekretów i ustaw w przedmiocie ochrony pracy na obszar województw: nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego, powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowiejskiej, masłowskiej i suchopolskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 871).

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 93) zarządza się, co następuje:

§ 1. Na obszar województw: nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego, powiatów: grodzieńskiego

*) Patrz sprostowanie w Dz. U. R. P. Nr. 43/1923.

i wołkowyskiego, oraz gmin: białowieskiej, masiewskiej i suchopolskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą następujących dekretów i ustaw:

a) dekretu tymczasowego z dnia 3 stycznia 1919 r. o urządzeniu i działalności inspekcji pracy (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 90),

b) ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394),

c) ustawy z dnia 23 stycznia 1920 r. o rozszerzeniu działania przepisów ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394), na zatargi zbiorowe między właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi (Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 53),

d) ustawy z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394) (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 147).

§ 2. Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy prawa, dotychczas obowiązujące na obszarze województw: nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego, powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowieskiej, masiewskiej i suchopolskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego, a sprzeczne z przepisami wymienionych w § 1 dekretów i ustaw.

§ 3. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

6) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości

z dnia 4 grudnia 1920 r.

w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Ust. R. P. Nr. 117, poz. 782).

Na zasadzie art. 22 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. P. P. r. 1919, Nr. 65, poz. 394) zarządza się w wykonaniu rzeczonej ustawy co następuje:

I. Przepisy ogólne.

§ 1. Za pracowników rolnych w rozumieniu ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. uważać należy wszystkich, utrzymujących się całkowicie lub częściowo z pracy najemnej na roli, w leśnictwie, ogrodnictwie i dziedzinach ściśle z niemi związanych, jako to: pracowników stałych (ordynariuszów), robotników sezonowych, robotników wolnonajemnych (czeladź), rzemieślników folwarcznych oraz robotników, zatrudnionych w przemyśle rolnym i leśnym (w młynach, gorzelniach, krochmalniach, tartakach i t. p.), w zakładach pracy, które nie posiadają

przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.

§ 2. Za pracodawców rolnych w rozumieniu ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. uważać należy wszystkich, prowadzących samodzielnie gospodarkę rolną przy pomocy pracy najemnej, jako to: właścicieli, dzierżawców, użytkowników, posiadaczy umownych lub faktycznych zarządców dóbr państwowych, komunalnych i t. p., oraz właścicieli, wskazanych w § 1 zakładów przemysłu rolnego i leśnego.

II. Zawieranie ugód i umów o pracę.

§ 3. Ugoda, zawarta wobec inspektora pracy (art. 2 ustawy), ma skutki prawne ugody, zawartej w komisji polubownej.

§ 4. Zawarcie umowy o pracę na podstawie ugody lub orzeczenia komisji rozjemczej uznaje się za dokonane, niezależnie od innych sposobów zawarcia umowy, również przez pozostanie pracowników w majątku.

Nie później niż w tydzień od dnia zawarcia ugody lub wydania orzeczenia nastąpić powinno odczytanie ugody lub orzeczenia pracownikom przez właściciela lub zarządcę majątku.

Nie później niż w tydzień od dnia odczytania ugody lub orzeczenia należy wydać każdemu pracownikowi książeczkę obrachunkową.

§ 5. Oryginały ugód i orzeczeń komisji rozjemczej przechowuje się u inspektora pracy. Odpisy przesyła się do Głównego Inspektora Pracy.

Osoby interesowane mogą otrzymywać, na żąda-

nie, odpisy ugody lub orzeczenia oraz wyciągi z protokółów komisji za opłatą po *pięć marek polskich* *) od arkusza.

III. Przepisy wspólne dla Komisyj Polubownych i Rozjemczych.

§ 6. Zebrania wyborcze pracowników i pracodawców rolnych zwołuje na żądanie Inspektora Pracy wójt w lokalu urzędu gminnego, w terminie

*) W myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 8 października 1921 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w sprawie zmiany § 5 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (D. U. R. P. Nr. 84, poz. 603) kwota 5 marek polskich była podniesiona do 50 marek polskich; w myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r. w sprawie zmiany § 5 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem z dnia 8 października 1921 r. (D. U. R. P. Nr. 68, poz. 534) kwota 50 marek polskich została podniesiona do 2.000 marek polskich, co obecnie, w myśl rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 3 marca 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Sprawiedliwości w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do opłat za odpisy ustalonych rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r. (D. U. R. P. Nr. 21, poz. 230) wynosi 0,2 franka złotego t. j. 20 groszy.

Teksty wymienionych powyżej rozporządzeń podane są niżej z wyjątkiem rozporządzenia z dnia 8 października 1921 (D. U. R. P. Nr. 84, poz. 603), które jest nieaktualne.

przez siebie oznaczonym. Na zebraniu przewodniczy wójt, protokoły zaś prowadzi pisarz gminny.

Zebrania wyborcze delegatów pracowników i pracodawców z całego powiatu, wybranych na zebraniach gminnych, zwołuje na wezwanie inspektora pracy i w terminie przezeń oznaczonym starosta, który przewodniczy na tych zebraniach.

Inspektor Pracy przechowuje protokoły zebrań wyborczych i spisy wybranych na delegatów gminnych oraz na delegatów do Komisji Polubownej i Rozjemczej.

§ 7. Wybory delegatów pracodawców, w razie nieznaczej ilości pracodawców w poszczególnych gminach, zarządzić można odrazu dla całego powiatu z zachowaniem przepisów ustępu 2 § 6.

§ 8. Spisy delegatów obydwu stron do Komisji Polubownej i Rozjemczej, zgłaszać można w ciągu dziesięciu dni od dnia wystawienia spisów do okręgowego Inspektora Pracy.

O ważności zaskarżonych wyborów rozstrzyga okręgowy Inspektor Pracy, od którego decyzji można się odwołać w ciągu dziesięciu dni do Głównego Inspektora Pracy, rozstrzygającego ostatecznie.

§ 9. Delegaci do Komisji Polubownej i Rozjemczej, wybrani w trybie art. 5 i 12 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. *) powinni posiadać zaświadcze-

*) W myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 9 maja 1921 roku w przedmiocie zmiany § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dn.

nia o ich wyborze, wystawione przez Inspektora Pracy na podstawie protokołu zebrania wyborczego.

Przewodniczący Komisji Polubownej i Rozjemczej sprawdza zaświadczenia o wyborze delegatów lub inne ich pełnomocnictwa piśmienne.

Przewodniczący z urzędu wyłącza osoby, nie mające prawa być członkami Komisji Polubownej lub Rozjemczej, w myśl art. 13 ustawy *), *oraz osoby, znajdujące się pod śledztwem, z powodu takiego przestępstwa, które mogłoby pociągnąć za sobą zasądzenie, przewidziane w powyższym artykule *)*.

§ 10. Wszelkie wezwania, dotyczące wyborów do Komisji Polubownej i Rozjemczej lub związane z czynnościami tych komisyj, uważa się za doręczone stronom, o ile zostały wręczone co najmniej na tydzień zgóry przed terminem wyborów lub innej czynności przez sołtysa osobie interesowanej, jej domownikom lub sąsiadom, albo o ile sołtys stwierdzi piśmiennie na wezwaniu, że żadnej z osób tych nie zastał lub, że odmówiono przyjęcia wezwania.

W obu ostatnich wypadkach wezwanie przy-

4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 782) — Dz. Ust. R. P. Nr. 55, poz. 343 — zostały po słowach: „1919 r.“ dodane słowa: „o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi“.

*) W myśl rozporządzenia z dnia 9 maja 1921 roku (Dz. Ust. R. P. Nr. 55, poz. 343) zostały skreślone słowa następujące po słowach: „art. 13“ aż do końca artykułu.

twierdza się na drzwiach mieszkania osoby, której miało być doręczone.

§ 11. Przy nakładaniu kar za uchylenie się od udziału w wyborach i za niestawienie się stronom, ich pełnomocników oraz członków komisji na posiedzenie Komisji Polubownej lub Rozjemczej (art. 6, 7, 14 ustawy) jako powody usprawiedliwiające uznaje się:

- 1) chorobę wezwanej osoby,
- 2) poważną chorobę lub śmierć członka najbliższej rodziny wezwanego,
- 3) faktyczną bezwzględną niemożność przybycia na posiedzenie.

§ 12. Przewodniczący Komisji Polubownej lub Rozjemczej może udzielać upomnienia stronom, ich przedstawicielom oraz delegatom do Komisji Polubownej, jak również pozbawić głosu powyższe osoby, gdy wbrew ostrzeżeniom przewodniczącego przeszkadzają obradom.

W razie, gdyby zachowanie się osób, wymienionych w powyższym ustępie, uniemożliwiało normalny bieg obrad, przewodniczący może wydalić osoby takie z posiedzenia.

Takie same uprawnienia przysługują przewodniczącemu wobec osób postronnych, przeszkadzających obradom.

IV. Przepisy specjalne dla Komisji Polubownych.

§ 13. Komisje Polubowne tworzy się dla całego powiatu, bądź dla poszczególnych majątków (jednego lub kilku), bądź wreszcie dla pracowników

pewnej kategorii (np. rzemieślników folwarcznych) w całym powiecie lub w poszczególnych majątkach.

§ 14. Za przedstawicieli stron w komisji, zwołanej celem zawarcia ugody dla poszczególnych majątków, lub dla pewnej kategorii pracowników, uznawać można, na żądanie strony zainteresowanej, osoby wyznaczone przez organizacje zawodowe pracowników lub pracodawców.

O ileby uznanie takie nie nastąpiło, osoby interesowane dokonywują wyboru delegatów. Ilość delegatów i sposób ich wyboru określa każdorazowo Inspektor Pracy.

§ 15. Wydatki na utrzymanie Komisji Polubownej (koszty kancelaryjne, wynagrodzenie funkcjonariuszy, koszty drukowania ugód i t. p.) ponoszą obie strony równomiernie.

O ile Komisję Polubowną zwołano w celu zawarcia ugody dla jednego majątku lub poszczególnych majątków, to lokalu dostarcza właściciel lub właściciele majątków.

V. Przepisy specjalne dla Komisyj Rozjemczych, działających na podstawie art. 19 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 roku.

§ 16. Strony mogą zawiadomić Komisję Rozjemczą o wyborze pełnomocnika na piśmie lub przez ustne oświadczenie wobec przewodniczącego albo sekretarza komisji.

Oświadczenie ustne wciąga się do protokołu obrad lub, o ile złożone zostało przed rozpoczęciem rozpraw, do dziennika spraw.

§ 17. Pełnomocnictwo może być w każdym czasie odwołane ustnie lub piśmiennie. Czynności, załatwione przez pełnomocnika przed odwołaniem, pozostają w mocy. Niewyznaczenie nowego pełnomocnika lub niestawienie się wyznaczonego nie wstrzymuje biegu sprawy.

§ 18. Inspektor Pracy, prowadzący zebranie Komisji Rozjemczej aż do wyboru przewodniczącego komisji, odbiera ustne deklaracje o nieskazitelności oraz uprzedza członków komisji o obowiązku sędziowskim całkowitej bezstronności przy rozstrzyganiu sporu (wstrzymywanie się od udzielania stronom jakiegokolwiek pomocy lub porady, od porozumiewania się z nimi oraz wyrażania swego zdania o sporze i stronach).

§ 19. Decyzją przewodniczącego komisji mogą być, na żądanie stron, wyłączeni od udziału w rozstrzyganiu sporu członkowie komisji wówczas:

1) gdy w sporze interesowany jest sam członek komisji, jego małżonek, krewni i powinowaci w linii prostej bez ograniczenia, a w liniach bocznych krewni pierwszych czterech stopni oraz powinowaci pierwszych trzech stopni, jak również dziecko, przez członka komisji przysposobione;

2) gdy członek komisji ma proces z jedną ze stron.

§ 20. Przewodniczący może zwracać uwagę członkom komisji i przywoływać ich do porządku, o ile zachowują się nieodpowiednio do godności i powagi sędziów, albo uchybiają obowiązkowi bezstronności, wymaganemu w myśl art. 16-go ustawy i § 18 niniejszego rozporządzenia.

§ 21. Przewodniczący komisji ma obowiązek przestrzegać niezależności obrad komisji od wpływów postronnych.

§ 22. Orzeczenia i postanowienia komisji rozjemczej powinny być podpisane przez jej skład wyrokujący i zawierać dokładne wyszczególnienie składu komisji, stron i ich przedstawicieli oraz żądań stron, dowodów przez nie przytoczonych i motywów rozstrzygnięcia sprawy.

§ 23. Przewodniczący ogłasza orzeczenie na publicznem posiedzeniu komisji. Gdy orzeczenie zapadło w nieobecności strony, uważa się je za ogłoszone od dnia doręczenia go w odpisie stronie, nieobecnej przy ogłoszeniu.

Odpis orzeczenia Inspektor Pracy wydaje po ogłoszeniu.

§ 24. Orzeczenie komisji nie może być po ogłoszeniu uchylone ani zmienione, o ile sąd nie uchylił go z powodów, przewidzianych art. 21 ustawy.

§ 25. Orzeczeń komisji i układów pojednawczych wobec niej zawartych nie można zaskarżać w drodze apelacji. Orzeczenia te i układy ulegają wykonaniu na zasadach ogólnych.

W razie potrzeby przymusowego wykonania Inspektor Pracy wydaje stronie interesowanej na jej żądanie uwierzytelniony odpis orzeczenia lub układu pojednawczego. Strona interesowana składa odpis do sądu, który byłby właściwy do rozważenia danego sporu.

§ 26. Orzeczenia komisji mogą być przez sąd uchylane z powodów, przewidzianych w art. 21

ustawy. W braku powodów do uchylenia, przewidzianych w tym art., sądy na obszarze b. zaboru rosyjskiego wydają tytuł wykonawczy na obszarze zaś b. zaboru austriackiego przesyłają sprawę do sądziego egzekucyjnego celem zezwolenia na egzekucję.

§ 27. Decyzję sądu można zaskarżać w sposób i w terminie, przewidzianym we właściwych ustawach postępowania cywilnego.

§ 28. O ile orzeczenie komisji zostało uchylone na podstawie art. 21 ustawy, sąd przesyła odpis decyzji z motywami właściwemu Inspektorowi Pracy, celem przekazania go do wiadomości Komisji Rozjemczej.

Sprawa, w której orzeczenie komisji zostało uchylone, może być ponownie rozpatrywana przez komisję na żądanie jednej ze stron.

§ 29. Członkowie Komisji Rozjemczej otrzymują dietyienne w wysokości *dwudziestu marek* *).

*) Obecnie w myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 3 kwietnia 1925 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu o dietach dziennych dla członków Komisji Rozjemczych, powołanych w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 roku o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Monitor Polski Nr. 87, poz. 336) dietyienne zostały ustalone podług diet dziennych urzędników państwowych IX stopnia służbowego dla przewodniczącego Komisji i X stopnia służbowego dla członków. Tekst tego rozporządzenia podany jest niżej; rozporządzenia wydane poprzednio w tej sprawie dnia 18 sierpnia 1921 r. (Monitor Polski Nr. 199, poz. 264) i dnia 18 stycznia 1924 r. (Monitor Polski Nr. 22, poz. 73) utraciły moc prawną.

Wysokość djet, w miarę zmiany warunków życia, może być zmieniona rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu.

Członkom komisji, o ile ich miejsce zamieszkania oddalone jest od miejsca urzędowania więcej, niż o piętnaście kilometrów, zwraca się koszty przejazdu do miejsca urzędowania (bilet kolejowy *III klasy* *) względnie kosztą podwoły według cen miejscowych).

Kosztów podróży z poza obrębu powiatu, w którym znajduje się siedziba komisji, nie bierze się w rachubę.

7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości

z dnia 9 maja 1925 roku

w przedmiocie zmiany § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 782). (Dz. Ust. R. P. Nr. 55, poz. 343).

Na zasadzie art. 22 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz.

*) W myśl wymienionego wyżej rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 3 kwietnia 1925 r. członkom zwraca się kosztą biletu kolejowego 3-ej klasy, przewodniczącemu 2-ej klasy, kosztą furmanki i kosztą podróży pieszo.

Pr. P. P. z 1919 r. Nr. 65, poz. 394) zarządza się co następuje:

§ 1. § 9. rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 782) otrzymuje następujące brzmienie: „Delegaci do komisji polubownej i rozjemczej, wybrani w trybie art. 5 i 12 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi, powinni posiadać zaświadczenie o ich wyborze, wystawione przez inspektora pracy na podstawie protokołu zebrania wyborczego.

Przewodniczący komisji polubownej i rozjemczej sprawdza zaświadczenia o wyborze delegatów lub inne ich pełnomocnictwa piśmienne.

Przewodniczący z urzędu wyłącza osoby, nie mające prawa być członkami komisji polubownej lub rozjemczej, w myśl art. 13 ustawy“.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

8) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości

z dnia 3 lipca 1923 roku

w sprawie zmiany § 5 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 roku w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem z dnia 9 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 603). (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 68, poz. 534).

Na podstawie art. 22 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomię-

dzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 394) zarządza się co następuje:

§ 1. Ustęp drugi § 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 782) w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem z dnia 8 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 603)*) otrzymuje brzmienie:

„Osoby interesowane mogą otrzymywać na żądanie odpisy ugody lub orzeczenia oraz wyciągi z protokołów komisji za opłatą po 2.000 marek polskich**) od arkusza“.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

*) Rozporządzenie z dnia 8 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 603) zostało całkowicie zastąpione przez rozporządzenia z dnia 3 lipca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 534), wobec czego nie zostało tu podane.

**) W myśl rozporządzenia ministra Skarbu z dnia 3 marca 1924 roku w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Sprawiedliwości w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do opłat za odpisy ustalonych rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 230) 2.000 marek polskich należy przeliczyć na 0,2 franka złotego t. j. 20 groszy.

Wymienione rozporządzenie z dnia 3 marca 1924 r. patrz niżej.

9) Rozporządzenie Ministra Skarbu

z dnia 3 marca 1924 roku

w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Sprawiedliwości w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do opłat za odpisy ustalonych rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 21, poz. 239).

Na podstawie art. 1, 5 lit. b. 7 i 11 ustawy z dnia 6 grudnia 1923 r. o zastosowaniu stałej jednostki do obliczania danin niektórych innych dochodów publicznych oraz kredytów, udzielanych przez instytucje państwowe i samorządowe (Dz. U. R. P. Nr. 127, poz. 1044), zarządza się, co następuje:

§ 1. Kwota 2.000 marek, przewidziana w § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r. w sprawie zmiany § 5 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania załatwiania zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi, w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem z dnia 8 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 534), przelicza się na podstawie przeciętnego kursu franka złotego za miesiące czerwiec, maj, kwiecień, poprzedzające miesiąc ogłoszenia powyższego rozporządzenia (1 frank złoty = 113.693) na 0,2 franka złotego *).

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

*) 20 groszy.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej

z dnia 3 kwietnia 1925 r.

w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu o djetaeh dziennych dla członków komisij rozjemczych, powołanych w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwieniu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Monitor Polski Nr. 87, poz. 336).

Na podstawie art. art. 15 i 22 ustawy z d. 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 394), oraz § 29 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 r. w tej sprawie (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 782), zarządza się, co następuje:

§ 1. Wysokość djet dziennych, przysługujących na podstawie § 29 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 118, poz. 782) członkom komisij rozjemczych, określa się, jak następuje:

1. Przewodniczący, o ile nim nie jest Inspektor Pracy, za każdy dzień, w którym odbywają się posiedzenia komisij rozjemczych, pobiera wynagrodzenie, odpowiadające każdorazowej djecie dziennej urzędnika państwowego IX stopnia służbowego.

2. Członkowie pobierają wynagrodzenie, odpowiadające każdorazowej djecie dziennej urzędnika państwowego X stopnia służbowego.

3. Przewodniczącemu, o ile nim nie jest Inspektor Pracy, zwraca się kosztą podróży za bilety kolejowe II klasy, członkom za bilety kolejowe III klasy, kosztą furmanki oraz za podróż pieszo w stosunku 25 groszy za kilometr, o ile przebyta odległość wynosi więcej niż 3 (trzy) kilometry.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem jego ogłoszenia i od tego dnia traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 18 stycznia 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu o podwyższeniu djet dziennych dla członków komisij rozjemczych, powołanych w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu za targów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Monitor Polski Nr. 22, poz. 73).

11) Rozporządzenie Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w przedmiocie budowy i utrzymania studni (Dz. Ust. R. P. Nr. 102, poz. 677).

Na podstawie art. 3 punkt c) ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. (Dz. U. Nr. 61, p. 388) o utworzeniu urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami, grożącemi Państwu klęską powszechną, zarządzam wobec szerzenia się w kraju chorób zakaźnych przewodu pokarmowego i wobec pojawienia się cholery azjatyckiej — co następuje:

Art. 1. Budowanie wszelkiego rodzaju nowych studzien oraz przebudowa studzien już istniejących odbywać się może tylko za zezwoleniem właściwych ciał samorządowych (urzędów gminnych, magistratów).

Art. 2. Przy wydawaniu zezwoleń, przewidzianych w art. 1, przestrzegać należy, aby w wypadkach budowania studni nowych stosowano system studni wierconych t. zw. abisyńskich (Nortona), składających się z rury żelaznej, w ziemię wpuszczonej i z pompy dla czerpania wody.

Art. 3. Studnie należy budować możliwie jak najbliżej domu, dla którego są przeznaczone, jednak w odległości conajmniej 20 metrów od miejsc stale zanieczyszczonych, jako to: gnojówek, dołów kloacznych, ścieków, kanałów i t. p. Przy glebie łatwo przepuszczalnej odległość od powyższych miejsc winna wynosić przynajmniej 30 metrów.

Przy budowie studni należy również zwracać uwagę, aby prąd wody gruntowej nie biegł w kierunku od miejsc zanieczyszczonych do studni.

Art. 4. Głębokość studni, t. j. odległość od powierzchni gruntu do powierzchni wody, nie może być mniejsza jak 3 metry w glebie nieprzepuszczalnej, a 6 metrów w glebie przepuszczalnej.

Art. 5. Studnie należy budować o ile możliwości w punktach, wznoszących się ponad poziom gruntu otaczającego ją, tak, aby w czasie deszczu nieczystości z gruntu tego nie spływały ku studni; tam, gdzie odpowiednich wzniesień niema, należy w każdym razie miejsce na studnie obrane zabezpieczyć

w inny skuteczny sposób przed napływem nieczystości z gruntów sąsiednich.

Studnie zaopatrzyć należy w urządzenia, ułatwiające szybki odpływ wody, ściekającej przy czerpaniu.

Art. 6. Tam, gdzie bądź to ze względu na niemożliwość uzyskania odpowiedniego urządzenia studziennego, bądź też z uwagi na znaczne trudności utrzymania studni w stanie zdatnym do użytku, system studni wierconych (Nortona) zastosować się nie da, mogą urzędy gminne (magistraty) zezwalać na budowę studni kopanych. Studnie takie winny jednak, niezależnie od wymogów, wymienionych w artykułach poprzednich, odpowiadać następującym warunkom:

1) ściany studzienne winny być ujęte w szczelną cembrowinę betonową, sięgającą aż do powierzchni wody: używanie cembrowiny drewnianej jest narazie dopuszczalne aż do odwołania — wobec trudności w nabywaniu materiałów budowlanych;

2) cembrowina winna się wznosić ponad powierzchnią gruntu conajmniej na pół metra;

3) otwór studzienny winien być przykryty stale szczelnem ruchomem wiekiem, które odchyłać można tylko w chwili czerpania wody;

4) dla czerpania wody należy studnię zaopatrzyć w wiadro umocowane na stałe na łańcuchu lub przy żórawiu;

5) na brzegu cembrowiny należy urządzić podstawę dla stawiania wiadra;

6) całą studnię należy ogrodzić, względnie w inny

sposób zabezpieczyć przed dostępem do niej dzieci i zwierząt;

7) wiadra przy studniach, umieszczanych na placach publicznych i targowiskach, na których, odbywa się spęd bydła lub postój wozów, winny być zaopatrzone z wierzchu w kratę.

Art. 7. Studnie obecnie istniejące, a nie odpowiadające powyższym wymogom, winny być najdalej do sześciu tygodni od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia doprowadzone przez właścicieli do stanu wymaganego tem rozporządzeniem.

Art. 8. Wszystkie studnie, których odległość od miejsc, wskazanych w art. 3. jest mniejsza niż 10 m. w glebie nieprzepuszczalnej, względnie 20 m. w glebie przepuszczalnej, oraz te studnie dalej położone, co do których badanie lekarskie wykazało obecność w wodzie zarazków lub składników pośrednio lub bezpośrednio dla zdrowia szkodliwych, podlegają natychmiastowemu zamknięciu.

Art. 9. Zakazuje się czerpania wody ze studni kopanych zapomocą naczyń przynoszonych z domu, prania bielizny i płukania naczyń bezpośrednio koło studni oraz jakiegokolwiek innego zanieczyszczania studni tak kopanych jak wierconych.

Art. 10. Przeciwno wydanym na zasadzie powyższych postanowień zarządzeniom urzędów gminnych i magistratów przysługuje w ciągu 14 dni od dnia doręczenia zarządzenia odwołanie w toku instancji do właściwych samorządowych władz nadzorczych. Rozstrzygnięcia władzy nadzorczej, wydane w II. instancji, są ostateczne.

Postanowienie niniejsze nie narusza w niczem roszczeń prywatno-prawnych, wynikłych wskutek stosowania przepisów tego rozporządzenia.

Art. 11. Urzędy gminne i magistraty obowiązane są utrzymywać wszystkie studnie, znajdujące się na powierzonym im obszarze, w ciągłej i dokładnej ewidencji, przeprowadzać przy pomocy odpowiednich organów conajmniej raz na miesiąc kontrolę stanu każdej studni oraz roztoczyć baczny nadzór nad przestrzeganiem przez ludność postanowień niniejszego rozporządzenia.

Organa policji państwowej winny w tym kierunku skutecznie współdziałać z urzędami gminnymi i magistratami i zgłaszać im niezwłocznie posiadane przez siebie wiadomości bądź to o popełnionych przekroczeniach bądź też o brakach i wadliwościach w urządzeniach studziennych.

Art. 12. Samorządowe władze nadzorcze I instancji wykonywać będą na zasadzie obowiązujących przepisów za pośrednictwem odpowiednio wykwalifikowanych organów ścisły nadzór nad wypełnieniem przez urzędy gminne i magistraty obowiązków, ciążących na nich z mocy niniejszego rozporządzenia.

Organa sanitarne władz administracyjnych I i II instancji obowiązane są współdziałać w tej akcji nadzorczej z wymienionemi w ustępie pierwszym władzami.

Art. 13. Właściciele studni, nie stosujący się do postanowień niniejszego rozporządzenia, tudzież osoby, przekraczające przepisy, zawarte w art. 9,

podlegają karom, przewidzianym w art. 8 ustawy z dnia 14 lipca 1930 r. (Dz. Ust. Mr. 61, poz. 388). Ponadto wadliwe urządzenia studzienne mogą być z urzędu doprowadzone do stanu, wymaganego tem rozporządzeniem na koszt opornych właścicieli.

Art. 14. Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc wszelkie sprzeczne z nim postanowienia o budowie i utrzymaniu studni, obowiązujące dotychczas w b. zaborze rosyjskim i w Małopolsce.

Art. 15. Rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 25 października 1920 r.

**B) PRZEPISY POLSKIE
OBOWIĄZUJĄCE WYŁĄCZNIE NA TERENIE
B. ZABORU ROSYJSKIEGO.**

**Rozporządzenie Nadzwyczajnego Komisarza do
zwalczania epidemji na obszarze Województwa
warszawskiego**

z dnia 19 grudnia 1923 roku

w przedmiocie domów mieszkalnych dla stałych robot-
ników rolnych i służby folwarcznej (Dz. Urz. Wojew.
Warszawskiego Nr. 19, poz. 197).

Na zasadzie art. 2 i 3 p. C Ustawy z dnia 14. VII. 1920 r. o utworzeniu Urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami (Dz. Ust. Nr. 61, poz. 388) oraz na zasadzie Rozporządzenia budowlano-policyjnego dla wsi, wydanego przez b. niemieckiego generał-gubernatora

warszawskiego dnia 20 listopada 1917 r. (Dziennik Rozporządzeń Nr. 99), a obowiązującego na obszarach b. rosyjskiego zaboru na mocy dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 r. (Dziennik Praw Nr. 14, poz. 176) i na zasadzie reskryptu Nacz. Nadzw. Komisarza do zwalczania epidemii i Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego Nr. Pr. 40145/4809/23 z dnia 23. IX 1923 roku, przekazującego mi uprawnienia wymienione w art. 2 i 3 a) p. 2 i ustęp C. Ustawy z dnia 14. VII. 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 61, poz. 388) za zgodą Naczelnego Komisarza do zwalczania epidemii zarządzam co następuje:

1. Co do domów nowowznoszonych.

a) dla nowowznoszonych domów na mieszkania dla stałych robotników rolnych i służby folwarcznej należy wybierać miejsca suche, o ile możliwości wzniesione i na gruncie przepuszczalnym;

b) mieszkania powinny się składać conajmniej z 2 pomieszczeń (izba i kuchnia) oraz sieni. Powierzchnia izby powinna wynosić najmniej 15 metrów kwadratowych;

c) dom powinien być tak wzniesiony, aby do okien w izbach był dostęp światła słonecznego;

d) we wszystkich pomieszczeniach powinny być szczelne podłogi drewniane i pałapy. Podłogi gliniane lub z ubitej ziemi są niedopuszczalne;

e) stale wszystkie okna winny być otwieralne, w każdym pomieszczeniu w jednym oknie powinien być lufcik.

Na zimę muszą być okna podwójne. W oknie posiadającym lufcik musi być lufcik i w oknie podwójnem;

f) naokoło domu powinien być urządzony spadek dla wody deszczowej, aby uniemożliwić tworzenie się kałuż koło domu;

g) przy budynkach mieszkalnych w odległości od domu mieszkalnego i studni przynajmniej 10 metrów powinny być zbudowane ustępy. Liczba sedesów powinna odpowiadać zaludnieniu (przynajmniej 1 sedes na 15 mieszkańców). Jako zbiorniki ekskrementów mogą służyć podstawiane na twarde nieprzepuszczalne podłożu szczelne taczki lub beczki, albo szczelne doły.

Obory i chlewy mogą być wznoszone w odległości przynajmniej 10 metrów od domu mieszkalnego i od studni.

Zorganizowanie regularnego opróżniania dołu ustępowego należy do obowiązków właściciela domu.

Pozatem nowowznoszone domy muszą odpowiadać wymaganiom Rozporządzenia budowlano-policyjnego dla wsi, z dnia 29. XI. 1917 (Dziennik Rozporządzeń Nr. 99), a obowiązującego na obszarze byłego zaboru rosyjskiego na mocy dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7. II. 1919 r. (Dz. Praw Nr. 14, poz. 176) a specjalnie par. 1, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 i 29.

II. Co do domów istniejących.

a) właściciel domu obowiązany jest dokonywać remont i dbać o to, aby dachy, ściany, drzwi, okna, podłogi i t. d. były w porządku;

b) właściciel domu obowiązany jest doprowadzić do porządku, zgodnie z wymaganiami wyżej wspomnianego Rozporządzenia budowlano-policyjnego, podwórka, ustępy, gnojowniki i t. d.;

c) właściciel domu obowiązany jest doprowadzić mieszkania do takiego stanu, aby odpowiadały one wymaganiom postawionym w punktach d), f) i g) domom nowowznoszonym.

Ze względu na wyjątkowe warunki, w których kraj nasz się znajduje, zezwalam rozłożyć zaprowadzenie w pomieszczeniach mieszkalnych szczelnych podłóg na lat 4 pod tym jednak warunkiem że co rok będzie wykonaną przynajmniej $\frac{1}{4}$ część całej tej roboty. Dla urządzenia lufcików pozostawia się termin do dnia 1. X. 1924 r.

III. Co do utrzymywania w czystości domów zajmowanych przez robotników rolnych i służbę folwarczną.

a) Mieszkańcy domów dla robotników i służby folwarcznej obowiązani są utrzymywać w należytych porządku i czystości mieszkanie, podwórko, ustępy oraz obejście;

b) zabrania się trzymać w mieszkaniu inwentarz żywy i drób;

c) zabrania się wyrzucać śmiecie i wylewać nieczystości koło domu, a nie w miejsce na ten cel przeznaczone.

Uporczywe niestosowanie się mieszkańców domów folwarcznych do powyższego Rozporządzenia, może dać podstawę pracodawcy do wystąpienia na drodze sądowej o usunięcie z zajmowanego miesz-

kania na zasadzie p. c) części II. art. 10 Ustawy z dnia 18. XII. 1920 r. o ochronie lokatorów (Dz. Ust. 1921 r. Nr. 4, poz. 19)*) i zwrócenie się do Komisji Rozjemczej o rozwiązanie umowy o pracę przed terminem.

Wykroczenia przeciwko powyższym przepisom i zarządzeniom wydanym na ich podstawie podlegają karze przewidzianej w art. 8 Ustawy z dnia 14. VII. 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 61, poz. 388) § 3 i 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22. X. r. b. (Dziennik Ustaw Nr. 109, poz. 858), a mianowicie karze aresztu do 3-ch miesięcy lub grzywnie do 1,000.000 Mk.**), względnie karze grzywny i aresztu łącznie.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od daty ogłoszenia go w Dzienniku Województwa Warszawskiego.

C) PRZEPISY POLSKIE OBOWIĄZUJĄCE WYŁĄCZNIE NA TERENIE B. DZIELNICY AUSTRJACKIEJ.

Ustawa

z dnia 8 stycznia 1920 roku

o zniesieniu książki robotniczej (Dz. U. R. P. Nr. 4, poz. 17).

Art. 1. Znosi się wszelkie postanowienia ustawowe, dotyczące legitymowania się książką robotniczą na

*) Ustawa z dnia 18 XII. 1920 (Dz. Ust. R. P. Nr. 4/1921, poz. 19) utraciła moc obowiązującą w myśl art. 33 ustawy z 11/IV. 1924 o ochronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 406).

**) Obecnie w myśl § 19 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 9, poz. 89) 1,000.000 Mkp. = 100 zł.

ziemiach b. zaboru austriackiego, a w szczególności §§ 79, 80, 80a, 80b, 80c, 80d, 80e, 80f, 80g, 80h, 89i, 81 ustęp 2 ustawy austriackiej z dnia 5 II. 1907 r. Dz. Pr. Nr. 16, dalej §§ 26 i 37 ustawy austriackiej z dn. 28 VII. 1902 r. Dz. Pr. Nr. 156, wreszcie § 208 ustawy austriackiej z dnia 23 V. 1854 r. Dz. Pr. Nr. 146.

Art. 2. Niniejsza ustawa otrzymuje moc obowiązującą z dniem jej ogłoszenia. Z tym dniem tracą moc obowiązującą wszelkie inne postanowienia ustawowe, które pozostają w sprzeczności z tą ustawą lub normują inaczej te same stosunki.

Art. 3. Wykonanie tej ustawy poleca się Ministrom Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych *).

D) ORZECZENIA SĄDÓW.

I. Orzeczenie Sądu Najwyższego

w sprawie kompetencji sądów w sprawach między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Gazeta Sądowa Warszawska Nr. 41 z d. 8 X. 21 r. str. 332).

Kompetencja sądów w sprawach między pracodawcami a pracownikami rol-

*) W myśl ustawy niniejszej utraciły moc obowiązującą: §§ 34—38 włącznie Regulaminu dla sług (patrz wyżej), Rozporządzenie C. K. Namiestnictwa z dnia 20 marca 1872 I. 57.722 ex 1871 (D. u. Kr. Nr. 48) względem zapobieżenia nadużyciom z blankietami książek służbowych i względem ścisłego przestrzegania regulaminu dla sług, oraz Ustawa z 13 czerwca 1895 r. Dz. P. P. Nr. 95 o ulgach stemplowych w sprawach czeladzi służbowej.

nymi. D. wystąpił przed sąd pokoju o wyrugowanie K. z mieszkania, zajmowanego przez pozwanego w domu na folwarku Góra, z powodu zerwania umowy najmu pracy. Sąd pokoju powództwo uwzględnił, lecz sąd okręgowy, uznając sprawę za niepodlegającą jurysdykcji sądowej, wyrok pierwszej instancji uchylił i postępowanie sądowe w obu instancjach umorzył. W skardze kasacyjnej rzecznik powoda żądał uchylenia zaskarżonego wyroku z powodu obrazy art. 1 u. p. c. i ustawy z d. 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Praw 1919 r. poz. 394).

Po wysłuchaniu sędziego-referenta, głosu rzecznika pozwanego i wniosków podprokuratora Sąd Najwyższy oparł swe orzeczenie na zasadach następujących:

1) W myśl art. 1 u. p. c. wszelkie spory o prawa cywilne ulegają rozpoznaniu władz sądowych; wyłączenie więc sporów z pod właściwości sądów nastąpić może jedynie na podstawie ustawy, wydanej przez władzę prawodawczą z tem nadto zastrzeżeniem, że jeżeli ustawa wyłącza pewną kategorię spraw z pod kompetencji władz sądowych, to przepisy jej tłumaczone być winny w sposób jak najściślejszy, i za ulegające rozpoznaniu specjalnych urzędów uważać należy te jedynie spory, które ustawa wyjątkowa wyraźnie z pod właściwości sądów usuwa;

2) jakkolwiek ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. nosi nazwę ustawy o załatwianiu zatargów zbioro-

wych pomiędzy pracodawcami a pracownikami, to jednak z treści art. 19, 20 i 21 tejże ustawy wynika, iż stosuje się ona również do pewnej kategorii zatargów między poszczególnymi pracodawcami a pracownikami, wynikłych z umów indywidualnych, zawartych na podstawie ugody lub orzeczenia Komisji Rozjemczej, regulującego warunki pracy i płacy; w myśl bowiem powołanych przepisów Komisja Rozjemcza orzekając o rozwiązaniu umowy z winy pracodawców lub pracowników i o skutkach, jakie pracodawca lub pracownik w razie rozwiązania umowy z jego winy ponosi, a wydane przez nie orzeczenia, oraz zawarte wobec nich układy pojednawcze strona interesowana przedstawia sądowi, który byłby właściwy do rozważenia danego sporu, celem uzyskania nakazu wykonawczego; nie ulega przeto wątpliwości, że prawo ma tu na myśli zatargi indywidualne, gdyż poddaje rozpoznaniu Komisji Rozjemczych spory między poszczególnymi pracodawcami a pracownikami, które w normalnych warunkach ulegałyby rozpoznaniu sądów, wedle ich kompetencji; z powyższego wynika, iż pierwszy zarzut skargi, mianowicie, iż ustawa z d. 1 sierpnia 1919 r. ma zastosowanie jedynie do zatargów zbiorowych, jest niesłuszny i uwzględniony być nie może;

3) jeżeli jednak pracodawca rozciągnął ustawę o załatwianiu zatargów zbiorowych na spory między poszczególnymi pracodawcami a pracownikami rolnymi, to zbadać należy, czy wszystkie zatargi, wynikłe z umów między pracodawcami a pracow-

nikami rolnymi, ulegają rozpoznaniu Komisyj Rozjemczych, czy też z pod właściwości sądów wyłączone zostały tylko pewne kategorie sporów i jakie mianowicie. Wprowadzenie w życie umów zbiorowych między związkami pracodawców i pracowników ma na celu obronę słabszej, w mniemaniu prawodawcy, strony przed wyzyskiem strony silniejszej, a więc pracownika, który, idąc luzem, często staje się bezbronnym wobec zasobnego w kapitały pracodawcy; dla osiągnięcia tego celu prawodawca zezwolił na tworzenie związków zawodowych, a specjalnie pracownikom rolnym w ustawie z d. 1 sierpnia 1919 r. nadał prawo zawierania umów zbiorowych z organizacjami pracodawców w przedmiocie warunków pracy i wynagrodzenia za pracę (Art. 1, 2, 3 i 9) zastrzegł, przytem, że umowy te stanowią podstawę dla umów indywidualnych, zawieranych między poszczególnymi pracodawcami a pracownikami, że warunki pracy i płacy w umowach indywidualnych, mniej korzystne dla pracowników są nieważne i zastąpione być winny przez warunki, wyłączone w umowie zbiorowej (art. 18), oraz, że spory, dotyczące niedotrzymania tych warunków, rozstrzygać będą nie sądy, lecz Komisje Rozjemcze (art. 19). Cel wprowadzenia umów zbiorowych, oraz treść powołanych przepisów ustawy z d. 1 sierpnia 1919 r. stwierdzają niewątpliwie, że z pod właściwości sądów wyłączone zostały spory jedynie o niedotrzymanie warunków pracy i wynagrodzenia za pracę; wszelkie zaś inne spory, wynikające z umów indywidualnych, zawartych

między pracodawcami a pracownikami rolnymi, jako przez ustawę wyjątkową nie przewidziane, ulegają nadal właściwości sądów i do ich rozstrzygnięcia Komisje Rozjemcze nie są powołane. Art. 19, wyłączający spory między pracodawcami a pracownikami z pod jurysdykcji sądowej, powołując się na art. 1 i 18 ustawy, określające zadanie umów zbiorowych i orzeczeń Komisji Rozjemczych, a mianowicie ustalenie warunków pracy i wynagrodzenia za pracę, wyraźnie stwierdza, iż jedynie spory, dotyczące niedotrzymania tych warunków, nie należą do władzy sądowej; jeżeli więc pracodawca wbrew ugodzie lub orzeczeniu Komisji Rozjemczej, ustalającej warunki pracy, nie dostarcza pracownikowi umówionej ilości ordynarji lub zastrzeżonej ilości prętów pod ziemniaki lub kapustę, albo zatrzymuje go przy pracy dłużej, niż to w umowie zastrzeżono, jeżeli pracownik zamiast umówionych dziewięciu godzin w danym sezonie pracować chce 8 lub 7 godzin dziennie, to tego rodzaju spory ulegają rozpoznaniu Komisji Rozjemczych; jeżeli jednak pracodawca nie przyjmuje najętego robotnika, lub pracownik opuszcza samowolnie służbę lub bez pozwolenia wydali się na czas dłuższy lub krótszy, to spory tego rodzaju, jako niedotyczące warunków pracy i płacy, ulegają nadal jurysdykcji sądowej; nie sprzeciwia się temu wnioskowi art. 20, który nie określa wcale, jakie sprawy ustawa z pod jurysdykcji sądowej wyłącza, a wskazuje jedynie Komisjom Rozjemczym przy rozstrzyganiu sporów ulegających ich rozpoznaniu na mocy poprzedniego

art. 19, stosowanie ogólnych przepisów prawa cywilnego; stwierdza go natomiast art. 21, poddający orzeczenia Komisji Rozjemczych w sporach między poszczególnymi pracodawcami a pracownikami kontroli sądu, który winien odmówić wydania nakazu wykonawczego, jeżeli Komisja przekroczy zakres swej kompetencji, a więc, jeżeli rozstrzygnie spór, który nie dotyczy niedotrzymania warunków pracy i wynagrodzenia za pracę;

4) powód *D.*, jak stwierdził Sąd Okręgowy, wytoczył sprawę o uznanie najmu osobistego za zerwany z winy *K.* i usunięcie pozwanego z zajmowanego przezeń mieszkania na tej podstawie, iż pozwany, pracując u powoda w charakterze karbowego, wydalili się z folwarku przed strajkiem rolnym i nie stawili się do roboty po ukończeniu strajku; w danym przeto wypadku nie było mowy o uchybieniu warunkom pracy i wynagrodzeniu za pracę, lecz powstał spór o rozwiązanie umowy z powodu samowolnego porzucenia przez pracownika służby; uznając spór taki za wyłączony z pod jurysdykcji i umarzając z tego powodu sprawę, Sąd Okręgowy, w myśl wyżej przytoczonych wyjaśnień, dopuścił się obrazy art. 1 ustawy postępowania cywilnego, skutkującej uchyleniem zaskarżonego wyroku.

Z tych przeto zasad Sąd Najwyższy wyrok (recte decyzję) Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8-go marca 1920 r. z powodu obrazy art. 1 u. p. c. uchyla i sprawę temuż sądowi dla ponownego jej rozpoznania w innym składzie sędziów przekazuje. (Nr. sprawy C 610/20 r.).

II. Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawie odmowy udzielenia klauzuli egzekucyjnej. (Gazeta Sądowa Warszawska Nr. 42 z dnia 18 X. 24 r. str. 655).

Sąd powinien odmówić udzielenia klauzuli egzekucyjnej, jeżeli orzeczenie Komisji Rozjemczej, zapadłe z mocy ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. nie zawiera ustaleń obiektywnych. Sąd Apelacyjny w Warszawie na posiedzeniu publicznem z dnia 10 czerwca 1924 r. rozpoznawał sprawę z podania Franciszka Lewandowskiego przeciwko Zelkowi Niedźwiedziowi o nadanie klauzuli wykonawczej orzeczeniu Komisji Rozjemczej, wskutek skargi pozwanego od decyzji Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 22 lutego 1924 r., zważywszy:

że zaskarżoną decyzją Sąd Okręgowy w Płocku udzielił klauzuli wykonawczej orzeczeniu Komisji Rozjemczej w Płocku z dnia 14 grudnia 1923 r., którem też Komisja przyznała powodowi Lewandowskiemu od skarżącego Zelka Niedźwiedzia świadczenia w naturze i gotówce za rok 1923/24;

że jakkolwiek zgłoszona przez pozwanego ekscepcja *connexitatis causarum* (art. 571 p. 2 i 576 p. I u. p. c.) nie jest uzasadnioną, gdyż powództwo, o którym mowa w ekscepcji, wytoczona została dopiero po orzeczeniu Komisji Rozjemczej, a mianowicie 27 grudnia 1923 r., to jednak wobec braku jakichkolwiek w aktach sprawy Komisji Rozjemczej obiektywnych ustaleń co do powołanych w pobudkach orzeczenia okoliczności sprawy (choroba

petenta, przyznanie pełnomocnika pozwanego, rodzaj pracy powoda i okoliczności, wśród których ustało wykonywanie umowy) orzeczenie Komisji uznać należy za powzięte z pogwałceniem tak istotnych formalności postępowania, że orzeczenie to staje się zupełnie bezpodstawnem i nie może, jako takie, zostać uznane za prawomocne, a to w myśl art. 21 p. 2 ustawy z dnia 1. VIII. 1919 Dz. Pr. Nr. 65, poz. 394 o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi;

z tych względów Sąd Apelacyjny z mocy art. 791 u. p. c. postanowił: decyzję Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 22 lutego 1924 roku oraz orzeczenie Komisji Rozjemczej na powiat płocki z dnia 14 grudnia 1923 roku uchylić.

(Ic 44/24 S. ¹ IV).

III. Orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie eksmisji robotników rolnych.

Sprawy o eksmisję robotników rolnych po terminowym wypowiedzeniu i upływie terminu umowy podlegają rozpatrzeniu sądowemu (art. 19 ustawy z d. 1 VIII. 1919 r.).

(S. N. O. 12/1920 IV).

CZEŚĆ II.

Przepisy obowiązujące w b. dzielnicy pruskiej.

A) PRZEPISY Z CZASU ZABORU, OBOWIĄZUJĄCE NA CAŁYM OBSZARZE B. DZIELNICY PRUSKIEJ.

1) Artykuły Kodeksu Cywilnego Niemieckiego dotyczące umowy pracy, wzięte z przekładu urzędowego wydawnictwa Ministerstwa Sprawiedliwości *).

Umowa usług.

§ 611. Umową usług ten, kto przyrzeka usługi, zobowiązuje się do świadczenia przyrzeczonych usług, druga zaś strona do uiszczenia umówionego wynagrodzenia.

Przedmiotem umowy usług mogą być usługi wszelkiego rodzaju.

*) Pozatem patrz 1) poszczególne artykuły „Konkursordnung“ z dnia 28 lipca 1842 r. (Zbiór Praw Pruskich str. 247) dotyczące robotników rolnych. 2) § 196 Kod. cywiln.: „W dwóch latach ulegają przedawnieniu roszczenia... 8) osób będących w służbie prywatnej z tytułu płacy, zasługi lub innych poborów służbowych, a to łącznie z wydatkami, tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na tego rodzaju roszczenia.

§ 612. Wynagrodzenie uważa się jako milcząco umówione, jeżeli podług okoliczności można się spodziewać świadczenia usług tylko za wynagrodzeniem.

Jeżeli wysokość wynagrodzenia nie jest oznaczona, natenczas należy uważać wynagrodzenie jako umówione wedle taksy, jeżeli taka istnieje, zaś w braku taksy takie wynagrodzenie, jakie jest w zwyczaju.

§ 613. Zobowiązany do usług ma w razie wątpliwości świadczyć usługi osobiście. W razie wątpliwości roszczenie o usługi nie ulega przeniesieniu.

§ 614. Wynagrodzenie należy uiścić po wykonaniu usług. Jeżeli wynagrodzenie wymierzono podług okresów czasu, należy je uiścić po upływie każdego poszczególnego okresu.

§ 615. Jeżeli uprawniony do usług popadnie w zwłokę z przyjęciem usług, zobowiązany może żądać umówionego wynagrodzenia za usługi, których wskutek zwłoki nie świadczył, bez obowiązku dodatkowego ich świadczenia. Musi jednak zezwolić na policzenie wartości tego, co oszczędzi wskutek zaniechania świadczenia usług albo co przez oddanie swoich usług gdzieindziej zarobi lub ze złej woli zarobić zaniecha.

§ 616. Zobowiązany do usług nie traci roszczenia o wynagrodzenie przez to, że przez czas stosunkowo nieznaczny, bez własnej winy, z przyczyny, leżącej w jego osobie, doznaje przeszkody w świadczeniu usług. Musi jednak zezwolić na policzenie kwoty, jaka przypada mu z mocy polega-

jącego na ustawie, obowiązkowego ubezpieczenia na wypadek choroby lub od wypadków, za czas trwania przeszkody.

§ 617. Jeżeli zobowiązany pozostaje w trwałym stosunku służbowym, który wymaga, by mu zobowiązany swoją pracę zarobkową w całości lub w przeważnej części poświęcał, zostanie przyjęty w poczet domowników, uprawniony do usług winien mu udzielić na wypadek choroby potrzebnej pielęgnacji i pomocy lekarskiej na czas do sześciu tygodni, nie dłużej jednak, niż do końca stosunku służbowego, o ile tylko zobowiązany nie spowodował swego zasłabnięcia rozmyślnie lub przez ciężkie niedbalstwo. Pielęgowania i pomocy lekarskiej można udzielić przez umieszczenie zobowiązanego w zakładzie dla chorych. Koszty można policzyć na wynagrodzenie, należące się zobowiązanemu za czas choroby. Jeżeli uprawniony do usług wypowie stosunek służbowy na zasadzie § 626 z powodu zasłabnięcia, nie uwzględnia się spowodowanego przez to ukończenia stosunku służbowego.

Obowiązek ten nie obciąża uprawnionego do usług, jeżeli pielęgnowanie i pomoc lekarska zostały zapewnione przez ubezpieczenie lub urządzenie publicznego pielęgowania chorych.

§ 618. Uprawniony do usług winien tak urządzić i utrzymywać pomieszczenia, przybory i narzędzia, których ma dostarczyć do pełnienia usług, i tak uregulować świadczenia usług, które pod jego rozkazami lub kierownictwem mają być spełniane, aby zobowiązany, o ile na to pozwala rodzaj świad-

czenia tych usług, doznawał ochrony przed niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia.

Jeżeli zobowiązanego przyjęto w poczet domowników, uprawniony do usług winien starać się o takie urządzenia i zarządzenia co do pomieszczenia na mieszkanie i spanie, co do pożywienia oraz czasu pracy, wypoczynku, jakie są potrzebne ze względu na zdrowie, moralność i religję zobowiązanego.

Jeżeli uprawniony do usług nie wypełnia zobowiązań, ciążących na nim ze względu na życie i zdrowie zobowiązanego, do jego obowiązku wynagrodzenia zobowiązanemu szkody, stosują się odpowiednio przepisy §§ 843 do 846 o czynach niedozwolonych.

§ 619. Zobowiązań, ciążących na uprawnionym do usług z mocy §§ 617, 618 nie można zgóry umową ani uchylić, ani ograniczyć.

§ 620. Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na który został zawarty.

Jeżeli czas trwania stosunku służbowego nie jest oznaczony ani też z rodzaju lub celu usług oznaczyć się nie da, każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy podług §§ 621 do 623.

§ 621. Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług dni, wypowiedzenie jest dopuszczalne każdego dnia na dzień następny.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług tygodni, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego tygodnia; winno nastąpić najpóźniej w pierwszym powszednim dniu tygodnia

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług mie-

sięcy, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego miesiąca; winno nastąpić najpóźniej w piętnastym dniu miesiąca.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług kwartałów lub dłuższych okresów czasu, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego kwartału i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia.

§ 622. Stosunek służbowy osób pobierających stałe pobory i przyjętych do świadczenia usług wyższego rodzaju, który wymaga poświęcenia w całości lub w przeważnej części ich pracy zarobkowej, w szczególności stosunek służbowy nauczycieli, wychowawców, urzędników prywatnych, dam do towarzystwa, można wypowiedzieć tylko na koniec kwartału kalendarzowego i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia, i to nawet wtedy, gdy wynagrodzenie wymierzono według okresów czasu krótszych, niż kwartały.

§ 623. Jeżeli wynagrodzenia nie wymierzono podług okresów czasu, stosunek służbowy można wypowiedzieć każdego czasu; jednakowoż przy stosunku służbowym, który wymaga poświęcenia mu w całości lub w przeważnej części pracy zarobkowej zobowiązanego, należy zachować dwutygodniowy czasokres wypowiedzenia.

§ 624. Jeżeli stosunek służbowy został zawarty na czas życia pewnej osoby albo na czas dłuższy niż pięć lat, zobowiązany może go wypowiedzieć po upływie lat pięciu. Czasokres wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

§ 625. Jeżeli po upływie czasu służby zobowiązany pozostaje nadal w stosunku służbowym za wiedzą drugiej strony, stosunek służbowy uważa się za przedłużony milcząco na czas nieoznaczony, o ile tylko druga strona bezzwłocznie się temu nie sprzeciwi.

§ 626. Każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy bez zachowania czasokresu wypowiedzenia, jeżeli zajdzie ważny ku temu powód.

§ 627. Jeżeli zobowiązany do świadczenia usług, nie pozostając w trwałym stosunku służbowym, połączonym ze stałymi poborami, ma spełniać usługi wyższego rodzaju, które zazwyczaj porucza się na podstawie szczególnego zaufania, wypowiedzenie jest dopuszczalne, nawet mimo braku warunku w § 626 określonego.

Zobowiązanemu wolno tylko w ten sposób wypowiedzieć, ażeby uprawniony do usług mógł skądinąd wystarać się o te usługi, chyba, że zachodzi ważny powód do wypowiedzenia nie w porę. Jeżeli bez takiego powodu wypowie nie w porę, winien uprawnionemu do usług wynagrodzić powstającą stąd szkodę.

§ 628. Jeżeli po rozpoczęciu świadczenia usług stosunek służbowy zostanie wypowiedziany na zasadzie § 626 lub 627, zobowiązany może żądać części wynagrodzenia, odpowiadającej jego dotychczasowym świadczeniom. Jeżeli zobowiązany wypowie stosunek służbowy, nie będąc do tego zniewolonym sprzeciwiającem się umowie zachowaniem się drugiej strony, lub jeżeli sam swoim sprzeci-

wiającem się umowie zachowaniem się da drugiej stronie powód do wypowiedzenia, nie przysługuje mu roszczenie o wynagrodzenie, o ile jego dotychczasowe świadczenia wskutek wypowiedzenia nie przedstawiają dla drugiej strony korzyści. Jeżeli wynagrodzenie uiszczono zgóry za czas późniejszy, ma je zobowiązany zwrócić podług przepisu § 347 albo, gdy wypowiedzenie następuje z powodu okoliczności, za którą nie odpowiada, podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia się.

Jeżeli wypowiedzenie spowoduje druga strona swoim sprzeciwiającem się umowie zachowaniem, ma ona obowiązek wynagrodzić szkodę, powstałą z powodu uchylenia stosunku służbowego.

§ 629. Po wypowiedzeniu trwałego stosunku służbowego ma uprawniony do usług udzielić zobowiązanemu na jego żądanie stosowny czas do wyszukania sobie innego stosunku służbowego.

§ 630. W razie ukończenia trwałego stosunku służbowego zobowiązany może żądać od drugiej strony pisemnego świadectwa o stosunku służbowym i czasie jego trwania. Świadectwo należy na żądanie rozszerzyć na świadczenia i prowadzenie się podczas służby.

Poszczególne artykuły Kodeksu Cywilnego Niemieckiego dotyczące umowy pracy: o małoletnich i wyjątki z prawa małżeńskiego.

§ 106. Małoletni, który skończył siódmy rok życia, ma ograniczoną zdolność do działania stosownie do przepisów §§ 107 do 113.

§ 107. Małoletni potrzebuje zezwolenia swego ustawowego zastępcy do oświadczenia woli, nie przynoszącego mu wyłącznie korzyści prawnej.

§ 108. Jeżeli małoletni zawiera umowę bez wymaganego zezwolenia ustawowego zastępcy, zawisła jest skuteczność umowy od zatwierdzenia przez zastępcę.

Jeżeli druga strona wezwie zastępcę, aby się oświadczył co do zatwierdzenia, można oświadczenie takie złożyć tylko wobec niej; oświadczenie dotyczące zatwierdzenia, złożone wobec małoletniego przed tem wezwaniem, jest bezskuteczne. Zatwierdzenie może nastąpić tylko do upływu dwóch tygodni od otrzymania wezwania; brak takiego oświadczenia uważa się za odmówienie zatwierdzenia.

Jeżeli małoletni uzyska nieograniczoną zdolność do działania, zatwierdzenie ze strony zastępcy następuje się przez zatwierdzenie ze strony jego.

§ 109. Aż do zatwierdzenia umowy ma druga strona prawo ją odwołać. Oświadczenie odwołania można skutecznie także wobec małoletniego.

Jeśli druga strona wiedziała o małoletności, może umowę odwołać jedynie wtedy, gdy małoletni twierdził niezgodnie z prawdą, że zastępcą zezwolenia udzielił; jednakże i w tym wypadku nie może ona umowy odwołać, gdy zawierając umowę wiedziała o tym braku.

§ 110. Umowę, zawartą przez małoletniego bez zgody jego prawnego zastępcy, uważa się za skuteczną od samego początku, jeżeli małoletni usku-

tecznia umówione świadczenia ze środków, jakie otrzymywał w tym celu, lub też do dowolnego rozporządzenia, od ustawowego zastępcy albo za jego przyzwoleniem od osoby trzeciej.

§ 111. Jednostronna czynność prawna, dokonana przez małoletniego bez wymaganego zezwolenia jego ustawowego zastępcy jest bezskuteczna. Jeżeli małoletni, posiadając owo zezwolenie, wykona taką czynność prawną wobec drugiej osoby, jest czynność prawna bezskuteczną, jeżeli małoletni nie przedłoży zezwolenia na piśmie, a osoba druga z tego powodu niezwłocznie od czynności prawnej odstąpi. Takie odstąpienie jest wykluczone, gdy zastępca prawny uwiadomił tę drugą osobę o swem zezwoleniu.

§ 112. Jeżeli zastępca ustawowy za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego upoważni małoletniego do samodzielnego prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego, natenczas małoletni ma nieograniczoną zdolność do działania w odniesieniu do takich czynności prawnych, jakie z prowadzeniem owego przedsiębiorstwa są połączone. Wyjątek stanowią czynności prawne, do których zastępca potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Upoważnienie to może zastępca cofnąć jedynie za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

§ 113. Jeżeli zastępca prawny upoważni małoletniego do przyjęcia służby lub pracy, wówczas małoletni ma nieograniczoną zdolność do działania w odniesieniu do takich czynności prawnych, które dotyczą zawarcia lub rozwiązania tego rodzaju sto-

sunku służbowego lub stosunku pracy, na jaki przyzwolenia udzielono. Wyjątek stanowią umowy, do których zastępca potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Upoważnienie to może zastępca cofnąć lub ograniczyć.

Jeżeli zastępca ustawowy jest opiekunem, wówczas w razie odmówienia przezeń upoważnienia, może je zastąpić upoważnienie, które udzieli sąd opiekuńczy na wniosek małoletniego. Sąd opiekuńczy winien upoważnienie udzielić zastępczo, jeśli ono leży w interesie pupila.

Upoważnienie, udzielone w poszczególnym przypadku, uważa się w razie wątpliwości za upoważnienie ogólne do zawierania stosunków tego samego rodzaju.

§ 1357. W granicach swego domowego zakresu działania, żona ma prawo załatwiać za męża jego interesy i zastępować go. Czynności prawne, dokonane przez nią w granicach tego zakresu działania, uważa się za dokonane w imieniu męża, jeśli tylko z okoliczności nic innego nie wynika.

Mąż może ograniczyć lub wykluczyć prawo żony. Jeżeli ograniczenie lub wykluczenie przedstawia się jako nadużycie prawa męża, może je sąd opiekuńczy na wniosek żony uchylić. Wobec osób trzecich ograniczenie lub wykluczenie jest skuteczne tylko według § 1435.

§ 1358. Jeżeli żona zobowiązała się wobec osoby trzeciej do takiego świadczenia, które ma spełnić

osobiście, mąż może wypowiedzieć ów stosunek prawny bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia, jeżeli na jego wniosek sąd opiekuńczy upoważni go do tego. Sąd opiekuńczy winien udzielić upoważnienia, jeśli się okaże, że działalność żony nadwyręża interesy małżeńskie.

Prawo wypowiedzenia jest wykluczone, jeżeli mąż przyzwolił na zobowiązanie się żony albo jeżeli na wniosek żony przyzwolenia zastępczo udzielił sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy może udzielić zastępczo przyzwolenia, jeżeli mąż wskutek choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia a ze zwłoką połączone jest niebezpieczeństwo, albo jeżeli odmówienie przyzwolenia przedstawia się jako nadużycie jego prawa. Dopóki wspólność domowa jest zniesiona, prawo wypowiedzenia nie służy mężowi.

Przyzwolenie oraz wypowiedzenie nie mogą nastąpić przez zastępcę męża; jeżeli mąż jest ograniczony w zdolności do działania nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

§ 1435. Jeśli w umowie małżeńskiej wykluczono lub zmieniono należący do męża zarząd i pobieranie użytków, z wykluczenia lub zmiany można tylko wtedy wysnuwać wobec trzeciego zarzuty przeciw czynności prawnej, dokonanej między trzecim a jednym z małżonków lub przeciw wydanemu w sporze pomiędzy nimi prawomocnemu wyrokowi, gdy w chwili wykonania czynności prawnej lub w chwili, w której sprawa w sądzie zawisła, wykluczenie lub zmiana były we właściwym sądzie

powiatowym wpisane do rejestru praw majątkowych albo były znane trzeciemu.

To samo obowiązuje, jeżeli określenie stosunków majątkowych wpisane do rejestru praw majątkowych, zostanie umową małżeńską uchylone lub zmienione.

Poszczególne artykuły cytowane w tekście powyżej.

§ 842. Obowiązek wynagrodzenia szkody z powodu czynu niedozwolonego, skierowanego przeciw osobie poszkodowanego, rozciąga się na szkodliwe następstwa, jakie czyn spowodza dla zarobkowania lub powodzenia pokrzywdzonego.

§ 843. Jeżeli uszkodzenie ciała albo zdrowia pociąga za sobą dla pokrzywdzonego utratę lub zmniejszenie jego zdolności zarobkowej, albo zwiększenie się jego potrzeb, należy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu przez płacenie mu renty pieniężnej.

Do renty stosują się przepisy § 760. Czy, w jaki sposób i na jaką kwotę obowiązany do wynagrodzenia ma dać zabezpieczenie, określa się podług okoliczności.

Zamiast renty pokrzywdzony może żądać odprawy w kapitale, gdy zachodzi ważny ku temu powód.

Roszczenia nie wyklucza ta okoliczność, że kto inny jest obowiązany do utrzymywania pokrzywdzonego.

§ 844. W razie zabicia, obowiązany do wynagrodzenia szkody winien zwrócić koszty pogrzebu temu, kto ma obowiązek je ponosić.

Jeżeli zabity w czasie uszkodzenia pozostawał do kogoś trzeciego w takim stosunku, że był lub mógł być obowiązany na mocy ustawy dawać mu utrzymanie, a wskutek zabicia trzeci został pozbawiony prawa do utrzymania, obowiązany do wynagrodzenia winien o tyle wynagrodzić trzeciemu szkodę przez płacenie mu renty pieniężnej, o ile zabity przez czas domniemanego trwania swego życia byłby obowiązany do dawania mu utrzymania; przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 843. Obowiązek wynagrodzenia powstaje także wtedy, gdy w czasie, kiedy uszkodzenie nastąpiło, trzeci był poczęty, ale jeszcze się nie urodził.

§ 845. W razie zabicia, uszkodzenia ciała lub zdrowia jako też w razie pozbawienia wolności, winien obowiązany do wynagrodzenia szkodę, dać trzeciemu wynagrodzenie za usługi, których tenże został pozbawiony, skoro pokrzywdzony na mocy ustawy był obowiązany do świadczenia trzeciemu usług w jego gospodarstwie domowym lub przemysle. Przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 843.

§ 846. Jeżeli w wypadkach §§ 844, 845 do powstania szkodę, jaką trzeci ponosi, przyczyniła się także wina pokrzywdzonego, stosują się do roszczenia trzeciego przepisy § 254.

§ 760. Rentę dożywotnią należy uiszczać zgóry. Rentę pieniężną należy płacić zgóry za trzy miesiące; w razie innej renty, okres czasu, za który

zgóry należy ją uiszczać, oznacza się podług rodzaju i celu renty.

Jeżeli wierzyciel dożył początku okresu czasu, za który ma się rentę zgóry uiścić, należy mu się cała kwota, na ten okres czasu przypadająca.

§ 254. Jeżeli do powstania szkody przyczyniła się także wina poszkodowanego, zależy obowiązek tudzież rozmiar wynagrodzenia, które ma się świadczyć, od okoliczności, mianowicie od tego, w jakim stopniu jedna lub druga strona szkodę przeważnie spowodowała.

Obowiązuje to także wówczas, gdy przewinienie poszkodowanego ogranicza się do tego, iż zaniechał zwrócić uwagę dłużnika na niebezpieczeństwo niezwykle wysokiej szkody, którego dłużnik ani nie znał, ani znać nie musiał, albo że zaniedbał szkodzie zapobiec lub ją zmniejszyć. Przepis § 278 stosuje się odpowiednio.

§ 278. Dłużnik odpowiada za przewinienie swojego zastępcy ustawowego i osób, które do wypełnienia swojego zobowiązania się posługuje w takiej samej rozciągłości, jak za przewinienie własne. Przepis § 276 ust. 2 nie ma zastosowania.

§ 347. Roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu pogorszenia, zniszczenia lub pochodzącej z innej przyczyny niemożliwości wydania ocenia się w razie odstąpienia, poczynawszy od otrzymania świadczenia, podług przepisów, obowiązujących

w stosunku między właścicielem a posiadaczem od chwili zawiśnięcia sporu o roszczenie własności. To samo stosuje się do roszczenia o wydanie lub wynagrodzenie użytków i do roszczenia o zwrot nakładów. Sumę pieniężną należy oprocentować od czasu jej otrzymania.

2) Odezwa Rady Komisarzy Ludowych

z dnia 12 listopada 1918 r.

(Dz. Ust. Rzeszy Niemieckiej str. 1393 Nr. 153 ogłoszony dnia 14 listopada 1918).

DO LUDU NIEMIECKIEGO!

Rząd wyłoniony przez rewolucję, kierownictwo polityczne którego jest czysto socjalistyczne, stawia sobie za zadanie urzeczywistnienie programu socjalistycznego. Już obecnie obwieszcza on, z mocą ustawy, co następuje:

- 1) Stan oblężenia zostaje zniesiony.
- 2) Prawo zrzeszania się i zgromadzania się nie podlega żadnym ograniczeniom — również dla urzędników i robotników zakładów państwowych.
- 3) Niema żadnej cenzury. Znosi się cenzurę teatralną.
- 4) Wyrażanie zdania w słowie i na piśmie jest wolne.
- 5) Zapewnia się wolność wyznania. Nikt nie może być zmuszony do czynności religijnej.
- 6) Nadaje się amnestję za wszelkie przestępstwa polityczne. Wszelkie postępowania wszczęte z powodu tych przestępstw zostają umorzone.

7) Ustawa o pomocniczej służbie dla ojczyzny zostaje zniesiona, z wyjątkiem postanowień, dotyczących rozstrzygnięcia sporów.

8) Ustawy o czeladzi służebnej tracą moc prawną, jak również ustawy wyjątkowe przeciw robotnikom rolnym *).

9) Przywraca się niniejszem moc obowiązującą zniesionych na początku wojny przepisów o ochronie pracy.

*) Na mocy p. 8 zostały zniesione:

1) Ustawa o czeladzi dla wszystkich prowincyj Pruskiej Monarchji z dnia 8 listopada 1810 r.;

2) Ustawa o księżeczkach dla czeladzi z dnia 29 września 1846 r.;

3) Ustawa, dotycząca wykroczeń przeciwko obowiązkowi służbowym czeladników i robotników rolnych z dnia 24 kwietnia 1854 r.

Natomiast pozostały w mocy:

1) Krajowe ustawy karne, które ustalają odpowiedzialność pana domu za wykroczenia popełnione przez sługi i robotników przeciw przepisom o policji polnej i leśnej, o myśliwstwie i rybołówstwie, ponieważ odpowiedzialność ta dotyczy również innych domowników.

2) Ustawa, dotycząca sekwestru wynagrodzenia za pracę lub służbę z dnia 21 czerwca 1869 r. (Bundes-Gesetzblatt des Norddeutschen Bundes Nr. 25 str. 242) i uzupełnienia do niej: z dnia 29 marca 1897 R. G. Bl. str. 159, z dnia 17 maja 1898 r. R. G. Bl. str. 332, z dnia 17 maja 1915 r. R. G. Bl. str. 225, z dnia 13 grudnia 1917 r. R. G. Bl. str. 1102.

Obowiązują również nadal przepisy wydane przez miejscowe władze samorządowe w sprawie robotników rolnych.

Dalsze zarządzenia polityczno-społeczne będą ogłoszone w ciągu najbliższego czasu. Najpóźniej dnia 1. I. 1919 zostanie wprowadzony maksymalny 8-godzinny dzień pracy. Rząd uczyni wszystko dla zapewnienia wystarczającej pracy. Przygotowano rozporządzenie o pomocy dla bezrobotnych. Dzieli ono ciężary pomiędzy Rzeszę, państwo związkowe a gminę.

W dziedzinie ubezpieczenia od choroby — obowiązek ubezpieczenia będzie rozciągnięty poza dotychczasową granicę 2500 marek.

Brak mieszkań będzie zwalczany przez ich dostarczenie.

Będą prowadzone prace w celu zapewnienia normalnego wyżywienia ludności.

Rząd będzie podtrzymywał zorganizowaną produkcję, będzie bronił własności przed zakusami osób prywatnych, jak również wolności i bezpieczeństwa jednostki.

Wszystkie wybory do instytucyj publicznych należy odtąd przeprowadzać według równego, tajnego, bezpośredniego i powszechnego prawa wyborczego na podstawie systemu proporcjonalnego dla wszystkich osób płci obojga, które ukończyły przynajmniej 20 lat.

To samo prawo wyborcze obowiązuje również dla Zgromadzenia Ustawodawczego, dla którego będą jeszcze wydane bardziej szczegółowe zarządzenia.

Berlin, dnia 12 listopada 1918.

3) Rozporządzenie

o umowach taryfowych, Wydziałach Robotników i Funkcjonariuszy i pośrednictwie w zatargach z d. 23 grudnia 1918 r. (Dz. Ust. Rz. Niem. str. 1456).

ROZDZIAŁ I.

Umowy taryfowe.

§ 1. Umowy o pracę pomiędzy zainteresowanymi w nich osobami są nieważne, o ile umowy, zawarte na piśmie przez zrzeszenia pracobiorców z pojeдинczymi pracodawcami lub zrzeszeniami pracodawców, zawierają przepisy niezgodne z temi umowami (umowami taryfowymi). Postanowienia umowne odbiegające od umowy taryfowej są ważne, o ile umowa ta zasadniczo je dopuszcza, lub o ile zawierają zmiany na korzyść pracobiorców, a umowa taryfowa wyraźnie ich nie wyklucza. Na miejsce nieważnych umów wchodzi odpowiednie przepisy umowy taryfowej.

Za osoby zainteresowane w rozumieniu ustępu 1-go należy uważać pracodawców i pracobiorców, którzy są stronami w umowie taryfowej, lub też są członkami zawierających umowę zrzeszeń, albo którzy byli ich członkami w chwili zawierania umowy pracy, lub którzy zawarli umowę, powołując się na umowę taryfową.

§ 2. *Urząd Pracy Rzeszy* *) może ogłosić za powszechnie obowiązujące te umowy taryfowe, które uzyskały przeważające znaczenie w ukształtowaniu

*) Obecnie Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

warunków pracy w danej gałęzi zawodowej na obszarze działania umowy. W tym wypadku mają one moc obowiązującą w znaczeniu § 1-go w granicach swego obszaru działania dla umów pracy, które ze względu na rodzaj pracy, jakiej dotyczą, podpadają pod umowę taryfową i to nawet w tym wypadku, gdy pracodawca lub pracobiorca, lub obaj nie uczestniczyli w umowie.

O ile dana umowa pracy podpada pod kilka powszechnie obowiązujących umów taryfowych, to w razie sporu, jeżeli *Urząd Pracy Rzeszy* nie wyda odmiennego orzeczenia, winna być stosowana ta umowa taryfowa, która zawiera przepisy dotyczące największej ilości umów pracy w przedsiębiorstwie lub w oddziale przedsiębiorstwa.

§ 3. Orzeczenie *Urzędu Pracy Rzeszy* przewidziane w § 2-im może nastąpić tylko na wniosek. Upoważnionymi do składania wniosków są obie strony, które obowiązuje umowa taryfowa, oraz zrzeszenia pracodawców lub pracobiorców, członków, których dotyczyłoby orzeczenie *Urzędu Pracy Rzeszy*.

Strony, które zawarły umowę, winny dołączyć do wniosku oryginał albo poświadczony urzędowo odpis umowy taryfowej. O ile wniosek składają inne zrzeszenia, to *Urząd Pracy Rzeszy* winien zażądać wymienionych dokumentów od stron, które zawarły umowę; strony są obowiązane spełnić to żądanie.

§ 4. *Urząd Pracy Rzeszy* ogłasza wniosek w *Deutscher Reichsanzeiger* (Niemieckim Dzien-

niku Urzędowym)*) z wymienieniem terminu, do jakiego mogą być zgłaszane sprzeciwy. Zrzeszenia, które brały udział w zawieraniu umowy taryfowej, należy wezwać do wypowiedzenia swej opinii.

Po upływie oznaczonego terminu *Urząd Pracy Rzeszy*, wzięwszy pod uwagę zgłoszone sprzeciwy, wydaje decyzję w sprawie wniosku. Decyzja *Urzędu Pracy Rzeszy* jest ostateczna. Jeżeli *Urząd Pracy Rzeszy* zatwierdził wniosek, to winien zarazem oznaczyć, z jakim dniem umowa taryfowa zaczyna powszechnie obowiązywać.

§ 5. Umowy taryfowe powszechnie obowiązujące winny być wciągnięte do rejestru umów taryfowych powszechnie obowiązujących, z oznaczeniem ich obszaru działania, jak również terminu, od którego zaczynają powszechnie obowiązywać. Rejestr ten ma być prowadzony przez *Urząd Pracy Rzeszy* albo też przez urzędy wskazane w drodze rozporządzenia przez *Urząd Pracy Rzeszy*. Oryginały albo uwierzytelnione odpisy umów taryfowych należy przechowywać, jako załączniki do rejestru umów.

Przeglądanie rejestru umów i załączników¹²² do niego dozwolone jest każdemu w czasie zwykłych godzin urzędowych. Pracodawcy i pracownicy, których, wskutek orzeczenia *Urzędu Pracy Rzeszy*, obowiązuje umowa taryfowa, mogą ponadto żądać odpisu umowy od stron, które ją zawarły, za zwrotem kosztów.

*) Obecnie „Monitor Polski“ — patrz podaną niżej ustawę z dnia 26 września 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 87, poz. 780).

O wciągnięciu do rejestru umów należy obwieścić w „Deutscher Reichsanzeiger“. W obwieszczeniu tem należy wskazać na przepisy ustępu 2-go.

§ 6. Jeżeli umowa taryfowa została ogłoszona za powszechnie obowiązującą, to również przy zmianie tej umowy obowiązują w odpowiedni sposób przepisy §§ 2—5.

ROZDZIAŁ II.

Wydziały Robotników i Funkcjonariuszy.

§ 7. We wszystkich przedsiębiorstwach, w których na mocy § 11 ustawy o pomocniczej służbie dla ojczyzny (Gesetz über den Vaterländischen Hilfsdienst)*), istnieją Wydziały Robotnicze, należy, z zastrzeżeniem przepisów § 12, przeprowadzić nowe wybory członków Wydziałów i ich zastępców. Aż do przeprowadzenia nowych wyborów dotychczasowi członkowie Wydziałów i ich zastępcy pełnią nadal swe funkcje.

§ 8. We wszystkich przedsiębiorstwach, administracjach i biurach, w których stale pracuje co najmniej 20 robotników i które nie posiadają czy to na mocy § 7 niniejszego rozporządzenia, czy na mocy prawa górniczego stałych Wydziałów Robotniczych, należy, z zastrzeżeniem przepisów § 12, utworzyć takie Wydziały. Dotyczy to i tych przedsiębiorstw, w których istniały dotychczas na mocy § 134h ustawy przemysłowej (Gewerbeordnung),

*) z dnia 5 grudnia 1916 r. (R. G. Bl. str. 1333).

stałe wydziały lub przedstawicielstwa robotnicze i dlatego nie utworzono ich na mocy § 11 ustawy o pomocniczej służbie dla ojczyzny.

W przedsiębiorstwach, w których regularnie w pewnej porze roku daje się odczuwać zwiększone zapotrzebowanie rąk roboczych, należy tworzyć Wydziały Robotnicze w chwili, gdy liczba zatrudnionych robotników dosięgła 20-tu.

§ 9. We wszystkich przedsiębiorstwach, administracjach i biurach, w których pracuje conajmniej 20 funkcjonariuszy (Angestellte), a w których na mocy § 7 niniejszego rozporządzenia nie istnieją jeszcze stałe Wydziały Funkcjonariuszy, należy, z zastrzeżeniem przepisów § 12, stworzyć takie wydziały.

Za funkcjonariuszy w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się osoby, które na mocy ustawy ubezpieczeniowej (Versicherungsgesetz) uznane są za funkcjonariuszy podlegających obowiązkowi ubezpieczenia, włączając osoby zwolnione od obowiązku ubezpieczenia na mocy § 11-go lub 14-go Nr. 2, 3 tejże ustawy, jako też osoby, które podlegałyby obowiązkowi ubezpieczenia o ileby ich roczny zarobek nie przewyższał 5.000 marek *) lub o ileby

*) W myśl rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 1-go sierpnia 1924 r. w porozumieniu z innymi Ministrami o przerachowaniu kwot pieniężnych, wyrażonych w niektórych przepisach prawnych w rublach rosyjskich, markach niemieckich, złotych reńskich i koronach austriacko-węgierskich i markach polskich (Dz. Ust. R. P. Nr. 82, poz. 785) — kwoty wyrażone w markach niemieckich zastępują się taką samą ilością złotych (5.000 marek = 5.000 złotych).

nie przekroczyli 60-go roku życia. Nie uznaje się za funkcjonariuszy pełnomocników generalnych, jako też przedstawicieli przedsiębiorstwa, zapisanych do rejestru handlowego lub rejestru spółek, dla którego to przedsiębiorstwa wydział tworzy się, lub przy którym istnieje.

Ustęp 2-gi § 8-go stosuje się odpowiednio.

§ 10. Przepisy §§ 7—9 niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie z zastrzeżeniem postanowień ustępów 2, 3 niniejszego paragrafu do przedsiębiorstw, administracji i biur *Rzeszy, Państw Związkowych*, gmin i dalszych związków komunalnych, jako też do administracji zorganizowanych przez zobowiązanych do ponoszenia ciężarów ubezpieczenia robotników i funkcjonariuszy na podstawie ustawy ubezpieczeniowej Rzeszy.

W zakładach transportowych *Rzeszy i Państw Związkowych* Wydziały Robotnicze i Wydziały Funkcjonariuszy tworzą się na podstawie specjalnej umowy, zawartej pomiędzy odpowiednią administracją i zainteresowanymi zrzeszeniami robotniczymi, przyczem każdy robotnik i funkcjonariusz powinien być reprezentowany w jednym z Wydziałów, a wybory muszą być przeprowadzone na zasadzie proporcjonalności.

W administracjach kolei żelaznych, będących przedsiębiorstwem prywatnem, dla przewidzianego powyżej unormowania sprawy konieczną jest zgoda władz nadzorczych.

§ 11. Członkowie Wydziałów Robotniczych i Wydziałów Funkcjonariuszy, wymienionych w §§ 7—9,

§ 10 ustęp 1 niniejszego rozporządzenia, są wybierani przez robotników lub funkcjonariuszy przedsiębiorstw, administracyj i biur, dla których organizuje się Wydziały, z pośród robotników i funkcjonariuszy danego przedsiębiorstwa, administracji lub biura, zapomocą bezpośredniego, tajnego i proporcjonalnego systemu wyborczego. Prócz tego odnośnie do wyborów, składu i zorganizowania Wydziałów Robotniczych i Wydziałów Funkcjonariuszy utrzymują się w mocy przepisy wykonawcze, wydane na zasadzie § 11 ustępu 2-go część III. ustawy o pomocniczej służbie dla ojczyzny z następującemi zastrzeżeniami:

1. Prawo wyborcze czynne i bierne posiadają wszyscy robotnicy i funkcjonariusze płci obojga, którzy ukończyli 20 lat i posiadają prawa piastowania obywatelskich godności honorowych.

2. Pracodawca powinien w celu przeprowadzenia wyborów do Wydziałów Robotniczych i Wydziałów Funkcjonariuszy postarać się o stworzenie komisji wyborczych, z których każda winna składać się z 3-ch członków. Członkami Komisji Wyborczej powinno być 3 najstarszych*) wyborców, którzy z pośród siebie wybierają większością głosów przewodniczącego; o ile głosowanie nie dało ostatecznego wyniku, to przewodnictwo obejmuje najstarszy.

3. Wydziały Robotnicze lub Wydziały Funkcjonariuszy w przedsiębiorstwach, administracjach i biurach, w których pracuje mniej niż 50 robotników składają się z 3-ch członków i tyluż zastępców.

*) Podług czasu służby.

4. *Centralna władza krajowa* ustala, jakie urzędy rozstrzygają w razie sporów w sprawach jak: prawna potrzeba utworzenia Wydziału Robotniczego lub Wydziału Funkcjonariuszy, prawo wyborcze czynne i bierne danego robotnika lub funkcjonariusza, organizacja, kompetencja i sposób prowadzenia danego Wydziału Robotniczego lub Wydziału Funkcjonariuszy, a również we wszystkich sporach, które wynikły na tle wyborów do Wydziałów Robotniczych lub Wydziałów Funkcjonariuszy, z zastrzeżeniem przepisów Rozdziału III. niniejszego rozporządzenia*) i reguluje postępowanie. Kompetencje *centralnej władzy krajowej* obejmują zwierzchnie władze Rzeszy o ile idzie o przedsiębiorstwa, administracje i biura Rzeszy, jak również o instytucje stworzone na mocy ustaw ubezpieczeniowych przez zobowiązanych do ponoszenia ciężarów ubezpieczenia robotników i funkcjonariuszy, o ile pod względem stosunków służbowych funkcjonariuszy podlegają one nadzorowi jakiejś władzy Rzeszy; w przedsiębiorstwach, administracjach i biurach zarządu wojkowego, kompetencje powyższe należą do odpowiedniego ministerjum.

§ 12. O ile robotnicy lub funkcjonariusze przed-

*) Przepisy Rozdziału III. niniejszego rozporządzenia, dotyczące rozjemstwa, zostały w stosunku do rolnictwa zastąpione przez rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu inspektoratu pracy w rolnictwie i załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98).

siębiorstwa, administracji lub biura posiadają innego rodzaju przedstawicielstwo wobec pracodawcy w myśl umowy taryfowej, uznanej za powszechnie obowiązującą na mocy § 2 niniejszego rozporządzenia, natenczas nie trzeba tworzyć Wydziałów Robotniczych lub Wydziałów Funkcjonariuszy, przewidzianych w §§ 7—11, lub przeprowadzać nowych wyborów na mocy § 7 niniejszego rozporządzenia do istniejących już Wydziałów.

§ 13. Wydziały Robotnicze i Wydziały Funkcjonariuszy (§§ 7—10 niniejszego rozporządzenia), jak również przedstawicielstwa robotników i funkcjonariuszy, przewidziane w § 12 niniejszego rozporządzenia, powinny strzec wobec pracodawcy interesów gospodarczych robotników i funkcjonariuszy w przedsiębiorstwach, administracjach i biurach. Wspólnie z pracodawcą winny one pilnować, aby w przedsiębiorstwach wprowadzono w życie ustanowione umowy taryfowe. Tam, gdzie umowy taryfowe nie istnieją, Wydziały powinny współdziałać wraz z rzeszeniami gospodarczemi robotników lub funkcjonariuszy przy regulowaniu zarobków i innych warunków pracy. Do nich należy krzewienie dobrych stosunków wśród robotników i funkcjonariuszy i pomiędzy robotnikami lub funkcjonariuszami a pracodawcą. Poza tem winny one zwrócić uwagę na zwalczanie niebezpieczeństwa wypadków i chorób w przedsiębiorstwie, administracji lub biurze, a w przedsiębiorstwach, które podpadają pod tytuł VII. ustawy przemysłowej, popierać urzędników, którym powierzono nadzór, a we wszystkich innych

wspierać inicjatywą, radą i informacjami wszystkie urzędy, działalność których dotyczy zapobiegania wyżej wzmiankowanemu niebezpieczeństwu.

Na żądanie conajmniej $\frac{1}{4}$ członków Wydziału Robotniczego lub Wydziału Funkcjonariuszy musi być zwołane zebranie i proponowany przez nich punkt obrad postawiony na porządek dzienny.

Paragraf 20 niniejszego rozporządzenia określa bliżej prawo Wydziałów Robotniczych i Wydziałów Funkcjonariuszy oraz przedstawicielstw, przewidzianych w § 12 w sprawie powoływania urzędów rozjemczych lub innych instytucji pojednawczych i rozjemczych *).

Przepisy ustępów 1 do 3 niniejszego paragrafu w niczem nie naruszają uprawnień zrzeszeń gospodarczych robotników i funkcjonariuszy w kwestji reprezentowania interesów swych członków. Upoważnionych przedstawicieli tych zrzeszeń należy uznać za uprawnionych do prowadzenia układów, o ile występują w porozumieniu z Wydziałami Robotników lub Wydziałami Funkcjonariuszy, albo jako ich pełnomocnicy.

§ 14. Pracodawcom i ich zastępcom wzbrania się ograniczać robotników lub funkcjonariuszy w wykonywaniu prawa wyborczego przy wyborach do Wydziałów Robotniczych lub Wydziałów Funkcjonariuszy, w przyjmowaniu i w wykonywaniu funkcji członków tychże, lub też stawiać ich w gorsze warunki za przyjęcie lub za sposób wy-

*) Patrz odnośnik do § 11.

konywania funkcji członków Wydziałów. Opuszczanie godzin pracy z powodu wyborów lub z powodu przynależności do Wydziałów nie może pociągać za sobą zmnieszczenia zarobków. Punkty umowy, przeczące powyższym przepisom, są nieważne.

Przepisy ustępu 1-go niniejszego paragrafu stosują się również do przedstawicielstw robotniczych lub przedstawicielstw funkcjonariuszy, przewidzianych w § 12 niniejszego rozporządzenia.

Pracodawcy i ich zastępcy, którzy uchybią przepisom ustępu 1-go lub 2-go niniejszego paragrafu podlegają karze pieniężnej do 300 marek*) lub karze więzienia, o ile według innych przepisów prawnych nie podlegają wyższym karom.

ROZDZIAŁ III.

Pośrednictwo w zatargach.

(Paragrafy 15 do 30 zostały w stosunku do rolnictwa zastąpione przez rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 25 czerwca 1919 r. o urządzeniu inspektoratu pracy w rolnictwie i ułatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi) — (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98).

ROZDZIAŁ IV.

Postanowienia końcowe.

§ 31. *Urząd Pracy Rzeszy i centralna władza krajowa* mogą przelać w całości lub częściowo prawa,

*) Patrz odnośnik do § 9 (300 marek niemieckich = 300 złotym).

nadane im przez niniejsze rozporządzenie, na inne władze.

§ 32. Niniejsze rozporządzenie posiada moc ustawy i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

4) Ustawa *)

z dnia 26 września 1922 r.

o ogłoszeniach, dokonywanych w Orędowniku Rzeszy Niemieckiej i w Orędowniku Państwa Pruskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 87 doz. 780).

Art. 1. Ogłoszenia, które według przepisów niemieckich i pruskich albo według postanowień umownych winny być dokonywane przez umieszczenie w Orędowniku Rzeszy Niemieckiej (Deutscher Reichsanzeiger) lub w Orędowniku Państwa Pruskiego (Preussischer Staatsanzeiger) będą umieszczane w gazecie rządowej „Monitor Polski“.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezydentowi Ministrów w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 3. Ustawa niniejsza dotyczy spraw, niezastrzeżonych ustawodawstwu śląskiemu, i wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

*) Na mocy tej ustawy należy uważać za zniesione: 1) Rozporządzenie o ogłoszeniach dokonywanych dotąd w „Orędowniku dla Rzeszy“ lub w „Orędowniku Państwowym“ albo w „Tygodniku Urzędowym“ (Tygodnik Urzędowy z r. 1919 Nr. 69 poz. 172) oraz 2) Rozporządzenie o ogłaszaniu umów taryfowych (Dz. Urz. Min. B. Dzielnicy Pruskiej z r. 1920 Nr. 21 poz. 206).

**C) PRZEPISY POLSKIE
OBOWIĄZUJĄCE NA OBSZARZE WOJEWÓDZTW
POZNAŃSKIEGO I POMORSKIEGO:**

1) Rozporządzenie *)

**o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie
(Tygodnik Urzędowy z dnia 21 lipca 1919 Nr. 29 poz. 92).**

Art. 1.

Czas pracy dla robotników i rzemieślników w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie trwać winien w roku przeciętnie 9 godzin i 25 minut bez wliczenia przerw odpoczynkowych.

Art. 2.

Każdy pracodawca winien natychmiast ułożyć rozkład pracy na cały rok i podać go do wiadomości swym pracownikom.

Art. 3.

Czas pracy rozpoczyna się z apelem — a kończy się na miejscu każdorazowego zajęcia, o ile nie wynosi więcej niż 2 kilometry. Czasu potrzebnego do obsługi sprzężaju nie wlicza się do normalnego czasu pracy.

Art. 4.

Pielęgnacja chorego inwentarza, godziny nadliczbowe oraz praca w niedzielę i święta, wynika-

*) Patrz podane niżej rozporządzenie z dnia 24 lutego 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 15 poz. 137) p. c).

jąca z koniecznej potrzeby, winna być, pomimo art. 1, za osobnem wynagrodzeniem wykonywana podług obopólnej ugody.

Art. 5.

Rozkład pracy obowiązuje także pracowników rolnych zobowiązanych krótszą niż roczna umowa.

Art. 6.

Osobom pracującym na akord nie ogranicza się niniejszem rozporządzeniem prawa do dłuższej pracy dziennej, niż rozkład pracy przewiduje.

Art. 7. *)

Pracodawcy, którzy przekroczą niniejsze przepisy, podlegają karze do trzech tysięcy marek, wyznaczonej przez powiatowych inspektorów pracy w rolnictwie.

Art. 8.

Rozporządzenie powyższe powinno być wywieszone na miejscu widocznem i dla każdego dostępnem.

Poznań, dnia 6 lipca 1919 r.

*) Zastąpiony przez Uzupełnienie rozporządzenia o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie z dnia 6 lipca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy z d. 7 sierpnia 1919 Nr. 33 poz. 103) — patrz niżej.

2) Uzupełnienie rozporządzenia *)

z dnia 6 lipca 1919 r.

o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie (Tygodnik Urzędowy z d. 7 sierpnia 1919 Nr. 33 poz. 103).

Artykuł 7 zmienia się następująco :

Przekroczenia niniejszych przepisów przez którąkolwiek ze stron podlegają karze do *trzech tysięcy marek***), wyznaczonej przez *okręgowych inspektorów pracy w rolnictwie****).

3) Rozporządzenie ****)

o urzędzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy z 25 lipca 1919 r. Nr. 31 p 98).

I. Inspektorat Pracy w rolnictwie.

Art. 1, 2, 3, 4, 5 i 6 uchylone w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 października

*) Patrz podane niżej rozporządzenie z 24 lutego 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 15 poz. 137) p. e).

**) W myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 stycznia 1924 r. w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych określonych w przepisach karnych, karno-administracyjnych i niektórych skarbowych, oraz w przepisach porządkowych i dyscyplinarnych, tudzież w przedmiocie zastosowania złotego (franka złotego) do obliczenia niektórych z tych kwot (D. U. R. P. Nr. 9 poz. 89) 3.000 marek polskich należy przeliczyć na 3.000 złotych. (Patrz podaną niżej Instrukcję dla inspektorów pracy w sprawie grzywien).

***) Patrz Rozporządzenie Rady Ministrów z 3 listopada 1922 r. o urzędzeniu tymczasowem inspekcji pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (D. U. R. P. Nr. 96 poz. 885).

****) Patrz podane niżej rozporządzenie z 24 lutego 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 15 poz. 137) p. d).

1922 r. o urządzeniu tymczasowem inspekcji pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 96 poz. 885).

II. Załatwianie zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi.

Art. 7.

Zatargi pomiędzy pracownikami a pracodawcami rolnymi, nie załatwione przez strony, mogą być załatwione przez *okręgowych inspektorów pracy w rolnictwie**), lub przez powiatową komisję rozjemczą.

Art. 8.

Na żądanie jednej ze stron, inspektor pracy *w rolnictwie* wzywa do siebie obie strony osobiście lub ich delegatów, dla wzajemnego porozumienia się stron i zawarcia ugody.

Pracowników reprezentuje Wydział Robotniczy (zob. rozporządź. o Wydziałach Robotniczych**), o ile pracownik na to się zgadza.

Art. 9.

Strony, względnie ich delegaci, którzy bez uzasadnionych powodów na wezwanie inspektora pracy

*) Patrz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1922 r. o urządzeniu tymczasowem inspekcji pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (D. U. R. P. Nr. 96 poz. 885), w myśl którego wszystkie funkcje inspekcji pracy w tej dzielnicy przeszły do obwodowych względnie okręgowych inspektorów pracy.

**) Podane wyżej.

w rolnictwie nie stawili się, podlegają grzywnie aż do 1000 mk.*).

Grzywnę wymierza *Inspektor Okręgowy* **).

O zażaleniu rozstrzyga *Główny Inspektorat* **).

Art. 10.

Jeżeli nie dojdzie do zawarcia ugody w drodze, wskazanej w art. 8, oddaje *inspektor pracy w rolnictwie* **), na żądanie jednej ze stron, sprawę do rozstrzygnięcia utworzonej w myśl art. 11 Komisji Rozjemczej Powiatowej, wyznaczając jej termin i miejsce zebrania.

Art. 11.

Powiatowa Komisja Rozjemcza tworzy się na przeciąg dwóch lat.

Rok liczy się od 1 kwietnia.

Komisja Rozjemcza składa się:

- 1) z dwóch przedstawicieli pracodawców;
- 2) „ „ „ pracowników rolnych;
- 3) z przewodniczącego powołanego za zgodą obu stron.

*) W myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 r. w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych określonych w przepisach karnych, karno-administracyjnych i niektórych skarbowych, oraz w przepisach porządkowych i dyscyplinarnych, tudzież w przedmiocie zastosowania złotego (franka złotego) do obliczenia niektórych z tych kwot (D. U. R. P. Nr. 9 poz. 89) 1.000 marek polskich należy przeliczyć na 1.000 złotych (patrz podaną niżej instrukcję dla Inspektorów Pracy w sprawie grzywien).

**) Patrz odnośnik do art. 7 (str. 188).

W razie niedojścia stron do zgody co do osoby przewodniczącego, wyznacza przewodniczącego *Główny Inspektor Pracy**). Komisji Rozjemczej przysługuje prawo powoływania według własnego uznania rzeczoznawców bez prawa głosu.

Art. 12.

*Inspektor pracy w rolnictwie**) zarządza oddzielne wybory przedstawicieli pracowników i pracodawców. Pracodawcy i pracownicy każdej gminy i każdego samodzielnego obszaru dworskiego wybierają po jednym delegacie na dwa lata. Wybrani w ten sposób delegaci wybierają z pośród siebie na dwa lata na wezwanie Inspektora Pracy w rolnictwie dwóch przedstawicieli do Komisji Rozjemczej oraz czterech zastępców.

Art. 13.

Prawo wyborcze czynne mają wszyscy pracownicy, bez różnicy płci, utrzymujący się z pracy w rolnictwie, w leśnictwie, w ogrodnictwie i dziedzinach ściśle związanych z rolnictwem, o ile ukończyli lat 18; prawo wyborcze bierne posiadają osoby, mające ukończonych lat 21 i nie pozbawione wyrokiem sądowym praw obywatelskich. Ze strony pracodawców prawo czynne i bierne przysługuje osobom zatrudniającym robotników, wymienionych w zdaniu 1 art. niniejszego, nie pozbawionym wyrokiem sądowym praw obywatel-

*) Patrz odnośnik do art. 7.

skich. Przepisy wykonawcze, dotyczące wyborów, będą osobno wydane.

Art. 14.

Osoby wybrane do Komisji Rozjemczej, a uchylające się bez dostatecznych powodów od pełnienia swych obowiązków, podlegają grzywnie aż do 1000 marek *).

Grzywnę wymierzy przewodniczący.

O zażaleniu rozstrzyga *Główny Inspektorat* **).

Art. 15.

Wszelkie koszty związane z czynnościami Komisji Rozjemczej ponosi państwo.

Art. 16.

Postępowanie Komisji Rozjemczej podlega przepisom następującym:

1) dla prawomocności uchwał Komisji jest konieczny komplet Komisji,

2) postępowanie sprawozdania dowodów (badanie świadków, wyjaśnienia rzeczoznawców i t. d.) odbywa się publicznie po zawiadomieniu i w obecności stron o ile się stawiły,

3) orzeczenia Komisji zapadają większością głosów po publicznych ustnych rozprawach stron,

4) strony mogą bronić swych interesów bezpośrednio, przez swych delegatów (art. 8) lub pełnomocników,

*) Patrz odnośnik do art. 9.

**) Patrz odnośnik do art. 7.

5) przewodniczący Komisji Rozjemczej ma na posiedzeniach prawa przewodniczącego na posiedzeniach sądowych,

6) narady Komisji Rozjemczej są tajne,

7) protokoły, orzeczenia i postanowienia Komisji winny być spisane i opatrzone podpisami członków Komisji,

8) pełnomocnictwa składane Komisji Rozjemczej są wolne od opłat stemplowych,

9) postępowanie jest bezpłatne,

10) Komisji Rozjemczej wolno w każdym stadium postępowania wznowić starania około polubownego załatwiania sporów.

Właściwą dla rozstrzygnięcia sporów jest Komisja, w której Okręgu interesowani pracownicy są zatrudnieni.

Względem słuchania świadków i rzeczoznawców mają przepisy odnośne ustawy postępowania cywilnego odpowiednie zastosowanie.

Komisja nie jest zobowiązana zaprzysięgać świadków i rzeczoznawców.

Art. 17.

Członek Komisji, bezpośrednio interesowany w danym sporze, nie może brać udziału w rozstrzygnięciu tego sporu.

Art. 18.

Orzeczenie Komisji Rozjemczej obowiązuje strony na okres czasu przewidziany w postępowaniu Komisji, nie może jednak przekroczyć terminu danego kontraktu pracy. Od chwili powstania sporu

aż do ostatecznego rozstrzygnięcia przez Komisję Rozjemczą, dotychczasowy kontrakt pracy jest obowiązujący.

Przewodniczący Komisji winien na jej żądanie opublikować prawomocny wyrok Komisji, lub wyrok polubownego załatwienia sprawy, zaś w każdym przypadku doręczyć go obu stronom i opatrzyć klauzulą egzekucyjną.

Art. 19.

Powstałe na podstawie ugody lub orzeczenia Komisji Rozjemczej umowy pracy podlegają ogólnym przepisom prawa cywilnego i przepisom o umowie pracy w szczególności. Niewykonanie obowiązków pociąga za sobą konsekwencje przewidziane w prawie cywilnem, w szczególności zaś w razie uznania umowy przez sąd za rozwiązaną z winy pracowników, przewidzianą przez ustawę utratę praw, wynikających z umowy.

Art. 20.

Po ogłoszeniu wyroku przewodniczący Komisji wzywa strony do oświadczenia się, czy wyrok przyjmują. Na żądanie każdej ze stron — wyznacza Komisja termin do oświadczenia się, jednakże nie dłuższy jak 7 dni. Jeżeli w tym terminie żadna strona nie zgłosi piśmiennego sprzeciwu do rąk przewodniczącego, wyrok staje się prawomocnym. W przeciwnym razie przewodniczący Komisji odsyła natychmiast akta sprawy Komisarjатовi Naczelnej Rady Ludowej, względnie prawnemu za-

stępcy *), do rozstrzygnięcia, którego orzeczenia są dostateczne.

Art. 21.

Przepisy wykonawcze w myśl rozdziału 2 wyda Komisarjat Naczelnej Rady Ludowej.

Poznań, dnia 15 czerwca 1919.

4) Przepisy wykonawcze

do rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 31). (Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 10 poz. 93).

Na podstawie rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 31) stanowią co następuje:

Art. 1.

Wydatki połączone z czynnościami Komisji Rozjemczych pokrywa Skarb Państwa.

*) Wszystkie władze, urzędy i funkcje Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 roku o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 64 poz. 385) przeszły do utworzonego na mocy tej ustawy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej; zarząd spraw pracy i opieki społecznej został wyłączony z zakresu działania tego Ministerstwa z dniem 1 kwietnia 1922 roku i przekazany Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w myśl Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 marca 1922 roku o przekazaniu Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej zarządu spraw pracy i opieki społecznej na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. Nr. 21 poz. 168).

Art. 2.*)

Dla przewodniczącego i ławników Komisji Rozjemczej ustanawia się następujące wynagrodzenie:

a) Za każdy dzień, w którym się odbywają posiedzenia, pobiera przewodniczący 25 marek,

b) ławnicy pobierają za posiedzenie do 4-ch godzin 10 marek,

c) za posiedzenie ponad 4 godziny 20 marek,

d) ławnikom zwraca się koszty podróży, i to II-ej klasy kolei żelaznej.

Art. 3.

Powiatowe Związki Komunalne są zobowiązane dostarczać potrzebnego lokalu z opałem i światłem na odbywanie posiedzeń Powiatowych Komisji Rozjemczych na koszt kasy państwowej.

Art. 4.

Potrzeby kancelaryjne dostarcza Powiatowy Związek Komunalny przewodniczącemu Komisji Rozjemczych na koszt kasy państwowej.

*) Zastąpiony przez § 1 rozporządzenia z dnia 17 lutego 1925 r. Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie wynagrodzenia przewodniczącego i ławników Komisji Rozjemczych w województwach poznańskim i pomorskim, powołanych na mocy rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Tyg. Urz. Nr. 31 poz. 98) — Monitor Polski Nr. 50 poz. 201.

Art. 5.

Wynagrodzenie wymienione w art. 2 pod lit. a) niniejszych przepisów *) wykląda Państwowa Kasa Powiatowa, na mocy przekazu Głównego Inspektora Pracy **).

Art. 6.

Normy wymienione w art. 2 pod lit. b), c) i t. d. niniejszych przepisów ***) wykląda Państwowa Kasa Powiatowa na mocy przekazu wystawionego przez przewodniczącego Komisji Rozjemczej.

Art. 7.

Przepisy niniejsze obowiązują od 1 stycznia 1920 r. Poznań, d. 14 lutego 1920 r.

5) Przepisy Wykonawcze

dla Inspektorów Pracy w rolnictwie do rozporządzenia z dnia 15 czerwca 1919 roku o urządzeniu inspektoratu pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31). (Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej Nr. 16/1920, poz. 165).

Na podstawie rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 31) stanowią, co następuje:

*) Patrz art. 1 lit. a) rozporządzenia z dnia 17 lutego 1925 r. Monitor Polski Nr. 50 poz. 201.

**) Patrz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1923 r. o urządzeniu tymczasowem Inspekcji Pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. ust. R. P. Nr. 96 poz. 885).

***) Patrz art. 1 lit. b) i c) rozporządzenia z dnia 17 lutego 1925 r. Monitor Polski Nr. 50 poz. 201.

Art. 1.

Po odebraniu skargi wysyła *Okręgowy Inspektor Pracy**) w rolnictwie niezwłocznie pismo pozwanemu z uwiadomieniem o przedmiocie skargi wraz z wezwaniem, by się dobrowolnie ze skarżącym ugodził, a w razie zawarcia ugody w oznaczonym czasokresie doniósł o tem *Okręgowemu Inspektorowi Pracy w rolnictwie*, załączając zarazem własnoręczne potwierdzenie skarżącego o dokonanej ugodzie.

Art. 2.

Jeżeli pozwany w oznaczonym czasokresie nie dał odpowiedzi, lub dał odpowiedź, z której nie wynika, że ugoda przysłała do skutku, natenczas wzywa *Okręgowy Inspektor Pracy w rolnictwie* listem poleconym obie strony oraz podanych przez strony świadków na termin, celem ustnej rozprawy.

W zawezwaniu na termin, które stronom musi być doręczone najpóźniej 5-go dnia przed terminem, zwraca *Inspektor Pracy**) w rolnictwie uwagę na skutki prawne w razie niestawienia się na termin.

Art. 3.

Inspektor Pracy w rolnictwie winien podczas terminu wysłuchać strony i ich oświadczenia podać do protokołu.

*) Patrz: Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 16 października 1923 r. o urządzeniu tymczasowem Inspekcji Pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 96, poz. 885).

Po przesłuchaniu świadków winien Inspektor przeczytać protokoły zeznań w obecności stron, przy czem winien całego swojego wpływu użyć, by doszły strony do porozumienia oraz zawarły ugodę.

Art. 4.

W razie zawarcia ugody strony podpisują protokół.

Art. 5.

O ile *Inspektor Pracy w rolnictwie* uzna za konieczne zbadanie sprawy na miejscu, naznacza termin lokalny.

Art. 6.

W sprawach nie cierpiących zwłoki powinien *Inspektor Pracy w rolnictwie* niezwłocznie osobiście sprawę na miejscu załatwić.

Art. 7.

Stronom, względnie ich delegatom, którzy mimo prawidłowych wezwań *Okręgowego Inspektora Pracy w rolnictwie* na naznaczony termin bez poprzedniego podania uzasadnionego powodu się nie stawili, wymierza Inspektor grzywnę w myśl art. 9 rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15/VI 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 31) i wysyła nowe zawezwanie na termin, zwracając uwagę na skutki prawne w razie ponownego niestawienia się. Jeżeli strony lub ich delegaci, którzy mimo prawidłowego wezwania na termin się nie stawili, po terminie niestawienie się swoje unie-

winnia, Inspektor zaniecha kary lub uchyla postanowioną grzywnę.

Art. 8.

Osobom, na które *Inspektor Pracy w rolnictwie* nałożył grzywnę na mocy art. 9 powyższego rozporządzenia, przysługuje prawo zażalenia się do *Głównego Inspektora Pracy**) przy Województwie w przeciągu dni 14.

Główny Inspektor Pracy karę uchyla, zniża lub zatwierdza.

Art. 9.

Inspektor Pracy w rolnictwie stawia po upływie 3-ch tygodni, licząc od wysłania zawiadomienia o ukaraniu, wniosek do władzy administracyjnej o natychmiastowe wyegzekwowanie kary, o ile w przeciągu tego czasu nie otrzyma od *Głównego Inspektora Pracy* uwiadomienia o nadeszłym zażaleniu osoby, na którą nałożono karę.

Art. 10.

W razie zażalenia do *Głównego Inspektora Pracy* w przepisany w art. 1 czasie, uwiadamia *Główny Inspektor* o nadeszłym zażaleniu *Okręgowego Inspektora Pracy w rolnictwie*, żądając równocześnie przedłożenia odnośnych akt oraz sprawozdania.

*) Patrz: Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 16 października 1923 r. o urządzeniu tymczasowem Inspekcji Pracy na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. R. R. Nr. 96, poz. 885).

Po zbadaniu sprawy donosi *Główny Inspektor Pracy* tak zażalającym się, jak i *Inspektorowi Pracy w rolnictwie* o swej decyzji i w razie zatwierdzenia kary, stawia do władzy administracyjnej wniosek o wyegzekwowanie tejże.

Art. 11.

Wszelkie kary nałożone przez *Inspektoraty Pracy w rolnictwie* a wyegzekwowane przez władze administracyjne, wpływają do Głównej Kasy Województwa na dobro *Inspektorów Pracy w rolnictwie*.

Art. 12.

Inspektor Pracy w rolnictwie ustala za porozumieniem się z przewodniczącym oraz z członkami Komisji Rozjemczej przynajmniej 3 dni w miesiącu w odstępach 10-dniowych na stałe posiedzenia Komisji Rozjemczej celem załatwienia zatargów.

Art. 13.

Przewodniczący Komisji Rozjemczej winien natychmiast po odebraniu sprawy od *Inspektora Pracy w rolnictwie* zawezwać listem poleconym obie strony oraz podanych przez strony świadków naznaczony termin. Zawezwanie na termin musi być doręczone stronom najpóźniej 5-go dnia przed terminem.

Art. 14.

W przeciągu 3-ch dni po ostatnim terminie zobowiązany jest przewodniczący Komisji Rozjemczej donieść *Inspektorowi Pracy w rolnictwie* o prze-

biegu i wyniku rozpraw, akta zaś winien przesłać *Inspektorowi Pracy w rolnictwie*, skoro wyrok stał się prawomocnym.

Poznań, dnia 10 marca 1920 r.

6) Rozporządzenie

z dnia 17 lutego 1925 r.

Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie wynagrodzenia przewodniczącego i ławników Komisij Rozjemczych w województwach poznańskim i pomorskiem, powołanych na mocy Rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98) (Monitor Polski Nr. 50, poz. 201).

Na podstawie art. 21 rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dn. 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98), oraz na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 marca 1922 r. o przekazaniu Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej zarządu spraw pracy i opieki społecznej na obszarze b. dzielnic pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 168) zarządzam, co następuje:

§ 1. Artykuł 2 przepisów wykonawczych z dnia 14 lutego 1920 r. (Dz. Urzęd. Min. b. Dzielnic Pruskiej Nr. 10, poz. 93) do rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca

1919 r. (Tyg. Urz. Nr. 31, poz. 98) otrzymuje brzmienie następujące:

„Dla przewodniczącego i ławników Komisji Rozjemczych ustanawia się następujące wynagrodzenie:

a) za każdy dzień, w którym odbywają się posiedzenia, przewodniczący pobiera wynagrodzenie, odpowiadające djeście dziennej urzędnika państwowego IX stopnia służbowego;

b) ławnicy pobierają wynagrodzenie, odpowiadające djeście dziennej urzędnika państwowego X stopnia służbowego;

c) przewodniczącym zwraca się kosztą podróży: za bilety kolejowe II klasy, członkom — za bilety kolejowe III klasy, kosztą furmanki oraz za podróż pieszo w stosunku 25 groszy zo kilometr, o ile przebyta odległość wynosi więcej niż 3 kilometry“.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze nabiera mocy obowiązującej z dniem jego ogłoszenia i od tego dnia traci moc obowiązującą rozporządzenie z d. 16 stycznia 1924 roku Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie wynagrodzenia przewodniczącego i ławników Komisji Rozjemczych w województwach poznańskim i pomorskim, powołanych na mocy rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi (Monitor Polski Nr. 17, poz. 58).

7) Okólnik

z dnia 13 stycznia 1925 r.

Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie przeprowadzenia eksmisji robotników rolnych. Do P. P. Wojewodów i Starostów b. Dzielnicy Pruskiej.

Przekonałem się, że okólnik pruskiego ministra sprawiedliwości z dnia 10 V. 1918/MB 1.501 nie jest należycie stosowany przez władze administracyjne.

Okólnik ten brzmi:

„W przypadkach, uzasadniających przypuszczenie, że osoby skazane na przymusowe wysiedlenie z posiadłości, znajdują się bez dachu, nie należy wobec panującego braku mieszkań skutecznie ich opróżniania w drodze przymusowej, jeżeli przedtem nie dano sposobności miejscowej władzy policyjnej do umieszczenia tych osób.

W uzupełnieniu przepisu § 94 ust. 1 zdanie 3 pod alinea 2 Instrukcji służbowej dla komorników sądowych z d. 24 marca 1914 r. (Dz. Min. Sprawiedliwości 343) zarządza się tymczasowo, że przed opróżnieniem mieszkania komornik sądowy — o ile sąd wykonawczy inaczej nie postanowi — musi poprosić o współudział władze policyjne miejscowe — w tych wszystkich wypadkach, w których zachodzi wątpliwość, czy osoby, które mają być wysiedlone z posiadłości mogą natychmiast znaleźć inne pomieszczenie“.

Pomieszczenie bezdomnych leży w interesie porządku i bezpieczeństwa i dlatego nie wolno miejscowym władzom policyjnym uchylać się od współ-

działania. W tym celu winne są władze policyjne (komisarz obwodowy, wzgl. wójt), przewidując wypadki eksmisji, mieć zawsze w ewidencji i pogotowiu pomieszczenia dla eksmitowanych. Pomieszczenia te muszą jednak odpowiadać wymogom mieszkalności; nie wolno zatem dla eksmitowanych przeznaczać pomieszczeń, nie posiadających drzwi, okien, pieców lub dełożowanych ze względów policyjnych.

Współdziałanie przy eksmisjach należy do miejscowych władz policyjnych, t. j. do wójtów, komisarzy obwodowych, burmistrzów, prezydentów miast Bydgoszczy, Torunia i Grudziądz oraz Starosty Grodzkiego w Poznaniu.

Starostowie powiatów wiejskich sprawują tylko nadzór.

C) PRZEPISY OBOWIĄZUJĄCE W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM I CZĘŚCI WOJ. POZNAŃSKIEGO.

1) Ustawa tymczasowa o robotnikach rolnych*).

Rozporządzenie z dnia 24 stycznia 1919 r. (R. G. Bl. Nr. 21 str. 111). (Tłumaczenie z Komunikatu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej Nr. 5 z d. 8 sierpnia 1919 r.).

§ 1. Przedsiębiorstwa rolne i leśne wraz z przedsiębiorstwami pomocniczymi podlegają przepisom Kodeksu Cywilnego, z uwzględnieniem następujących postanowień:

*) Obowiązuje na obszarze b. dzielnicy pruskiej, przyznanej Polsce traktatem dnia 28/IV 1919, a położonym poza b. linią demarkacyjną.

§ 2. Kontrakty piśmienne obowiązują we wszystkich przedsiębiorstwach rolnych, leśnych i w przedsiębiorstwach pomocniczych, nie objętych umową taryfową, o ile są zawarte na termin dłuższy, niż półroczny i przewidują wynagrodzenie innego rodzaju niż gotówkowe. Zobowiązanym do służby należy, na ich żądanie, wydać odpisy umowy.

§ 3. Długość dnia roboczego wynosi w przeciągu czterech miesięcy przeciętnie osiem, w przeciągu czterech miesięcy przeciętnie dziesięć i w przeciągu czterech miesięcy przeciętnie jedenaście godzin. Za nadgodziny należy się specjalne wynagrodzenie.

§ 4. W godziny pracy wlicza się drogę od folwarku na miejsce pracy i z powrotem, nie wliczają się natomiast odpoczynek i czas zużyty na karmienie sprzężaju.

§ 5. W półroczu letniem należy się conajmniej dwugodzinna przerwa na odpoczynek.

§ 6. Wypłata gotówką powinna się z reguły odbywać co tydzień.

§ 7. Naturalja, przewidziane jako część wynagrodzenia, powinny posiadać przeciętną jakość zbiorów i zasadniczo winny być wymierzone według systemu metrycznego wag i miar.

Dostarczanie naturalji winno odbywać się z reguły co kwartał, o ile ich rodzaj i sposób użytkowania nie wymagają dłuższych lub krótszych terminów dostawy.

Nie dające się dostarczyć naturalja należy wypłacać gotówką według urzędowej najwyższej ceny wytwórczej, a gdzie tejże nie ustalono, według ceny rynkowej najbliższego punktu targowego.

§ 8. Mieszkanie, użytkowanie pól i inne zobowiązania, które nie posiadają ceny rynkowej, a są przewidziane umową, jako część wynagrodzenia, należy w umowie określić co do wartości w gotówce. W razie zaniedbania powyższego przepisu rozstrzyga urząd rozjemczy *).

§ 9. W umowach rocznych wynagrodzenie nie może rozdzielać się nierównomiernie na różne pory roku w ten sposób, aby wynagrodzenie za okres zimowy było dysproporcjonalnie małe w stosunku do wykonywanej w tym okresie pracy lub wynagrodzenia za cały rok.

§ 10. Sumy, zatrzymywane z zarobku w celu zagwarantowania wynagrodzenia szkody w razie bezprawnego zerwania umowy, nie mogą przewyższać $\frac{1}{4}$ płacy gotówkowej z mającej właśnie nastąpić wypłaty, a w ogólnej wysokości nie mogą wynieść więcej niż 14-krotna płaca miejscowa w rozumieniu Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy.

§ 11. Za godzinę dodatkowej pracy należy się $\frac{1}{10}$ płacy miejscowej w rozumieniu Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy plus 50⁰/₀.

§ 12. Za karmienie i oporządzanie bydła w nie-

*) Postanowienia Działu III. rozporządzenia z d. 23 grudnia 1918 r. (Dz. Ust. Rz. Niem str. 1456) — o pośrednictwie w zatargach — zostały zastąpione w stosunku do robotników rolnych rozporządzeniem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15 czerwca 1919 r. (Tyg. Urzęd. Nr. 31, poz. 98) — rozciągniętem na woj. Pomorskie rozporządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 24 lutego 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pruskiej Nr. 15, poz. 137).

dziele i święta *) należy się robotnikom, którzy się do tego nie zobowiązali umową, płacić jak za godziny dodatkowe. Za inną nieodzowną pracę niedzielną i świąteczną należy się podwójna płaca miejscowa w rozumieniu Ordynacji Ubezpieczeniowej Rzeszy.

§ 13. W przedsiębiorstwach, w których istnieją komitety folwarczne, po wysłuchaniu tychże, należy wydać i wywiesić na widocznym miejscu regulamin pracy. Regulamin ten musi zawierać postanowienia w sprawie dnia roboczego i ewentualnych kar, które mogą być użyte jedynie na pożytek robotników przedsiębiorstwa.

§ 14. Robotnice, zarządzające gospodarstwem domowym, muszą być zwalniane od pracy w ten sposób, aby mogły przybyć do domu na godzinę przed obiadem. W wigilię Bożego Narodzenia, Wielkiej Nocy i Zielonych Świątek należy je zwolnić od pracy.

Robotnice, które zarządzają większem gospodarstwem domowym i muszą przygotowywać pożywienie, w szczególności zaś pomocnice, które nie należą do właściwej rodziny, nie mogą być zmuszane do pracy, o ile to wpływa ujemnie na ich obowiązki domowe, chyba w wypadkach nadzwyczajnych.

§ 15. Mieszkania powinny być bez zarzutu pod względem obyczajowym i zdrowotnym, a dla żonatych powinny uwzględniać ilość dzieci i płeć. Miesz-

*) R. G. Bl. str. 184 (z r. 1919) sprostowanie.

kania dla samotnych muszą być opalone, zamykane i zaopatrzone conajmniej w łóżko, stół, krzesło, zamkniętą szafę i przybory do mycia.

§ 16. Jako powód ważny do rozwiązania umowy należy uważać każdą przyczynę, z powodu której nie można żądać od jednej z obowiązujących się stron, aby chciała kontynuować umowę.

Za takie przyczyny należy w szczególności uważać akty przemocy fizycznej, brutalną obrazę, niemoralne żądania w stosunku do pracowników, systematyczne zaniedbywanie lub niechęć do pracy, powtarzane nieregularne wypłacanie zarobków, złe odżywianie i szkodliwe dla zdrowia mieszkanie. Działalność polityczna i zawodowa nie może być powodem wydalenia.

§ 17. W razie przedterminowego zerwania umowy zobowiązani do służby posiadający gospodarstwo domowe mają prawo wraz z rodziną do bezpłatnego użytkowania mieszkania, dostarczonego przez pracodawcę, w przeciągu trzech tygodni po zerwaniu umowy, o ile przedtem nie wygasa jej końcowy termin.

O ile przedterminowe rozwiązanie umowy nastąpiło z winy zobowiązanego do służby, to przysługuje mu prawo do dwutygodniowego użytkowania mieszkania za opłatą, o ile umowa nie wygasa wcześniej, lub nie dano mu innego odpowiedniego schronienia.

§ 18. W razie przedterminowego zerwania umowy, robotnik ma prawo do plonów z danej mu do użytkowania roli w stosunku do dotychczasowej pracy,

biorąc za podstawę przeciętny zbiór z danej roli. W razie sporu rozstrzyga urząd rozjemczy.

§ 19. Wszelkiego rodzaju renty, w szczególności renta dla inwalidów i pozostałych rodzin, nie mogą być wliczane do płacy roboczej.

Urząd rozjemczy*) rozstrzyga w sporach, wynikłych na tle odpowiedniości płac zarobkowych do wydajności pracy ciężko poszkodowanych na wojnie i innych osób o zmniejszonej zdolności do pracy.

§ 20. Wszystkie warunki pracy, korzystniejsze dla zobowiązanych do służby od powyższych, uzyskane drogą ustawodawczą lub umowną pozostają w mocy.

Podana powyżej tymczasowa ustawa o robotnikach rolnych otrzymuje — z dniem ogłoszenia niniejszego rozporządzenia, aż do czasu wydania stałej ustawy o robotnikach rolnych — moc ustawy z następującymi zastrzeżeniami:

1. *O ile w myśl §§ 8, 18, 19 tymczasowej ustawy o robotnikach rolnych zostanie powołany urząd rozjemczy, winien jest usiłować doprowadzić do porozumienia między stronami. W razie nie dojścia do porozumienia — ma miejsce rozstrzygnięcie w drodze wyroku rozjemczego, przewidzianego w cytowanych powyżej przepisach. Przynależność terytorjalną określa odpowiednio ustęp 1 § 22 postępowanie — § 23 — 25, §§ 27, 28 ust. 1 i § 30*

*) Patrz odnośnik do § 8.

rozporządzenia o umowach taryfowych, wydziałach robotników i funkcjonariuszy i pośrednictwie w targach z dnia 23 grudnia 1918 r. (Dz. Ust. Rzeszy Niemieckiej str. 1456). Postępowanie w urzędzie rozjemczym nie wyklucza zwykłego trybu dochodzenia prawnego. Sąd winien na żądanie jednej ze stron zawiesić rozprawy na czas, w ciągu którego toczy się postępowanie w urzędzie rozjemczym, aż do chwili ukończenia tegoż).*

II. § 15 ustawy tymczasowej o robotnikach rolnych w niczem nie wpływa na postanowienia ustępów 2 i 3 § 618 Kodeksu Cywilnego.

2) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej

o wprowadzeniu rozporządzeń Komisarjatu N. R. L. do b. dzielnicy pruskiej poza b. linią demarkacyjną. (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 15, poz. 137).

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. stanowią, co następuje:

Art. 1. Na obszarze byłej dzielnicy pruskiej, przyznanej Polsce traktatem pokojowym z d. 28 czerwca 1919 r., a położonym poza linią demarkacyjną, obowiązują następujące rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej:

a) z dnia 24 czerwca 1919 r. o obowiązku zgłoszenia zapotrzebowania wszelkiej kategorii pracowników (Tygodnik Urzędowy Nr. 25 str. 131);

*) Patrz odnośnik do § 8.

b) z dnia 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Tygodnik Urzędowy Nr. 29 str. 148);

c) z dnia 6 lipca 1918 r. o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie (Tygodnik Urzędowy Nr. 29 str. 148);

d) z dnia 15 czerwca 1919 roku o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu załatwów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, str. 161);

e) z dnia 2 sierpnia 1919 r. uzupełniające rozporządzenie o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie z dnia 6 lipca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 33, str. 179).

Art. 2. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem jego ogłoszenia.

Poznań, dnia 24 lutego 1920 r.

Odpis.

3) Rozporządzenie

o mocy obowiązującej rozporządzeń Nr. 132, 133, 146, 172 z 1919 r. na obszarze b. dzielnicy pruskiej położonym poza była linią demarkacyjną (Dz. Urz. M. b. Dz. Pr. Nr. 12. poz. 109).

Na podstawie art. 6 d ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw str. 675 i nast.) stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1.

Moc obowiązująca:

1) rozporządzenia z dnia 11 października 1919 r. Nr. 132, zmieniającego niektóre przepisy o notarja-

cie w b. dzielnicy pruskiej (Tygodnik Urzędowy str. 289);

2) rozporządzenia z dnia 11 października 1919 r. Nr. 133 w przedmiocie przyjmowania sekretarzy notarialnych i adwokackich oraz kancelistów sądowych na stanowiska średnich urzędników sądowych (Tygodnik Urzędowy str. 289 i nast.);

3) rozporządzenia z dnia 9 listopada 1919 r. Nr. 146 w przedmiocie mianowanych przez Ministra b. dzielnicy pruskiej notariuszów (Tygodnik Urzędowy str. 331);

4) rozporządzenia z dnia 6 grudnia 1919 r. Nr. 172 o ogłoszeniach, dokonywanych dotąd w „Orędowniku dla Rzeszy“ lub w „Orędowniku państwowym“ albo w „Tygodniku Urzędowym“ (Tygodnik Urzędowy str. 391*);

rozciąga się na obszar b. dzielnicy pruskiej, przyznany Polsce traktatem z dnia 21 czerwca 1919 r., a położony poza była linią demarkacyjną.

Art. 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w dniu jego ogłoszenia.

Poznań, dnia 9 marca 1920 r.

*) Rozporządzenie to zostało zastąpione przez ustawę z dnia 25 września 1922 r. o ogłoszeniach, dokonywanych w „Orędowniku Rzeszy Niemieckiej“ i w „Orędowniku Państwa Pruskiego“ (Dz. Ust. R. P. Nr. 87, poz. 780) — patrz wyżej.

CZEŚĆ III.

Przepisy obowiązujące na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyłączeniem województwa śląskiego albo tylko Śląska Górnego.

Ustawa

z dnia 18 lipca 1924 r.

w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 686).

Art. 1. W wypadkach, gdy załatwienie zatargu zbiorowego pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi w trybie ustalonym przez ustawę z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394) przez rozdział drugi rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98) oraz przez inne przepisy prawne, dotyczące załatwiania zatargów zbiorowych między pracodaw-

cami a pracownikami rolnymi, — okaże się niemożliwe, lub jeżeli strony same nie poddały się dobrowolnie przez siebie powołanemu arbitrażowi, Minister Pracy i Opieki Społecznej ma prawo powołać Nadzwyczajną Komisję Rozjemczą.

Art. 2. Przewodniczącego Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej mianuje Minister Pracy i Opieki Społecznej. Prócz przewodniczącego w skład Komisji wchodzić będą przedstawiciele: po jednym z Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Ministerstwa Sprawiedliwości, oraz w równej liczbie, określonej przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej, przynajmniej po trzech ze strony pracodawców i pracowników rolnych z terenu, dla którego ma być wydane orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej.

Do wyznaczenia przedstawicieli upoważnione są organizacje pracodawców oraz związki zawodowe pracowników rolnych, zarejestrowane zgodnie z przepisami prawa i działające na danym terenie. W razie uchylenia się stron od delegowania reprezentantów lub uchylenia się powyższej reprezentacji od udziału w obradach Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, lub też nieistnienia wymienionych związków, względnie organizacji na terenie, dla którego ma być wydane orzeczenie, Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza będzie prawomocnie obradowała i decydowała w składzie trzech przedstawicieli rządowych.

Art. 3. Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza określi warunki, na jakich nastąpić może zawarcie umów w przedmiocie pracy na roli. Indywidualne umowy

pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracownika rolnego, niż ustalone w postanowieniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, z mocy prawa ulegają zastąpieniu przez to postanowienie.

Postanowienia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej nie mogą mieć mocy obowiązującej dłużej, niż w przeciągu jednego roku.

Jeżeli po wydaniu postanowienia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej zawarta zostanie między pracodawcami a pracownikami rolnymi polubowna umowa zbiorowa, postanowienia tej ostatniej wchodzi z mocy ustawy na miejsce odnośnych postanowień Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej.

Art. 4. Zatargi, wynikiłe między stronami na tle niestosowania się do postanowień Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, Inspektor Pracy, na żądanie jednej ze stron, przekazuje do rozpatrzenia Komisji Rozjemczej, przewidzianej ustawą z d. 1 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394), względnie rozporządzeniem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy Nr. 31, poz. 98); w razie uchylenia się którejkolwiek ze stron od wyznaczenia swych przedstawicieli do Komisji Rozjemczej, przedstawicieli tych mianuje Minister Pracy i Opieki Społecznej. W razie nieprzybycia na posiedzenie Komisji Rozjemczej członka, mianowanego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej ze strony pracodawców, przewodniczący Komisji Rozjemczej ma prawo nałożyć na takiego członka Komisji karę grzywny w wysokości 300 złotych, zaś w razie nieprzybycia członka,

mianowanego przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej ze strony pracowników rolnych, — grzywną w wysokości 5 złotych. Sumy te będą ściągane na rzecz Skarbu w drodze art. 6 ustawy z d. 1 sierpnia 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 65, poz. 394). Zgoda drugiej strony na poddanie zatargu rozważeniu przez Komisję Rozjemczą nie jest wymagana. Niestawienie którejkolwiek ze stron nie wstrzymuje biegu sprawy.

W razie potrzeby przymusowego wykonania orzeczeń Komisji Rozjemczej mają zastosowanie odnośne przepisy ustawy, względnie rozporządzenia, wymienione w ustępie pierwszym artykułu niniejszego.

Art. 5. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 6. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem województwa śląskiego.

DODATEK.

Instrukcja Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej dla Inspektorów Pracy wszystkich okręgów i obwodów w sprawie grzywien (Nr. 214/XV).

Warszawa, dnia 13 maja 1924 r.

Z dniem 1 lutego 1924 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 9, poz. 89), ustalające

zasady wymierzania i przerachowywania kar pieniężnych, nakładanych przez sądy w trybie administracyjnym i dyscyplinarnym. Rozporządzenie to nakazuje, że „w wyrokach, decyzjach i innych orzeczeniach, skazujących na grzywny (kary pieniężne), sądy i władze administracyjne będą je oznaczały wyłącznie w złotych“ (§ 27); złoty jest równy frankowi złotemu, kurs którego ogłaszany jest (patrz ustawę z dnia 6 grudnia 1923 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 127, poz. 1044, art. 3) przez Ministra Skarbu w „Monitorze Polskim“ i podawany telegraficznie do wiadomości urzędów pocztowo-telegraficznych. Rozporządzenie z dnia 21 stycznia 1924 r. zmienia zasady, zawarte w poprzednich rozporządzeniach o podniesieniu kar — Dzienniki Ustaw Nr. 109 i Nr. 135 z 1923 r. Dla orientacji podaję Panom, niezależnie od załączonej tabelki, zasady przerachowania grzywien z przepisów prawnych, w których zakresie Inspektorzy Pracy orzekają, wnioskują lub oskarżają.

Zgodnie z § 25 Rozporządzenia z d. 21 stycznia 1924 r. za podstawę przerachowania grzywny należy brać przepis późniejszy szczególny, zmieniający przepisy dawne; wobec tego przy przerachowaniu grzywien, nakładanych z mocy ustaw przemysłowych należy brać stawki wymienione w Ustawie z dnia 26 września 1922 r., nie zaś kwoty rublowe i koronowe odnośnych ustaw przemysłowych (względnie kwoty markowe ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu). W zastosowaniu § 19 Rozporządzenia

z dnia 21 stycznia przerachowanie wyniesie od 2—1.000 złotych (patrz załączoną tabelkę).

Kary z ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 294) ulegają różnemu przeliczeniu zależnie od tego, czy się je stosuje w sprawach zatargów rolnych, czy też zatargów pomiędzy właścicielami nieruchomości a dozorcami domów. W pierwszym wypadku bierze się punkt wyjścia kwoty Ustawy z dnia 11 marca 1921 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 26, poz. 147) i przerachowuje się je zgodnie z p. b) § 19 Rozporządzenia z dnia 21 stycznia 1924 r. według stosunku $100 \text{ marek} = 0,5 \text{ złotych}$; w drugim zaś zastosowuje się przeliczenie z punktu a) § 19 Rozporządzenia z dnia 21 stycznia 1924 r. a to ze względu na okoliczność, że ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. rozciągnięta została na sprawy zatargów dozorców domowych z właścicielami nieruchomości dopiero w 1920 r. i przerachowuje się kwoty wymienione w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r. według stosunku: $100 \text{ marek} = 1 \text{ złoty}$.

Pamiętać należy, że w orzeczeniach i wyrokach wymienia się kwoty złotowe, zaś organ egzekwujący karę przerachowuje na marki podług kursu w dniu uiszczenia (§§ 28 i 29 Rozporządzenia z dnia 21 stycznia 1924 r.). Podobny system zabezpiecza grzywnę od deprecjacji i czyni bezowocnem zgłaszanie odwołań dla wygrania na czasie i ewentualnym spadku waluty, jak to się praktykuje dotychczas. Z drugiej jednak strony organ orzekający jest obowiązany do tem skrupulatniejszego

i ostrożniejszego ich wymierzania; wykroczenie, ulegające karze, winno być stwierdzone protokołarnie, jak to już okólnikiem Głównego Inspektora Pracy Nr. 34 z dnia 12/VII. 1923 roku było Panom Inspektorom, urzędującym na terenie b. zaboru rosyjskiego, zalecone. W protokóle należy wymienić imię, nazwisko i urząd sporządzającego protokół, a także imię i nazwisko właściciela zakładu oraz zarządzającego w rozumieniu art. 90 Ustawy o pracy w przemyśle; winno też być uwidocznione, czy zarządzający jest mianowany we właściwym trybie przewidzianym w ustawie o pracy w przemyśle (art. 91 — powiadomienie Inspektora Pracy w terminie siedmiodniowym), czy jest tylko faktycznym zarządzającym; brak powiadomienia Inspektora Pracy stanowi samo przez się wykroczenie, karalne z mocy uwagi do art. 213 Ustawy o pracy w przemyśle.

Poza tem protokół winien być dokładnym obrazem istniejącego stanu rzeczy, ustalającym okoliczności w sposób zupełnie wyraźny; należy więc wymienić z imienia i nazwiska, czyje książeczki obrachunkowe są prowadzone nieprawidłowo, komu nie zostały wydane wcale, zaznaczając, że wymienieni robotnicy pracują dłużej niż 7 dni, zajęci są robotami stanowiącymi bezpośredni przedmiot działalności przedsiębiorstwa (w przeciwnym razie książeczki mogą nie być wydawane — art. 94 i 96 Ustawy o pracy w przemyśle). Należy też szczegółowo wskazać, jakich brak poza tem książek fabrycznych, jakie ogłoszenia nie są wywieszone itp.

Protokół winien być podpisany przez Inspektora Pracy, zarządzającego przedsiębiorstwem i dwóch świadków; brak któregokolwiek podpisu winien być omówiony w samym protokole z wyjaśnieniem powodów.

Orzeczenie winno zawierać dokładny opis wykroczenia, z powołaniem się na protokół, ze wskazaniem przepisów prawnych, które zostały przekroczone i przepisów zawierających sankcje karne dla danego wykroczenia. Jako przykład podobnego orzeczenia, podaje się następujący schemat:

Po opisie wykroczenia ze wskazaniem przepisów, które zostały pogwałcone i z powołaniem się na protokół następuje: „Zważywszy powyższe (albo „biorąc pod uwagę okoliczności powyższe“) Inspektor Pracy *NN.* na mocy art. 12 Dekretu Tymczasowego z dnia 3 stycznia 1919 r. o urządzeniu i działalności Inspekcji Pracy (Dz. Pr. P. P. Nr. 5, poz. 90), art. art.*) Ustawy o pracy w przemyśle, art. art. Ustawy z dnia 26 września 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 789) względnie, o ile chodzi o niestawiennictwo na Komisje Rozjemcze dla spraw właścicieli nieruchomości i dozorców domowych — art. art. Ustawy z dnia 23 stycznia 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 8, poz. 53) — oraz §§ 19 części I-ej punktu *a*) (o ile chodzi o ustawę z dnia 23 stycznia 1920 r.) lub (o ile chodzi o ustawę z dnia 26 września 1922 r.) Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia

1) Tutaj powołuje się art. 212—214 z wymienieniem punktów.

21 stycznia 1924 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 9, poz. 89)
postanawia: nałożyć na XX. grzywnę:

za trzymanie N. robotników bez książeczek obrachunkowych	złotych
za niewywieszenie ogłoszenia o adresie In- spektora Pracy	"
za nieprowadzenie księgi nieszczęśliwych wypadków	"
i t. d.	
a razem	"

Dalej następuje zaznaczenie na jakie conto kary należy wносить (Dział II. § 11 budżetu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej) i wskazanie trybu odwołania do Głównego Inspektora Pracy.

Zalecając powyższy schemat, nie krępuję bynajmniej inicjatywy Panów Inspektorów w kierunku rozwijania i doskonalenia wzorów orzeczeń karnych; wszelkie wnioski i uwagi Panów w tym przedmiocie będą przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej przychylnie rozpatrzone.

Rozporządzenie z dnia 21 stycznia 1924 r., jak podano wyżej, weszło w życie z dniem 1 lutego 1924 r. Postanowienia jego obowiązują bezwarunkowo w wypadkach wykroczeń, popełnionych po dniu 31 stycznia 1924 r.; w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej stosuje się omawiane rozporządzenie także w przypadku osądzenia wykroczeń popełnionych przed dniem 1 lutego 1924 r. (patrz § 31 p. 1 Rozporządzenia z d. 21 stycznia 1924 r.) i § 2 Rozporządzenia R. M. z d. 19 marca 1924 r.

Dz. Ust. R. P. Nr. 30, poz. 302. Dla Panów Inspektorów urzędujących na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego ważne są postanowienia § 32; zresztą wszyscy Panowie Inspektorzy powinni dokładnie zaznajomić się z nowymi przepisami.

Szczegółowe systematyczne przerachowanie grzywien jest załączone w specjalnej tabelce.

Tabelka

**przerachowania grzywien na mocy Rozporządzenia R. M.
z dnia 21 stycznia 1924 r.**

Przy przerachowaniu należy kierować się przepisami §§ 2—22 Rozporządzenia z d. 21 stycznia 1924 r., zastosowanymi do poszczególnych przepisów dzielnicowych i do ogólno-polskich. Najważniejsze dla Inspekcji Pracy przeliczenia podaje się poniżej:

- I. 1. W „Die Gewerbeordnung für das deutsche Reich und Preussen“,
2. W austriackiej ustawie przemysłowej (co do artykułów znowelizowanych ustawą z d. 26 września 1922 r. — patrz niżej IV, 2), 3) Rozp. z d. 15/VI. 1919 r. (Tyg. r. 1919 Urz. Nr. 31),
3. W art. 12 Dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych (Dz. Ust. R. P. Nr. 15, poz. 209) w miejsce kwot markowych wstępuje ta sama liczba złotych.

- II. 1. W Ustawie z dnia 18 grudnia 1919 roku o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. Ust. R. P. Nr. 2/20 r. poz. 7) przy uwzględnieniu art. 9 Ustawy z dnia 26 września 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 789) grzywny będą wynosiły 10 do 1.000 złotych.
- r. 1920 2. W Ustawie z d. 23 stycznia 1920 r. o rozszerzeniu działalności przepisów ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 394) na zatargi zbiorowe między właścicielami nieruchomości a dozorcami domowymi grzywny będą wynosiły:
art. 2 Ustawy	zamiast	5 mk.	—	$\frac{1}{20}$ zł.
z d. 1 sierpnia	"	50	"	$\frac{1}{2}$ "
1919 r.	"	100	"	1 "
	"	2000	"	20 "
art. 7	"	3000	"	30 "
	"	50 (j. wyż.)	—	$\frac{1}{2}$ "
art. 14	"	200 mk.	—	2 "
	"	3000 (j. wyż.)	—	30 "
- III. W ustawie z dnia 11 marca 1921 roku w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Ust. R. P. Nr. 26, poz. 147) grzywny będą wynosiły:
art. 2	zamiast	50 mk.	—	$\frac{1}{4}$ zł.
	"	500	"	$2\frac{1}{2}$ "

		zamiast	1.000 mk.	—	5 zł.
r. 1921		"	20.000	" —	100 "
	art. 3	"	250	" —	1 ¹ / ₂ "
		"	2.500	" —	12 ¹ / ₂ "
		"	5.000	" —	25 "
		"	100.000	" —	500 "

IV. 1. W ustawie z d. 16 maja 1922 r. o urloпах dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu (Dz. Ust. R. P. Nr. 40, poz. 334) wymieniona w art. 10 grzywna 50.000 marek będzie wynosiła 100 złotych.

2. W ustawie z dnia 26 września 1922 roku o zmianie artykułów rosyjskiej ustawy o pracy w przemyśle, austriackiej ustawy przemysłowej w brzmieniu noweli z dnia 5 lutego 1907 r., ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu, dotyczących wymiaru grzywien za przekroczenie przepisów prawnych w stosunku pracy w przemyśle (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 789) przerachowanie będzie następujące:

zamiast	1.000 marek	—	2 złote
"	3.000	" —	6 złotych
"	5.000	" —	10 "
"	25.000	" —	50 "
"	50.000	" —	100 "
"	100.000	" —	200 "
"	300.000	" —	600 "
"	500.000	" —	1.000 "

CZEŚĆ IV.

Przepisy obowiązujące na całym obszarze Rzeczypospolitej.

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 15 listopada 1924 r.

o dniach świątecznych (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 928).

Na mocy art. 1 p. H ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego (Dz. U. R. Nr. 71, poz. 687) i zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 października 1924 r. stanowią co następuje:

§ 1. Ilość dni świątecznych, wolnych od pracy stosownie do obowiązujących przepisów, ogranicza się do niedziel i następujących dni świątecznych: Nowy Rok (1 stycznia), Trzech Króli (6 stycznia), Trzeciego Maja, Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Św. Apostołów Piotra i Pawła (29 czerwca), Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny (15 sierpnia), Wszystkich Świętych (1 listopada), Niepokalane Poczęcie Najświętszej Marii Panny (8 grudnia), Boże Narodzenie (25 grudnia).

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia po-

wierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1925 r.

2) Ustawa

z dnia 18 marca 1925 r.

w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 928). (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 234).

Art. I. § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 roku o dniach świątecznych (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 928) uzupełnia się w sposób następujący:

Oczyszczenie Najświętszej Marji Panny (2 lutego),
drugi dzień Wielkiej Nocy,
drugi dzień Zesłania Ducha Świętego,
drugi dzień Bożego Narodzenia (26 grudnia).

Art. II. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Art. III. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

CZĘŚĆ V.

Konwencje i zalecenia międzynarodowe.

A) Konwencje.

1) Ustawa

z dnia 23 grudnia 1923 r.

w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie, uchwalonego na III. międzynarodowej konferencji pracy w Genewie w roku 1921 (Dz. U. R. P. Nr. 7 z r. 1924, poz. 56).

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ratyfikacji projektu konwencji w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie, uchwalonego na III. międzynarodowej konferencji pracy w Genewie w 1921 r.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia *).

*) *) Podpisane przez Prezydenta Rzeczypospolitej dnia 11 czerwca 1924 roku dokumenty ratyfikacyjne złożone 21 czerwca 1924 r., oświadczenie rządowe w dniu 24 lutego 1925 r. (Patrz Dz. U. R. P. Nr. 53, z r. 1925, poz. 377).

2) Tekst Konwencji

w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie (Dz. U. R. P. Nr. 52/1925, poz. 376).

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski w sprawie zatrudniania dzieci na roli w czasie obowiązkowych godzin szkolnych, która to kwestja stanowi część punktu trzeciego porządku obrad sesji, i

doszedłszy do wniosku, że propozycje te winny być ujęte w formę projektu Konwencji Międzynarodowej,

przyjmuje następujący projekt Konwencji do ratyfikacji przez Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju:

Art. 1.

Dzieci poniżej lat czternastu mogą być zatrudniane, lub pracować w gospodarstwach rolnych publicznych lub prywatnych, albo w ich oddziałach tylko poza ustalonymi godzinami nauki szkolnej i praca ta, o ile ma miejsce, nie powinna szkodzić ich zajęciom szkolnym.

Art. 2.

W celu praktycznego wyszkolenia zawodowego okresy i godziny nauki mogą być unormowane

w taki sposób, by umożliwić zatrudnianie dzieci przy lżejszych robotach rolnych, w szczególności przy lżejszych robotach żniwnych. Całoroczny okres nauki szkolnej nie może wszakże wynosić mniej niż 8 miesięcy.

Art. 3.

Postanowienia art. 1 nie dotyczą prac, wykonywanych przez dzieci w szkołach zawodowych, o ile prace te będą zatwierdzone i kontrolowane przez władze państwowe.

Art. 4.

Urzędowe ratyfikacje niniejszej Konwencji, zgodnie z warunkami, wyszczególnionymi w części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich częściach innych Traktatów Pokoju, winny być przesłane Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów celem zarejestrowania.

Art. 5.

Konwencja niniejsza wejdzie w życie, gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane przez Sekretarza Generalnego.

Będzie ona obowiązywała wyłącznie tych członków, których ratyfikacja została zarejestrowana w Sekretarjacie.

W następstwie Konwencja ta wejdzie w życie dla każdego Członka od daty zarejestrowania jego ratyfikacji w sekretarjacie.

Art. 6.

Z chwilą, gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane w Sekretarjacie, Sekretarz Generalny Ligi Narodów poda ten fakt do wiadomości wszystkich Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zawiadomi on również Członków o zarejestrowaniu ratyfikacji, przesłanych mu później przez innych Członków Organizacji.

Art. 7.

Każdy Członek, który ratyfikuje niniejszą Konwencję, zobowiązuje się, z zastrzeżeniem postanowień art. 5, do zastosowania postanowień artykułów 1, 2 i 3 najpóźniej od 1 stycznia 1924 roku i do ^{tego} powzięcia środków, niezbędnych dla zapewnienia ich skuteczności.

Art. 8.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, ratyfikujący niniejszą Konwencję, zobowiązuje się stosować ją w swoich kolonjach, posiadłościach i protektoratach, zgodnie z postanowieniami art. 421 Traktatu Wersalskiego i odpowiednich artykułów innych Traktatów Pokoju.

Art. 9.

Każdy Członek, który ratyfikował niniejszą Konwencję, może po upływie lat dziesięciu od daty pierwotnego wejścia jej w życie wypowiedzieć ją

aktem, który prześle do zarejestrowania Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów. Wypowiedzenie to nabiera mocy dopiero po upływie roku od daty zarejestrowania go przez Sekretarjat.

Art. 10.

Conajmniej raz na lat dziesięć Rada Administracyjna Międzynarodowego Biura Pracy winna złożyć Ogólnej Konferencji Sprawozdanie o stosowaniu niniejszej Konwencji i rozpatrzyć potrzebę umieszczenia na porządku obrad Konferencji kwestji rewizji lub zmiany rzeczowej Konwencji.

Art. 11.

Za tekst oryginalny niniejszej Konwencji uznaje się oba jej brzmienia: francuskie i angielskie.

3) Wykaz przepisów prawnych

dotyczących spraw poruszanych przez Konwencję w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie.

Przy badaniu tego, co zostało poczynione w Polsce w dziedzinie urzeczywistnienia zagadnień, poruszanych w podanej wyżej Konwencji — należy zwrócić uwagę na następujące źródła

I. Konstytucja — art. 103 i art. 118 (Dz. U. R. P. Nr. 44, z r. 1921).

II. 1) Dekret o obowiązku szkolnym z dnia 3 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14 z r. 1919, poz. 147) — sprostowanie w D. P. P. P. Nr. 19 z r. 1919 i Nr. 27 z r. 1919.

2) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 sierpnia 1919 r. w sprawie zaprowadzenia nauki uzupełniającej w myśl dekretu o obowiązku szkolnym z dn. 7 lutego 1919 r. (D. P. P. P. Nr. 79, poz. 443).

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu o obowiązku szkolnym na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, powiaty: grodzieński i wołkowyski i gminy: białowieską, masiewską i suchopolską województwa białostockiego (D. U. R. P. Nr. 114, poz. 1030).

4) Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 16 marca 1923 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu o obowiązku szkolnym na Ziemię Wileńską (D. U. R. P. Nr. 31, poz. 192).

III. 1) Ustawa z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (D. U. R. P. Nr. 50, poz. 304).

2) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1921 r. w przedmiocie utworzenia władz szkolnych na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze dnia 12 października 1920 r. (D. U. R. P. Nr. 15, poz. 91).

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1921 r. o zmianie § 1. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1921 r. w przedmiocie utworzenia władz szkolnych na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisaną w Rydze 12 października 1920 r. (D. U. R. P. Nr. 23, poz. 126).

4) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 8 lutego 1921 r. w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji (D. U. R. P. Nr. 16, poz. 97).

5) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 stycznia 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze tej dzielnicy (D. U. R. P. Nr. 46, poz. 283).

6) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 13 kwietnia 1922 r. w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na Ziemi Wileńskiej (D. U. R. P. Nr. 27, poz. 222).

7) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 13 kwietnia 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy o tymczasowym ustroju władz szkolnych na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty: białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego (D. U. R. P. Nr. 34, poz. 279).

8) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 5 maja 1922 r. o utworzeniu Rady szkolnej Okręgowej Pomorskiej (D. U. R. P. Nr. 35, poz. 303).

9) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 stycznia 1923 r. o utworzeniu Rady Szkolnej Okręgowej Poznańskiej (D. U. R. P. Nr. 6, poz. 41).

10) Ustawa z dnia 31/VII 1924 zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 766); rozporządzenia wykonawcze w Dz. U. R. P. z r. 1925 Nr. 3, poz. 33 i Nr. 36, poz. 247.

IV. 1) Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (D. U. R. P. Nr. 18, poz. 143).

2) Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o budowie publicznych szkół powszechnych (D. U. R. Pr. 18, poz. 144).

3) Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Skarbu z dnia 30 maja 1923 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 17 lutego 1922 roku o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (D. U. R. P. Nr. 73, poz. 574).

4) Ustawa z dnia 8 sierpnia 1923 r. w przedmiocie upoważnienia zarządów gmin do czasowego zajmowania lokali szkolnych w gminie na cele powszechnego nauczania (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 677); rozporządzenie wykonawcze w Dz. U. R. P. z r. 1923 Nr. 115, poz. 919.

5) Ustawa z dnia 25 listopada 1925 r. dotycząca zmiany niektórych postanowień ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 126, poz. 898).

Prócz powyższych obowiązują:

W b. Zaborze Pruskim:

1. Część II tytuł XII Powszechnego Prawa Krajowego z dnia 5 lutego 1784 roku (patrz wydanie: Fischer und Schröder „Preussische Bürgerliche Gesetzsammlung“ 1 Band — Das Allgemeine Landrecht) str. 473.

2. Ustawa dotycząca nadzoru nad nauczaniem i wychowaniem z dnia 11 marca 1872 r. (Zb. Praw str. 183).

3. Ordynacja szkolna dla szkół elementarnych w prowincjach Prus Wschodnich i Zachodnich z dnia 11 grudnia 1845 r.

4. Ogólny regulamin szkolny dla szkół katolickich na Śląsku z dnia 3 listopada 1765 r. (Zbiór Edyktów Korna tom VIII str. 780). Regulamin dla niższych szkół katolickich w miastach i na wsi na Śląsku i w hrabstwie Glatz z dnia 18 maja 1801 roku (Nowy Zbiór Edyktów Korna tom VII str. 266).

5. Ustawa dotycząca kar za opuszczanie szkoły na obszarze działania ordynacji szkolnej z dnia 11 grudnia 1845 r. i Regulaminu szkolnego z dnia 18 maja 1801 r. z dnia 6 maja 1886 (Zbiór Praw str. 144). Ustawa ta znosi przepisy § 4 ordynacji szkolnej z dnia 11 grudnia 1845, zastępując je § 48 części II tytułu XII Powszechnego Prawa Krajowego.

6. Instrukcja dla władz szkolnych z dnia 28 października 1812 r. (v. Kampfz-Annalen tom 17 str. 659).

7. Instrukcje służbowe dla dozorów szkolnych z dnia 16 lutego 1910 roku, względnie 21 marca 1910 r. wydane przez rejencje w Poznaniu i Bydgoszczy.

8. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 stycznia 1921 r. (Dz. Urzędowy Min. W. R. i O. P. Nr. 1) — znosi (w § 20) rozporządzenie z dnia 26 stycznia 1811 r. o utworzeniu deputacyj szkolnych.

9. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej o komisjach dla spraw wyznaniowych i szkolnych (o połączeniu dotychczas. kolegj. szkoln. oddziałów dla spraw szkolnych i wyznaniowych oraz decernatów dla szkół zawodowych każdego województwa b. dzielnicy pruskiej w Komisji dla Spraw Wyznaniowych i Szkolnych) z dnia 16 stycznia 1920 r. (Dz. U. Min. b. Dz. Prus. Nr. 10, poz. 90).

10. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 10 marca 1920 r. w sprawie przemiany szkolnictwa (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pruskiej Nr. 16, poz. 162).

11. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pruskiej Nr. 19 z dnia 27 maja 1921 r. poz. 127).

12. Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. w przedmiocie urządzenia szkolnictwa powszechnego w górno-śląskiej części Województwa Śląskiego (Dzien. Ust. Śląskich Nr. 19, poz. 63).

13. Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 29 grudnia 1922 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. o urządzeniu szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części Woj. Śląskiego (Dzien. Ust. Śląskich Nr. 3 z r. 1923 poz. 26).

14. Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 26 czerwca 1924 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 29 grudnia 1922 r. o urządzeniu publicznego szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części Województwa Śląskiego (Dz. Ust. Śląsk. Nr. 17, poz. 70).

15. Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 7 listopada 1924 r. w przedmiocie kar za opuszczanie nauki szkolnej górnośląskiej części Wojew. Śląskiego (Dz. Ust. Śląskich Nr. 27, poz. 101).

W b. Zaborze Austriackim:

1. Państwowa austriacka ustawa szkolna z dnia 14 maja 1869 r. (Dz. U. P. Nr. 62) częściowo zmieniona ustawą z dnia 2 maja 1883 r. (Dz. U. P. Nr. 53), ustanawiającą zasady nauczania w szkołach ludowych.

2. Rozporządzenie Ministerstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 26 czerwca 1903 r., L. 22503 (Dz. rozp. Min. Nr. 37) o zakładaniu kursów naukowych, połączonych ze szkołami wydziałowemi po myśli § 10 noweli do państwowej ustawy szkolnej z dn. 2 maja 1883 r. (Dz. U. P. Nr. 53).

3. Rozporządzenie Ministerstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 8 maja 1872 r. L. 3306 (Dz. U. P.

Nr. 68 i Dz. Rozp. Min. 1882 Nr. 40) o okręgowych i krajowych konferencjach nauczycieli szkół ludowych.

4. Ustawa z dnia 23 maja 1895 r. (Dz. U. Kraj. Nr. 57) o zakładaniu i urządzaniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci (obowiązuje tylko tytuł II o uczęszczaniu do szkoły).

5. Rozporządzenie b. Rady Szkolnej Krajowej z dnia 12 kwietnia 1899 r. L. 32611 w sprawie zakładania i prowadzenia metryk szkolnych.

6. Ustawa z dnia 26 czerwca 1899 r. (Dz. Ust. Kraj. Nr. 84) o radach szkolnych okręgowych.

7. Ustawa z dnia 8 czerwca 1892 r. (Dz. U. P. Nr. 92) w sprawie ustanowienia inspektorów szkolnych okręgowych (obecnie powiatowych), oraz instrukcja b. Rady Szkolnej Krajowej z dn. 21 stycznia 1872 L. 602 dla inspektorów szkół ludowych.

8. Ustawa z dnia 23 maja 1895 r. (Dz. Ust. Kraj. Nr. 58) o władzach nadzorczych miejscowych dla szkół ludowych w Galicji i Krakowie.

9. Regulamin dla szkół ludowych pospolitych i wydziałowych wprowadzony rozporządzeniem b. Rady Szkolnej Krajowej z d. 3 czerwca 1909 r. L. 27421.

Na Śląsku Cieszyńskim oprócz ustawy z dnia 14 maja 1869 r. i 2 maja 1883 r. obowiązuje ustawa krajowa z dnia 6 listopada 1901 (Land. Ges. u Ver. Bl. Nr. 41 i Ustawa z dnia 16 maja 1923 r.) w przedmiocie likwidacji administracji szkolnej na Śląsku Cieszyńskim (Dz. Ust. Śląsk. Nr. 21, poz. 131).

4) Ustawa

z dnia 19 grudnia 1923 roku w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji w sprawie odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki w rolnictwie, uchwalonego na III międzynarodowej konferencji pracy w Genewie w 1921 r.
(Dz. Ust. R. P. Nr. 7 z 1924 r. poz. 58).

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ratyfikacji projektu konwencji w sprawie odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki w rolnictwie, uchwalonego na III międzynarodowej konferencji pracy w Genewie w 1921 r.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia *).

5) Tekst Konwencji

w sprawie odszkodowań za nieszczęśliwe wypadki przy pracy na roli (Dz. Ust. R. P. Nr. 54/1925 poz. 380).

Ogólna konferencja międzynarodowej organizacji pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r., na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące ochrony pracowników rolnych od nieszczęśliwych wypadków, która to kwestja stanowi część punktu czwartego porządku obrad sesji, i

*) Podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej dnia 11 czerwca 1924 r., dokumenty ratyfikacyjne złożono dnia 21 czerwca 1924 r., oświadczenie rządowe w dniu 24 lutego 1925 r. (Patrz Dz. U. R. P. 54/1925 381)

doszedłszy do wniosku, że propozycje te winny być ujęte w formę projektu konwencji międzynarodowej,

przyjmuje następujący projekt konwencji do ratyfikacji przez Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy, zgodnie z postanowieniami części XIII traktatu wersalskiego i odpowiednich części innych traktatów pokoju:

Art. 1.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, ratyfikujący niniejszą konwencję, zobowiązuje się do rozciągnięcia ustaw i rozporządzeń o odškodowaniu ofiar nieszczęśliwych wypadków przy pracy, lub z powodu pracy na wszystkich pracowników najemnych w rolnictwie.

Art. 2.

Urzędowe ratyfikacje niniejszej konwencji, zgodnie z warunkami, przewidzianymi w Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich częściach innych Traktatów Pokoju, winny być przesłane Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów celem zarejestrowania.

Art. 3.

Konwencja niniejsza wejdzie w życie, gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane przez Sekretarza Generalnego.

Będzie ona obowiązywała wyłącznie tych człon-

ków, których ratyfikacja została zarejestrowana w Sekretarjacie.

W następstwie Konwencja ta obowiązywać zacznie każdego Członka od daty zarejestrowania jego ratyfikacji w Sekretarjacie.

Art. 4.

Gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane w Sekretarjacie, Sekretarz Generalny Ligi Narodów poda ten fakt do wiadomości wszystkich Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zawiadomi on również o zarejestrowaniu ratyfikacji, przesłanych mu później przez innych Członków Organizacji.

Art. 5.

Każdy Członek, który ratyfikuje niniejszą Konwencję, zobowiązuje się z zastrzeżeniem postanowień artykułu 3 do stosowania postanowień artykułu 1 najpóźniej od 1 stycznia 1924 r. i do przedsięwzięcia środków, niezbędnych dla zapewnienia im skuteczności.

Art. 6.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, ratyfikujący niniejszą Konwencję, zobowiązuje się stosować ją w swoich kolonjach, posiadłościach i protektoratach, zgodnie z postanowieniami artykułu 421 Traktatu Wersalskiego i odpowiednich artykułów innych Traktatów Pokoju.

Art. 7.

Każdy Członek, który ratyfikował niniejszą Konwencję, może po upływie lat dziesięciu od daty pierwotnego wejścia jej w życie, wypowiedzieć ją aktem, który prześle do zarejestrowania Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów. Wypowiedzenie to nabiera mocy dopiero po upływie roku od daty zarejestrowania go w Sekretarjacie.

Art. 8.

Conajmniej raz na lat dziesięć Rada administracyjna Międzynarodowego Biura Pracy winna złożyć Ogólnej Konferencji sprawozdanie ze stosowania niniejszej Konwencji i rozpatrzyć potrzebę umieszczenia na porządku obrad konferencji kwestji rewizji lub zmiany rzeczowej Konwencji.

Art. 9.

Za tekst oryginalny niniejszej Konwencji uznaje się oba jej brzmienia: francuskie i angielskie.

6) Wykaz przepisów

dotyczących zagadnień poruszonych przez Konwencję w sprawie odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki.

Ustawy i rozporządzenia dotyczące ubezpieczenia od wypadków robotników rolnych.

B. Zabór Rosyjski.

1. Ustawa z dnia 30 stycznia 1924 r. w przedmiocie rozciągnięcia obowiązujących na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego ustaw o obowiązkowym ubez-

pieczeniu robotników od wypadków na obszar województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz Ziemi Wileńskiej (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 148).

2. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 7 czerwca 1924 r. o wprowadzeniu w życie ustawy z dnia 30 stycznia 1924 roku w przedmiocie rozciągnięcia obowiązujących na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego ustaw o obowiązkowym ubezpieczeniu robotników od wypadków na obszar województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz Ziemi Wileńskiej (Dz. U. R. P. Nr. 50. poz. 512).

3. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o przerachowaniu na nową walutę i ustaleniu wartości zobowiązań wynikających z przepisów o ubezpieczeniu i odszkodowaniu z tytułu wypadków przy pracy (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 1029).

4. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 I. 1925 r. o przydzieleniu do kategorii niebezpieczeństwa przedsiębiorstw, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, cieszyńskiej części województwa śląskiego, warszawskiego wraz z m. stołecznem Warszawą, łódzkiego, kieleckiego, lubel-

skiego, białostockiego, wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz Ziemi Wileńskiej (Dz. U. R. P. Nr. 15, poz. 100).

5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 15 czerwca 1925 r. o dalszem wprowadzeniu w życie ustawy z dnia 30 stycznia 1924 r. w przedmiocie rozciągnięcia obowiązujących na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego ustaw o obowiązkowym ubezpieczeniu robotników od wypadków na obszar województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz Ziemi Wileńskiej (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 492).

6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1 listopada 1925 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Robót Publicznych o radzie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 850).

7. Ustawa z dnia 26 listopada 1925 r. w sprawie uzupełnienia odszkodowania osób dotkniętych skutkami nieszczęśliwych wypadków przy pracy w b. dzielnicy rosyjskiej lub na wychodźstwie w Rosji. (Dz. U. R. P. Nr. 125, poz. 892) — przepisy wykonawcze w Dz. U. R. P. Nr. 21 z r. 1925 poz. 128.

B. Zabór Austriacki.

1. Ustawa z dnia 28 grudnia 1887 r. o ubezpieczeniu robotników od wypadków (Austr. Dz. Ust.

Państw. Nr. 1 z r. 1888) (Tekst ustawy obowiązujący obecnie, t. j. od dnia 1 lipca 1921 r. patrz w opracowaniu p. J. Janelli, wicedyrektora Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków, p. t. „Ustawa o ubezpieczeniu od wypadków i t. p.“, wydana we Lwowie w 1924 r.).

2. Ustawa z dnia 20 lipca 1894 r. o rozszerzeniu ubezpieczenia od wypadków (Austr. Dz. Ust. Nr. 168) (Tekst ustawy, obowiązujący obecnie, t. j. od dnia 1 lipca 1921 r., patrz w cytowanym wyżej wydawnictwie p. Janelli).

3. Ustawa z dnia 8 lutego 1909 r., uzupełniająca ustawy o ubezpieczeniu robotników od wypadków i na wypadek choroby (Austr. Dz. Ust. Państw. Nr. 29) (Tekst obowiązujący od dnia 1 lipca 1921 r. patrz u p. Janelli).

4. Ustawa z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby art. 107 (Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 272).

Ustawa austriacka z dnia 30 marca 1888 roku o ubezpieczeniu robotników na wypadek choroby (Austr. Dz. Ust. Nr. 33).

5. Rozporządzenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Handlu i Ministerstwem Robót Publicznych z dnia 10 maja 1909 r., ustalające na zasadzie § 1 ustawy z dnia 8 lutego 1909 r. (Austr. Dz. U. Państw. Nr. 29) przepisy o zastosowaniu przymusu prowadzenia list płatniczych dla celów ubezpieczenia od wypadków (Austr. Dz. Ust. Państw. Nr. 25) (patrz u p. Janelli).

6. Ustawa z dnia 7 lipca 1921 roku w przed-

miocie zmian niektórych postanowień ustaw austriackich o ubezpieczeniu robotników od wypadków obowiązujących na terytorjum b. zaboru austriackiego, oraz o rozciągnięciu obowiązujących tam ustaw o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków na terytorjum przyłączone do Polski, a należące poprzednio do Królestwa Węgierskiego (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 413).

7. Rozporządzenie wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 19 grudnia 1921 roku o wprowadzeniu w życie ustawy z dnia 7 lipca 1921 r. w przedmiocie zmian niektórych postanowień ustaw austriackich o ubezpieczeniu robotników od wypadków, obowiązujących na terytorjum b. zaboru austriackiego, oraz o rozciągnięciu obowiązujących tam ustaw o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków na terytorjum przyłączone do Polski, a należące poprzednio do Królestwa Węgierskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 4 z r. 1922, poz. 27).

8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 17 grudnia 1921 r. w przedmiocie zmiany nazwy Zakładu Ubezpieczenia Robotników od Wypadków we Lwowie oraz w przedmiocie siedziby, zakresu działania dotychczasowego zarządu tegoż zakładu (Dz. U. R. P. Nr. 4 z r. 1922 poz. 25).

9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 28 maja 1923 r. w przedmiocie siedziby oraz organizacji Sądów Rozjemczych dla Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków we Lwowie (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 749).

10. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 18 stycznia 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie zastosowania jednostki stałej do składek w ubezpieczeniu od wypadków na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego oraz cieszyńskiej części województwa śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 160).

11. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 18 marca 1924 r. w przedmiocie zwolnienia gospodarstw rolnych o obszarze do 30 hektarów na terytorjum województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego od uiszczenia Zakładowi Ubezpieczeń od Wypadków zaległych opłat za czas od 1 lipca 1921 r. do dnia 25 lutego 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 297).

12. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o przerachowaniu na nową walutę i ustaleniu wartości zobowiązań wynikających z przepisów o ubezpieczeniu i odszkodowaniu z tytułu wypadków przy pracy (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 1029).

13. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 stycznia 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 15, poz. 100): patrz wyżej Nr. 4 spisu dla b. zaboru rosyjskiego.

14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1 listopada 1925 roku (patrz Nr. 6 spisu dla b. zaboru rosyjskiego).

B. Zabór Pruski.

1. Ordynacja ubezpieczeniowa Rzeszy Niemieckiej z dnia 19 lipca 1911 r. (Dz. U. Rzeszy str. 680, art. 915—1045).

2. Rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 29 lipca 1919 r. dotyczące zmian ordynacji ubezpieczeniowej (Tygodnik Urzędowy Nr. 35, poz. 107).

3. Rozporządzenie z dnia 15 października 1920 r. w sprawie ubezpieczenia od wypadków w rolnictwie (Dz. U. Min. b. Dzieln. Prusk. Nr. 1, poz. 2).

4. Rozporządzenie z dnia 14 maja 1920 roku w przedmiocie zmiany art. 4 rozporządzenia z dnia 29 lipca 1919 r. dotyczącego zmian ordynacji ubezpieczeniowej (Dz. U. Min. b. Dzieln. Prusk. Nr. 40, poz. 385).

5. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 30 października 1920 r. w sprawie opieki nad osobami, które mieszkają w b. dzielnicy pruskiej, a mają roszczenia do zagranicznych zakładów ubezpieczeń od wypadków w rolnictwie (Dz. Urz. Min. b. Dzieln. Prusk. Nr. 75, poz. 507).

6. Rozporządzenie z dnia 10 stycznia 1921 r. w sprawie wykonywania nadzoru oraz sprawowania orzecznictwa w najwyższej instancji w sprawach ubezpieczenia inwalidowego, ubezpieczenia od wypadków oraz ubezpieczenia urzędników od wypadków (Dz. Urz. Min. b. Dzieln. Prusk. Nr. 5, poz. 24).

7. Ustawa z dnia 2 lipca 1921 r. wprowadzająca dodatki drożyzniane do rent, ustalonych na pod-

stawie ustaw Rzeszy Niemieckiej o ubezpieczeniu od nieszczęśliwych wypadków w przemyśle i rolnictwie, oraz zmieniająca niektóre postanowienia tychże ustaw (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 398).

8. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 27 sierpnia 1921 r. w sprawie ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków w ogrodnictwie (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 572).

9. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 21 września 1921 r. o ubezpieczeniu w Zakładzie Ubezpieczeń od Wypadków w rolnictwie w Poznaniu (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 639).

10. Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 1 listopada 1921 r. w sprawie ustroju i wewnętrznego toku czynności Trybunału dla spraw ubezpieczeń społecznych (Dz. U. R. P. Nr. 12 z 1922 r. poz. 110).

11. Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 2 lipca 1923 r. w przedmiocie opłat ryczałtowych dla wyższych urzędów ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 526).

12. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 5 lutego 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie zastosowania jednostki stałej do wymiaru opłat w zakresie ubezpieczeń od wypadków w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 192).

13. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 czerwca 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej o przerachowaniu na złote kwot w ubezpieczeniu od wypadków

w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 590).

14. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 22 września 1924 wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w sprawie przerachowania na złote kwot pieniężnych w ubezpieczeniu od wypadków w rolnictwie, obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 810).

15. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o przerachowaniu na nową walutę i ustaleniu wartości zobowiązań wynikających z przepisów o ubezpieczeniu i odszkodowaniu z tytułu wypadków przy pracy (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 1029).

7) Ustawa

z dnia 19 grudnia 1923 r.

w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji o prawie zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych, uchwalonego na III międzynarodowej konferencji pracy w Genewie w 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7 z 1924 r. poz. 57).

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej ratyfikacji Projektu Konwencji w przedmiocie prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych, uchwalonego na III Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie w 1921 r.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Art. 3. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia*).

8) Tekst Konwencji

w przedmiocie prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych. (Dz. U. R. P. Nr. 54/1925, poz. 378).

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1925 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych, która to kwestja stanowi część czwartego punktu porządku obrad sesji, i

doszedłszy do wniosku, że propozycje te winny być ujęte w formę projektu Konwencji Międzynarodowej,

przyjmuje następujący projekt Konwencji do ratyfikacji przez Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich Części innych Traktatów Pokoju.

Artykuł 1.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, ratyfikujący niniejszą Konwencję, zobowią-

*) Podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej dnia 11 czerwca 1924 r., dokumenty ratyfikacyjne złożono dnia 21 czerwca 1924 r., oświadczenie rządowe w dniu 24 lutego 1925 r. (Patrz Dz. U. R. P. Nr. 54/1925, poz. 381).

zuje się zapewnić wszystkim osobom zatrudnionym w rolnictwie takie same prawa zrzeszania się i koalicji, z jakich korzystają pracownicy przemysłowi i uchylić wszelkie postanowienia ustawodawcze lub inne, skutkiem których prawa powyższe ograniczone są dla pracowników rolnych.

Artykuł 2.

Urzędowe ratyfikacje niniejszej Konwencji, zgodnie z warunkami, przewidzianymi w Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich Częściach innych Traktatów Pokoju, winny być przesłane Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów celem zarejestrowania.

Artykuł 3.

Konwencja niniejsza wejdzie w życie, gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane przez Sekretarza Generalnego.

Będzie ona obowiązywała wyłącznie tych Członków, których ratyfikacja została zarejestrowana w Sekretarjacie.

W następstwie Konwencja ta obowiązywać zacznie każdego Członka od daty zarejestrowania jego ratyfikacji w Sekretarjacie.

Artykuł 4.

Gdy ratyfikacje dwóch Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy zostaną zarejestrowane w Sekretarjacie, Sekretarz Generalny Ligi Narodów poda

ten fakt do wiadomości wszystkich Członków Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zawiadomi on również Członków o zarejestrowaniu ratyfikacji, przesłanych mu później przez innych Członków Organizacji.

Artykuł 5.

Każdy Członek, który ratyfikuje niniejszą Konwencję, zobowiązuje się z zastrzeżeniem postanowień artykułu 3, do stosowania postanowień artykułu 1 najpóźniej od 1 stycznia 1924 r., i do przedsięwzięcia środków, niezbędnych dla zapewnienia im skuteczności.

Artykuł 6.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy, ratyfikujący niniejszą Konwencję, zobowiązuje się stosować ją w swoich kolonjach, posiadłościach i protektoratach, zgodnie z postanowieniami artykułu 421 Traktatu Wersalskiego, oraz odpowiednich artykułów innych Traktatów Pokoju.

Artykuł 7.

Każdy Członek, który ratyfikował niniejszą Konwencję, może po upływie lat dziesięciu od daty pierwotnego wejścia jej w życie, wypowiedzieć ją aktem, który prześle do zarejestrowania Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów. Wypowiedzenie to nabiera mocy dopiero po upływie roku od daty zarejestrowania go w Sekretarjacie.

Artykuł 8.

Co najmniej raz na lat dziesięć Rada Administracyjna Międzynarodowego Biura Pracy winna złożyć Ogólnej Konferencji sprawozdanie ze stosowania niniejszej Konwencji i rozpatrzyć potrzebę umieszczenia na porządku obrad Konferencji kwestji rewizji lub zmiany rzeczonej Konwencji.

Artykuł 9.

Za tekst oryginalny niniejszej Konwencji uznaje się oba jej brzmienia: francuskie i angielskie.

9) Wykaz przepisów

dotyczących spraw poruszonych przez Konwencję w przedmiocie prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych.

W sprawach poruszonych przez podaną wyżej Konwencję zostały wydane i obowiązują następujące ustawy i rozporządzenia:

I. Konstytucja art. 108.

B. Zabór Rosyjski.

II. 1) Dekret z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów o pracowniczych związkach zawodowych (Dz. Pr. P. P. Nr. 15, poz. 209—sprostowanie w Dz. U. R. P. Nr. 19 z r. 1919)*).

2) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21 sierpnia

*) Dekret ten dotyczy również tych związków, które przewidują tworzenie oddziałów na terenie całego państwa (art. 4).

nia 1922 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej dekretów o inspekcji pracy oraz o pracowniczych związkach zawodowych na Ziemię Wileńską (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 662).

III. 1) Rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. (Dz. U. Z. G. Z. W. Nr. 25, poz. 255).

2) Ustawa z dnia 4 lipca 1923 r. w sprawie zakładania filij przez związki zawodowe na terenie działania austriackiej ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1367 r. (austr. dz. ust. Nr. 134) oraz rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 25 września 1919 r. (Dz. U. K. G. Z. W. Nr. 25, poz. 255) (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 594).

B. Zabór Pruski.

IV. 1) Ustawa o stowarzyszeniach (Reichsvereingesetz) z dnia 19 kwietnia 1908 r. (Dz. U. Rzeszy Niem. str. 151).

2) Odezwa Rady Komisarza Ludowych z dnia 12 listopada 1918 r. (Dz. U. Rzeszy Niem. str. 1303) znosi zakaz koalicji robotników rolnych, którzy od tej chwili podlegają w b. dzielnicy pruskiej przepisom ogólnej ustawy o stowarzyszeniach z dnia 19 kwietnia 1908 r.

Odezwa z dnia 12 listopada 1918 r. podana jest wyżej.

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 8 grudnia 1921 roku o rozszerzeniu mocy obowiązującej ustawy niemieckiej o stowarzyszeniach z dnia

19 kwietnia 1908 r. (Dz. U. Rzeszy Niem. str. 151) na obszar b. dzielnicy pruskiej, położony poza linią demarkacyjną (Dz. U. R. R. P. Nr. 105, poz. 766).

B. Zabór Austrjacki.

V. 1) Austrjacka ustawa o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 r. (Austr. Dz. Ust. P. Nr. 134) zmieniona przez ustawę z dnia 3 kwietnia 1925 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z 1867 r., obowiązującego na obszarze b. zaboru austriackiego (Dz. U. R. P. Nr. 43, poz. 297).

2) Patrz wyżej p. III cyfr. 2).

W sprawie zakazu koalicji robotników rolnych wynikającego z Regulaminu dla sług patrz odnośniki do podanego wyżej Regulaminu.

Przepisy o stowarzyszeniach.

B. Zabór Rosyjski.

1) Tymczasowe przepisy o stowarzyszeniach z d. 4/17 marca 1906 r. (Zb. Pr. Ces. Ros.).

2) Dekret z dnia 23 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 88).

3) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przepisów wykonawczych do dekretu z dnia 3 stycznia o stowarzyszeniach (Dz. Pr. P. P. Nr. 19 z r. 1920 poz. 100).

4) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 lipca 1921 r. o częściowej zmianie rozporządzenia w przedmiocie przepisów wykonaw-

czych do dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. Ust. R. P. Nr. 69, poz. 463).

5) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 lipca 1923 r. w przedmiocie częściowej zmiany rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych o przepisach wykonawczych do dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 620).

6) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 lutego 1924 r. w przedmiocie częściowej zmiany rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych o przepisach wykonawczych do dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. o stowarzyszeniach (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 169).

B. Zabór Pruski.

1) Ustawa o stowarzyszeniach z dnia 19 kwietnia 1908 r. (Dz. Ust. Rz. Niem. str. 151).

2) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 1921 r. o rozszerzeniu mocy obowiązującej ustawy niemieckiej o stowarzyszeniach z dnia 19 kwietnia 1908 r. (Dz. Ust. Rz. Niem. str. 151) na obszar b. dzielnicy pruskiej położony poza linią demarkacyjną (Dz. Ust. R. P. Nr. 105, poz. 766).

B. Zabór Austriacki.

Ustawa o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 r. (Austr. Dz. Ust. P. Nr. 76, poz. 584), zmieniona przez ustawę z dnia 3 kwietnia 1925 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 43, poz. 297).

B) Zalecenia.

1) Zalecenie w sprawie środków zapobiegających bezrobociu na roli.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1925 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące środków zapobiegających bezrobociu na roli, która to kwestja stanowi część trzeciego punktu porządku obrad sesji, i

zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju.

I.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy,

zważywszy, że Projekt Konwencji i Zalecenie w sprawie bezrobocia, przyjęte w Waszyngtonie, w zasadzie mają zastosowanie do robotników rolnych i uznając, że bezrobocie w rolnictwie ma cechy odrębne,

zaleca, by każdy Członek Międzynarodowej Or-

ganizacji Pracy rozważył środki zapobiegania bezrobociu w rolnictwie, lub zmniejszenia go, odpowiadające warunkom ekonomicznym i rolniczym kraju, i by specjalnie zbadał z tego punktu widzenia celowość:

1. zastosowania nowoczesnych sposobów technicznych zagospodarowania gruntów, obecnie nieuprawnych całkowicie, lub częściowo, które jednak przy użyciu środków tych mogłyby być doprowadzone do wydajności należytej;

2. zachęcania do wprowadzania ulepszonych systemów uprawy dla podniesienia intensywności gospodarki rolnej;

3. rozwoju kolonizacji wewnętrznej;

4. ułatwiania bezrobotnym robotnikom rolnym dostępu do robót, mających charakter czasowy, przez odpowiednie uregulowanie przewozu;

5. rozwoju przemysłu domowego i zajęć dodatkowych dla zatrudnienia tych robotników rolnych, którzy cierpią z powodu bezrobocia sezonowego, z przedsięwzięciem wszakże środków, zapewniających wykonywanie robót tych w należytych warunkach;

6. przedsięwzięcia środków zachęcających do tworzenia kooperatyw robotników rolnych dla pracy na roli oraz dla zakupu lub dzierżawy gruntów — oraz przedsięwzięcia w celu powyższym środków dla rozwoju kredytu rolnego, głównie na korzyść stowarzyszeń spółdzielczych pracowników rolnych, mających prowadzić gospodarstwa rolne.

Konferencja ogólna zaleca, by każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy składał do Międzynarodowego Biura Pracy periodyczne sprawozdanie ze środków, przedsięwziętych w celu urzeczywistnienia powyższego Zalecenia.

2) Wykaz przepisów

dotyczących spraw poruszonych przez zalecenie w sprawie środków zapobiegających bezrobociu na roli.

Zagadnienia poruszane przez powyżej umieszczone zalecenie są tak skomplikowane, że wymienienie wszystkich przepisów prawnych, mających z nimi związek, jest ogromnie utrudnionem. Wobec tego ograniczamy się do podania najważniejszych dzieł, w których to co zostało zdziałane w drodze obowiązujących obecnie lub w przeszłości przepisów, ma bliższy lub dalszy związek z ich rozstrzygnięciem.

Przepisy w sprawie pośrednictwa pracy.

1) Dekret z d. 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. Pr. P. P. Nr. 11, poz. 127).

2) Rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 24 czerwca 1919 r. o obowiązkiem zgłoszeniu zapotrzebowań wszelkiej kategorii pracowników (Tyg. Urz. Nr. 25, poz. 81).

3) Rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady

Ludowej z d. 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Tyg. Urz. Nr. 29, poz. 93).

4) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 24 lutego 1920 r. o wprowadzeniu rozporządzeń Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej do b. dzielnicy pruskiej poza b. linię demarkacyjną (Dz. Urz. Min. b. Dzieln. Pruskiej Nr. 15, poz. 137).

5) Ustawa z d. 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową (Dz. Ust. R. P. Nr. 32, poz. 195).

6) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1921 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z d. 27 stycznia 1919 roku o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 60, poz. 378).

7) Ustawa z d. 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 647).

8) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie zwrotu kosztów kancelaryjnych przez pracodawców, którzy przyjęli do pracy pracowników; poleconych przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy z d. 12 października 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 92, poz. 866), z d. 3 marca 1923 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 28, poz. 176), z d. 13 września 1923 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 93, poz. 741), z dnia

26 listopada 1923 roku (Dz. Ust. R. P. Nr. 124, poz. 1010).

9) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 14 października 1921 r. o państwowych urządach pośrednictwa pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 93, poz. 687).

10) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu z d. 15 listopada 1921 r. o obowiązku zatrudniania ciężko poszkodowanych inwalidów wojennych (Dz. Ust. R. P. Nr. 94, poz. 699).

11) Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych, Ministra Pracy i Opieki Społecznej, Ministra Skarbu oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej o obsadzaniu wolnych miejsc pracy w zakładach samorządowych oraz prywatnych, subwencjonowanych i koncesjonowanych przez Państwo (Dz. Ust. R. P. Nr. 96, poz. 707).

12) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 30 stycznia 1922 r. w przedmiocie wykonania ustawy z d. 21 października 1921 r. o zarobkowym pośrednictwie Pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 10, poz. 82).

13) Ustawa z d. 4 sierpnia 1922 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z d. 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową (Dz. Ust. R. P. Nr. 67, poz. 608).

14) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Spo-

łącznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu z d. 19 grudnia 1922 r. o karach w drodze administracyjnej za przekroczenie przepisów o obowiązku zatrudniania ciężko poszkodowanych inwalidów wojennych (Dz. Ust. R. P. Nr. 115, poz. 1047).

15) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1922 roku w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wileńską mocy prawnej dekretu o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. Ust. R. P. Nr. 116, poz. 1053).

16) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 15 lutego 1923 r. w przedmiocie zgłaszania w państwowych urzędach pośrednictwa pracy województwa poznańskiego i pomorskiego zapotrzebowań na pracowników wszelkich kategorii (Dz. Ust. R. P. Nr. 18, poz. 123).

17) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 15 lutego 1923 r. w przedmiocie państwowych urzędów pośrednictwa pracy w województwie poznańskim i pomorskim (Dz. Ust. R. P. Nr. 27, poz. 162).

18) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 marca 1923 r. w przedmiocie przekazania Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej kompetencji b. Ministrów pruskich w zakresie pośrednictwa pracy na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 255).

19) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 2 lipca 1923 r. w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wi-

leńską mocy obowiązującej ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 68, poz. 529).

20) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 listopada 1923 r. w przedmiocie zmian w rozporządzeniu z d. 30 stycznia 1922 r. do ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 126, poz. 1031).

21) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 4 grudnia 1923 r. w przedmiocie przepisów o komunalnem pośrednictwie pracy na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 27, poz. 1150 — sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 13 z r. 1924).

22) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Przemysłu i Handlu z d. 18 grudnia 1923 r. w przedmiocie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych przy państwowych urzędach pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz. Ust. R. P. Nr. 136, poz. 1132).

23) Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z d. 9 kwietnia 1924 roku w przedmiocie zastosowania stałej jednostki (franka złotego) do opłat, pobieranych od pracodawców przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy za dokonane zapośredniczenia do pracy tytułem zwrotu kosztów kancelaryjnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 33, poz. 345).

24) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Spo-

łącznej z d. 26 kwietnia 1924 r. w przedmiocie ustanowienia ulgowych opłat, popieranych od pracodawców przez państwowe urzędy pośrednictwa pracy za dokonane zapośredniczenia do pracy tytułem zwrotu kosztów kancelaryjnych, oraz ustanowienia terminu płatności wzmiankowanych opłat (normalnych i ulgowych) — (Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 404).

25) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 maja 1924 r. w przedmiocie ustalenia kaucji zarobkowych pośredników Pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 50, poz. 511).

26) Ustawa z d. 10 czerwca 1924 r. o społecznem pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 58, poz. 585).

27) Ustawa z d. 12 czerwca 1924 r. w przedmiocie uzupełnienia dekretu Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 6 lipca 1919 r. o organizacji biur pośrednictwa pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 58, poz. 586).

28) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu z d. 10 lipca 1924 r. w sprawie przedłużenia terminu zgłaszania przez pracodawców w państwowych urzędach pośrednictwa pracy wolnych miejsc dla ciężko poszkodowanych inwalidów wojennych (Dz. Ust. R. P. Nr. 63, poz. 620).

29) Rozporządzenie wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1924 roku do ustawy z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznem

pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 67, poz. 652).

30) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 30 września 1924 r. w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Przemysłu i Handlu w sprawie ustroju i zakresu działania parytetowych komisji doradczych przy biurach pośrednictwa pracy w województwach poznańskim i pomorskim (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 842).

31) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 31 grudnia 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministrem Kolei, Ministrem Robót Publicznych oraz Ministrem Sprawiedliwości w sprawie obowiązku pracodawców zawiadamiania państwowych urzędów pośrednictwa pracy o każdym wolnym lub nowo-obsadzonem miejscu (Dz. Ust. R. P. Nr. 2 z r. 1925, poz. 23).

32) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 lutego 1925 r. w sprawie zmiany rozporządzenia wykonawczego z d. 25 lipca 1924 r. do ustawy o społecznem pośrednictwie pracy (Dz. Ust. R. P. Nr. 22, poz. 157).

Przepisy w sprawie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rolnych.

1) Ustawa z d. 18 marca 1920 r. w przedmiocie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 28, poz. 165).

2) Ustawa z d. 14 lipca 1920 r. w przedmiocie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z d. 18 marca 1920 r. o wydzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 66, poz. 438).

3) Rozporządzenie wykonawcze Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 16 września 1920 r. do ustaw z d. 18 marca 1920 r. i z d. 14 lipca 1920 roku w przedmiocie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rolnych na terenie b. zaboru rosyjskiego i austriackiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 97, poz. 640).

4) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 1921 r. o rozciągnięciu mocy ustawy z d. 18 marca 1920 r. w przedmiocie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rolnych na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty: grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 71, poz. 480).

5) Ustawa z d. 30 lipca 1921 r. w przedmiocie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z d. 18 marca 1920 r. o wydzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 75, poz. 513).

6) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 28 września 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z d. 18 marca 1920 r. oraz noweli z d. 30 lipca 1921 r. w przedmiocie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rol-

nych na Ziemię Wileńską (Dz. Ust. R. P. Nr. 85, poz. 766).

Przepisy o wydzierżawianiu ziemi małorolnym i bezrolnym.

1) Dekret z d. 7 lutego 1919 r. w przedmiocie upoważnienia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych do podjęcia parcelacji majątków b. rosyjskiego Banku Włościańskiego i do wydzierżawiania dóbr państwowych małorolnym i bezrolnym Dz. Pr. P. P. Nr. 14, poz. 156).

Przepisy w sprawie zagospodarowania odłogów i pomocy rolnej.

1) Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie udzielania rolnikom poszkodowanym przez działania wojenne pożyczek bezprocentowych w postaci świadczeń w naturze lub gotówce (Dz. Pr. P. P. Nr. 27, poz. 248).

2) Ustawa z d. 13 lutego 1920 r. o przyznaniu kredytu jednego miljarда marek na zagospodarowanie odłogów gruntowych na obrzarze Rzeczypospolitej Polskiej i Ziem Wschodnich (Dz. Ust. R. P. Nr. 17, poz. 86).

3) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 23 marca 1920 r. w przedmiocie utworzenia na obszarze województwa warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego i białostockiego komitetów pomocy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 27, poz. 164).

4) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr

Państwowych w przedmiocie trybu udzielania pożyczek na pomoc rolną w województwach warszawskim, łódzkim, kieleckim, lubelskim i białostockim (Dz. Ust. R. P. Nr. 28, poz. 170).

5) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 6 kwietnia 1920 r. w przedmiocie utworzenia na obszarze b. zaboru austriackiego komitetów pomocy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 31, poz. 186).

6) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 6 kwietnia 1920 r. w przedmiocie trybu udzielania pożyczek na pomoc rolną w b. zaborze austriackim (Dz. Ust. R. P. Nr. 32, poz. 190). (Sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 34 z r. 1920).

7) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 8 czerwca 1920 r. w przedmiocie udzielania spółkom pożyczek na zagospodarowywanie odłogów (Dz. Ust. R. P. Nr. 47, poz. 295).

8) Ustawa z d. 18 marca 1921 r. o przyznaniu kredytu trzech miliardów marek na pomoc rolną (Dz. Ust. R. P. Nr. 30, poz. 174). (Patrz w przedmiocie kredytów na pomoc rolną w r. 1921 Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 232 i Nr. 24 z r. 1922 poz. 198 — w 1922 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 33 z r. 1922 poz. 276, Dz. Ust. R. P. Nr. 92 poz. 725 z r. 1923).

9) Ustawa z d. 10 czerwca 1921 r. w przedmiocie utworzenia państwowego banku rolnego (Dz. Ust. R. P. Nr. 59, poz. 359). (Patrz Dz. Ust. R. P. Nr. 88 z r. 1922 poz. 787, Dz. Ust. R. P. Nr. 43

z r. 1924 poz. 450, Dz. Ust. R. P. Nr. 4 z r. 1925 poz. 37, Dz. Ust. R. P. Nr. 69 z r. 1925 poz. 487).

10) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego i Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 10 sierpnia 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie przekazania państwowemu bankowi rolnemu przyjmowania i ściągania należności z tytułu pożyczek udzielonych przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych na pomoc rolną (Dz. Ust. R. P. Nr. 70, poz. 470).

Przepisy w sprawie osadnictwa.

1) Rozporządzenie Ministra Kolei Żelaznych w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego, Ministrem Handlu i Ministrem Przemysłu i Handlu z d. 20 lutego 1920 r. w przedmiocie stosowania ulg taryfowych i wszelkich możliwych ułatwień w przewozie kolejami żelaznymi dla rodzin, mienia, inwentarzy i materiałów budowlanych rolników przenoszących się z dotychczasowych swych siedzib w celach osadniczych na nabyte z parcelacji obszarów dworskich grunta w innych częściach państwa (Dz. Ust. R. P. Nr. 23, p. 133).

2) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 16 czerwca 1920 r. normujące użytkowanie funduszu osadniczego, przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego na mocy uchwały sejmowej z d. 19 grudnia 1919 r. Dz. Ust. R. P. Nr. 47, poz. 290 — patrz Dz. Ust. R. P. Nr. 75 z r. 1921 poz. 511).

3) Przepisy wykonawcze o stosowaniu rozporzą-

rzządzenia Rady Ministrów, normującego użytkowanie funduszu osadniczego, przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego na mocy uchwały sejmowej z d. 19 grudnia 1919 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 55 z r. 1920 poz. 341).

4) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 16 września 1920 r. w porozumieniu z Ministrami b. Dzielnicy Pruskiej i Skarbu w przedmiocie zasad i sposobu udzielania kredytów z funduszu osadniczego, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu, a przeznaczonego w kwocie 10,000.000 marek dla Urzędu Osadniczego w Poznaniu (Dz. Ust. R. P. Nr. 93, poz. 649).

5) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 11 grudnia 1920 r. w przedmiocie uzupełnienia rozporządzenia z d. 16 czerwca 1920 r., normującego użytkowanie funduszu osadniczego, przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 3 z r. 1921 poz. 9).

6) Ustawa z d. 19 kwietnia 1923 r. o przyznaniu kredytu na pomoc dla osadników (Dz. Ust. R. P. Nr. 54, poz. 375).

7) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu z d. 30 maja 1923 r. w przedmiocie wykonania ustawy z d. 19 kwietnia 1923 r. o przyznaniu kredytu na pomoc dla osadników (Dz. Ust. R. P. Nr. 70, poz. 553).

8) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 28 października 1925 r. o obniżeniu miary przerachowania należności Skarbu Państwa z tytułu pożyczek,

udzielonych osadnikom wojskowym i cywilnym (Dz. U. R. P. Nr. 14, poz. 805).

9) Niemieckie i pruskie ustawy osiedleńcze — patrz Dz. U. R. P. z r. 1925 Nr. 77 poz. 542, Nr. 78 poz. 543 i Nr. 112 poz. 796.

Przepisy w sprawie nadania ziemi żołnierzom wojska polskiego.

1) Ustawa z d. 17 grudnia 1920 r. o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. Ust. R. P. z r. 1921 Nr. 4, poz. 18).

2) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego oraz Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Spraw Wojskowych, w porozumieniu z Ministrami Skarbu i Spraw Wewnętrznych z d. 23 marca 1921 r. w przedmiocie wykonania ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 31, poz. 192).

3) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego i Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 12 marca 1922 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie przekazania państwowemu bankowi rolnemu administracji funduszami i kredytu, przeznaczonego na pomoc rolną na mocy ustawy o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 22, poz. 192).

4) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem Skarbu z d. 30 maja 1923 r. w przedmiocie udzielenia kredytu 50 miliardów marek osadnikom, korzystającym z ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o nadaniu

ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 552).

5) Ustawa z dnia 19 lutego 1925 r. o zakresie mocy obowiązującej ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o przejściu na własność Państwa Ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 22, poz. 153).

6) Patrz punkt 8 spisu poprzedniego.

Przepisy w sprawie reformy rolnej.

1) Ustawa z d. 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 70, poz. 462 — sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 83 z r. 1920 — Dz. Ust. R. P. Nr. 81 z r. 1921 poz. 559) — utraciła moc obowiązującą.

2) Przepisy wykonawcze z d. 17 sierpnia 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 83. poz. 557) — utraciły moc obowiązującą.

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 20 grudnia 1920 r. w przedmiocie administracji funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu na cele sfinansowania reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr. 3 z r. 1921 poz. 11) — utraciło moc obowiązującą.

4) Ustawa z d. 21 czerwca 1921 r. o przymusowym wykupie majątków ziemskich, znajdujących się w promieniu 15 klm. od centrów m. st. Warszawy, na cele przewidziane w art. 26 ustawy z d. 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 63, poz. 386) — utraciła moc obowiązującą.

¶ 15) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 15 wrze-

śnia 1921 r. w przedmiocie oznaczenia części państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupowi na cele przeprowadzenia reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 81, poz. 560) — utraciło moc obowiązującą.

6) Ustawa z d. 25 września 1922 r. w przedmiocie uzupełnienia ustawy z d. 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. Nr. 89, poz. 806) — utraciła moc obowiązującą.

7) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych i Ministra Skarbu z d. 10 maja 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie uchwalenia ceny sprzedaży poszczególnych gospodarstw i parcel gruntowych i rozrachunku z ich nabywcami (Dz. Ust. R. P. Nr. 44, poz. 467) — utraciło moc obowiązującą.

8) Ustawa z d. 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. Ust. R. P. z r. 1926 Nr. 1, poz. 1) — przepisy wykonawcze zostaną wydane w najbliższej przyszłości).

9) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 9 stycznia 1926 r. o ustaleniu na rok 1926 wykazu imiennego nieruchomości ziemskich podlegających wykupowi przymusowemu (Dz. U. R. P. Nr. 2, poz. 14).

10) Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 stycznia 1926 r. o ustaleniu planu parcelacyjnego na rok 1927 (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 42).

1) Ustawa z d. 6 lipca 1923 r. o ustanowieniu Urzędu Ministra Reform Rolnych (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 556).

2) Ustawa z d. 11 sierpnia 1923 r. o zakresie działania Ministra Reform Rolnych i organizacji Urzędów i Komisyj Ziemskich (Dz. Ust. R. P. Nr. 90, poz. 706).

3) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 12 marca 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości, Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Spraw Wewnętrznych w sprawie wykonania ustawy z d. 11 sierpnia 1923 r. o zakresie działania Ministra Reform Rolnych i organizacji Urzędów i Komisyj Ziemskich (Dz. Ust. R. P. Nr. 28. poz. 281).

4) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 2 czerwca 1924 r. o ustalaniu i wznawianiu zewnętrznych granic obszarów podlegających przebudowie ustroju rolnego na obszarze województw: warszawskiego, łódzkiego, białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz na obszarze okręgu administracyjnego wileńskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 55, poz. 551—sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 80, poz. 685).

5) Rozporządzenie Ministrów Reform Rolnych i Skarbu z d. 1 lutego 1924 r. w przedmiocie opłat za nadzór Urzędów Ziemskich nad działalnością osób fizycznych i prawnych oraz zastosowania franka złotego jako stałej jednostki do obliczenia tych opłat (Dz. Ust. R. P. Nr. 32, poz. 330).

Przepisy w sprawie przejęcia ziemi na rzecz państwa.

1) Ustawa z dnia 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych po-

wiatach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 4 z r. 1921 poz. 17) — przestał obowiązywać art. 2 — patrz Dz. U. R. P. Nr. 1/1926 p. 1 art. 97.

2) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 16 marca 1921 r. wydane w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 27, poz. 157).

3) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 21 kwietnia 1921 r. wydane w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie trybu postępowania w Komisjach Odwoławczych, utworzonych w myśl ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 39, poz. 239).

4) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 22 lipca 1921 r. wydane w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze oraz osób powracających do swych siedzib po dniu 1 kwietnia 1921 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 65, poz. 420 — sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 13 z r. 1923).

5) Ustawa z d. 16 sierpnia 1923 r. w przedmiocie zmian w ustawie z d. 17 grudnia 1920 r. o prze-

jęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 92, poz. 725).

6) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 11 lutego 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie wykonania ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej, zmienionej ustawą z d. 16 sierpnia 1923 r. w przedmiocie zmian w ustawie z d. 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. R. P. Nr. 18, poz. 180).

7) Ustawa z d. 19 lutego 1925 r. o zakresie mocy obowiązującej ustawy z dnia 17 grudnia 1920 r. o przejściu na własność państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy z d. 17 grudnia 1920 r. o nadaniu ziemi żołnierzom wojska polskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 22, poz. 153).

Przepisy w sprawie parcelacji.

1) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 27 kwietnia 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w przedmiocie postępowania przy parcelacji posiadłości ziemskich prowadzonej przez osoby prywatne (Dz. Ust. R. P. Nr. 43, poz. 264).

2) Ustawa z d. 18 października 1921 r. w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nie-

ruchomości drogą parcelacji (Dz. Ust. R. P. Nr. 87, poz. 636).

3) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 14 listopada 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w przedmiocie parcelacyjnego podziału ziemi na obszarze województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, białowieckiego i wołkowyskiego województwa białostockiego (Dz. U. R. P. Nr. 1 z r. 1922 poz. 3).

4) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 30 listopada 1922 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości o warunkach udzielania instytucjom upoważnienia do przeprowadzania parcelacji nieruchomości (majątków) ziemskich, oraz sposobie jej prowadzenia (Dz. Ust. R. P. Nr. 112, poz. 1024).

5) Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 1 lutego 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Reform Rolnych w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do obliczenia opłat za nadzór nad instytucjami upoważnionymi do przeprowadzania parcelacji (Dz. Ust. R. P. Nr. 14, poz. 137).

6) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 27 maja 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w przedmiocie parcelacyjnego podziału ziemi na obszarze powiatów wileńskiego, święciańskiego, oszmiańskiego, trockiego i brasławskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 48, poz. 486).

Przepisy w sprawie komasacji.

1) Ustawa z d. 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz. Ust. R. P. Nr. 92, poz. 718) i z d. 18 grudnia 1925 r. w sprawie zmian i uzupełnień w ustawie z 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz. Ust. R. P. Nr. 15. poz. 84).

2) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 27 lutego 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w przedmiocie wykonywania ustawy z d. 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz. Ust. R. P. Nr. 26, poz. 266). (Zmiana w Dz. U. R. P. Nr. 46/1925 poz. 318).

3) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 24 maja 1924 r. o upoważnieniu do zawodowego scalania gruntów (Dz. Ust. R. P. Nr. 55, poz. 550).

4) Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z d. 17 października 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu o państwowej pomocy kredytowej przy scalaniu gruntów (Dz. Ust. R. P. Nr. 94, poz. 881). (Zmiana w Dz. Ust. R. P. Nr. 80/1925 poz. 427).

Przepisy w sprawie likwidacji serwitutów.

1) Ustawa z d. 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Ust. R. P. Nr. 42, poz. 249).

2) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie wykonania ustawy o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego z d. 7 maja 1920 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 57, poz. 352).

3) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 27 lipca 1921 r. o uzupełnieniu rozporządzenia z d. 16 czerwca 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy z d. 7 maja 1920 roku o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Ust. R. P. Nr. 79, poz. 542).

4) Ustawa z d. 10 stycznia 1922 r. w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach: wołyńskim, poleskim i nowogródzkim oraz w powiatach białowieskim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 10, poz. 65). Patrz Dz. U. R. P. Nr. 78 z r. 1923 poz. 613.

5) Ustawa z d. 7 kwietnia 1922 r. w przedmiocie uzupełnienia i zmian w ustawie z d. 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Ust. R. R. Nr. 30, poz. 239). (Sprostowanie Dz. Ust. R. P. Nr. 35 z r. 1922 poz. 304).

6) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 14 grudnia 1922 r. w przedmiocie wykonywania ustawy z d. 7 maja 1920 r. ze zmianami wprowadzonymi ustawą z d. 7 kwietnia 1922 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz. Ust. R. P. Nr. 8 z r. 1923 poz. 49).

7) Rozporządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z d. 14 grudnia 1922 r. o wykonaniu ustawy z d. 10 stycznia 1922 r. w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach: wołyńskim, poleskim i nowogródzkim oraz w powia-

tach: białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 8, poz. 50).

Przepisy w sprawie meljoracji.

1) Ustawa z d. 26 października 1921 r. o popieraniu publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 671). (Zmiana w Dz. U. R. P. Nr. 75 z r. 1925 poz. 524).

2) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21 grudnia 1921 r. o zniesieniu państwowego Urzędu meljoracji rolnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 2 z r. 1922 poz. 8 — patrz Dz. Ust. R. P. Nr. 11 z r. 1924 poz. 97).

3) Ustawa z d. 22 lipca 1925 r. o państwowym funduszu kredytu na meljoracje rolne (Dz. Ust. R. P. Nr. 88, poz. 609).

Przepisy w sprawie przenoszenia własności ziemskiej.

1) Ustawa z d. 2 sierpnia 1919 r. o upoważnieniu Rządu do wydania rozporządzenia normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskiej (Dz. Pr. P. P. Nr. 64, poz. 384).

2) Rozporządzenie tymczasowe Rady Ministrów z d. 1 września 1919 r. normujące przenoszenie własności nieruchomości ziemskich (Dz. Ust. R. P. Nr. 73, poz. 428 — patrz Dz. Ust. R. P. Nr. 52 z r. 1921 poz. 325 — Dz. Pr. P. P. Nr. 16 z r. 1919 poz. 153 — (Dz. Ust. R. P. Nr. 48 z r. 1924 poz. 485).

3) Ustawa z d. 2 lipca 1924 r. w przedmiocie umów sprzedaży lub przyrzeczenia sprzedaży nie-

ruchomości na terenie b. zaboru rosyjskiego (Dz. Ust. R. P. Nr. 69, poz. 669 — patrz Dz. Ust. R. P. Nr. 106 z r. 1921, poz. 767).

Przepisy w sprawie odbudowy.

1) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 25 marca 1919 r. w przedmiocie udzielania rolnikom poszkodowanym przez działania wojenne pożyczek bezprocentowych w postaci świadczeń w naturze lub gotówce (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 248).

2) Ustawa z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 368 — Dz. U. R. P. Nr. 75 z r. 1921, poz. 511).

3) Rozporządzenie Ministra Skarbu, Robót Publicznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Likwidacyjnego z dnia 12 stycznia 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 88).

4) Ustawa z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 143).

5) Rozporządzenie wykonawcze Ministra Robót Publicznych do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz. U. R. P. Nr. 43, poz. 264).

6) Ustawa z dnia 15 lipca 1920 r. zmieniająca art. 8 ustawy z dnia 18 lipca 1920 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 405).

7) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie dostarczenia drewna budulcowego z lasów państwowych i prywatnych na cele odbudowy na okres 5-letni od r. 1920—21 do r. 1924—25 (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 586 — sprostowanie Dz. U. R. P. Nr. 103 z r. 1920 — patrz również Dz. U. R. P. Nr. 9 z r. 1921 poz. 46, Dz. U. R. P. Nr. 45 z r. 1921 poz. 273 i Dz. U. R. P. Nr. 65 z r. 1921 poz. 417).

8) Ustawa z dnia 21 stycznia 1921 r., zmieniająca art. 8 ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. w brzmieniu ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych lub uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 72).

9) Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o państwowym banku odbudowy (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 217).

10) Ustawa z dnia 6 lipca 1923 r. o poborze daniny leśnej na cele odbudowy kraju (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 676 — patrz Dz. U. R. P. Nr. 105 z r. 1923 poz. 823).

Przepisy w sprawie przemysłu ludowego.

1) Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o popieraniu przemysłu ludowego (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 778).

2) Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 22 listopada 1924 r. w celu wykonania ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o popieraniu przemysłu ludowego (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 971).

Przepisy w sprawie kooperacji.

1) Ustawa z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. Nr. 111, poz. 733 — patrz Dz. U. R. P. Nr. 50 z r. 1924 poz. 504).

2) Rozporządzenie Ministra skarbu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości w przedmiocie organizacji Rady Spółdzielczej (Dz. U. R. P. Nr. 112, poz. 776).

3) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przedmiocie rejestracji spółdzielni (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 138 — patrz Dz. U. R. P. Nr. 14 z r. 1919 poz. 164, Nr. 53 z r. 1919, Nr. 37 z r. 1919 poz. 279 i 280, Nr. 25 z r. 1921 poz. 138, Nr. 21 z r. 1922 poz. 170, Nr. 74 z r. 1922 poz. 668, Nr. 126 z r. 1923, poz. 1019).

4) Ustawa z dnia 7 kwietnia 1922 r. o łączeniu się spółdzielni (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 265).

5) Ustawa z dnia 4 grudnia 1923 r. w przedmiocie częściowej zmiany ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. Nr. 135, poz. 1119).

Patrz Dz. U. R. P. z r. 1925 Nr. 1 poz. 2 — i Nr. 30 poz. 212.

3) Zalecenie w sprawie ochrony kobiet-pracownic najemnych w rolnictwie przed porodem i po porodzie.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące ochrony kobiet-pracownic najemnych w rolnictwie przed porodem i po porodzie, która to kwestja stanowi część punktu trzeciego porządku obrad sesji, i zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju:

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy przedsięwziął środki, celem zapewnienia kobietom-pracownicom najemnym w gospodarstwach rolnych ochrony przed porodem i po porodzie, zbliżonej do tej, jaką przewiduje Projekt Konwencji przyjęty przez Międzynarodową Konferencję Pracy w Waszyngtonie dla kobiet, zatrudnionych w przemyśle i handlu, i aby środki te obejmowały prawo

do niestawienia się do pracy przez pewien okres przed porodem i po porodzie, oraz prawo do zasiłków w ciągu tego okresu pokrywanych z funduszków publicznych, lub też na zasadzie pewnego systemu ubezpieczeniowego*).

4) Zalecenie w sprawie pracy nocnej kobiet w rolnictwie.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski w sprawie pracy nocnej kobiet w rolnictwie, która to kwestja stanowi część punktu trzeciego porządku obrad sesji, i

zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie, dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy, w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części Traktatów Pokoju:

*) Patrz podany przy konwencji w sprawie ubezpieczeń społecznych wykaz przepisów prawnych, obowiązujących w dziedzinie ubezpieczenia od choroby (w szczególności art. art. 30, 33 p. b) i c) ustawy z dnia 19 maja 1920 r.).

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

by każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy przedsięwziął środki, w celu takiego uregulowania pracy nocnej kobiet-pracownic najemnych w gospodarstwach rolnych, aby zapewniony im był okres wypoczynku, odpowiadający wymaganiom ich budowy fizycznej i obejmujący conajmniej 9 godzin, o ile to możliwe, kolejnych*).

5) Zalecenie w sprawie pracy nocnej dzieci i młodocianych w rolnictwie.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące nocnej pracy dzieci i młodocianych w rolnictwie, która to kwestja stanowi część trzeciego punktu porządku obrad sesji, i

zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowie-

*) Praca nocna kobiet w rolnictwie nie jest naogół stosowana w Polsce. Jednakże kobiety pracują przy doju krów już od 4-ej — 5-ej zrana.

niami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju;

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

I.

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy przedsięwziął środki w celu takiego uregulowania pracy nocnej dzieci poniżej lat czternastu w gospodarstwach rolnych, aby zapewniony im był okres wypoczynku, odpowiadający wymaganiom ich budowy fizycznej i obejmujący conajmniej dziesięć godzin kolejnych.

II.

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy przedsięwziął środki w celu takiego uregulowania nocnej pracy młodocianych od lat 14-stu do 18-stu w gospodarstwach rolnych, aby zapewniony im był okres wypoczynku, odpowiadający wymaganiom ich budowy fizycznej i obejmujący conajmniej dziesięć godzin kolejnych*).

6) Zalecenie w sprawie rozwoju zawodowego wyszktałcenia rolniczego.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,
zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną

*) Praca nocna dzieci i młodocianych w rolnictwie nie jest stosowana w Polsce.

Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące rozwoju zawodowego wykształcenia rolniczego, która to kwestja stanowi część czwartego punktu porządku obrad sesji, i

zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju:

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy poczynił starania celem rozwinięcia zawodowego wykształcenia rolniczego, w szczególności zaś umożliwił pracownikom najemnym w rolnictwie korzystanie z wykształcenia tego w tych samych warunkach, w jakich korzystają z niego inne osoby zatrudnione w rolnictwie.

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy nadsyłał do Międzynarodowego Biura Pracy sprawozdanie perjodyczne, zawierające możliwie wyczerpujące informacje o stosowaniu ustaw, wydatkach poczynionych i środkach przedsięwziętych w celu rozwoju zawodowego kształcenia rolniczego.

7) Wykaz przepisów

dotyczących elementarnego wykształcenia rolniczego.

1) Ustawa z dnia 9 lipca 1910 r. o ludowych szkołach rolniczych (Dz. Ust. R. P. Nr. 62, poz. 398).

2) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 16 marca 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Aprowizacji w przedmiocie uposażenia kierowników (czek) i nauczycieli (lek) publicznych ludowych szkół rolniczych oraz ustanowienia opłat uczniów i uczenie publicznych ludowych szkół rolniczych za koszty utrzymania w internatach szkolnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 229).

3) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1921 r. w przedmiocie rozciągnięcia na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie i powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych (Dz. Ust. R. P. Nr. 66, poz. 427).

4) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 4 września 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wileńską mocy obowiązującej ustawy z d. 9 lipca 1920 r. o ludowych szkołach rolniczych (Dz. Ust. R. P. Nr. 78, poz. 712).

Pozatem należy wymienić: *a*) Program ludowej szkoły rolniczej męskiej o kursie 11-miesięcznym — Wydawnictwo Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych r. 1921 Nr. 13; *b*) Program ludowej

szkoły rolniczej żeńskiej o kursie 11-miesięcznym, Wydawnictwo Ministerstwa Rolnictwa i D. P. z r. 1921 Nr. 12; c) Wskazówki organizacyjno-metodyczne i programy nauczania na kursach rolniczych krótkoterminowych — Wydawnictwo Ministerstwa Rolnictwa i D. P. z r. 1922 serja A Nr. 14.

8) Zalecenie w sprawie warunków mieszkaniowych robotników rolnych.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące warunków mieszkaniowych pracowników rolnych, która to kwestja stanowi część czwartego punktu porządku obrad sesji, i

zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowieniami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju:

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

I.

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy uregulował w drodze ustawodawczej lub

innej, o ile dotychczas tego nie uczynił, warunki mieszkaniowe robotników rolnych z uwzględnieniem specjalnych warunków klimatycznych i innych pracy rolniczej danego kraju i po zasięgnięciu opinii zainteresowanych organizacji zawodowych pracodawców i pracowników, o ile organizacje takie istnieją.

II.

Regulacja ta dotyczyć winna lokali, dostarczanych przez pracodawców, bez względu na to, czy pracownicy otrzymują pomieszczenie pojedynczo, grupami lub z rodzinami, bądź w domu pracodawców, bądź w budynkach oddawanych przez pracodawców do ich rozporządzenia.

III.

Regulacja ta zawierać winna następujące postanowienia:

a) lokale, przeznaczone dla rodzin robotniczych, grup robotników i robotników pojedynczych, winny zawierać pokoje, które mogą być ogrzewane, chyba że warunki klimatyczne czynią ogrzewanie zbędnym.

b) W lokalach przeznaczonych dla grup robotników, winny znajdować się łóżka po jednym na każdego pracownika; lokale te winny być urządzone i rozmieszczone w ten sposób, aby robotnicy mogli przestrzegać czystości. Dla osób różnych płci winny być przeznaczone osobne lokale. W lokalach zajmowanych przez rodziny winny być poczynione stosowne zarządzenia ze względu na dzieci.

c) Obory, stajnie i szopy nie mogą być użytkowane jako miejsca spania dla robotników.

IV.

Każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy winien przedsięwziąć środki dla zapewnienia stosowania powyższego unormowania*).

9) Zalecenie w sprawie ubezpieczeń społecznych w rolnictwie.

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Ligi Narodów,

zwołana w Genewie przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy i zgromadzona tam 25 października 1921 r. na swej trzeciej sesji,

postanowiwszy przyjąć różne wnioski, dotyczące ochrony pracowników rolnych w chorobie, niezdolności do pracy i starości, która to kwestja stanowi część punktu czwartego porządku obrad sesji, i zdecydowawszy, że wnioski te winny być ujęte w formę zalecenia,

przyjmuje następujące Zalecenie dla złożenia go Członkom Międzynarodowej Organizacji Pracy w celu urzeczywistnienia go przez ustawy poszczególnych państw, lub w innej drodze, zgodnie z postanowie-

*) Warunki mieszkaniowe robotników rolnych omawiają zwykle umowy zbiorowe, względnie orzeczenia Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych. Pozatem istnieją tylko podane powyżej rozporządzenia w przedmiocie utrzymania studni i w przedmiocie domów mieszkalnych dla robotników rolnych.

niami Części XIII Traktatu Wersalskiego i odpowiednich części innych Traktatów Pokoju:

Ogólna Konferencja Międzynarodowej Organizacji Pracy zaleca:

By każdy Członek Międzynarodowej Organizacji Pracy rozciągnął swe ustawy i przepisy o ubezpieczeniu na wypadek choroby, niezdolności do pracy, starości i innych analogicznych ryzyk społecznych na pracowników najemnych w rolnictwie, na warunkach równoważnych tym, które obowiązują dla pracowników przemysłowych i handlowych.

10) Wykaz przepisów

dotyczących spraw, poruszanych przez zalecenie w sprawie ubezpieczeń społecznych w rolnictwie.

Ubezpieczenia na wypadek choroby.

B. Zabór Rosyjski.

(Dla robotników rolnych niewprowadzone w życie).

1) Ustawa z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkiem ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 272).

2) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 6 listopada 1920 r. o podwyższeniu maksymalnej płacy ustawowej dla osób ubezpieczonych w Kasach Chorych (Dz. U. R. P. Nr. 109, poz. 724).

3) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 21 marca 1921 r. w przedmiocie przepisów wyborczych dla Kas Chorych (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 211).

4) Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z d. 19 maja 1921 r. w przedmiocie opustu od cen, oznaczonych w taksie aptekarskiej za lekarstwa wydawane na kwit Kas Chorych i wydawanie tych lekarstw (Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 419).

5) Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z d. 16 czerwca 1921 r. w przedmiocie wykonywania nadzoru państwowego nad Kasami Chorych w zakresie lecznictwa (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 561).

6) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 10 sierpnia 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wileńską mocy obowiązującej ustawy z d. 19 maja 1920 r. i o obowiązującym ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 627).

7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra Zdrowia Publicznego z d. 22 września 1920 r. w sprawie ustalenia terminu wejścia w życie ustawy z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby w powiecie wileńskim (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 768).

8) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 16 października 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, pow.: grodzieński i wołkowyski i gm.: białowieską, masiewską i suchopolską pow. bielskiego województwa białostockiego (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 897).

9) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 6 grudnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji Okręgowych Urzędów Ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 1059).

10) Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego i Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 26 marca 1923 r. w przedmiocie opustu cen oznaczonych w taksie aptekarskiej za lekarstwa wydawane na koszt Kas Chorych i wydawania tych lekarstw (Dz. U. R. P. Nr. 61, poz. 448).

11) Ustawa z d. 6 lipca 1922 r. w przedmiocie zmiany artykułów 103, 104 i 105 ustawy z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 589).

12) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 grudnia 1923 r. w przedmiocie niektórych zmian i uzupełnień w rozporządzeniu z d. 21 marca 1921 r. w przedmiocie przepisów wyborczych dla Kas Chorych (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 21).

13) Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 stycznia 1924 r. w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do opłat na rzecz Kas Chorych i Związków Kas Chorych (Dz. U. R. P. Nr. 13, poz. 120).

14) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 26 maja 1924 r. w przedmiocie tymczasowego rozszerzenia działalności Okręgowych Urzędów Ubezpieczeń z siedzibą w Warszawie i Lwowie (Dz. U. R. R. Nr. 48, poz. 491).

15) Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 czerwca 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w sprawie rachowania na złote kwot pieniężnych, wyrażonych w ustawie z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu od choroby (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 591).

16) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 9 lipca 1924 r. w sprawie ustanowienia i kompetencji Głównego Urzędu Ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 619).

17) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 25 lipca 1924 r. w sprawie ustalenia terminu wejścia w życie ustawy z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby w powiecie grodzieńskim (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 648).

18) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 7 listopada 1924 r. w sprawie terminu wprowadzenia w życie dla poszczególnych powiatów rozporządzenia Rady Ministrów z d. 10 sierpnia 1922 r. w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wileńską mocy obowiązującej ustawy z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby oraz rozporządzenia z d. 16 października 1922 roku w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, pow.: grodzieński i wołkowyski i gm.: białowieską,

masiewską i suchopolską pow. bielskiego woj. białostockiego (Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 918).

19) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 17 grudnia 1924 r. w sprawie rozszerzenia działalności Okręgowego Urzędu Ubezpieczeń z siedzibą w Warszawie na województwo poleskie (Dz. U. R. P. Nr. 113, poz. 1007).

20) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 listopada 1925 r. w sprawie rozszerzenia działalności Okręgowego Urzędu Ubezpieczeń z siedzibą w Warszawie na województwo nowogrodzkie (Dz. U. R. P. Nr. 122, poz. 876).

B. Zabór Pruski.

Poza ustawami i rozporządzeniami wymienionymi wyżej pod Nr. 1, 2, 3, 10, 11, 12, 13, 15 i 16 wykazu ustaw i rozporządzeń w tej dziedzinie dla b. zaboru rosyjskiego, obowiązują następujące rozporządzenia:

1) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 27 lipca 1920 r. w sprawie wprowadzenia w b. dzielnicy pruskiej ustawy sejmowej z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 578 — Dz. Urz. b. Dz. Prusk. Nr. 45, poz. 377).

2) Przepisy wykonawcze z d. 3 sierpnia 1920 r. do rozporządzenia z d. 27 lipca 1920 r. w sprawie wprowadzenia w b. dzielnicy pruskiej ustawy sejmowej z d. 19 maja 1920 roku o obowiązkowym

ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. Urz. Min. b. Dz. Prusk. Nr. 45, poz. 378).

3) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 28 lipca 1920 r. dotyczące Kas Chorych (Dz. U. Min. b. Dz. Prus. Nr. 45, poz. 379).

4) Rozporządzenie z d. 20 lipca 1919 r. dotyczące zmian ordynacji ubezpieczeniowej (Tygodnik Urzędowy Nr. 35, poz. 107).

5) Rozporządzenie z d. 14 maja 1920 r. w przedmiocie zmiany art. 4 rozporządzenia z d. 29 lipca 1919 r. dotyczącego zmian ordynacji ubezpieczeniowej Dz. Urz. Min. b. Dz. Prusk. Nr. 46, poz. 385).

6) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 17 września 1921 r. w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie dokonywania rachunków pomiędzy Kasami Chorych b. dzielnicy pruskiej a Skarbem Państwa (Dz. Ust. R. P. Nr. 84, poz. 599).

7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 27 marca 1922 r. w przedmiocie utworzenia i organizacji Okręgowego Urzędu Ubezpieczeń dla b. zaboru pruskiego (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 194).

8) Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego i Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 15 grudnia 1922 r. w przedmiocie nadzoru państwowego nad Kasami Chorych w zakresie lecznictwa na obszarze woj. poznańskiego i pomorskiego (Dz. U. R. P. Nr. 10 z r. 1923 poz. 65).

9) Rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego

i Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 15 grudnia 1922 r. w przedmiocie opustu od cen oznaczonych w taksie aptekarskiej za lekarstwa wydawane na koszt Kas Chorych i wydawania tych lekarstw na obszarze woj.: poznańskiego i pomorskiego (Dz. U. R. P. Nr. 10 z r. 1923 poz. 66).

10) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 30 czerwca 1923 r. w przedmiocie odroczenia terminu utworzenia Okręgowego Urzędu Ubezpieczeń w Toruniu (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 524).

Pozatem w myśl art. 107 ustawy z d. 19 maja 1920 roku pozostają w mocy przepisy niemieckiej ordynacji ubezpieczeniowej z d. 19 lipca 1911 r. (Dz. U. Rzeszy str. 509), dotyczące postępowania administracyjnego, cywilno-sądowego, egzekucyjnego i konkursowego przy ściąganiu i zabezpieczeniu zaległych należności oraz w sprawie stosunku zakładów ubezpieczeniowych do Kas Chorych (art. 1501—1544).

B. Zabór Austriacki.

Poza ustawami i rozporządzeniami wymienionemi powyżej pod Nr. Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 i 16 wykazu ustaw i rozporządzeń obowiązujących w tej dziedzinie w b. zaborze rosyjskim — obowiązują następujące rozporządzenia:

1) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie wprowadzenia ustawy z d. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby na terytorjum b. zaboru

austriackiego (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 316 — sprostowanie w Dz. U. R. P. Nr. 52 z r. 1920).

2) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 18 listopada 1920 r. w przedmiocie uzupełnienia przepisów o wprowadzeniu w życie na obszarze b. zaboru austriackiego ustawy z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby (Dz. U. R. P. Nr. 113, poz. 750).

3) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 stycznia 1922 r. o ubezpieczeniu pracowników rolnych i leśnych oraz służby domowej w gospodarstwach wiejskich w b. zaborze austriackim (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 149 — patrz ustawę z d. 6 lipca 1923 r. — Nr. 11 podanego powyżej spisu dla zaboru rosyjskiego).

Pozatem w myśl art. 107 ustawy z d. 19 maja 1920 r. pozostają w mocy przepisy austriackiej ustawy o ubezpieczeniu robotników na wypadek choroby z d. 30 marca 1888 r. (Dz. U. P. Nr. 33) w sprawie postępowania administracyjnego, cywilno-sądowego, egzekucyjnego i konkursowego przy ściąganiu i zabezpieczeniu zaległych należności i w sprawie stosunku zakładów ubezpieczeniowych do Kas Chorych.

**Ubezpieczenia inwalidowe, od starości i t. d.
w b. zaborze pruskim.**

1) Ordynacja ubezpieczeniowa Rzeszy Niemieckiej z 19 lipca 1911 r. (Dz. Ust. Rzeszy str. 509 Księga I, IV, V, VI).

2) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie ubezpieczenia inwalidowego z 2 sierpnia 1920 r. (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 45, poz. 380).

3) Rozporządzenie z dnia 10 stycznia 1921 r. w sprawie wykonywania nadzoru oraz sprawowania orzecznictwa w najwyższej instancji w sprawach ubezpieczenia inwalidowego, ubezpieczenia od wypadków oraz ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 5, poz. 24).

4) Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. w przedmiocie dodatków drożyznianych do rent ubezpieczenia inwalidów, z powodu starości i dla rodzin po ubezpieczonych, zapewnionych obowiązującą w b. Dzielnicy Pruskiej ordynacją ubezpieczeniową Rzeszy Niemieckiej (Dz. U. Rz. Niem. str. 509) — (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 180).

5) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 1 listopada 1921 r. w sprawie ustroju i wewnętrznego toku czynności Trybunału dla spraw ubezpieczeń społecznych (Dz. Ust. R. P. Nr. 12 z 1922 r. poz. 110).

6) Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 17 marca 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministrem Przemysłu i Handlu w przedmiocie zastosowania jednostki stałej do wymiaru składek w zakresie ubezpieczenia na wypadek niezdolności do pracy, starości i na korzyść pozostałych po ubezpieczonych rodzin w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 291).

7) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 czerwca 1924 r. o zastosowaniu złotego do obliczania wkładek (premij), jakoteż świadczeń pieniężnych (rent) i o przerachowaniu na złote dawnych zobowiązań rentowych w ubezpieczeniu na wypadek niezdolności do pracy, na starość i na korzyść pozostałych po ubezpieczonych rodzin w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 549) — zmiany w Dz. U. R. P. Nr. 65 z r. 1925 poz. 452.

8) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 1 października 1924 r. w sprawie opłat ryczałtowych dla Wyższych Urzędów Ubezpieczeń Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 838).

Ubezpieczenie urzędników prywatnych w b. dzielnicy pruskiej.

1. Ustawa z d. 20 grudnia 1911 r. o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Dz. Ust. Rzeszy Niem. str. 989).

2 Rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z d. 15 kwietnia 1919 r., dotyczące opłaty składek na ubezpieczenie urzędników prywatnych (Tygodnik Urzędowy Nr. 8, poz. 35).

3) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z d. 27 lipca 1920 roku dotyczące ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 46. poz. 392).

4) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie organizacji ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 81, poz. 553).

5) Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej

z d. 10 stycznia 1921 r. w sprawie wykonywania nadzoru oraz sprawowania orzecznictwa w najwyższej instancji w sprawach ubezpieczenia inwalidowego, ubezpieczenia od wypadków oraz ubezpieczenia urzędników prywatnych (Dz. Urz. Min. b. Dz. Pr. Nr. 5, poz. 24).

6) Ustawa z d. 22 września 1922 r. w przedmiocie zmiany ustawy niemieckiej z d. 20 grudnia 1911 r. o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 804) — zmiana w Dz. U. R. Nr. 19 z r. 1926 poz. 121.

7) Ustawa z d. 31 stycznia 1923 r. dotycząca sprostowania ustawy z d. 22 września 1922 roku w przedmiocie zmiany ustawy niemieckiej z dnia 20 grudnia 1911 r. o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 144).

8) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 29 lutego 1924 r. w przedmiocie dodatków drożyznianych do rent zapewnionych obowiązującą w b. dzielnicy pruskiej ustawą o ubezpieczeniu urzędników prywatnych (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 233) — (o ile niesprzeczne z poniżej podanem rozporządzeniem z dnia 28 VI. 1924 r.).

9) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 28 czerwca 1924 r. o zastosowaniu złotego do obliczania składek (premij), jakoteż świadczeń pieniężnych (rent) i o przerachowaniu na złote dawnych zobowiązań rentowych w ubezpieczeniu urzędników prywatnych w b. dzielnicy pruskiej (Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 571 — sprostowanie Dz. U. R. P. Nr. 61 z r. 1924).

10) Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 15 listopada 1925 r. w sprawie udziału ubezpieczalni krajowej (Wydział Ubezpieczenia Urzędników Prywatnych) w Poznaniu w kosztach Wyższego Urzędu Ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 527).

Ustawy i rozporządzenia dotyczące ubezpieczenia pensyjnego pracowników (dotyczy pracowników podlegających ustawie z 13 stycznia 1914 r. o umowie służbowej osób, pełniących usługi wyższego rodzaju w gospodarczych przedsiębiorstwach rolniczych i lasowych) (ustawa o urzędnikach dóbr) (Austr. Dzień. Ust. Pań. z r. 1914 Nr. 9).

1) Ustawa z d. 16 grudnia 1906 r. o ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Austr. Dzień. Ust. Pań. r. 1907 Nr. 1).

2) Rozporządzenie cesarskie z dnia 25 czerwca 1914 r. o ubezpieczeniu pensyjnym (Austr. Dzień. Pań. Nr. 138).

3) Ustawa z d. 10 czerwca 1921 r. w przedmiocie zmiany przepisów ustawy z d. 16 grudnia 1906 r. (Austr. Dzień. Ust. Pań. z r. 1907 Nr. 1) o ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej w brzmieniu rozporządzenia cesarskiego z d. 25 czerwca 1914 r. o ubezpieczeniu pensyjnym (Austr. Dzień. Ust. Pań. Nr. 138) (Dz. Ust. R. P. Nr. 59, poz. 370).

4) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 6 sierpnia 1921 r. w przedmiocie reorganizacji Zakładu Pensyjnego dla Funkcjonariuszy (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 524).

5) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 2 stycznia 1922 r. w przedmiocie zastępczego ubezpieczenia pensyjnego funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 37).

6) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 13 czerwca 1922 r. w przedmiocie wyborów delegatów na walne zgromadzenie Zakładu Pensyjnego dla Funkcjonariuszy (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 499).

7) Ustawa z d. 22 września 1922 r. w przedmiocie zmiany przepisów austriackiej ustawy z d. 16 grudnia 1906 r. o ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Austr. Dien. Ust. Pań. z r. 1907 Nr. 1) w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem cesarskim z d. 25 czerwca 1914 r. (Austr. Dien. Ust. Pań. Nr. 138) i ustawą z dnia 10 czerwca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 803).

8) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 27 grudnia 1922 r. w przedmiocie zwolnienia funkcjonariuszy związków komunalnych, tudzież ich zakładów i przedsiębiorstw od obowiązku ubezpieczenia pensyjnego funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Dz. U. R. P. Nr. 10 z 1923 r. poz. 61 — sprostowanie w Dz. U. R. P. Nr. 24 z r. 1923).

9) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 28 grudnia 1922 r., dotyczące czę-

ściowej zmiany rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 2 stycznia 1922 r. w przedmiocie zastępczego ubezpieczenia pensyjnego funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Dz. U. R. P. Nr. 10 z r. 1923 poz. 62).

10. Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 18 stycznia 1924 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie zastosowania jednostki stałej w ustawie o ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszy w służbie prywatnej i niektórych funkcjonariuszy w służbie publicznej (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 159) (o ile niesprzeczne z podanem poniżej rozporządzeniem z d. 28 VI. 1924 r.).

11) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 28 czerwca 1924 r. o zastosowaniu złotego do obliczania składek (premij) jakoteż świadczeń pieniężnych (rent) i o przerachowaniu na złote dawnych zobowiązań rentowych w ubezpieczeniu pensyjnym funkcjonariuszy w b. dzielnicy austriacko-węgierskiej (Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 572).

We wszystkich dzielnicach obowiązuje:

Ustawa z dnia 5 lipca 1923 r. w przedmiocie rozciągnięcia na obywateli państw obcych przepisów prawnych o odszkodowaniu z tytułu nieszczęśliwych wypadków przy pracy, niezdolności do pracy, starości, śmierci, jakoteż braku pracy (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 587).

Stan przepisów prawnych do dnia 23/III 1926 r.

DODATEK.

Powody

do wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 23 marca 1926 r. w sprawie skargi organizacji ziemiańskich przeciwko rozporządzeniu Ministra Pracy z dnia 17 lipca 1925 r.

Rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 17 lipca 1925 r., ogłoszonym w Nr. 164 Monitora Polskiego z dnia 18 lipca 1925 r. powołaną została na podstawie art. 1 i 2 ustawy z d. 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. poz. 686) Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza dla rozpatrzenia postulatów, wyszczególnionych w memorjale organizacji zawodowych robotników rolnych dla terenu województw: warszawskiego, lubelskiego, kieleckiego, łódzkiego, białostockiego, poznańskiego i pomorskiego, przy czem skład Komisji został w ten sposób określony, że poza przewodniczącym i jego zastępcą, zamianowanymi przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej, oraz poza delegatami rządowymi i delegatami związków pracowników rolnych w rozporządzeniu wyszczególnionymi, mają wyznaczyć Związek Ziemian w Warszawie dwóch delegatów, Zjednoczenie Producentów Rolnych w Poznaniu jednego delegata, Pomorskie Towarzystwo Rolnicze jednego delegata, Związek Pracodawców Niemieckich w Rolnictwie na Wielkopolskę jednego delegata i Związek Ziemian okolic Wisły w Toruniu jednego delegata. Pierwsze posiedzenie Komisji wyzvaczone zostało na dzień 25 lipca 1925 r. w gmachu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Warszawie.

Pismem z d. 20 lipca 1925 r. L. 680/P. III zwróciło się Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej do wyżej wymienionych związków pracodawców rolnych z prośbą o wydelegowanie stosownie do powyższego rozporządzenia do Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej delegatów i o zaopatrzenie ich w należyte pełnomocnictwa.

Na to pismo Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej względnie na rozporządzenie tegoż Ministerstwa z d. 17 lipca 1925 r. wniósł adw. Ryszard Gerlicz jako pełnomocnik Związku Ziemian w Warszawie, Pomorskiego Towarzystwa Rolniczego w Toruniu, Zjednoczenia Producentów Rolnych w Poznaniu i Związku Pracodawców Niemieckich w Rolnictwie na Wielkopolskę cztery równobrzmiące skargi, oraz jako pełnomocnik 2112 właścicieli majątków ziemskich 25 równobrzmiących skarg do Najwyższego Trybunału Administracyjnego. W skargach tych, tak w jednych jak i w drugich, zarzucono nielegalność rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 17 lipca 1925 r. Nielegalności tej dopatrują się skarżący w tem, że orzeczeniem Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z d. 21 marca 1925 r. zostały warunki pracy i płacy robotników rolnych ustalone na przeciąg jednego roku, a to od 1 kwietnia 1925 r. do 31 marca 1926 r., a wobec tego nie mógł mieć miejsca zatarg zbiorowy, uprawniający Ministra Pracy i Opieki Społecznej w myśl ustawy z d. 18 lipca 1924 r. do powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, gdyż według art. 3 tejże ustawy mogłyby jedynie postanowienia umowy polubownej

wejść w miejsce postanowień obowiązującego orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z dnia 21 marca 1925 r.

Najwyższy Trybunał Administracyjny rozpatrywał powyższe skargi łącznie, jako zwrócone przeciwko rozporządzeniu z d. 17 lipca 1925 r., gdyż wspomniane wyżej pismo z d. 20 lipca 1925 r. jest jedynie wykonaniem względnie intymatem powyższego rozporządzenia i rozważył co następuje:

W ustawie z d. 18 lipca 1924 r. upoważniono Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej w celu spełnienia funkcji przymusowego rozjemstwa w wypadkach, gdy inne przewidziane w ustawie środki załagodzenia zatargu zbiorowego nie wystarczają. Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej jest więc nadzwyczajnym środkiem załatwienia zatargu zbiorowego. Z tego przeznaczenia orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej wynika konieczność utrwalenia pewnej mocy obowiązującej tegoż, gdyż pojęciowo nie może załatwiać sporu orzeczenie, które nie jest wyposażone w moc obowiązującą i dalsze istnienie którego zależy pośrednio od woli jednej ze stron spór wiodących, zwłaszcza, że orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej ustala warunki pracy i płacy oraz stanowi podstawę dla indywidualnych umów o pracę w rolnictwie, a umowy te regulują odnośne stosunki prawne na pewien okres czasu. To też art. 3 ustawy, o której mowa, ustala czas trwania mocy obowiązującej orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej na okres nie

dłuższy, niż na jeden rok. Negatywne to ustalenie wskazuje oczywiście na to, że ustawodawca liczył się z jednej strony z tem, że tego rodzaju umowy w rolnictwie zawierane bywają zwykle na rok, z drugiej zaś strony nie chciał on wiązać stron na dłuższy okres czasu ze względu na możliwość zmian gospodarczych, wymagających innego uregulowania. Ale właśnie z tego postanowienia art. 3 wynika, że ustawodawca, zgodnie z naturą rzeczy, liczył się z potrzebą utrzymania mocy obowiązującej orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej w czasie, na który orzeczenie w ramach ustawy wydano. Gdyby bowiem czas trwania mocy obowiązującej tego orzeczenia uzależnić jedynie od woli jednej ze stron i dopuścić każdorazową zmianę przez nowe orzeczenie tejże Komisji, to wówczas orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej nie byłoby skutecznem przymusowem rozjemstwem, gdyż nie miałoby koniecznej do tego trwałości. Zmianę orzeczenia w czasie trwania jego mocy obowiązującej dopuszcza natomiast ustawodawca przez zgodną wolę zbiorową obu stron, postanawiając w art. 3, że w miejsce orzeczenia wejść może każdej chwili umowa polubowna, co niewątpliwie odpowiada naturze rzeczy, gdyż orzeczenie rozjemcze staje się zbytecznem, skoro obie strony dojdą do uzgodnienia swoich żądań. Ten stan rzeczy uprawnia do wniosku, że zatarg zbiorowy, polegający na tem, iż jedna ze stron nie chce się nadal stosować do obowiązującego jeszcze orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, nie jest zatargiem, o któ-

rym mowa w art. 1 ustawy, gdyż jako już prawnie załatwiony przez istniejące orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej jest on jedynie odmową zgody na zastosowanie tegoż orzeczenia, mimo to, że według art. 3 ustawy stało się ono obowiązującym dla indywidualnych umów o pracę na roli. Jest to więc zatarg podpadający pojęciowo pod kategorię zatargów na tle niestosowania się do orzeczenia Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, o których mowa w art. 4 ustawy.

W niniejszym wypadku zwołaną została ponownie Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza dla rozpatrzenia postulatów, odnoszących się do warunków pracy i płacy, unormowanych już do d. 31 marca 1926 r. orzeczeniem Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej z d. 21 marca 1925 r. ogłoszonym w Nr. 81 Monitora Polskiego, a więc zmierzających do zmiany tegoż orzeczenia. Z powodów wyżej wyłuszczonych nie było Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej uprawnione do zwołania nowej Komisji, a wobec tego należało zaskarżone rozporządzenie uchylić, jako niezgodne z ustawą.

Zwrot kaucji opiera się na art. 3 ustawy z d. 22 września 1922 r. poz. 800 Dz. Ust.

Warszawa, dnia 17 marca 1926 r. (ogłoszono 23 marca 1926 r.).

SPIS RZECZY:

CZEŚĆ I.

Przepisy obowiązujące w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

Dział I.

Przepisy z czasów zaborów w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

	Str.
A) B. Królestwo Kongresowe:	
Ustawa z dnia 24 maja 1860 r. o sądach gmin- nych wiejskich w Królestwie Polskiem. Roz- dział IX.	9
B) Kresy Wschodnie:	
1) Ustawa z 1906 r. o najmie do robót rolnych	24
2) Rozdział pierwszy Tytułu czwartego Części I Tomu X Zbioru Praw Cesarstwa Rosyjskiego (wyd. 1914 r.)	50
C) B. Zabór Austriacki:	
a) Przepisy obowiązujące w Galicji w b. Księ- stwie Krakowskim, w b. okręgach krakow- skim i lwowskim oraz miastach Krakowie i Lwowie: Regulamin dla sług	56
b) Przepisy obowiązujące na całym obszarze b. zaboru austriackiego:	

	Str.
1) Ustawa z dnia 13 stycznia 1914 r. o umowie służbowej osób, pełniących usługi wyższego rodzaju w gospodarczych przedsiębiorstwach rolniczych i lasowych	74
2) Rozdział 26 Kodeksu Cywilnego	93

Dział II.

Przepisy polskie obowiązujące w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej.

A) Przepisy obowiązujące w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej:	
1) Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi	104
2) Ustawa z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi	117
3) Ustawa z dnia 14 lutego 1922 r. zmieniająca art. 9 ustawy z dnia 11 marca 1921 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi	119
4) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 września 1922 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej ustaw i rozporządzeń w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi na Ziemię Wileńską	120
5) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 1922 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej dekretów i ustaw w przedmiocie ochrony pracy na obszar województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego, powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowiejskiej, masiewskiej i suchopolskiej powiatu bielskiego województwa białostockiego	121
6) Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Spo-	

	łącznej wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 roku w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi	123
7)	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 9 maja 1921 r. w przedmiocie zmiany § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi	133
8)	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 roku w sprawie zmiany § 5 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1920 r. w przedmiocie załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem z dnia 8 października 1921 r.	134
9)	Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3 marca 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Min. Sprawiedliwości w przedmiocie zastosowania stałej jednostki do opłat za odpisy ustalonych rozporządzeniem Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 1923 r.	136
10)	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 3 kwietnia 1925 r. w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Skarbu o djetach dziennych dla członków Komisyj Rozjemczych, powołanych w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi	137

	Str.
11) Rozporządzenie Nadzwyczajnego Komisarza do Walki z Epidemjami w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 25 października 1920 r. w przedmiocie budowy i utrzymania studni	138
B) Przepisy polskie obowiązujące wyłącznie na terenie b. zaboru rosyjskiego: Rozporządzenie Nadzwyczajnego Komisarza do zwalczania epidemji na obszarze województwa warszawskiego z dnia 19 grudnia 1923 roku w przedmiocie domów mieszkalnych dla stałych robotników rolnych i służby folwarcznej	143
C) Przepisy polskie obowiązujące wyłącznie na terenie b. dzielnicy austriackiej: Ustawa z dnia 8 stycznia 1920 r. o zniesieniu książki robotniczej	147
D) Orzeczenia sądów: I) Orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie kompetencji sądów w sprawach między pracodawcami a pracownikami rolnymi II) Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawie odmowy udzielenia klauzuli egzekucyjnej III) Orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie eksmisji robotników rolnych	148 154 155

CZĘŚĆ II.

Przepisy obowiązujące w b. dzielnicy pruskiej.

A) Przepisy z czasu zaboru obowiązujące na całym obszarze b. dzielnicy pruskiej: 1) Artykuły Kodeksu Cywilnego Niemieckiego, dotyczące umowy pracy 2) Odezwa Rady Komisarzy Ludowych z dnia 12 listopada 1918 r. 3) Rozporządzenie o umowach taryfowych, Wydziałach robotników i funkcjonariuszy i po-	156 170
---	------------

	Str.
średnictwie w zatargach z dnia 23 grudnia 1918 r.	173
4) Ustawa z dnia 26 września 1922 r. o ogłoszeniach dokonywanych w „Orędowniku Rzeszy Niemieckiej“ i w „Orędowniku Państwa Pruskiego“	184
B) Przepisy polskie obowiązujące na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego:	
1) Rozporządzenie z dnia 6 lipca 1919 r. o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie	185
2) Uzupełnienie rozporządzenia o czasie pracy w rolnictwie, leśnictwie i ogrodnictwie z dnia 2 sierpnia 1919 r.	187
3) Rozporządzenie o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi z dnia 15 czerwca 1919 r.	187
4) Przepisy wykonawcze z dnia 14 lutego 1920 r. do rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r.	194
5) Przepisy wykonawcze z dnia 10 marca 1920 r. dla Inspektorów Pracy w rolnictwie do rozporządzenia z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi	196
6) Rozporządzenie z dnia 17 lutego 1925 r. Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie wynagrodzenia przewodniczącego i ławników Komisyj Rozjemczych w województwach poznańskim i pomorskim, powołanych na mocy rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 15 czerwca 1919 r. o urządzeniu Inspektoratu Pracy w rolnictwie i o załatwianiu zatargów pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi	201
7) Okólnik Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia	

	13 stycznia 1923 r. w sprawie przeprowadzenia eksmisji robotników rolnych do pp. Wojewodów i Starostów b. dzielnicy pruskiej .	Str. 203
C)	Przepisy obowiązujące w województwie pomorskiem i części woj. poznańskiego:	
1)	Ustawa tymczasowa o robotnikach rolnych z dnia 24 stycznia 1919 r.	204
2)	Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 24 lutego 1920 r. o wprowadzeniu rozporządzeń Komisarjatu N. R. L. do b. dzielnicy pruskiej poza b. linią demarkacyjną . .	210
3)	Rozporządzenie z dnia 9 marca 1920 r. o mocy obowiązującej rozporządzeń Nr. 132, 133, 146, 172 z 1919 r. na obszarze b. dzielnicy pruskiej położonym poza b. linią demarkacyjną	211

CZĘŚĆ III.

Przepisy obowiązujące na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyłączeniem województwa śląskiego albo tylko Śląska Górnego:

Ustawa z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoływania Nadzwyczajnych Komisji Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi	213
DODATEK. Instrukcja dla Inspektorów Pracy wszystkich okręgów i obwodów w sprawie grzywien	216

CZĘŚĆ IV.

Przepisy obowiązujące na całym obszarze Rzeczypospolitej.

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych	225
---	-----

2) Ustawa z dnia 18 marca 1925 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 listopada 1924 r. o dniach świątecznych	226
---	-----

CZĘŚĆ V.

Konwencje i zalecenia międzynarodowe.

A) Konwencje:

1) Ustawa z dnia 19 grudnia 1923 r. w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie	227
2) Tekst konwencji w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie	228
3) Wykaz przepisów prawnych dotyczących spraw poruszanych przez konwencję w sprawie wieku dopuszczenia dzieci do pracy w rolnictwie	231
4) Ustawa z dnia 19 grudnia 1923 r. w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji w sprawie odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki w rolnictwie	239
5) Tekst konwencji w sprawie odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki w rolnictwie	239
6) Wykaz przepisów dotyczących zagadnień poruszonych przez konwencję w sprawie odszkodowań za nieszczęśliwe wypadki w rolnictwie	242
7) Ustawa z dnia 19 grudnia 1923 r. w przedmiocie ratyfikacji projektu konwencji o prawie zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych	250
8) Tekst konwencji w przedmiocie prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych	251
9) Wykaz przepisów dotyczących spraw poruszanych przez konwencję w przedmiocie prawa zrzeszania się i koalicji pracowników rolnych	254

B) Zalecenia:

1) Zalecenie w sprawie środków zapobiegających bezrobociu na roli	258
---	-----

	Str
2) Wykaz przepisów dotyczących spraw poruszonych przez zalecenie w sprawie środków zapobiegających bezrobociu na roli	260
3) Zalecenie w sprawie ochrony kobiet-pracownic najemnych w rolnictwie przed porodem i po porodzie	285
4) Zalecenie w sprawie pracy nocnej kobiet w rolnictwie	286
5) Zalecenie w sprawie pracy nocnej dzieci i młodocianych w rolnictwie	287
6) Zalecenie w sprawie rozwoju zawodowego wykształcenia rolniczego	288
7) Wykaz przepisów dotyczących elementarnego wykształcenia rolniczego	290
8) Zalecenie w sprawie warunków mieszkaniowych robotników rolnych	291
9) Zalecenie w sprawie ubezpieczeń społecznych w rolnictwie	293
10) Wykaz przepisów dotyczących spraw poruszanych przez zalecenie w sprawie ubezpieczeń społecznych w rolnictwie	294

Dodatek:

Powody do wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego z d. 23 marca 1926 r. w sprawie skargi organizacji ziemiańskich przeciwko rozporządzeniu Ministra Pracy z 17 lipca 1925 r.	308
---	-----

OMYŁKI DRUKU.

Na str. 47 do art. 100 należy dodać odnośnik:

Art. art. 100—103 nieaktualne wobec ustalonego przez nie przymusu pracy, jako niezgodne z ogólnymi zasadami Konstytucji.

